

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบไตรสิกขา
และการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT

ปริญญาณิพนธ์
ของ
สุภารัตน์ ท้าวบุญชู

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา
กุมภาพันธ์ 2546
ลิขสิทธิ์ของ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบไตรสิกขา
และการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT

บทคัดย่อ

ของ

สุภารัตน์ ท้าวบุญชู

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา
กุมภาพันธ์ 2546

๒๑๑๕๓๓๐

สุภารัตน์ ท้าวบุญชู. (2546), การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยการสอนแบบไตรสิกขาและการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT ปริญญาโท กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : รองศาสตราจารย์ดร.เนตร อัครสวัสดิ์, รองศาสตราจารย์ชูศรี วงศ์รัตนะ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบไตรสิกขาและการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนกุนนทีรุทธารามวิทยาคม เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 จำนวน 80 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย แบ่งเป็นกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 กลุ่มละ 40 คน กลุ่มทดลองที่ 1 เรียนโดยการสอนแบบไตรสิกขา กลุ่มทดลองที่ 2 เรียนโดยชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลองสอน กลุ่มละ 20 คาบ คาบละ 50 นาที โดยทั้งสองกลุ่มใช้นี้อาหาเดียวกัน

ในการดำเนินการทดลองครั้งนี้ ใช้แบบแผนการวิจัยแบบ Randomized Control Group Pretest – Posttest Design เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา มีค่าความเชื่อมั่น 0.74 และแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ มีค่าความเชื่อมั่น 0.80 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ t – test Independent Sample ในรูปผลต่างของคะแนน (Difference Score)

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบไตรสิกขากับการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ และนักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยวิธีสอนแบบไตรสิกขา กับนักเรียนที่เรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT มีความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

A COMPARISON OF MATHAYOM SUKSA I STUDENTS' LEARNING
ACHIEVEMENT AND EMOTIONAL QUOTIENT IN SOCIAL STUDIES THROUGH
THE TRISIKKA TEACHING METHOD AND INSTRUCTIONAL PACKAGES
BASED ON THE 4 MAT ACTIVITY SYSTEM

AN ABSTRACT

BY

SUPARAT TOWBOONCHOO

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Secondary Education
at Srinakharinwirot University

February 2002

Suparat Towboonchoo. (2003). *A Comparison of Mathayom Suksa I Students' Learning Achievement and Emotional Quotient in Social Studies through the Trisikka Teaching Method and Instructional Packages Based on the 4 MAT Activity System*. Master Thesis, M.Ed (Secondary Education). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assoc. Prof. Trunate Uitchasawadi, Assoc. Prof. Chusri Wongrattana.

The purpose of this study was to compare the achievement and emotional quotient in social studies through the Trisikka teaching method and instructional packages based on the 4 MAT activity system.

The samples consisted of 80 Mathayom Suksa I students of the Kunthatharatharamwittakom. Din Daeng District, Bangkok in the first semester of the 2002 academic year. Through simple random sampling, they were selected and divided into 2 groups; the experimental group 1 and 2. Each group consisted of 40 students. The experimental group 1 was taught through the Trisikka teaching method and the other experimental group was taught through instructional packages based on the 4 MAT activity system, with the same content for twenty 50 – minute periods.

The randomized Control Group Pretest-Posttest Design was used in the study. The research instruments were the achievement test in social studies, with reliability of 0.74, and the emotional quotient test, with reliability of 0.80. The t -test (Difference Score) was statistically used for data analysis.

The results revealed that the achievement in social studies through the trisikka teaching method was not significantly different and emotional quotient through the trisikka teaching method and instructional packages based on the 4 MAT activity system was significantly different at the .01 level.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

การเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบไตรสิกขาและการสอนโดยชุดกิจกรรมการสอน
แบบ 4 MAT

ของ
นางสาวสุภารัตน์ ท้าวบุญชู

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา (การสอนสังคมศึกษา)

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

 คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

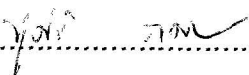
(รองศาสตราจารย์ ดร.นภาพรณ์ หะวานนท์)

วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

 ประธาน

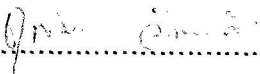
(รองศาสตราจารย์ ดร.นุเนตร อัชชสวัสดิ์)

 กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ชุตรี วงศ์รัตนะ)

 กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ รัตนวิชัย)

 กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชุตินา วัฒนะศิริ)

ปริญญาโทฉบับนี้ได้ทุนสนับสนุน และส่งเสริมปริญญาโทดังนี้

**1. มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี**

2. ทบวงมหาวิทยาลัย

ประกาศคุณประการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีด้วยความกรุณาให้คำปรึกษา และคำแนะนำอย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ตรูเนตร อัสซสวัสดิ์ รองศาสตราจารย์ชูศรี วงศ์รัตน์ และรองศาสตราจารย์อัจฉรา สุขารมณ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งอย่างยิ่งในความกรุณาและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอขอบคุณดร.ราชันย์ บุญธิมา อาจารย์สุทริธา พิสิษฐ์กุล อาจารย์นิภาพรรณ แดงโรจน์ พระอาจารย์ดำรงค์ จารุวิโส และอาจารย์สิริวรรณ ตระสานนท์ ที่กรุณาให้คำแนะนำ ให้ข้อคิดเห็นที่เป็น ประโยชน์อย่างยิ่งในการตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือในการวิจัยเป็นผลให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณผู้อำนวยการโรงเรียนกุนนทีรุชธารามวิทยาคม ที่ได้ให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการทำวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณรองผู้ช่วยฝ่ายวิชาการภัทราภรณ์ พิทักษ์ธรรม ที่ให้ความเอื้อเฟื้อ และอำนวยความสะดวกในทุกด้านต่อผู้วิจัย ขอขอบคุณอาจารย์นงคารญ ศิริบูรณะภานนท์ ที่ช่วยดูแลความ สะดวกในช่วงทำการทดลองและจัดพิมพ์เอกสารประกอบการสอนให้ในครั้งนี้ และขอขอบใจนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนกุนนทีรุชธารามวิทยาคม ที่ให้ความร่วมมือในการหาคุณภาพเครื่องมือและในการ ทดลองเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณคณะกรรมการพิจารณาทุนของมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า เจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีและคณะกรรมการพิจารณาทุนของทบวงมหาวิทยาลัยที่ได้ พิจารณามอบทุนสนับสนุนการทำวิจัยในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อประยัต ท้าวบุญชู คุณแม่อัมพร ท้าวบุญชู ที่ให้การสนับสนุนและ เป็นกำลังใจที่ดีแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด และขอขอบคุณ นางสาววิชัย ท้าวบุญชู คุณเอกธิดา จันทรัตนอม คุณปิยะพงษ์ สุริยะพรหม เพื่อนรักที่คอยให้กำลังใจโดยตลอด และคุณเกียรติชัย ชีรทรัพย์ทวี ที่ได้ให้ความ ช่วยเหลือในการทำปริญญานิพนธ์ด้วยความเต็มใจยิ่ง

ขอขอบคุณนักวิจัย นักวิชาการ นักการศึกษา นิสิตรุ่นพี่ๆ ที่ได้เขียนงานไว้ให้ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้า

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณรุ่นพี่และเพื่อนๆเอกรวมมัธยมศึกษา โดยเฉพาะเพื่อนๆสาขาการสอนสังคม ทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจในการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จ

คุณค่าและประโยชน์ของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณอันยิ่งใหญ่ของบิดา มารดา และครูบาอาจารย์ทุกท่านที่ได้รับอบรมสั่งสอน และประสิทธิ์ประสาทวิชาให้แก่ผู้วิจัยจนประสบความสำเร็จในการศึกษาครั้งนี้

สุภารัตน์ ท้าวบุญชู

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ.....	1
	ภูมิหลัง.....	1
	ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	1
	ความสำคัญของการวิจัย.....	3
	ขอบเขตของการวิจัย.....	3
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	3
	ตัวแปรที่ศึกษา.....	4
	นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	8
	สมมติฐานในการวิจัย.....	8
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
	เอกสารที่เกี่ยวข้องซึ่งชุดการเรียนรู้และชุดกิจกรรม.....	9
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนพระพุทธศาสนา.....	24
	เอกสารที่เกี่ยวข้องพุทธวิธีการสอน.....	25
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบไตรสิกขา.....	34
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตามรูปแบบ 4 MAT.....	39
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์.....	55
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.....	82
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบไตรสิกขา.....	86
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนตามรูปแบบ 4 MAT.....	87
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์.....	90
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.....	92
3	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	94
	การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	94
	การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	104
	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	105

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
3 (ต่อ) การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล	105
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	109
5 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ	113
สังเขปความมุ่งหมาย สมมุติฐาน และวิธีการศึกษาค้นคว้า	113
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	114
อภิปรายผล	114
ข้อเสนอแนะ	114
บรรณานุกรม	120
ภาคผนวก	133
ประวัติย่อผู้วิจัย	222

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 การแบ่งกลุ่มให้คะแนน.....	101
2 ตัวอย่างกรอกคะแนนความฉลาดทางอารมณ์.....	102
3 แบบแผนการทดลอง.....	104
4 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนที่เรียนโดยการสอน แบบไตรสิกขากับนักเรียนที่เรียนโดยชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT.....	110
5 การเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอน แบบไตรสิกขากับนักเรียนที่เรียนโดยชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT.....	111
6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความสามารถทางด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.....	201
7 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความสามารถทางด้านความฉลาดทางอารมณ์.....	203
8 แสดงค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนก.....	204
9 แสดงคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มทดลองที่ 1.....	206
10 แสดงคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มทดลองที่ 2.....	208
11 วิเคราะห์หลักสูตรวิชาสังคมศึกษา.....	211
12 วิเคราะห์ความสำคัญของเนื้อหา.....	212
13 เวลาทำการทดลองสอน.....	213

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แสดงการเกิดศรัทธาของนักเรียน	26
2 ศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	27
3 การพัฒนาปัญญาทางพุทธศาสนา	32
4 กระบวนการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา	36
5 กระบวนการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา	38
6 แนวคิดของคอลลีป	41
7 แผนภูมิแสดงรูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียนตามแนวคิดของแมคคาร์ธี	43
8 รูปแบบการเรียนรู้แบบ 4 MAT เลี้ยวที่ 1	43
9 รูปแบบการเรียนรู้แบบ 4 MAT เลี้ยวที่ 2	44
10 รูปแบบการเรียนรู้แบบ 4 MAT เลี้ยวที่ 3	45
11 รูปแบบการเรียนรู้แบบ 4 MAT เลี้ยวที่ 4	45
12 แสดงตัวอย่างกิจกรรมของคนที่ถนัดสมองซีกซ้ายและซีกขวา	46
13 แสดงหน้าที่การทำงานของสมองซีกซ้ายและขวา	46
14 แผนภูมิแสดงชั้นการสอนแบบ 4 MAT	51
15 โครงสร้างของ EQ ตามแนวคิดของ Cooper & Swaf	58

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สังคมไทยในยุคศตวรรษใหม่ มีแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมากซึ่งทำให้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของคนอย่างมาก การเตรียมคนให้พร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงจึงต้องอาศัยการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลายและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือความหลากหลายของระบบการจัดการและความหลากหลายในวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียนแต่ละคน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญขณะเดียวกันการจัดกระบวนการเรียนรู้ก็ต้องให้อยู่ในโลกของความจริง ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสถานการณ์จริงที่เชื่อมโยง ชับซ้อน และเคลื่อนไหวตลอดเวลา จึงจะรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคใหม่ นอกจากนี้ผู้เรียนควรได้รับการพัฒนาให้สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (ประเวศ วะสี. 2542 : 9 ; กระทรวงศึกษาธิการ.2542 :5) ระบบการศึกษาที่ดีต้องสร้างให้คนประสบความสำเร็จ คำว่า ความสำเร็จในที่นี้หมายรวมถึงความสำเร็จในการเรียน (Study Success) และความสำเร็จในการอาชีพ (Career Success) (Garrison & Magoon.1972 ; อ้างอิงจาก ทศพร ประเสริฐสุข. 2542 : 18)

ผลจากการประเมินหลักสูตรของกรมวิชาการ (กรมวิชาการ. 2542 :18) พบว่า ความล้มเหลวของการศึกษาคือ ไม่สามารถสร้างคนให้มีจิตใจที่ดี และหลักสูตรให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านจิตใจ อารมณ์ สังคมน้อยไป สถาบันการศึกษาส่วนมากมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมุ่งความเป็นเลิศทางวิชาการ ให้เรียนเก่งเพื่อสอบแข่งขันเข้าเรียนในระดับสูง จนละเลยการพัฒนาทางด้านจิตใจ อารมณ์ และสังคม ทำให้เกิดปัญหาคือไม่สามารถปลูกฝังจิตใจที่ดีให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุข ดังจะเห็นได้จากปัญหาความขัดแย้ง โดยการยกพวกตีกันในหมู่นักเรียน การไม่สามารถปรับตัวในสังคมที่เปลี่ยนแปลง ขาดวิธีในการผ่อนคลายตนเอง ไม่สามารถอดทนรอคอยเพื่อไปสู่เป้าหมาย การเกิดปัญหาทางเพศและยาเสพติด เมื่อประสบปัญหาในชีวิตก็ไม่สามารถหาวิธีแก้ไขได้(เทอดศักดิ์ เดชคง. 2542 :12) และจากการประเมินผลคุณภาพการศึกษาของกรมวิชาการในปีการศึกษา 2540 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาด้านความรู้ ความคิดของนักเรียนในระดับประเทศ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นได้คะแนนเฉลี่ยที่ต้องปรับปรุงถึง 61.39 พอใช้ 36.63 และดี เพียงแค่ 1.98 (กรมวิชาการ.2542) ซึ่งปัญหาดังกล่าว เกิดจากความไม่ถูกต้องของการจัดการศึกษาที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาค่ำ และในขณะที่เดียวกันยังทำให้จิตใจของมนุษย์คับแคบ และไม่มีความสามารถจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับความจริง ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ มีแต่การแข่งขัน ทำลายซึ่งกันและกัน จึงได้มีการเสนอให้มีการปฏิรูปการเรียนรู้ใหม่ โดยเปลี่ยนจากการใช้เนื้อหาเป็นตัวตั้ง มาใช้การศึกษาความจริง 3 ประการเป็นตัวตั้ง คือ ศึกษาให้รู้จักตนเองเพื่อให้เข้าใจพื้นฐานของมนุษย์ ศึกษาสภาพแวดล้อมซึ่งเชื่อมโยงกับมนุษย์และระบบการศึกษาในการสร้างคนให้มีทั้งความดี ความเก่ง และมีความสุข หรืออาจกล่าวได้ว่ามีทั้งความสามารถทางสติปัญญา (Intelligence Quotient) ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient) และมีคุณธรรม (Moral Quotient) อยู่ในตัวเอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543ก :11-13 ; กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 5) ตามหลักความเป็นจริงการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

ของไทยไม่ได้รับการเอาใจใส่ในเรื่องของการปฏิบัติที่ต้งาม การใช้สติปัญญาพิจารณาอย่างรอบคอบก่อนที่จะตัดสินใจตัดสินปัญหาต่างๆ ผู้เรียนจึงมักใช้อารมณ์ที่เกิดขึ้นตัดสินปัญหาเป็นหลัก และไม่ได้สอนให้ทำ หรือสอนให้เชื่อมากกว่าสอนให้ขัดแย้ง สอนเนื้อหาวิชามากกว่ากระบวนการแสวงหาความรู้ ไม่ได้ดึงเอาศักยภาพของผู้เรียนออกมาใช้ แต่เป็นการปิดกั้นการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างสิ้นเชิง (บุรชัย ศิริมหาสาคร. 2541 : 20) ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ไม่สมบูรณ์ และไม่บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จากการที่ผู้สอนยังมีพฤติกรรมการสอนที่เน้นเนื้อหาโดยวิธีบรรยาย เป็นการสอนที่ตรงกันข้ามกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรที่ต้องการการพัฒนาศักยภาพของบุคคลให้เจริญเติบโตเต็มความสามารถ อีกทั้งการจัดการเรียนการสอนปัจจุบันมักเน้นแต่การพัฒนาสมองซีกซ้ายมากกว่าการพัฒนาสมองซีกขวา ทำให้ผู้เรียนขาดความสุขและจินตนาการในการเรียน (พีรพงษ์ กุลพิศาล. 2536 : 79) ไม่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเกิดความสุข ซึ่งการเรียนอย่างมีความสุขนั้นต้องคำนึงถึงว่าผู้เรียนแต่ละคนนั้นต้องได้รับการยอมรับว่าเป็นมนุษย์คนหนึ่งที่มีหัวใจ เกิดความรัก และความภูมิใจในตนเอง รู้จักปรับตัวได้ ทุกที่ ทุกเวลา มีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัด และความสนใจ ผู้สอนจะต้องมีความเมตตา จริงใจ และอ่อนโยนต่อผู้เรียนทุกคนโดยทั่วถึง สร้างบทเรียนให้สนุก แปลกใหม่ จูงใจให้ติดตาม และเข้าใจให้อยากค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองในสิ่งที่สนใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวันได้ (รุ่ง แก้วแดง. 2543:118-119) เมื่อใดที่ผู้สอนสอนให้ผู้เรียนรู้จักคิด รู้จักใช้สมองได้ทุกส่วนตลอดเวลา มีการลงมือปฏิบัติจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพได้เต็มขีดสุด (ดุษฎี บริพัตร ณ อยุธยา. 2538 : 1) สำหรับเทคนิควิธีการที่ช่วยส่งเสริมกระบวนการคิดของผู้เรียนเพื่อพัฒนาสมองสองซีกให้สมดุล ให้สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาและแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 มาตรา 22 และมาตรา 24 ซึ่งผู้สอนต้องคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ การเรียนอย่างมีความสุข และความแตกต่างระหว่างการเรียนรู้ (Learning style) ของแต่ละบุคคล เมื่อทุกคนได้เรียนตามความสนใจและความสามารถของตนแล้วเขาจะมีความสุข การจัดการเรียนตามรูปแบบ 4 MAT เป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างหลากหลาย ยืดหยุ่นและเป็นระบบ เพื่อตอบสนองความแตกต่างในการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยมีพื้นฐานจากความเชื่อที่ว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้เต็มศักยภาพของตนเอง ถ้าผู้เรียนได้เรียนตนเองถนัด นอกจากนี้การจัดการเรียนตามรูปแบบ 4 MAT ได้เน้นพัฒนาสมองซีกซ้ายซีกขวาย่างสมดุล (ตรูเนตร อัครสวัสดิ์. ม.ป.ป.: 66-72; อ้างอิงจาก McCarthy. 1987. The 4 MAT System: Teaching to learning Styles with Right/Left Mode techniques) เมื่อผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพได้เต็มที่จากการพัฒนาสมองทั้งสองซีก ผู้เรียนก็จะนำอัจฉริยภาพที่มีอยู่ในตัวมาใช้ในการพัฒนาตนเอง ครอบครองและสังคม(สมศักดิ์ ภาวภูษิต. 2537:172) และการสอนแบบไตรสิกขาเป็นการสอนที่เน้นการคิดและการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง มีการเจริญสมาธิเป็นการทำให้จิตใจบริสุทธิ์เมื่อมีจิตสงบก็จะเกิดสติปัญญา

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของสภาพการเรียนการสอนในปัจจุบันที่คำนึงว่าผู้เรียน ต้องเป็นคนดี มีคุณธรรม ปัญญา และมีความสุขในการเรียนของผู้เรียน จึงมีความสนใจที่ศึกษาความแตกต่างของความฉลาดทางอารมณ์ที่เกิดจากการเรียนที่ใช้ ชุดกิจกรรม 4 MAT วิชาพระพุทธศาสนา เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้ง 4 แบบโดยการพัฒนาชุดกิจกรรมขึ้นมาใช้ในการเรียน เพื่อที่จะทำให้ผู้เรียนแต่ละแบบเกิดความสุขใจในแต่ละช่วงเวลาของตนเองชอบและถนัด อันเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และการสอนของพระพุทธเจ้าอีกวิธีหนึ่งที่เน้นกระบวนการ

การฝึกอบรม และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติทั้งทางกาย วาจา และใจอย่างระมัดระวัง ต่อจากนั้นผู้เรียนจะพิจารณาผลของการปฏิบัติของตนจนกำหนดข้อควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา ใจ ของตนเองได้ คือการสอนแบบไตรสิกขา (คฺษฎฺฐี สีสฺตลวรวงฺคฺ. 2524 : 3)จะเห็นว่าเป็นการศึกษาที่แท้จริงของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือการค้นคว้า การฝึกอบรม และมีการเจริญสมาธิ ทำให้ผู้เรียนมีความสุข และผู้เรียนพัฒนาศักยภาพของตนในการเสาะแสวงหาความรู้ที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้เพื่อนำผลการวิจัยดังกล่าวไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่เรียนโดยการสอนแบบไตรสิกขาและการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT วิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา
2. เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่เรียนโดยการสอนแบบไตรสิกขาและการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT วิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ สามารถใช้เป็นแนวทางในการใช้วิธีการสอนให้เหมาะสมกับระดับความสามารถทางการเรียนของผู้เรียน และพัฒนาการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับสภาพสังคมในยุคปัจจุบันและปรับปรุงการเรียนการสอน พระพุทธศาสนาแนวใหม่ให้มีประสิทธิภาพเหมาะสม เพื่อพัฒนาการทำงานของสมองของนักเรียนให้สมดุลกัน ทั้งซีกซ้ายและซีกขวา ทำให้ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนสูงขึ้น โดยการนำชุดกิจกรรม 4 MAT และการสอนแบบไตรสิกขาของวิชาพระพุทธศาสนา มาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อวงการการศึกษาต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 จำนวนทั้งหมด 410 คน จำนวนห้องเรียนทั้งหมด 8 ห้องเรียน จากโรงเรียน กุณนทีรุทธารามวิทยาคม แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ประกอบด้วย

นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนกุณนทีรุทธารามวิทยาคม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 จำนวน 2 ห้องเรียน ห้องเรียนละ 40 คน รวม 80 คน โดยวิธีการจับฉลากมา 2 ห้อง จากประชากร 8 ห้องเรียน ซึ่งนักเรียนแต่ละห้องมีผลการเรียนไม่แตกต่างกันเนื่องจากทางโรงเรียนได้จัดห้องเรียนโดยละความสามารถของนักเรียน และได้แบ่งเป็นกลุ่มทดลองกลุ่มที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 ดังนี้

- 1.2.1 กลุ่มทดลองที่ 1 จำนวน 40 คน สอนโดยการสอนแบบไตรสิกขา
- 1.2.2 กลุ่มทดลองที่ 2 จำนวน 40 คน สอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT

2. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ทำการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 โดยผู้วิจัยดำเนินการสอนด้วยตนเอง จำนวน 2 ห้องเรียน ห้องเรียนละ 20 คาบ คาบละ 50 นาที

3. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเนื้อหาในวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตามหลักสูตร มัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้แก่

- 3.1 เบญจศีล - เบญจธรรม
- 3.2 กตัญญูกตเวทิตะ
- 3.3 โอวาท 3
- 3.4 หิริ - โอตตปปะ
- 3.5 หน้าทีชาวพุทธ

4. ตัวแปรที่ศึกษาที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้แบ่งเป็น

- 4.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การสอน 2 วิธี ซึ่งแบ่งเป็น
 - 4.1.1 การสอนแบบไตรสิกขา
 - 4.1.2 การสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT
- 4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่
 - 4.2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางเรียนวิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา
 - 4.2.2 ความฉลาดทางอารมณ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การสอนแบบไตรสิกขา หมายถึง วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงสอน บุคคลทั่วไป เพื่อพัฒนามนุษย์ทั้ง ทางกาย วาจา อารมณ์ สติปัญญา ที่เน้นการลงมือปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนด้วยหลักของศีล สมาธิ ปัญญา และเป็นการสอนที่ทำให้ผู้เรียนสามารถควบคุมพฤติกรรมทางกาย วาจา และใจ ของตนได้ และผู้เรียนจะสามารถบรรยายความรู้สึก วิธีการคิดและหาเหตุผลในการควบคุมพฤติกรรมทางกาย วาจา และทางใจของตนได้ (สุนน อมรวิวัฒน์ . 2530 : 91 -95) จัดเป็นขั้นตอนการสอนดังนี้

การสอนแบบไตรสิกขา มีขั้นตอนการสอนที่ผู้เรียนต้องศึกษาดังต่อไปนี้

1.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน คือ ผู้สอนให้ผู้เรียน ดูรูปภาพ วีดิทัศน์ สไลด์ หรือสร้างสถานการณ์ให้อยู่ในขอบข่ายของเนื้อหาที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเลือกการกระทำผิดศีลธรรมหรือถูกหลักธรรมในการตอบสนองต่อเหตุการณ์

1.2 ขั้นดำเนินการสอน

1.2.1 ขั้นศีลสิกขา คือ ผู้สอนกำหนดสถานการณ์ให้และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดง

ความรู้สึกต่อสถานการณ์ในการเลือกกระทำผิดศีลธรรมหรือถูกหลักธรรมในการตอบสนองต่อสถานการณ์นั้นๆ

1.2.2 จิตสิกขาหรือการทำสมาธิ คือการนำจิตที่ฝึกมาจนสงบแล้วในขั้นต้นมาควบคุมสติให้ระลึกอยู่กับลมหายใจ เมื่อระลึกแน่วแน่ที่จุดเดียว จนสงบ ผ่องใส ปราศจากสิ่งรบกวนและจิตใจอยู่สภาพที่ดี โดยผู้สอนให้หลักการฝึกสมาธิเป็น 2 ชั้น ตามลำดับดังนี้

1.2.3 ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย แล้วนั่งขัดสมาธิขาขวาทับขาซ้าย หมายมือขวาทับมือซ้ายตั้งกายตรงแต่ไม่เกร็งตัว

1.2.4 หลับตา กำหนดลมหายใจเข้า – ออก โดยเลือกกระทำวิธีใดวิธีหนึ่ง คือ

1.2.4.1 ตามลมหายใจ ลมหายใจออกอยู่อยู่ปลายจมูก

1.2.4.2 ดักลมหายใจเข้า ลมหายใจออกอยู่ปลายจมูก

1.2.4.3 ฝ้าดูอาการพอง ยุบของส่วนหน้าท้อง

ของตนไม่ว่าจะเลือกวิธีใด ผู้เรียนต้องตั้งสติให้อยู่กับลมหายใจ ไม่เผลอสติไปเรื่องอื่น ซึ่งผู้เรียนสามารถบรรยายสภาพที่เกิดขึ้นในใจของตนขณะที่กำหนดลมหายใจได้ถูกต้อง

1.3 ชั้นปัญญาสิกขา คือ การฝึกใช้ความรู้สึกแน่วแน่ที่จุดเดียวพิจารณาผลที่เกิดขึ้นในใจของตน ในการเลือกการกระทำผิดหรือถูกหลักศีลธรรมว่าเป็นอย่างไร ทำไมเป็นเช่นนั้นเพราะอะไร ควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ แล้วสาวไปหาสาเหตุของการเลือกกระทำนั้น พิจารณาความไม่เที่ยง ทนทานไม่ได้ เกิดแล้วดับไป จนกำหนดข้อควบคุม ความประพฤติทางกาย ทางวาจา ของตนได้อย่างสมเหตุสมผล

1.4 ชั้นเสนอผลการอภิปราย โดยตัวแทนแต่ละกลุ่มเสนอทางเลือกแนวทางปฏิบัติ ต่อเพื่อนร่วมชั้น

1.5 ชั้นสรุปและประเมิน

1.5.1 ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปข้อคิด และสาระสำคัญของบทเรียนโดยผู้สอนเพิ่มเติมความรู้ส่วนที่บกพร่องให้สมบูรณ์มากขึ้น

1.5.2 ผู้สอนวัดผลและประเมินผล โดยพิจารณาความสนใจ และการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม และคำตอบของผู้เรียนในบัตรกำหนดงาน

2. ชุดกิจกรรม หมายถึง นวัตกรรม สื่อการเรียน และกระบวนการจัดการเรียนการสอน ที่ได้รับบูรณาการ เพื่อให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมอันพึงประสงค์ และบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยประกอบด้วย

1. ชื่อชุดกิจกรรม
2. คำชี้แจง
3. จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
4. เวลาที่ใช้
5. สื่อการเรียน
6. เนื้อหา
7. แบบทดสอบก่อนเรียน
8. กิจกรรม เป็นส่วนที่ระบุวิธีการจัดกิจกรรมไว้เป็นขั้นตอนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

เชิงพฤติกรรม

9. การประเมินผล คือส่วนที่ประเมินความรู้ความสามารถจากการศึกษาชุดกิจกรรม และแบบทดสอบหลังเรียน

3. ชุดกิจกรรม 4 MAT หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน โดยมีพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ได้เท่าเทียม โดยการจัดการเรียนตามรูปแบบการเรียนรู้ (Learning Styles) 4 แบบ และให้ผู้เรียนแต่ละแบบมีความสุขกับการเรียนของตนเอง ซึ่งได้แก่ 1.แบบ Why (ทำไม) 2.แบบ What (อะไร) 3.แบบ How (อย่างไร) 4.แบบ If (ถ้า) โดยใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมพัฒนาสมองซีกซ้ายและซีกขวามาจัดกิจกรรมตามแนวความคิดของแมคคาร์ธี ดังนี้

3.1 การบูรณาการเข้ากับตัวเอง (Integrating experience with the self)

3.1.1 การสร้างประสบการณ์ (Create an experience)

3.1.2 การสะท้อนประสบการณ์ (Reflecting on experience)

3.2 การสร้างความคิดรวบยอด (Concept formulation)

3.2.1 การบูรณาการสิ่งที่ได้จากการสังเกตเป็นความคิดรวบยอด
(Integrating observations into concepts)

3.2.3 การพัฒนาทฤษฎีและความคิดรวบยอด
(Developing theories and concepts)

3.3 การปฏิบัติฝึกทักษะและการเรียนรู้ตามลักษณะส่วนตัว
(Practice and personalization)

3.3.3 การลงมือปฏิบัติตามแนวคิดที่กำหนด
(Working on defined concepts)

2.3.2 การเรียนรู้สิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัว (Messing around)

3.4 บูรณาการและการประยุกต์ใช้ (Integrating application and experience)

3.4.3 การวิเคราะห์เพื่อเห็นประโยชน์หรือการประยุกต์ใช้
(Analyzing for usefulness or application)

3.4.4 การลงมือปฏิบัติด้วยตนเองและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่น
(Doing it themselves and sharing what they do with others)

4. การสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT หมายถึง การสอนที่ใช้ชุดกิจกรรมที่นำนวัตกรรมและกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆ มาบูรณาการ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมอันพึงประสงค์และบรรลุตามวัตถุประสงค์ ซึ่งได้นำรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน 4 แบบ และใช้เทคนิคการพัฒนาสมองซีกซ้าย – ซีกขวา

4.1 ขั้นนำ คือขั้นตอนที่ผู้สอนชี้แจงถึงรายละเอียดและวิธีการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรม 4 MAT ให้ผู้เรียนทราบ

4.2 ขั้นปฏิบัติ คือขั้นที่ผู้เรียนต้องปฏิบัติกิจกรรม โดยศึกษาชุดกิจกรรมและปฏิบัติตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 การบูรณาการเข้ากับตัวเอง

ขั้นที่ 1 การสร้างประสบการณ์ ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมที่ 1

- ชั้นที่ 2 การสะท้อนประสบการณ์ ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมที่ 2
 ส่วนที่ 2 การสร้างความคิดรวบยอด
 ชั้นที่ 3 การบูรณาการสิ่งที่ได้จากการสังเกตเป็นความคิดรวบยอด
 ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมที่ 3
 ชั้นที่ 4 การพัฒนาทฤษฎีและความคิดรวบยอด ผู้เรียนปฏิบัติ
 กิจกรรมที่ 4
 ส่วนที่ 3 การปฏิบัติฝึกทักษะและการเรียนรู้ตามลักษณะส่วนตัว
 ชั้นที่ 5 การลงมือปฏิบัติตามแนวคิดที่กำหนด ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรม
 ที่ 5
 ชั้นที่ 6 การเรียนรู้สิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัว ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมที่ 6
 ส่วนที่ 4 บูรณาการและการประยุกต์ใช้
 ชั้นที่ 7 การวิเคราะห์เพื่อเห็นประโยชน์หรือการประยุกต์ใช้ ผู้เรียน
 ปฏิบัติกิจกรรมที่ 7
 ชั้นที่ 8 การลงมือปฏิบัติด้วยตนเองและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์
 กับผู้อื่น ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมที่ 8
- 4.3 ขั้นสรุป เป็นขั้นที่ผู้เรียนจะต้องออกมาสรุปผลการเรียนหน้าชั้น ผู้สอนสรุปเพิ่มเติมใน
 ส่วนที่บทพร้อม ผู้เรียนสรุปบันทึกความรู้ในชุดกิจกรรม
- 4.4 ขั้นการวัดผลประเมินผล เป็นขั้นการประเมินผลจากแบบทดสอบก่อนเรียน
 และหลังเรียนของผู้เรียน และประเมินจากพฤติกรรมการทำงานของผู้เรียน และประเมินผลจากผลงานที่ได้
 รับมอบหมายในชุดกิจกรรม
5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาหมายถึง ผลการเรียนรู้ของนักเรียนที่เกิดจากการเรียนรู้
 วิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา เรื่อง หลักธรรมพระพุทธศาสนา ซึ่งจะพิจารณาจากคะแนนที่ได้
 จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมา ตามตาราง
 วิเคราะห์หลักสูตรซึ่งประกอบไปด้วย
- 5.1 ความรู้-ความจำ หมายถึง ความสามารถทางสมองของผู้เรียนที่จะรักษาไว้ซึ่งเรื่องราวที่ได้รับรู้
 ไว้ในสมอง ซึ่งคือการบอกหรืออธิบายข้อเท็จจริงเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
- 5.2 ความเข้าใจ หมายถึง ความสามารถในการสื่อความหมายระหว่างตนเองกับผู้อื่นรวมถึงการ
 อธิบายได้ถึงสภาพการณ์เกี่ยวกับปฏิบัติและไม่ปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
- 5.3 การนำไปใช้ หมายถึง ความสามารถผู้เรียนในการนำความรู้ ทฤษฎี หลักการ ข้อเท็จจริง
 ซึ่งนักเรียนสามารถบอกหรือปฏิบัติตามหลักธรรมและแก้ปัญหา ที่เกิดขึ้นจากการที่บุคคลไม่ปฏิบัติตาม
 หลักธรรม
- 5.4 การวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการแยกแยะเรื่องราว เกี่ยวกับหลักธรรม
 ทางพระพุทธศาสนา
- 5.5 การประเมินค่า หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการตัดสิน ดีราคา โดยอาศัยเกณฑ์
 (Criteris) และมาตรฐานที่วางไว้ (Standard) ตลอดจนการบอกหรือการอธิบายเหตุผลประกอบการตัดสินใจ
 ใดๆเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

6. ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient) หมายถึง คุณลักษณะของนักเรียนในการตระหนักรู้ถึงความรู้สึก ความคิด และภาวะอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น รู้จักควบคุมโดยการบริหารจัดการกับอารมณ์ตนเองเพื่อให้แสดงพฤติกรรมอย่างเหมาะสมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ตลอดจนสร้างแรงจูงใจให้ตนเองเพื่อไปสู่เป้าหมาย ซึ่งวัดได้จากแบบทดสอบวัดความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิต

(กรมสุขภาพจิต.2543) และยึดตามแนวคิดของกรมสุขภาพจิต ซึ่งความฉลาดทางอารมณ์ ประกอบด้วย

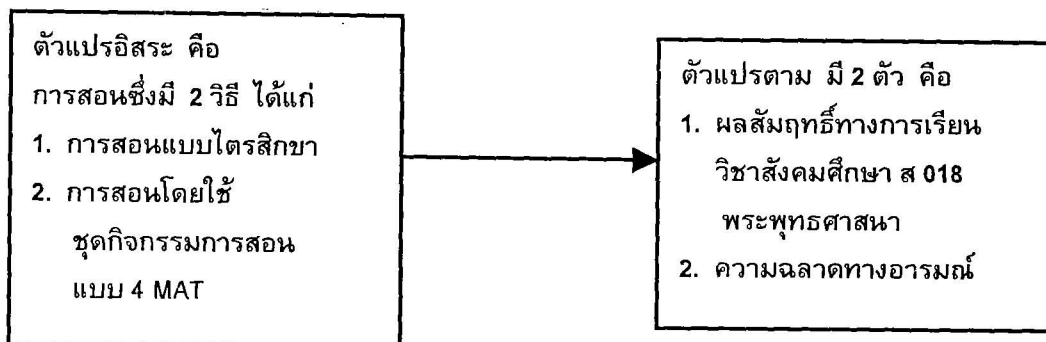
6.1 ดี หมายถึง คุณลักษณะของนักเรียนในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจผู้อื่นและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

6.2 เก่ง หมายถึงคุณลักษณะของนักเรียนในการรู้จักตนเอง สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาและแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

6.3 สุข หมายถึง คุณลักษณะของนักเรียนในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข ซึ่งประกอบด้วย ความภูมิใจในตนเอง ความพึงพอใจในชีวิต และความสงบทางใจ

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สนใจที่จะศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนแบบไตรสิกขา กับการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอน 4 MAT ซึ่งมีกรอบการวิจัยดังนี้

สมมติฐานทางการวิจัย

1. นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา โดยการสอนแบบไตรสิกขาและการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาแตกต่างกัน
2. นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา โดยการสอนแบบไตรสิกขาและการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT มีความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกัน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุดการเรียนรู้และชุดกิจกรรม
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนพระพุทธศาสนา
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบไตรสิกขา
4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนตามรูปแบบ 4 MAT
5. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์
6. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดการเรียนรู้และชุดกิจกรรม
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบไตรสิกขา
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนตามรูปแบบ 4 MAT
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์
11. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุดการเรียนรู้และชุดกิจกรรม

1.1 ความหมายของชุดการเรียนรู้และชุดกิจกรรม

ชุดการสอน (Instructional Package) เป็นคำที่ใช้กันมาดั้งเดิม ซึ่งปัจจุบันนักการศึกษาได้เปลี่ยนมาใช้คำว่า ชุดการเรียนรู้ (Learning Package) เพื่อย้ำถึงการที่ผู้เรียนเป็นสำคัญตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 (2542) ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาด้วยตนเอง ดังนั้นชุดการเรียนมักจะมีชื่อเรียกต่าง ๆ กันไป เช่น ชุดการสอน ชุดการเรียนรู้สำเร็จรูป ชุดการสอนรายบุคคล ชุดกิจกรรม ซึ่งเป็นชุดสื่อประสมที่จัดทำขึ้นสำหรับการเรียนการสอนนั้นๆ

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525 : 185) ให้ความหมายว่า ชุดการสอน หมายถึง ระบบการผลิตและการนำสื่อการเรียนหลาย ๆ อย่างมาสัมพันธ์กันอย่างมีคุณค่าส่งเสริมซึ่งกันและกัน สื่อการเรียนอย่างหนึ่งอาจใช้เพื่อเร้าความสนใจ ในขณะที่อีกอย่างหนึ่งใช้เพื่ออธิบายข้อเท็จจริงของเนื้อหาและอีกอย่างหนึ่งอาจเพื่อก่อให้เกิดการเสาะแสวงหาอันนำไปสู่ความเข้าใจลึกซึ้ง และป้องกันการเข้าใจความหมายผิด สื่อการเรียนเหล่านี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าสื่อประสมที่เรานำมาใช้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาเพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต (2528 : 291 – 292) ได้ให้ความหมายชุดการสอนไว้ว่า เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อันประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เนื้อหา และวัสดุอุปกรณ์ทั้งหลายไว้เป็นชุดๆ (จะใส่เป็นกล่อง หรือชุด หรือถุง หรือห่อก็ได้) เพื่อจัดกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ และถือว่าเป็นแผนการสอนที่ช่วยครูให้ได้รับความสะดวกในการสอนและช่วยผู้เรียนให้เกิดผลสำเร็จในการเรียนรู้และเป็นการจัดโดยอาศัยวัตถุประสงค์และผล ชุดการสอนจะช่วยให้อุทิศดำเนินการสอนที่มีคุณภาพเท่าเทียมกันอยู่ในมาตรฐานเดียวกันและ

ยังทำให้ประหยัดเวลาในการเตรียมการสอน ทำให้การสอนเรื่องนั้นๆ บรรลุวัตถุประสงค์เดียวกัน ด้วยวิธีเดียวกัน

สุนันทา สุนทรประเสริฐ (2533 : 1) กล่าวถึงชุดการสอนหรือชุดการเรียนว่าเป็นสื่อประเภทหนึ่ง ซึ่งมี จุดมุ่งหมายเฉพาะเรื่องที่จะสอนเท่านั้น ชุดการสอนเป็นนวัตกรรมการใช้สื่อการสอนแบบประกอบ โดยอาศัยระบบบูรณาการสื่อหลายๆอย่างเข้าด้วยกัน เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนในหน่วยการเรียนรู้ นั้นๆ มีการดำเนินกิจกรรมประเมินผลเบ็ดเสร็จสมบูรณ์ แนวโน้มของการผลิตชุดการสอนคือเปลี่ยนจากการใช้สื่อเพื่อช่วยสอน เป็นผู้สอนมาเป็นสื่อ เพื่อช่วยผู้เรียนและมีกิจกรรมการประเมินผลขั้นสุดท้าย

บุญชม ศรีสะอาด(2537 : 95) ได้ให้ความหมายชุดการสอน (Instruction Package) ว่า ชุดการสอน คือ สื่อการเรียนหลายอย่างประกอบกันจัดเข้าไว้ด้วยกันเป็นชุด (Package) เรียกว่า สื่อประสม (Multi Media) เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ มีชื่อเรียกหลายอย่าง เช่น จะใช้สำหรับผู้เรียนเรียนเป็นรายบุคคล หรือใช้ประกอบการสอนแบบอื่น เช่น ประกอบการบรรยาย ใช้สำหรับให้ผู้เรียนเรียนเป็นกลุ่มย่อย ซึ่งอาจจัดในรูปของศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center) เพื่อให้ผู้เรียนหมุนเวียนกันเป็นกลุ่ม

ประพจน์ ศีลพิพัฒน์ (2540 : 30) ได้ให้ความหมายของคำว่าชุดการเรียนหรือชุดกิจกรรมว่า เป็นสื่อที่ช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนได้ด้วยตนเอง มีการจัดสื่อไว้อย่างเป็นระบบช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจเรียนตลอดเวลา ทำให้เกิดทักษะในการแสวงหาความรู้

ภุชงค์ อังคปรีชาเศรษฐี (นารีรัตน์ พัทธมบูรณ์. 2541 : 26 ; อ้างอิงจากภุชงค์ อังคปรีชาเศรษฐี. 2534 : 56) ให้ความหมายชุดการเรียนว่า คือ สื่อการเรียนหลายอย่างประกอบกันจัดเข้าเป็นชุด (Package) เรียกว่า สื่อประสม (Multi Media) เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากจะใช้สำหรับผู้เรียนเรียนเป็นรายบุคคลแล้ว ยังใช้ประกอบการสอนแบบอื่น หรือใช้สำหรับนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย

แคปเฟอร์ และแคปเฟอร์ (Kapfer and Kapfer. 1972 : 3 – 10) ได้ให้ความหมายของ ชุดการเรียนว่า เป็นรูปแบบของการสื่อสารระหว่างครูและนักเรียน ซึ่งประกอบด้วยคำแนะนำที่ให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมการเรียนรู้จนบรรลุพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากผลของการเรียนรู้ และรวบรวมเนื้อหาที่นำมาสร้างเป็นชุดการเรียนนั้น

ฮุสตันและคนอื่นๆ (Houston and other. 1972 : 10 –15) ได้ให้ความหมายว่าชุดการเรียนไว้สั้นๆว่า ชุดการเรียนเป็นชุดประสบการณ์ที่จัดเตรียมไว้ให้ผู้เรียนเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

ดูวน (Duane. 1973 : 169) กล่าวถึงชุดการเรียนว่า เป็นการเรียนรายบุคคล (Individualized Instruction) อีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้สัมผัสผลทางการเรียนตามเป้าหมาย ผู้เรียนจะเรียนไปตามอัตราความสามารถ และความต้องการของตนเอง

บราวน์ และคณะ (Brown and other. 1973 : 338) ให้ความหมายของชุดกิจกรรมว่า ชุดของสื่อประสมที่สร้างขึ้นเพื่อช่วยเหลือครูให้สามารถสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในกล่องหรือชุดกิจกรรมมักจะประกอบไปด้วยสิ่งของหลายอย่าง เช่น ภาพโป่งใส ฟิล์มสตริป ภาพเหมือน โปสเตอร์ สไลด์ และแผนภูมิ บางชุดอาจประกอบด้วยเอกสารเพียงอย่างเดียว บางชุดอาจเป็นโปรแกรมที่มีบัตรคำสั่งให้ผู้เรียนเรียนด้วยตนเอง

กู๊ด (Good. 1973 : 306) ได้อธิบายถึงชุดกิจกรรมว่า ชุดกิจกรรม คือโปรแกรมทางการสอนที่จัดไว้โดยเฉพาะ มีวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการสอน คู่มือครู เนื้อหา แบบทดสอบ ข้อมูลที่เชื่อถือได้ มีการกำหนด

จุดมุ่งหมายของการเรียนไว้อย่างชัดเจน ชุดกิจกรรมนี้ครูเป็นผู้จัดให้นักเรียนแต่ละคนศึกษาและฝึกฝนเอง โดยครูเป็นผู้คอยให้คำแนะนำเท่านั้น

จากนิยามต่างๆของชุดการเรียนพอสรุปได้ว่า ชุดการเรียน หมายถึงชุดของการเรียนหรือการฝึกที่ประกอบด้วยวัสดุอุปกรณ์หลายชนิด และองค์ประกอบอื่นที่ก่อให้เกิดความสมบูรณ์ในตัวเอง โดยที่ผู้สร้างได้รวบรวมและจัดอย่างเป็นระเบียบไว้ในกลุ่ม และชุดการเรียนนี้จะสร้างขึ้นเพื่อสนองวัตถุประสงค์หนึ่ง วัตถุประสงค์ใดจะให้ครูใช้ประกอบการสอนโดยมีชื่อเรียกตามการใช้งานนั้นๆ และที่สำคัญที่สุดคือ ผู้เรียนสามารถเรียนได้อย่างอิสระ ด้วยความสามารถของแต่ละบุคคล

1.2 ประเภทของกิจกรรมและชุดการเรียน

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2523 : 118 -119) ได้แบ่งชุดการสอนตามลักษณะการใช้เป็น

ประเภท คือ

1. ชุดการสอนประกอบคำบรรยาย เป็นชุดการสอนที่มุ่งช่วยขยายเนื้อหาสาระการสอนแบบบรรยายให้ชัดเจนขึ้น ช่วยให้ผู้สอนพูดน้อยลงและให้สื่อการสอนทำหน้าที่แทน ชุดการสอนแบบนี้นิยมใช้กับการฝึกอบรมและการสอนในระดับอุดมศึกษาที่ยังถือว่า การสอนแบบบรรยายยังมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียน เนื่องจากเป็นชุดการสอนที่ครูเป็นผู้ใช้บางครั้งจึงเรียกว่า “ชุดการสอนสำหรับครู” ชุดการสอนประกอบคำบรรยายจะมีเนื้อหาเพียงอย่างเดียวโดยแบ่งหัวข้อที่จะบรรยายและประกอบกิจกรรมไว้ตามลำดับขั้น สื่อที่ใช้อาจเป็นแผ่นคำสอน สไลด์ ประกอบเสียงบรรยายใน เทป แผนภูมิ แผนภาพ ภาพยนตร์ โทรทัศน์และกิจกรรมกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนได้อภิปรายตามปัญหาและหัวข้อที่ครูกำหนดให้เพื่อความเรียบร้อยในการใช้

2. ชุดการสอนแบบกิจกรรมกลุ่ม เป็นชุดการสอนแบบกิจกรรมที่ยึดระบบการผลิตสื่อการสอนตามหน่วย และหัวข้อที่จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประกอบกิจกรรมร่วมกัน เช่นการสอนแบบศูนย์การเรียน การสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ เป็นต้น ซึ่งชุดการสอนนี้ประกอบด้วยชุดย่อยตามจำนวนศูนย์ที่แบ่งไว้ในแต่ละหน่วย ในแต่ละศูนย์ที่มีสื่อหรือบทเรียนครบชุดตามจำนวนผู้เรียนในศูนย์กิจกรรมนั้นๆ สื่อที่ใช้ในศูนย์จัดไว้ในรูปสื่อประสม อาจใช้สื่อรายบุคคลหรือสื่อสำหรับกลุ่มที่ผู้เรียนทั้งศูนย์จะใช้ร่วมกันได้ ผู้เรียนที่เรียนจากชุดการสอนแบบกิจกรรมกลุ่มจะต้องการช่วยเหลือจากครูเพียงเล็กน้อยในระยะเริ่มเรียนเท่านั้น หลังจากเคยชินกับวิธีการใช้แล้ว ผู้เรียนสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้เองระหว่างประกอบกิจกรรมการเรียน หากมีปัญหาผู้เรียนสามารถถามครูได้เสมอ

3. ชุดการสอนตามเอกภพภาพหรือชุดการสอนรายบุคคล เป็นชุดการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ความแตกต่างระหว่างบุคคลอาจเป็นการเรียนในโรงเรียนหรือบ้านก็ได้ เพื่อให้ผู้เรียนก้าวไปข้างหน้าตามความสามารถ ความสนใจ และความพร้อมของผู้เรียน ชุดการสอนรายบุคคลอาจออกมาในรูปของหน่วยการสอนแบบ “โมดูล” (Module)

4. ชุดการสอนทางไกล เป็นชุดการสอนที่ผู้สอนกับผู้เรียนอยู่ต่างถิ่นต่างเวลากัน มุ่งสอนให้ผู้เรียนศึกษาได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องเข้าชั้นเรียน ประกอบด้วยสื่อประเภทสิ่งพิมพ์รายการวิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และการสอนเสริมตามศูนย์บริการการศึกษา

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525 : 186-187) ได้แบ่งประเภทของชุดการสอนตามลักษณะของการใช้ไว้ 3 ประเภท ดังนี้

ชุดการสอนสำหรับประกอบการบรรยาย หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าชุดการสอน

สำหรับครูใช้ คือ เป็นชุดการสอนที่กำหนดกิจกรรมและสื่อการเรียนให้ครูใช้ประกอบคำบรรยาย เพื่อเปลี่ยนบทบาทการพูดของครูให้ลดน้อยลง และเปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมกิจกรรมการเรียนมากยิ่งขึ้น ชุดการสอนนี้จะมีเนื้อหาวิชาเพียงหน่วยเดียว และใช้กับนักเรียนทั้งชั้น

ชุดการสอนสำหรับกิจกรรมแบบกลุ่ม ชุดการสอนแบบนี้มุ่งเน้นที่ตัวผู้เรียนได้ประกอบกิจกรรมร่วมกัน และอาจจัดการเรียนในรูปของศูนย์การเรียน ชุดการสอนเป็นแบบกิจกรรมกลุ่มจะประกอบด้วยชุดการสอนย่อยที่มีจำนวนเท่ากับจำนวนศูนย์ที่แบ่งไว้ในแต่ละหน่วยในแต่ละศูนย์ที่มีสื่อการเรียนหรือบทเรียนครบชุด ตามจำนวนผู้เรียนในศูนย์กิจกรรมนั้น การเรียนอาจจัดในรูปแบบของรายบุคคลหรือผู้เรียนทั้งศูนย์ใช้ร่วมกันก็ได้ ที่ผู้เรียนจากชุดการสอนแบบกิจกรรมกลุ่มอาจต้องการความช่วยเหลือจากครูเพียงเล็กน้อยในระยะเริ่มเท่านั้น หลังจากเคยชินต่อวิธีการใช้แล้ว ผู้เรียนจะสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้เองในขณะที่ทำกิจกรรมการเรียนหากมีปัญหาผู้เรียนสามารถซักถามครูได้เสมอ เมื่อจบการเรียนแต่ละศูนย์แล้ว ผู้เรียนอาจจะสนใจการเรียนเสริมเพื่อเจาะลึกถึงสิ่งที่เรียนรู้ได้อีก จากศูนย์สำรองที่ครูจัดเตรียมไว้เพื่อเป็นการไม่เสียเวลาที่จะต้องรอคอยบุคคลอื่น

ชุดการสอนรายบุคคล เป็นชุดการสอนที่จัดระบบขั้นตอนเพื่อให้ผู้เรียนใช้เรียนด้วยตนเองตามลำดับขั้นความสามารถของแต่ละบุคคล เมื่อศึกษาจบแล้วจะทำการทดสอบประเมินผลความก้าวหน้าและศึกษาชุดต่อไปตามลำดับ เมื่อมีปัญหาผู้เรียนจะปรึกษากันระหว่างผู้เรียน และผู้สอนพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือได้ทันที ในฐานะผู้ประสานงานหรือผู้ชี้แนะแนวทาง การเรียนชุดการสอนนี้จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลให้พัฒนาการเรียนรู้ของตนเองไปได้จนสุดขีดความสามารถ โดยไม่ต้องเสียเวลารอคอยผู้อื่น อันเป็นการถูกต้องและยุติธรรมในการจัดการเรียนการสอน ในปัจจุบันนี้ชุดการสอนแบบนี้ บางครั้งเราก็เรียกบทเรียนโมดูล (Instructional Module)

ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า ชุดการสอนแต่ละประเภทนั้นจะเป็นตัวกำหนดบทบาทของครูดูแลนักเรียนแตกต่างกัน ดังนั้นรูปแบบชุดกิจกรรมและชุดการเรียนของผู้วิจัยจึงเป็นแบบผสม

1.3 โครงสร้างของชุดการเรียนและชุดกิจกรรม

นิรมล ศตวุฒิ (2526 : 142) ได้อธิบายไว้ว่าส่วนประกอบหลักของชุดการเรียนแบบเอกัตบุคคล (Individualized Learning Package) มีดังต่อไปนี้

1. เป้าหมาย เป็นการกำหนดผลที่ต้องการหรือผลที่คาดหวังขั้นสุดท้ายที่ผลการเรียนควรได้รับเมื่อเรียนจบบทเรียน ดังนั้นการกำหนดเป้าหมายในชุดการเรียนแบบเอกัตบุคคลนี้อาจกำหนดเป็นเป้าหมายของบทเรียน แต่ละหน่วยของบทเรียนย่อยๆหรือในบทเรียนแต่ละเรื่องจะมีกำหนดเฉพาะจุดประสงค์นั้น
2. จุดประสงค์ คือ การกำหนดผลที่ต้องการหรือผลที่คาดหวังไว้เฉพาะเจาะจงของเนื้อหาบทเรียนแต่ละตอนจนเห็นได้ชัดเจนและเข้าใจตรงกันว่าผลเหล่านั้นคืออะไรจะมาด้วยวิธีใด ในระดับคุณภาพขนาดใด นั่นคือ กำหนดผลที่คาดหวังในรูปของจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral Objective)
3. แนวคิดที่ควรรู้ (Ideas to be Learned) ประกอบด้วยแนวคิดที่สำคัญ โดยสรุปเกี่ยวกับเนื้อหาที่ผู้เรียนกำลังเรียน เพื่อช่วยในการศึกษา วิเคราะห์ จัดหมวดหมู่ และแก้ปัญหาในรายละเอียดเนื้อหาบทเรียนต่อไป และเมื่อเรียนจบแล้วผู้เรียนก็จะได้รับแนวคิดเหล่านี้
4. การประเมินผลตนเองก่อนเรียน (Pre-assessment) เป็นการกำหนดว่าผู้เรียนจะต้อง

ทำอะไรบ้าง เพื่อจะค้นพบว่าตนเองได้รู้เนื้อที่กำลังจะเรียนมาก่อนแล้วมากน้อยเพียงไร เพื่อจะได้ตัดสินใจว่า ควรจะเริ่มกิจกรรมการเรียนรู้ใด หรือควรได้รับการยกเว้นไม่ต้องทำกิจกรรมใดบ้าง การประเมินผลตนเอง ก่อนเรียนนี้อาจใช้วิธีการให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบก็ได้ หรืออาจให้ผู้เรียนแสดงหลักฐานว่าได้เรียนรู้ในเรื่องที่กำลังเรียนบางส่วน หรือทั้งหมดก็ได้

5. กิจกรรมการเรียนรู้ (Learning Activity) ประกอบด้วยขั้นตอนที่เสนอแนะให้ผู้เรียน ปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์กิจกรรมการเรียนนี้จะเรียนตามลำดับก่อนหลังในบางโอกาสผู้เรียนอาจจะไม่ทำทุกกิจกรรม อาจข้ามบางกิจกรรมอื่นต่อไปได้สำเร็จ

6. การประเมินผล(Evaluation) เป็นการประเมินว่านักเรียนบรรลุจุดประสงค์หรือไม่ อาจใช้วิธีการให้นักเรียนทำแบบทดสอบ หรือให้นักเรียนเสนอผลงานในรูปแบบใดๆก็ได้ตามที่กำหนดให้ สอดคล้อง

สุมานิน รุ่งเรืองธรรม (2526 : 114 – 115) ได้กล่าวไว้ 7 ประการ คือ

1. หัวเรื่องเป็นการแบ่งหน่วยงานออกเป็นส่วนย่อยให้ผู้เรียนได้เข้าใจยิ่งขึ้นซึ่งหัวเรื่องนี้ต้องตรงกับความต้องการของผู้เรียนและผู้สอนอีกทั้งมีคุณค่าแก่การเรียนการสอนตามหลักสูตร

2. คู่มือการใช้ชุดการสอน เป็นสิ่งที่จำเป็นมากซึ่งผู้ใช้ชุดการสอนนั้นจะศึกษาจากคู่มือเป็นอันดับแรก ดังนั้นคู่มือการใช้ชุดการสอนจึงประกอบด้วย

2.1 หัวเรื่อง กำหนดเวลาเรียนและจำนวนผู้เรียน

2.2 เนื้อหา สารสำคัญจากรายละเอียดของเนื้อเรื่องทั้งหมด ควรบรรยายเนื้อหาอย่างสั้นๆ

และกว้าง ส่วนรายละเอียดควรนำไปรวมไว้ในเอกสารประกอบการเรียน

2.3 ความคิดรวบยอด(Concept) กล่าวถึงหลักการเรียนรู้ที่มุ่งเน้น

2.4 วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เป็นวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่มุ่งจะให้ผู้เรียนได้รับ

2.5 สื่อการเรียนหรือวัสดุประกอบเรียน ระบุรายการศึกษาค้นคว้า และผู้สอนจะ

ใช้ประกอบการสอน

2.6 กิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน และการใช้

อุปกรณ์

2.7 การประเมินผล

3. วัตถุประสงค์การเรียนและสื่อ รายการที่ระบุไว้ในคู่มือ การใช้ชุดการสอนจะต้องมีไว้ในชุดการสอนจริงๆ และต้องระบุรายการ วัสดุอุปกรณ์ หรือสื่อที่มีอยู่ด้วยหมายเลขให้แน่ชัด

4. การประเมินผล แบบประเมินเพื่อพฤติกรรมของนักเรียน อาจเป็นลักษณะของแบบทดสอบ หรือการให้แสดงผลงาน ซึ่งจะต้องกำหนดให้ชัดเจนและออกแบบมาให้เข้าใจ

5. สิ่งที่ใช้บรรจุ ขนาดรูปแบบของชุดการสอน ไม่ควรจะใหญ่เกินไป ต้องคำนึงถึงความสะดวกในการขนย้ายและการนำไปใช้

6. กิจกรรมสำรอง ถ้าเป็นชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรม ควรจัดกิจกรรมสำรองไว้สำหรับนักเรียนบางคนที่ทำเสร็จก่อนผู้อื่น ได้มีกิจกรรมอย่างอื่นทำ

7. ทดลองใช้เพื่อปรับปรุงแก้ไขก่อนที่จะนำออกมาใช้ประกอบ

กิตานันท์ มลิทอง (2531 : 181) จัดองค์ประกอบโดยทั่วไปของชุดการสอนไว้สรุปได้ว่าประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

1. คู่มือสำหรับผู้สอนในการใช้ชุดการสอน และสำหรับผู้เรียนในการใช้ชุดการเรียน

2. คำสั่ง เพื่อกำหนดแนวทางในการสอนหรือการเรียน
3. เนื้อหาสาระบทเรียน จะจัดอยู่ในรูปของสไลด์ फिल्मสตริป เทปบันทึกเสียง วัสดุกราฟิก วีดิทัศน์ หนังสือบทเรียน ฯลฯ
4. กิจกรรมการเรียน เป็นการให้ผู้เรียนทำรายงาน ทำกิจกรรมที่กำหนดหรือค้นคว้าต่อจากที่เรียนไปแล้วเพื่อความรู้ที่กว้างขวางขึ้น
5. การประเมินผล เป็นแบบทดสอบเกี่ยวกับเนื้อหาบทเรียนนั้น
 - ทิสนา แชมมณี (2534 :10 -12) กล่าวว่า ชุดกิจกรรมประกอบด้วยต่างๆดังนี้
 1. ชื่อกิจกรรม ประกอบด้วย หมายเลขกิจกรรม ชื่อของกิจกรรมและเนื้อหาของกิจกรรมนั้น
 2. คำชี้แจง เป็นส่วนที่อธิบายความมุ่งหมายหลักของกิจกรรม และลักษณะของการจัดกิจกรรมเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย
 3. จุดมุ่งหมาย เป็นส่วนที่ระบุจุดมุ่งหมายที่สำคัญของกิจกรรมนั้นๆ
 4. แนวคิด เป็นส่วนที่ระบุเนื้อหา หรือมโนทัศน์ของกิจกรรมนั้น ส่วนนี้ควรได้รับการย้ำและเน้นเป็นพิเศษ
 5. สื่อ เป็นส่วนที่ระบุถึงวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการดำเนินกิจกรรม เพื่อช่วยให้ครูทราบว่าจะต้องเตรียมอะไรบ้าง
 6. เวลาที่ใช้ เป็นส่วนที่ระบุถึงจำนวนเวลาโดยประมาณว่ากิจกรรมนั้น ควรใช้เวลาเพียงใด
 7. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม เป็นส่วนที่ระบุถึงวิธีการจัดกิจกรรมเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ วิธีการจัดกิจกรรมนี้จัดไว้เป็นขั้นตอน
 8. ภาคผนวก ในส่วนนี้คือตัวอย่างวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรม และข้อมูลอื่นๆที่จำเป็นสำหรับครูรวมทั้งเฉลยแบบทดสอบ
- สุนีย์ เหมะประสิทธิ์ (2533 : 269) ได้จัดองค์ประกอบของชุดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ไว้ ซึ่งมีลักษณะสอดคล้องกับชุดการสอนทั่วไปดังนี้
 1. คำชี้แจง
 2. หลักการและเหตุผล
 3. วัตถุประสงค์
 4. ความรู้เบื้องต้น
 5. การประเมินผลก่อนการเรียน
 6. มโนคติ
 7. ส่วนประกอบของชุดกิจกรรมการเรียนการสอน
 8. เนื้อหาสาระ
 9. ระยะเวลาและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
 10. กิจกรรมการเรียนการสอน
 11. เอกสารประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
 12. การประเมินผลหลังเรียน

บุญชุม ศรีสะอาด (2537 : 95) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของชุดการสอน ที่สำคัญมี 4 ด้านคือ

1. คู่มือการใช้ชุดการสอน เป็นคู่มือที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้ใช้ชุดการสอนศึกษาและปฏิบัติตามเพื่อให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ อาจประกอบด้วยแผนการสอนสิ่งที่ครูจะต้องเตรียมก่อนสอนบทบาทของผู้เรียน และการจัดชั้นเรียน

2. บัตรงานเป็นบัตรคำสั่งว่าจะให้ผู้เรียนปฏิบัติอะไรบ้าง โดยระบุกิจกรรมตามลำดับขั้นตอนของการเรียน

3. แบบทดสอบผลความก้าวหน้าของผู้เรียนเป็นแบบทดสอบที่ใช้สำหรับตรวจสอบว่า หลังจากเรียนชุดการเรียนการสอนจบแล้ว ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ที่กำหนดไว้หรือไม่

4. สื่อการเรียนต่างๆ เป็นสื่อสำหรับผู้เรียนได้ศึกษามีหลายชนิดประกอบกันอาจเป็นประเภทสิ่งพิมพ์ เช่น บทความ เนื้อหาเฉพาะเรื่องจุลสาร บทเรียนโปรแกรมหรือประเภทโสตทัศนูปกรณ์ เช่น รูปภาพ แผนภูมิต่างๆ เทป บันทึกเสียง เป็นต้น

ฮุสตัน (Housston, 1972 : 10 -15) ได้ระบุว่า ชุดการสอนประกอบด้วยส่วนต่างๆ 5 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 คำชี้แจง (Prospectus) เป็นส่วนที่อธิบายความหมาย ความสำคัญของบทเรียนขอบข่ายของชุดการสอน ความรู้พื้นฐานที่นักเรียนควรมีก่อนเรียนและขอบข่ายของกระบวนการทั้งหมด

ส่วนที่ 2 จุดมุ่งหมาย (Objectives) หมายถึง ข้อความที่แจ่มชัดซึ่งกำหนดสิ่งที่นักเรียนควรประสบความสำเร็จหลังจากเรียนแล้ว

ส่วนที่ 3 การประเมินผลเบื้องต้น (Pre-Assessment) เพื่อต้องการทราบว่านักเรียนอยู่ในระดับใด และเพื่อดูว่านักเรียนสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายเพียงใด

ส่วนที่ 4 การกำหนดกิจกรรม (Enabling Activities) กำหนดแนวทางและวิธีการเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นด้วย

ส่วนที่ 5 การประเมินผลขั้นสุดท้าย (Post-Assessment) เป็นข้อทดสอบเพื่อวัดความรู้ภายหลังการเรียนไปแล้ว

คาร์เรลลี (Cardarelli, 1973:150) ได้กำหนดโครงสร้างของชุดการเรียนว่าประกอบด้วย

1. หัวข้อ (Topic)
2. หัวข้อย่อย (Subtopic)
3. จุดมุ่งหมายหรือเหตุผล (Rational)
4. จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม (Behavioral Objective)
5. การทดสอบก่อนการเรียน (Pre-test)
6. กิจกรรม (Activities)
7. คำถามทบทวนและแนวทางในการตอบคำถาม
8. การทดสอบย่อย
9. การทดสอบขั้นสุดท้าย

ดวน (Duane) ได้กล่าวถึงโครงสร้างพื้นฐานที่คล้ายคลึงกันของชุดการเรียนทุก

รูปแบบไว้ 6 ประการ คือ

1. วางจุดมุ่งหมายและเนื้อหาที่ต้องเรียน
2. บรรยายเนื้อหา
3. วางจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม
4. เลือกกิจกรรมในการเรียน
5. วางกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เกิดทัศนคติ
6. จัดเตรียมสื่อวัสดุผลก่อนที่เรียน ระหว่างเรียน และหลังการเรียน

เนลสัน และลอเบียร์ (Nelson and Lorbeer. 1975 : 247) ได้สร้างชุดการเรียนกิจกรรมวิทยาศาสตร์ สำหรับแนะนำครูประกอบด้วย กิจกรรมทางด้านวิทยาศาสตร์ซึ่งครูสามารถนำกิจกรรมไปใช้ในห้องเรียน หรือไปใช้เป็นหนังสืออ้างอิงเพิ่มเติมเพื่อฝึกฝนทักษะการทำโครงการ ในการสร้างชุดการเรียนแต่ละกิจกรรม ประกอบไปด้วยด้วยปัญหา เพื่อนำเข้าสู่กิจกรรมด้วยคำถาม การที่มีปัญหาและคำถามช่วยให้ครูเลือก กิจกรรมต่างๆที่เหมาะสมมาใช้ในการสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน คำถามทางด้านความคิดสร้างสรรค์ จะรวมไปไว้ในท้ายกิจกรรมแต่ละกิจกรรม คำถามเหล่านี้เป็นการชักจูงนักเรียน แนะนำนักเรียนและครู เพื่อให้คิดวิพากษ์วิจารณ์ ให้มีการทดลองกว้างขวางออกไป ถ้านักเรียนมีความสนใจศึกษาต่อไปอีกทุกกิจกรรม ที่สร้างขึ้น ย่อมขึ้นอยู่กับระดับชั้นเรียนกลุ่มและความสนใจของนักเรียน

ลักษณะของชุดการเรียนกิจกรรมประกอบด้วย

1. ปัญหาซึ่งเป็นชื่อเรื่องของกิจกรรม
2. วัสดุ-อุปกรณ์
3. วิธีดำเนินการทดลอง
4. รายละเอียดเพิ่มเติม ประกอบไปด้วยการอ้างอิงกฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์

และคำแนะนำต่างๆ ในการศึกษาต่อไป

5. คำถามท้ายกิจกรรม เพื่อให้ให้นักเรียนได้เกิดการคิด คำถามที่เราทำให้เกิด การซักถาม และคิดหาวิธีการเพื่อหาคำตอบเหล่านั้น

ดีวิตโต และครอกโกเวอร์ (Divito and Krockver. 1976 : 388) ได้จัดทำชุดกิจกรรมการเรียน วิทยาศาสตร์ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่ชื่อว่า " Creative Scenting Ideas and Activities for Taecher and Children" กิจกรรมที่สร้างขึ้นได้นำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และสัมพันธ์กับความรู้ทาง วิทยาศาสตร์ กิจกรรมแต่ละกิจกรรมสร้างขึ้น เพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความคิด และเพื่อให้เกิดกิจกรรมอื่นๆ ตามมา อีกทั้งชุดการเรียนนี้จะช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย ช่วยให้ครูมีทักษะและเทคนิคทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งมี รูปแบบดังนี้

1. ปัญหาที่นำไปสู่กิจกรรม
2. กำหนดสถานการณ์ที่เป็นการบรรยายหรือกิจกรรมการทดลอง
3. คำถามจากการใช้สถานการณ์หรือกิจกรรมการทดลอง
4. ข้อเสนอแนะที่ให้ผู้เรียน มีแนวทางในการทำกิจกรรมต่อไป

จากการที่มีกำหนดของชุดการสอนและชุดกิจกรรมไว้หลายรูปแบบ ซึ่งมีลักษณะ

คล้ายคลึงกัน ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์รูปแบบขององค์ประกอบของชุดกิจกรรมตามแนวคิดของ คาร์ดาเรลลี (Cardarelli. 1973 : 150) ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2523 : 120) ทิศนา ขัมมณี (2534 : 10 – 12) ดังนี้

1. ชื่อกิจกรรม เป็นส่วนที่ระบุว่าชุดกิจกรรมนั้นชื่อว่าอะไร
2. คำชี้แจง เป็นคำที่อธิบายความมุ่งหมายหลักของกิจกรรมและการจัดกิจกรรม เพื่อให้ให้นักเรียนปฏิบัติจนบรรลุจุดมุ่งหมาย
3. จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
4. เวลาที่ใช้ เป็นส่วนที่ระบุเวลาในการเรียนชุดกิจกรรมและการจัดกิจกรรม เพื่อให้ให้นักเรียนปฏิบัติจนบรรลุจุดมุ่งหมาย
5. สื่อ เป็นส่วนที่ระบุว่า ในชุดกิจกรรมนั้นมีวัสดุ – อุปกรณ์อะไรบ้าง
6. เนื้อหาสาระ เป็นส่วนที่เสนอความรู้ให้นักเรียนทราบ
7. แบบทดสอบก่อนเรียน
8. กิจกรรม เป็นส่วนที่กำหนดให้นักเรียนปฏิบัติ
9. การประเมินผล เป็นส่วนที่ระบุให้นักเรียนได้ประเมิน ความรู้ ความสามารถและพฤติกรรมของตนจากการที่ได้ปฏิบัติกิจกรรม

1.4 จิตวิทยาที่นำมาใช้ในชุดการเรียน

การสอนที่มีคุณภาพประกอบด้วยลักษณะ 4 ประการ คือ (Bloom.1976 : 115-124)

1. การให้แนวทาง (Cues) คือคำอธิบายของครูที่ทำให้นักเรียนเข้าใจชัดเจนว่าเมื่อเรียนเรื่องนั้นๆ แล้วจะต้องมีความสามารถอย่างไร ต้องทำอะไรบ้าง
2. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียน (Participation) เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียน
3. การเสริมแรง (Reinforcement) ทั้งการเสริมแรงภายนอก เช่น สิ่งของ การกล่าวชื่นชม หรือการเสริมแรงภายในตัวนักเรียนเอง เช่น ความอยากรู้อยากเห็น ฯลฯ
4. การให้ข้อมูลย้อนกลับและการแก้ไขข้อบกพร่อง (Feedback and Corrections) จะต้องมีการแจ้งผลการเรียนและข้อบกพร่องให้นักเรียนทราบ

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2523 : 119) มีแนวคิดซึ่งมาจากจิตวิทยาการเรียนที่นำมาสู่การผลิตชุดการสอนมีดังนี้

1. เพื่อสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. เพื่อยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางด้วยการให้การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
3. มีสื่อการเรียนใหม่ๆ ที่ช่วยในการเรียนของนักเรียน เพื่อช่วยการสอนของครู
4. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนที่เปลี่ยนไป เปลี่ยนจากครูเป็นผู้นำ เป็นผู้แนะนำ

สำหรับเทคนิคการเรียนด้วยชุดการสอนตรงกับหลักการสอนด้วยการจัดให้มีการสอนตามลำดับ (เปรี๊อง กุมุท. 2540 : 42)

1. สอนด้วยวิธีให้ผู้เรียนกระทำหรือสนองตอบอยู่ตลอดเวลา
2. ทุกครั้งที่ผู้เรียนตอบก็จะได้รับรู้ผลการตอบสนองของตนทันทีว่าถูกหรือผิดและคำตอบที่ถูกต้องเป็นอย่างไร
3. สอนให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ โดยพยายามให้เขาได้ทำสิ่งที่เขาต้องการให้เขาทำ หรือตอบถูกต้องเป็นส่วนมากหรือถูกต้องทั้งหมด เพื่อที่เขาจะได้ไม่เบื่อที่จะเรียน และมีกำลังใจในการเรียน
4. สอนไปตามลำดับขั้นตอน ครั้งละเล็กละน้อยไม่ยัดเยียดให้ครั้งละจำนวนมากๆ ตามหลักจิตวิทยาที่ให้ได้ก็เรียนตามความสามารถจากง่ายไปยากตามลำดับ นักเรียนได้รู้ผลการกระทำของตนเอง ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียน ได้รับความสนใจของเด็กด้วยสื่อต่างๆ ชุดการเรียนจึงน่าที่จะนำมาใช้เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนมีคุณภาพมากขึ้น

หลักจิตวิทยาที่นำมาใช้ในการจัดและผลิตชุดกิจกรรมกับชุดการสอนจะเห็นได้ว่าจะเน้นที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ และการจัดทำชุดจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

1.5 หลักและทฤษฎีการผลิตชุดการเรียนและชุดกิจกรรม

เสาวณีย์ ลิกขาบัณฑิต (2528 : 292) ได้กล่าวถึงหลักการและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการผลิตชุดการสอน ซึ่งนำมาใช้ในการผลิตชุดฝึก ดังนี้

1. ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences) นักการศึกษาได้นำหลักจิตวิทยาในด้านความแตกต่างระหว่างบุคคลมาใช้ เพราะถือว่าการสอนนั้นไม่สามารถปั้นผู้เรียนให้เป็นแม่พิมพ์เดียวกันได้ในช่วงเวลาที่เท่ากัน เพราะผู้เรียนแต่ละคนจะเรียนรู้ตามวิถีทางของเขา และใช้เวลาเรียนในเรื่องหนึ่งที่แตกต่างกันไป ความแตกต่างเหล่านี้มีความแตกต่างในด้านความสามารถ (Ability) สติปัญญา

(Intelligence) ความต้องการ (Need) ความสนใจ (Interest) ร่างกาย (Physical) อารมณ์ (Emotion) และสังคม (Social) ด้วยเหตุผลที่คนเรามีความแตกต่างกันดังกล่าว ผู้สร้างชุดการสอนจึงพยายามที่จะหาวิธีการที่เหมาะสมที่สุด ในการที่จะทำให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ในชุดนั้นๆ ซึ่งวิธีที่เหมาะสมที่สุด วิธีหนึ่งก็คือการจัดการสอนรายบุคคล หรือการจัดการสอนตามเอ็กต์ภาพ หรือการศึกษาด้วยตนเอง ซึ่งล้วนแต่เป็นวิธีสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระในการเรียนตามความแตกต่างของแต่ละคน

2. การนำสื่อประสมมาใช้ (Multi-media Approach) เป็นการนำเอาสื่อการสอนหลายประเภทมาใช้สัมพันธ์กันอย่างมีระบบ ความหมายอันนี้ก็เพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนจากเดิมที่เคยยึดครูเป็นแหล่งให้ความรู้จากสื่อประเภทต่างๆ

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory) จิตวิทยาการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเรียนได้

- 3.1 เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยตนเอง

- 3.2 ตรวจสอบผลการเรียนของตนเองว่าถูกหรือผิดได้ทันที

- 3.3 มีการเสริมแรง คือ ผู้เรียนจะเกิดความภาคภูมิใจ ดีใจที่ตนเองทำได้ถูกต้อง

เป็นการให้กำลังใจที่จะเรียนต่อไป ถ้าตนเองทำให้ถูกต้องจะได้ทราบว่าที่ถูกต้องนั้นคืออะไร จะได้ไตร่ตรองพิจารณา ทำให้เกิดความเข้าใจ ซึ่งจะไม่ทำให้เกิดความท้อถอยหรือสิ้นหวังในการเรียน เพราะเขามีโอกาสที่จะสำเร็จได้เหมือนคนอื่น

- 3.4 เรียนรู้ไปทีละขั้นตามความสามารถและความสนใจของตนเอง

4. การใช้วิธีวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) โดยจัดเนื้อหาวิชาให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และวัยของผู้เรียน ทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดไว้ในชุดการสอนจะสร้างขึ้นอย่างมีระบบมีการตรวจเช็คทุกขั้นตอน และทุกอย่างจะต้องสัมพันธ์สอดคล้องกันเป็นอย่างดี มีการทดลองปรับปรุงจนมีประสิทธิภาพอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานที่เชื่อถือได้จึงจะนำออกมาใช้

1.6 ขั้นตอนในการสร้างชุดการเรียนและชุดกิจกรรม

บัทส์ (Butts.1974 : 85)เสนอหลักการสร้างชุดฝึกไว้ดังนี้

1. ก่อนที่จะสร้างชุดฝึกต้องกำหนดโครงร่างไว้คร่าว ๆก่อนว่าจะฝึกเกี่ยวกับเรื่องอะไร มีวัตถุประสงค์อย่างไร

2. ศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะทำ

3. เขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมเนื้อหาให้สอดคล้องกัน

4. แจกวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมออกเป็นกิจกรรมย่อยๆโดยคำนึงถึงความเหมาะสม

ของผู้เรียน

5. กำหนดอุปกรณ์ที่จะใช้ในแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับชุดฝึก

6. กำหนดเวลาที่ใช้ในใช้ฝึกแต่ละตอนให้เหมาะสม

กรีน (Green.1976 : 38-47) ได้เสนอรูปแบบการสร้างชุดการเรียนด้วยตนเอง ซึ่งประกอบไปด้วย

บัตรคำถาม คำตอบ เพื่อนำไปใช้ก่อนและหลังเรียนซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนแน่ใจว่า ต้องการศึกษา และนักเรียนไม่รู้เกี่ยวกับงานที่ทำมาก่อน จุดมุ่งหมายอีกประการหนึ่งก็คือ เพื่อให้นักเรียน เกิดความคิดสงสัยว่างานทำเป็นอย่างไร

บัตรงานทดลอง ซึ่งประกอบไปด้วยปัญหาที่นำไปสู่การทดลองอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการทดลอง วิธีการดำเนินการทดลอง

อิทเทอร์ (Heathers. 1976 : 38-47) ได้ให้ขั้นสำหรับครูผู้สร้างชุดการเรียนด้วยตนเอง คือ

1. ศึกษาหลักสูตรตัดสินใจเลือกสิ่งที่จะให้ผู้เรียนศึกษาแล้วจัดลำดับเนื้อหาให้ต่อเนื่อง จากง่ายไปหายาก

2. ประเมินหาความรู้พื้นฐานประสบการณ์เดิมของนักเรียน

3. เลือกกิจกรรมการเรียน วิธีสอน และสื่อการเรียนให้เหมาะสมกับนักเรียนโดย

คำนึงถึงความพร้อมและความต้องการของนักเรียน

4. กำหนดรูปแบบของการเรียน

5. กำหนดหน้าที่ของผู้ประสานงาน หรือจัดอำนวยความสะดวกในการเรียน

6. สร้างแบบประเมินผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนว่า บรรลุเป้าประสงค์ในการเรียนหรือไม่

ชัยยงค์ พรหมวงศ์(2523 : 123) ได้แบ่งขั้นตอนในการผลิตชุดการสอนออกเป็น

10 ขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดหมวดหมู่ เนื้อหา และประสบการณ์

2. กำหนดหน่วยการสอนโดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นหน่วยที่ครูจะสามารถถ่ายทอดให้แก่

นักเรียนในแต่ละครั้ง

3. กำหนดหัวเรื่อง
4. กำหนดมโนทัศน์และหลักการ
5. กำหนดวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับหัวเรื่อง
6. กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม
7. กำหนดแบบประเมินผล
8. เลือกและผลิตสื่อการสอน วัสดุ และอุปกรณ์
9. หาประสิทธิภาพของชุดการสอน
10. ใช้ชุดการสอนนั้นโดยมีขั้นตอน คือให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียนขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้น

ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นสรุปผลการสอนและทำแบบสอบหลังเรียน เพื่อดูพฤติกรรมนักเรียนที่เปลี่ยนแปลงไป

สมชัย วุฒิปรีชา (ปริยา ตรีศาสตร์. 2530 : 44; อ้างอิงมาจาก สมชัย วุฒิปรีชา. 2516 : 128-129)

กล่าวว่าชุดการเรียนเป็นสื่อประสมที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง แต่ชุดการเรียนที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเชื่อถือได้หรือไม่ ต้องเอาวิธีวิเคราะห์ระบบมาใช้ ซึ่งวิธีวิเคราะห์ระบบเป็นกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล เรียกว่า System Approach มีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นปัญหาที่ต้องการแก้ไขนั้นคืออะไร
2. ขั้นกำหนดเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาโดยสามารถปฏิบัติหรือเห็นการ

กระทำได้

3. ขั้นการสร้างเครื่องมือ กระทำหลังจากตั้งเป้าหมายแล้วเพื่อให้วัดได้ทุก

ระยะ

4. ขั้นการกำหนดทางเลือกหรือวิธีแก้ปัญหา เพื่อใช้ดำเนินการให้บรรลุ

เป้าหมาย

5. ขั้นทดลอง เพื่อเลือกวิธีที่ดีที่สุดใช้เป็นหนทางไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้
6. ขั้นวัดและประเมินผล โดยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นมาประเมินว่าสามารถใช้

ปฏิบัติงานตามเป้าหมายได้หรือไม่เพียงใด เพื่อปรับปรุง

สรุปได้ว่าขั้นตอนในการสร้างชุดการเรียนนั้นต้องมีการศึกษาเนื้อหา และหลักการให้ละเอียด แล้วจึงมีการกำหนดตามลำดับขั้นเพื่อความเข้าใจได้ง่าย

1.7 คุณค่าและประโยชน์ของชุดการเรียนและชุดกิจกรรม

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2523 : 121) ได้สรุปคุณค่าของชุดการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้สอนถ่ายทอดเนื้อหาและประสบการณ์ที่สลับซับซ้อน และมีลักษณะเป็นนามธรรม ซึ่งผู้สอนไม่สามารถถ่ายทอดด้วยการบรรยายได้ดี
2. ได้รับความสนใจของนักเรียนต่อสิ่งที่กำลังศึกษา เพราะชุดการสอนจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน
3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น ฝึกการตัดสินใจ แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม
4. ช่วยสร้างความพร้อมและความมั่นใจแก่ผู้สอน เพราะชุดการสอนผลิตไว้เป็นหมวดหมู่สามารถ

หยิบไปใช้ได้ทันที โดยเฉพาะผู้ที่ไม่ค่อยมีเวลาในการเตรียมการสอนล่วงหน้า

5. ทำให้การเรียนของผู้เรียนเป็นอิสระจากอารมณ์ของผู้สอน ชุดการสอนสามารถทำให้ผู้เรียนเรียนได้ตลอดเวลา ไม่ว่าผู้สอนจะมีสภาพหรือมีความขัดข้องอารมณ์มากน้อยเพียงใด

6. ช่วยให้การเรียนเป็นอิสระจากบุคลิกของผู้สอน เนื่องจากชุดการสอนทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้แทนครู แม้ครูจะพูดหรือสอนไม่เก่ง ผู้เรียนสามารถเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพจากชุดการสอนที่ได้ผ่านการทดสอบประสิทธิภาพมาแล้ว

7. กรณีที่ครูขาด ครูคนอื่นก็สามารถสอนแทนได้โดยใช้ชุดการสอน มิใช่เข้าไปนั่งคุมชั้นปล่อยให้ นักเรียนอยู่เฉยๆ เพราะเนื้อหาอยู่ในชุดการสอนเรียบร้อยแล้วครูผู้สอนแทนไม่ต้องเตรียมตัวมาก

8. สำหรับชุดการสอนทางไกลและชุดการสอนรายบุคคลจะช่วยให้การศึกษามวลชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนสามารถเรียนได้เองที่บ้าน ไม่ต้องเสียเวลาและประหยัดค่าใช้จ่าย

กรินวาลด์ (เซาเวนี อะยะวงค์, 2529 : 32 ; อ้างอิงจาก Grinewald.n.d) ได้กล่าว

1. นักเรียนที่ใช้ชุดการเรียนด้วยตนเองมีโอกาสศึกษาวัสดุประเภทต่างๆซึ่งทำให้นักเรียนมีประสบการณ์ในหัวข้อนั้นกว้างขวางขึ้น

2. นักเรียนเห็นคุณค่าความจำเป็นของวัสดุ-อุปกรณ์ประกอบการเรียน และพยายามศึกษาพิจารณาผลการเรียนของตนเองว่ารู้อะไรบ้าง ต้องศึกษาเพิ่มเติมอะไรอีก

3. สื่อสิ่งต่างๆ และอุปกรณ์ที่แปลกๆจะช่วยดึงดูดความสนใจนักเรียนทำให้นักเรียนไม่เบื่อ

4. ชุดการเรียนมีคำแนะนำให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมต่างๆตลอดจนแหล่งวัสดุอุปกรณ์อื่นๆ ที่ต้องไปศึกษาเพิ่มเติม เช่น ห้องสมุด เป็นต้น

5. กิจกรรมที่ทำให้นักเรียนทำสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ ย่อมก่อให้เกิดความพอใจแก่นักเรียน อันเป็นการเสริมแรงให้นักเรียนอยากศึกษาหรือทำกิจกรรมต่อไป

แฮริส (อุษา คำประกอบ, 2530 : 33 ; อ้างอิงจาก Harris, 1973 : 201-205) ได้กล่าวว่า คุณค่าของชุดการเรียนไว้ 5 ประการ คือ

1. ผู้เรียนสามารถทดสอบตนเองดูก่อนว่ามีความสามารถอยู่ในระดับใดหลังจากนั้นก็เริ่มต้นเรียนในสิ่งที่ตนเองไม่ทราบ ทำให้ไม่ต้องเสียเวลากลับมาเรียนในสิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้มาแล้ว

2. ผู้เรียนสามารถนำบทเรียนไปเรียนที่ไหนก็ได้ตามความพอใจ โดยไม่จำกัดในเรื่องของเวลาสถานที่

3. เมื่อเรียนจบแล้วผู้เรียนสามารถทดสอบตัวเองได้ทันที เวลาไหนก็ได้และได้ทราบผลการเรียนของตนเองทันทีเช่นกัน

4. ผู้เรียนจะมีโอกาสได้พบปะหรือกับผู้สอนมากขึ้น เพราะผู้เรียนเรียนด้วยตนเองก็มีเวลาให้คำปรึกษากับผู้ที่มีปัญหาในขณะที่ใช้ชุดการเรียนด้วยตนเอง

5. ผู้เรียนจะได้รับคะแนนอะไรนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้เรียนหรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเอง ไม่มีคำว่าสอบตกสำหรับผู้เรียนไม่สำเร็จ แต่จะให้ผู้เรียนกลับไปศึกษาเรื่องเดิมที่ใหม่ จากผลการเรียนจะได้ตามมาตรฐานตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

จากคุณค่าและประโยชน์ของชุดกิจกรรม สรุปได้ว่า ชุดกิจกรรม มีประโยชน์และมีคุณค่า คือ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความสามารถตามความต้องการของตนเอง ช่วยให้ทุกคนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น สามารถตัดสินใจแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และทำให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง

และต่อสังคม และยังช่วยให้ผู้สอนสามารถถ่ายทอดเนื้อหาและประสบการณ์ที่ซับซ้อนและมีลักษณะเป็นนามธรรมสูง ซึ่งไม่สามารถถ่ายทอดด้วยการบรรยายได้ดี

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนพระพุทธศาสนา

วิชาพระพุทธศาสนา

ประเทศไทย มีพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญและจัดเป็นหนึ่งในสถาบันหลักของประเทศ คือ สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ในฐานะที่เป็นสถาบันสังคมที่เก่าแก่มาก ซึ่งอาจพูดได้ว่ามีมาเคียงคู่กับชนชาติไทยโดยตลอด เรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาจึงปะปนอยู่กับประวัติศาสตร์ของชาติไทยทุกยุคทุกสมัยอย่างแยกกันไม่ออก ถ้าเรารู้ประวัติศาสตร์ของไทยก็ต้องรู้ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาไปด้วย ดังนั้นสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีซึ่งเป็นเรื่องของวัตถุ ความจำเป็นที่คนไทยจะได้เรียนรู้พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นเรื่องของจิตใจก็ควรจะให้รู้เรื่องอย่างเพียงพอคู่กันไปด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2533 : 1)

พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต. 2534 : 1) ได้กล่าวว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติมาแต่โบราณกาล คนไทยส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชน ได้ดำรงรักษาสืบทอดพระพุทธศาสนายังยืนนานนับพันปี สมควรอย่างยิ่งที่คนไทยผู้นับถือพระพุทธศาสนาจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี สามารถนำเอาหลักธรรมไปปฏิบัติในชีวิต พระพุทธศาสนาถูกจัดเป็นวิชาสำหรับเรียนรู้โดยสถานะหลัก 2 อย่างคือ ในฐานะที่เป็นระบบจริยธรรมสำหรับประชาชนส่วนใหญ่ หรือเป็นแหล่งคำสอนของวัฒนธรรมไทย ทั้งในด้านวัตถุธรรมและด้านนามธรรม ซึ่งเป็นอิทธิพลครอบคลุมมากที่สุดอย่างหนึ่งในวิถีชีวิตของคนในสังคม เป็นมาตรฐานดำเนินชีวิตสำหรับผู้นับถือ และเป็นสภาพแวดล้อมอันกว้างใหญ่ทางสังคมสำหรับผู้มิได้นับถือ ซึ่งเป็นการขยายความให้เห็นอย่างชัดเจน

2.1 เอกสารที่เกี่ยวกับพุทธวิธีสอน

วิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนา หรือการสอนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่นับว่าได้ผลดีที่สุด คือ วิธีการที่พระพุทธองค์ได้ตรัสรู้แก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า เพราะวิธีการเผยแพร่พระธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้แก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า เพราะวิธีการเผยแพร่พระธรรมของพระพุทธองค์นั้น สามารถเอาชนะความขัดแย้งและความเชื่อในสังคมอินเดียโบราณ ซึ่งมีการแบ่งชั้นวรรณะ มีความเชื่อในลัทธิต่างๆ และอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ที่มีอยู่อย่างมั่นคง ทรงเลือกใช้วิธีสอนที่เหมาะสมกับบุคคลและชุมชน ประกอบกับพระองค์ทรงมีพุทธลักษณะที่น่าเลื่อมใสศรัทธาการสอนของพระองค์เน้นการคิดใคร่ครวญไตร่ตรองด้วยเหตุผล แล้วฝึกปฏิบัติให้เห็นจริงด้วยตนเอง พระพุทธศาสนาจึงแพร่หลายไปได้อย่างกว้างขวาง วิธีสอนพระพุทธศาสนาตามแนวพุทธศาสตร์ จากการวิเคราะห์ผลการสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้งผลการสอนจะออกมาในรูปแบบทั้งดงาม สมบูรณ์ด้วยเนื้อหา สาระ ปุณฺณศรัทธาและความชื่นชมยินดีให้แก่ผู้ฟัง ดังคำที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกว่า "อาทิกถยาณฺ มชฌกถยาณฺ ปรีโยสานกถณฺ สาทถํ สพพญฺชนํ เกวลปรีปฺปนณฺ บริสุทฺธิ.." แปลว่า คำสอนของพระพุทธองค์ไพเราะในเบื้องต้นในท่ามกลาง และในที่สุดสมบูรณ์ด้วย อรรถรสและพยัญชนะรสบริสุทฺธิ์บริบูรณ์ทุกประการ(ประสาร ทองภักดี. 2526 : 41)

จะเห็นได้ว่าพระธรรมที่ทรงรู้แจ้งด้วยพระองค์นั้นเป็นแก่นสารมีสาระอันลึกซึ้ง แต่พระองค์ก็ทรงเทศนา

สั่งสอนให้ทุกคนทุกวาระ คนนอกศาสนา หันมาเลื่อมใส เข้าใจและปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนาอย่างสิ้นเชิง พุทธวิธีสอนจึงเป็นเรื่องที่ผู้สอนในปัจจุบันควรสนใจศึกษา (สุนน อมรวิวัฒน์. 2513 : 13) แนวการสอนของ พระพุทธองค์ เพื่อนำมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์แก่การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาต่อไป เพราะ "... พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีการสอนอันชาญฉลาด เมื่อพระองค์ทรงแสดงพระธรรมเทศนาจบลงมักมีผู้สรรเสริญ พระธรรมเทศนาเสมอ แจ่มแจ้งจริง พระองค์ผู้เจริญแจ่มแจ้งจริงพระธรรมเทศนาของพระองค์เหมือนหงาย ของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลง ส่องประทีปในมือให้คนที่มัจจุรย์ได้เห็นรูป..." (วติน อินทสระ. 2534 : 3)

การสอนธรรมะในวิชาพระพุทธศาสนา ควรยกย่องให้พระพุทธเจ้าเป็นบรมครู หมายถึง ครูที่ยอดเยี่ยมที่สุด พระทรงใช้วิธีการสอนอย่างหลากหลายตามแต่ระดับสติปัญญาของผู้เรียนเท่าที่รวบรวมได้มี ดังนี้

1. ทรงใช้วิธีเอกังสลักษณะ คือ ทรงแสดงยืนยันไปข้างเดียว เช่น ดิมีผลเป็นสุข ชั่วมีผลเป็นทุกข์ แน่นนอนไม่มีอย่างอื่น
2. ทรงสอนโดยวิธีภัชชลักษณะ คือ ทรงแยกประเด็นให้เห็นชัดเจน
3. ทรงสอนโดยวิธีปุจฉาลักษณะ คือ ทรงย้อนถามเสียก่อนแล้วจึงสอน
4. ทรงสอนโดยอุปมาลักษณะ คือ พักปัญหาไว้ไม่ทรงพยากรณ์ เพราะเห็นว่าไม่เป็นประโยชน์ หรือยังไม่ถึงเวลา

5. ทรงสอนโดยวิธีอุปมาลักษณะ คือ สอนแบบเปรียบเทียบให้เห็นจริง (วติน อินทสระ. 2534 : 22 – 37)

6. ทรงสอนตามความสนใจของผู้เรียน
7. ทรงสอนตามความลึกซึ่งจากง่ายไปยาก
8. ทรงใช้วิธีตอบปัญหาแบบต่างๆ (สมบูรณ์ จ่างจิต และคนอื่นๆ. 2513 : 239 – 242)

9. ทรงสอนโดยทำตัวอย่างให้ดู พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติดีปฏิบัติชอบให้เป็นแบบอย่างแก่สาวกทั้งหลาย ไม่ยอมให้ความโลภ ความโกรธ ความหลงมาบีบคั้นอำนาจเหนือพระพุทธองค์ทรงจงใจให้สาวกถือเอาพระองค์เป็นแบบอย่างในความเพียรนั่นเอง

10. ทรงสอนโดยใช้อุปกรรม เช่น ดอกบัว หน้า ฝ่า ฯลฯ เช่น เรื่อง ภิกษุจุลบัณฑกพระอรหันต์ ภิกษุผู้พี่ชายจะสั่งสอนอย่างไรก็ไม่จดจำ ไม่ได้ผล เมื่อพระองค์ทรงทราบจึงทรงส่งผ้าขาวสะอาดผืนหนึ่งให้ลูบคลำนานๆ สึกล้าลงเห็นได้ชัดเจน ทำให้ภิกษุบัณฑกเข้าใจว่าจิตนั้นสกปรกได้เพราะสิ่งภายนอก จึงบรรลุมรรณในที่สุด

11. ทรงสั่งสอนโดยใช้วาจาประกอบด้วยพระองค์ 9 คือ
 - 11.1 สอนให้เข้าใจจากการฟัง (สุตตะ)
 - 11.2 สอนร้อยแก้วแล้วแทรกด้วยบทกวี (เคยยะ)
 - 11.3 สอนร้อยแก้วล้วน ๆ (เวยยากร)
 - 11.4 สอนให้เป็นบทกวีล้วนๆ (คาถา) เช่น คาถาธรรมบท
 - 11.5 สอนโดยเปล่งวาจาเป็นคติ (อุทาน)
 - 11.6 สอนโดยอ้างอิงคำพูดที่เคยพูดกันไว้ก่อนแล้ว (อิติวุตตะ)

- 11.7 สอนโดยวิธีเล่านิยายประกอบหลักกรรม (ชาตก)
- 11.8 สอนเรื่องแปลกหน้าอัศจรรย์ (อันภุทธธรรม)
- 11.9 สอนเรื่องที่ต้องใช้สติปัญญาชั้นสูงในการขบคิด (เวทลละ)

12. ทรงสอนด้วยวิธีซักถาม ให้ยอมรับหรือเห็นจริงด้วยตนเอง เพื่อทดสอบความเข้าใจและเปิดทางให้ผู้อื่นคัดค้าน

13. ทรงสอนโดยใช้เรื่องราวที่ผู้ฟังเข้าใจดีแล้ว เพื่อเป็นเครื่องนำไปสู่ธรรมะ เช่น ทรงสอนชฎิลผู้คุ้นเคยกับการบูชาไฟว่า ไฟภายใน ได้แก่ กิเลสต่างๆ ประกอบด้วย รากะ โทสะ โมหะ เป็นของร้อนที่แผดเผาจิตใจ

14. ทรงสอนโดยวิธีกล่าวอ้างประวัติศาสตร์ขึ้นมาเชื่อมโยง

15. ทรงสอนโดยเทียบเคียงกับวิชาการต่างๆ ในสมัยนั้น เช่น การฝึกช้าง ม้า

16. ทรงสอนโดยให้ใช้สติปัญญาของตนกำกับ เพื่อมิให้เชื่ออย่างงมงายและให้หาธรรมะจากสิ่งแวดล้อม

17. ทรงสอนโดยใช้วิธีเลื่อนความเข้าใจของผู้ฟังเป็นขั้นๆ ถ้าผู้ไม่มีพื้น ความเข้าใจเบื้องต้นมาก่อน พระองค์จะไม่ทรงสอนอริยสัจ ซึ่งเป็นธรรมชั้นสูง แต่สอนเรื่องราวง่ายๆ เป็นการฟื้นฟูความรู้ความเข้าใจระหว่างโลกกับธรรมให้ดีเสียก่อน

18. ทรงสอนโดยให้ดูความรู้สึกของตัวเองเปรียบเทียบกับคนอื่นๆ เช่น สอนให้เอาใจเขามาใส่ใจเรา การไม่เบียดเบียนกัน การทำความดีงามต่อกัน

19. ทรงสอนให้ว่า เรื่องของพระพุทธศาสนาไม่ใช่เรื่องสมมติ คือ ไม่ใช่เรื่องการเดา หรือการนึกคิดเอาเอง แต่เป็นเรื่องที่สามารถค้นพบความจริงได้ โดยได้ทรงปฏิบัติแล้วนำความจริงที่ค้นพบนั้นมาสั่งสอน เป็นการปฏิเสธการเดา การคาดคะเน ในการสอนแต่ละครั้ง พระพุทธองค์ทรงคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยแบ่ง บุคคลออกเป็น 4 จำพวก เปรียบเทียบกับบัว 4 เหล่าคือ

1. อุตตัตถัญญู ผู้อาจรู้ธรรมได้พลัน เปรียบเหมือนดอกบัวอยู่เหนือน้ำ พอถูกแสงอาทิตย์ก็บาน

2. วิปจิตถัญญู ผู้อาจรู้ธรรมได้ต่อเมื่อท่านได้อธิบาย เปรียบเหมือนดอกบัวอยู่ปริ่มน้ำ

อันจะบานในวันรุ่งขึ้น

3. เนยยะ ผู้พอจะแนะนำได้คือจะต้องแนะนำสั่งสอนอยู่บ่อยๆ จึงจะรู้ตามได้เปรียบเหมือนดอกบัวอยู่ใต้น้ำอันจะบานในวันต่อไป

4. บทประมะ พวกบรณโง่ คือ พวกที่แม้จะแนะนำสั่งสอนอย่างไร ก็ไม่เข้าใจหรือไม่รับฟังทั้งนั้น เปรียบเหมือนดอกบัวซึ่งติดอยู่กับดินอันจะเป็นอาหารของปลาและเต่าในบุคคลเหล่านี้ พระพุทธองค์ทรงเลือกสอนบุคคล 3 ประเภทแรก โดยทรงเลือกธรรมให้เหมาะสมกับอุปนิสัย และปัญญาบารมีของบุคคลนั้น

(สมทรง บุญญฤทธิ์. 2525 : 11 – 17)

2.2 แนวคิดพื้นฐานของการสอนและวิธีสอนของพระพุทธเจ้า

...ในแง่การสอน พระพุทธองค์วางพื้นฐานไว้ว่า ...สอนให้มีวิธีการใหม่วางรากฐานอยู่บนสติปัญญา และการถามหาเหตุผล...สอนให้คิดอย่างเป็นอิสระเชิงยิวคิดหาเหตุผลให้เต็มที่ แต่อย่าคิดอย่างเดียวให้ปฏิบัติด้วย... พระพุทธเจ้าทรงกำหนดวิธีการสอนไว้ 4 อย่าง คือ

1. สันติสนทนา การแสดงกรรมชั่วที่ควรละ และกรรมดีที่ควรประกอบให้ผู้ฟังเห็นดีถึงการกระทำ
ในที่เฉพาะหน้า

2. สมาทปนา ชักชวนให้ผู้ฟังถือเอาด้วยดี ในสิ่งที่ควรเว้น และสิ่งที่ควรประพฤติ
3. สมุตเตชนา ให้ฟังกล้าหาญขึ้นด้วยดีในสิ่งที่ควรเว้น และสิ่งที่ควรปฏิบัติ
5. สัมปหังสนา ให้ผู้ฟังรำเริงบันเทิงใจ เห็นคุณค่าของการละเว้นชั่ว ทำดี (สุมน อมรวิวัฒน์.

2528 : 13)

นอกจากนี้ พระพุทธเจ้ายังทรงใช้พระสุระเสียงที่จูงใจให้ผู้ฟังเลื่อมใสศรัทธาติดตามพระสุระเสียงของ
พระองค์ที่เปล่งออกมา ถึงพร้อมด้วยองค์ 8 ประการ คือ

1. สละสลวย
2. ฟังรู้ได้ชัดเจน
3. ไพเราะ
4. ฟังง่าย
5. กลมกล่อม
6. ไม่พร่า
7. พระสุระเสียงลึก
8. กังวาน

ถ้านำวิธีสอนต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน มาพิจารณาเปรียบเทียบกับวิธีสอนของพระพุทธศาสนาที่
ทรงสอนให้แก่สาวกดังที่กล่าวมาแล้ว เห็นได้ว่าโดยหลักการสอนไม่แตกต่างกัน ต่างบ้างในด้านวิธีการ ซึ่ง
ต้องปรับให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและกาลสมัย สำหรับปัจจุบัน ได้มีนักวิชาการคิดค้นวิธีสอนโดยนำวิธีการ
ในสาขาอื่นมาผนวก เช่น วิชาปรัชญา เทคโนโลยี และสังคมศาสตร์ เพื่อให้การสอนบรรลุเป้าหมายดียิ่งขึ้น
ดังที่ สุมน อมรวิวัฒน์(2513 : 197-214) ได้เสนอแนะการจัดกิจกรรมการสอนศาสนาไว้หลายประการ ดังนี้

1. สอนโดยบรรยายหรืออธิบาย ควรใช้ภาษาที่ง่าย ใช้อุปกรณ์การสอนทุกครั้งที่สอน
อุปกรณ์ประกอบการสอนอาจมีได้ทั้งประเภทสัญลักษณ์ เหตุการณ์ และบุคคลตัวอย่าง
2. การสอนโดยการตั้งปัญหา เมื่อครูได้สร้างความสนใจของนักเรียนแล้ว ครูและนักเรียน
ร่วมกันตั้งปัญหาที่ตนสนใจ อยากรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ

3. สอนแบบค้นคว้าและรายงาน โดยการให้นักเรียนค้นคว้าหาข้อเท็จจริงเอง
อาจแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม หรือให้ค้นคว้าเป็นรายบุคคล

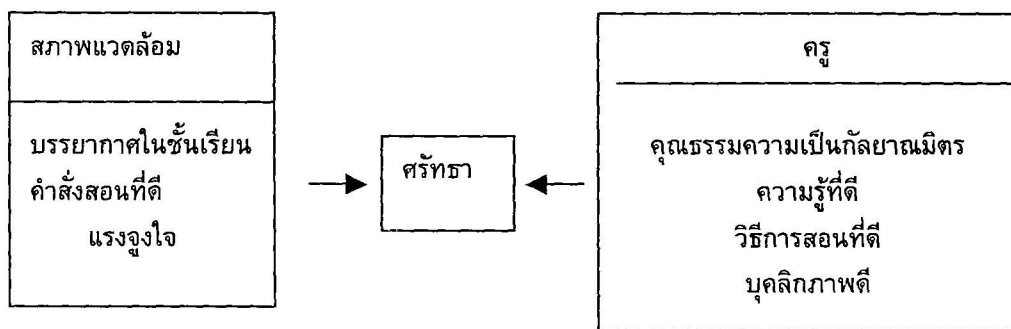
4. การเชิญวิทยากรผู้มีความรู้มาบรรยาย
5. การเล่าเรื่องจากประสบการณ์ โดยให้นักเรียนเป็นผู้เล่า
6. การเรียงความปากเปล่า คือ การแต่งหรือเล่าเรื่องนั่นเอง แต่วิธีการพูดแทนการเขียน

โดยครูเป็นผู้วางขอบเขตและอธิบายวิธีการเรียงความให้

7. การวิจารณ์ข่าวและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
8. โต้ว่าที่ปัญหาธรรมะ
9. การแสดงบทบาทประกอบเรื่องหรือสุภาษิต
10. ใช้เพลงประกอบการเรียน

11. ใช้สมุดภาพและสมุดศัพท์
12. การอ่านและการฟังนิทานชาดกการฝึกมารยาทและการปฏิบัติพิธีกรรมต่าง ๆ
13. การฝึกมารยาทและการปฏิบัติพิธีกรรมต่าง ๆ

คุณธรรมต่าง ๆ ในพุทธศาสนานั้น ผู้สอนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างคุณสมบัติของครูที่ดีได้ เมื่อครูมีคุณสมบัติที่ดีแล้วย่อมทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรให้กับนักเรียนได้ อย่างสมบูรณ์และถูกต้อง ครูผู้เป็นกัลยาณมิตรเป็นผู้สร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับนักเรียนโดยมี หลักการสร้างศรัทธา คือ ต้องคำนึงถึงการจัดปัจจัยภายนอกที่ส่งเสริมจิตใจและปลุกเร้าให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อถือ และเชื่อมั่นในตัวครูผู้สอน ในสาระที่เรียนและวิธีการเรียนว่าเมื่อเรียนแล้วเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ศึกษาเล่าเรียน ดังนั้น การสร้างศรัทธาจึงเป็นการสร้างเสริมให้ นักเรียนเกิดฉันทะ มีแรงจูงใจใฝ่รู้ มีองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการ ดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพประกอบ 1 แสดงการเกิดศรัทธาของนักเรียน (สุนัน อมรวิวัฒน์.2530 : 91)

แสง จันทร์งาม (แสง จันทร์งาม. 2534 : 28 - 30) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของครูตามแบบอย่างพระพุทธองค์ ดังนี้

ครูที่ดีตามหลักพุทธศาสตร์ควรมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1. มีความกรุณาเป็นพื้นฐานจิต สงสารศิษย์
2. ไม่ถือตัวไม่หยิ่งยโส
3. มีความอดทน ใจเย็น
4. มีความยุติธรรม
5. มีความรอบคอบ พิจารณาอย่างถี่ถ้วน
6. มีความประพฤติกรรมนำเคารพบูชา
7. รู้จักภูมิสถาปัตยกรรมของนักเรียน

2.3 การศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นานาทัศนะตามแนวพุทธธรรม

เมื่อก้าวถึงขอบเขตของการศึกษาในลักษณะที่เป็นระบบ นักการศึกษาสมัยใหม่มักจะคิดถึงสภาพของปัจจัยและสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการจัดการศึกษา คิดถึงตัวบ่อน ได้แก่ ทรัพยากร บุคลากร และหลักสูตรการศึกษา ต่อจากนั้นก็มองตลอดไปถึงกระบวนการทางการศึกษาตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ และประเมินประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาโดยดูและวัดจากปริมาณและคุณภาพของผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษา

หากจะพิจารณาถึงวิธีการศึกษาตามนัยของพระพุทธศาสนา หรือวิเคราะห์ปรัชญาทางการศึกษาที่มาจากพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา จะเห็นได้จากที่พุทธทาสภิกขุได้กล่าว “การศึกษาหรือสิกขะ(สะ-อิชะ)” นั้น เกิดขึ้นจากวิธีการฝึกฝนอบรม (Teach and Train) เป็นการฝึกฝนอบรมให้เห็นด้วยตนเอง เห็นซึ่งตนเอง และสิ่งที่สอนนั้นคือลักษณะนิสัยและจิตใจ (character and mind) พระเทพวิสุทธิเมธี (พุทธทาสภิกขุ . 2502) ดังนั้นการศึกษาตามแนวของพุทธธรรมจึงเป็นการเรียนทั้งทางด้านเนื้อหาความรู้ การฝึกปฏิบัติและเข้าใจถึงผลของการปฏิบัติชอบนั้น นำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

พุทธทาสภิกขุ (2502) ได้บรรยายว่า เป้าหมายของชีวิตมนุษย์นั้นคือสันติสุขส่วนบุคคล และเป้าหมายของสังคมก็คือสันติภาพนั่นเอง การศึกษาที่สมบูรณ์คือการทำให้ความเป็นมนุษย์ให้ถูกต้องและสมบูรณ์ 3 ประการคือ

1. ความฉลาดหรือสติปัญญาขั้นพื้นฐานพอตัวและพอแก่ความต้องการ
2. มีความรู้เรื่องวิชาชีพพอตัว ปฏิบัติได้
3. มีมนุษยธรรม (ธรรมที่ทำให้ความเป็นมนุษย์)อย่างถูกต้องและพอตัว

สมเด็จพระญาณสังวร(สุวฑฒโน) ได้อธิบายว่า การศึกษานั้นต้องจัดเพื่อให้บุคคลมีความรู้ ความสามารถในการประกอบกิจการ และการอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี โดยให้เขาเป็นคนโดยสมบูรณ์คนที่ถือกำเนิดเป็นคนนั้นยังไม่จัดว่าเป็นคนโดยสมบูรณ์ เพราะเหตุเพียงที่เกิดมามีรูปร่างเป็นคน ต่อเมื่อมีการปฏิบัติประกอบด้วยความรู้ลึกซึ้งชอบชั่วดีสมกับความเป็นคน จึงเรียกว่าเป็นคนโดยธรรม เมื่อมีธรรมของคนบริบูรณ์จึงจะชื่อว่าเป็นคนโดยสมบูรณ์

สุมน อมรวิวัฒน์ ได้อธิบายถึงการศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในแง่ของการฝึกฝนและปฏิบัติจริงว่า ความหมาย “มนุษย์” คือผู้ที่มีใจสูง การฝึกปฏิบัติที่แท้จริงในทุกวิถีทางคือ การฝึกฝนจิตใจของคนผู้เป็นสัตว์โลกให้เปลี่ยนสภาพของจิตใจของสัตว์โลกมาเป็นจิตใจของมนุษย์ ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นกระบวนการของการเรียนการสอน และการฝึกฝนอบรม ซึ่งเน้นการปฏิบัติจนเกิดปัญญาด้วยตนเอง สุมน อมรวิวัฒน์ (2530) ได้เสนอแผนภูมิของการศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ไว้ดังนี้ การศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังภาพประกอบ 2 ดังนี้

การเรียน การสอน (Teaching – Learning)	การฝึกฝน อบรม (Training)
อะไร	อย่างไร
เป็นอะไร	ทำอย่างไร
เกิดจากอะไร	เทคนิคและกลวิธีอย่างไร
ประกอบด้วยอะไร	ควบคุมอย่างไร
เกี่ยวเนื่องกับอะไร	วิเคราะห์อย่างไร
ผลคืออะไร	สังเคราะห์อย่างไร
กระทบต่ออะไร	ประยุกต์อย่างไร
อะไรจะเกิดต่อไป	แก้ไขปรับปรุงอย่างไรต่อไป

ภาพประกอบ 2 การศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

จากนันททัศนะที่ได้รับรวบรวมมาพอสังเขปข้างต้น จะเห็นได้ว่าการได้นำหลักพุทธธรรมมาเป็นพื้นฐานในการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนขึ้นเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้น เจ้าของทัศนะต่างมีจุดเน้นที่ตรงกันคือ การมุ่งเน้นคุณลักษณะภายในจิตใจ อันได้แก่ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี และสภาวะของจิตที่ปราศจากกิเลส มีความสงบโปร่งเย็นควบคู่กันไป การสั่งสอนให้มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะหาเลี้ยงอาชีพได้โดยชอบ ควบคุมกาย วาจา ใจของตน และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2.4 สมภาติในพระพุทธานุศาสนนา

กล่าวหา สมภาติ มีผู้รู้ให้ความหมายไว้หลายอย่าง ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 774) ได้ให้ความหมายว่า สมภาติ คือ ความตั้งมั่นแห่งจิต ความสำรวมใจให้แน่นแน่วเพื่อเล็งเห็นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยพิจารณาอย่างเคร่งครัด เพื่อให้เกิดปัญญาเห็นแจ้งในสิ่งนั้น

พุทธานุสภิกขุ (2523 : 46) ได้ให้ความหมายว่า สมภาติ คือ กุศลจิตที่มีอารมณ์แน่นแน่ว

พระเทพเวที (ประยูรธรรมา ปยุตโต. 2532 : 86) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สมภาติ

คือ ความตั้งมั่นแห่งจิต ภาวะที่จิตสงบนิ่งจับอยู่ที่อารมณ์เพียงอารมณ์เดียว

จากความหมายที่กล่าวมาสรุปได้ว่า สมภาติหมายถึงการที่บุคคลมีจิตที่ตั้งมั่นแน่นแน่วไม่ฟุ้งซ่าน เป็นภาวะที่จิตสงบนิ่งมีอยู่เพียงอารมณ์เดียว

2.4.1 ระดับของสมภาติ

พระเทพเวที (ประยูรธรรมา ปยุตโต. 2535 : 826) สมภาตินั้นสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ โดยถือความหนักแน่นของสมภาติเป็นเกณฑ์ คือ

1. ขณิกสมภาติ สมภาติชั่วขณะ เป็นสมภาติขั้นต้นคนทั่วไปอาจใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่การงานในชีวิตประจำวันให้ได้ผลดี และใช้เป็นจุดตั้งต้นในการเจริญวิปัสสนาก็ได้
2. อุปจารสมภาติ สมภาติจวนแน่นแน่ว เป็นสมภาติขั้นระดับสั่งกันขวางการทำงานของจิต (นิรวรณ) ได้ ก่อนเข้าสู่การเพ่งพินิจด้วยจิตที่เป็นสมภาติแน่นแน่ว (ฉาน)
3. อัปปนาสมภาติ สมภาติแน่นแน่ว เป็นสมภาติขั้นระดับสูงสุด ซึ่งมีในฉานทั้งหลาย ถือว่าเป็นความสำเร็จขั้นสูงสุดของการเจริญสมภาติ

2.4.2 วิธีกาารเจริญสมภาติ

พระเทพเวที (ประยูรธรรมา ปยุตโต. 2532 : 838-858) กล่าวหา การเจริญสมภาติมีหลายวิธี เช่น การเจริญสมภาติตามวิธีธรรมชาติ การเจริญสมภาติตามหลักอิทธิบาทกาารเจริญสมภาติอย่างสามัญ และการเจริญสมภาติอย่างเป็นแบบแผน เป็นต้น

ชาลี หวานฉ่ำ (ชาลี หวานฉ่ำ. 2530 : 12) กล่าวหา สาเหตุที่วิธีกาารเจริญสมภาติมีหลายวิธีเพื่อตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านต่างๆ เช่น บุคลิกภาพ เจตคติ หรือภูมิหลังที่แตกต่างกันการเจริญสมภาติแบบอานาปานสติเป็นการเจริญสมภาติแบบหนึ่งใน 40 แบบของการเจริญสมภาติ อย่างมีแบบแผน ซึ่งการเจริญสมภาติแบบนี้มีลำดับขั้นตอนในการเจริญสมภาติพอสรุปได้ดังนี้ คือ (พระเทพเวที ประยูรธรรมา ปยุตโต. 2532 : 849-876) เบื้องแรกเมื่อมีศีลบริสุทธิดีแล้ว

1. ตัดเครื่องกังวล (ปลิวโพช) 10 ประการ เช่น ที่อยู่ ตระกูล ลาก ฉณะ เป็นต้น

2. เข้าหาครู – อาจารย์ ผู้มีคุณสมบัติควรให้อุปกรณ์ในการฝึกอบรมจิต

(กรรมฐาน)

3. รับกรรมฐานอย่างใดอย่างหนึ่งใน 40 อย่าง ซึ่งในที่นี้ ได้แก่ อานาปานสติ
4. หาสถานที่ปฏิบัติซึ่งเหมาะแก่การเจริญสมาธิ
5. ปฏิบัติตามวิธีเจริญสมาธิตั้งต่อไปนี้

5.1 ขั้นเตรียมการ เลือกอิริยาบถที่ทำให้ร่างกายอยู่ในภาวะผ่อนคลายที่สุด สามารถปฏิบัติอยู่นาน ๆ ได้โดยไม่เมื่อยล้า การหายใจลงสะตอก อิริยาบถที่ได้ผลดีตามหลักการดังกล่าว คือ การนั่งในท่าที่เรียกว่า สมาธิ

5.2 ขั้นปฏิบัติ เป็นขั้นของการกำหนดลมหายใจ บังคับสติให้ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียว คือ ลมหายใจเข้าออกนั้น ใช้สติติดตามลมหายใจโดยกำหนดอยู่ตรงจุดที่ลมกระทบ ไม่ให้ขาดระยะ กำหนดอารมณ์กรรมฐานนั้นต่อไป จนภาพที่เห็นในใจซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งที่ใช้เป็นอารมณ์ กรรมฐาน(นิมิต) ปรากฏขึ้น ต่อจากนั้นก็คอยตั้งจิตไว้ในนิมิตนั้นเรื่อยไป พยายามรักษานิมิตนั้นไว้ไม่ให้เสื่อมหายไป โดยหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่เกื้อกูลต่อการเจริญสมาธิ (อสังขยา) และเลือกหาสิ่งที่เกื้อกูลเหมาะสมกัน (สังขยา) เช่น สถานที่ บุคคล อาหาร เป็นต้น ปฏิบัติตามวิธีที่ช่วยให้เกิดอัปนาสมาธิ (อัปนาโกศล 10) เช่น ประกอบความเพียรให้สม่ำเสมอ เป็นต้น จนในที่สุด อัปนาสมาธิก็เกิดขึ้น เป็นการบรรลุขั้นปฐมฌาน เมื่อบรรลุปฐมฌานแล้ว ต่อจากนั้นก็เป็นการบำเพ็ญความชำนาญ ให้เกิดขึ้นในปฐมฌานและทำความเพียรเพื่อให้บรรลุฌานขั้นต่อไป ขึ้นไปตามลำดับจนถึงขั้นสูงสุดคือจตุตถฌาน

2.4.3 สิ่งที่มีผลต่อการเจริญสมาธิ

โดยธรรมชาติทุกคนมีสมาธิที่เรียกว่า สมาธิชั่วขณะ (ขณิกสมาธิ) และ ทุกคนสามารถฝึกฝนตนเองให้เกิดสมาธิได้ แต่เมื่อฝึกแล้วสมาธิจะเกิดขึ้นมากหรือน้อย เร็วหรือช้าย่อมขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างบุคคล กล่าวคือ แต่ละคนที่เจริญสมาธิอาจเกิดสมาธิไม่เท่ากัน ความแตกต่างที่มีผลต่อการเกิดสมาธิคือสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. อัจฉริยภาพ คือ ความต้องการของผู้เจริญสมาธิว่ามีจุดมุ่งหมายในการเจริญสมาธิอย่างไร เช่น เพื่อระงับกิเลส ให้มีความรู้ความสามารถพิเศษ (ญาณทัศนะ) หรือมีฤทธิ์ เป็นต้น ผู้เจริญสมาธิต้องเจริญให้ตรงกับอัจฉริยภาพของตนจึงเกิดผลสำเร็จ (วีระ ถาวโร. 2525 : 1-3)

2. ศีล ผู้ที่เจริญสมาธิให้ได้ผลดี และรวดเร็วต้องระมัดระวังให้ตัวอยู่ในรอบศีลที่เป็นศีลที่เหมาะสมกับตนเอง อาจเป็นศีล 8 หรือศีล 10 ตามแต่ความจำเป็นและข้อบัญญัติ ศีลที่เป็นข้อปฏิบัติที่หยาบเพราะเป็นข้อปฏิบัติเกี่ยวกับทางกายวาจา ส่วนสมาธิเป็นข้อปฏิบัติที่ละเอียดเพราะเป็นข้อปฏิบัติทางจิตใจ ฉะนั้นหากเรื่องหยาบๆยังปฏิบัติไม่ได้ดี การปฏิบัติในส่วนที่ละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้นก็ย่อมไม่ดีไปด้วย แม้ในหลักไตรสิกขาถือถือว่าศีลเป็นพื้นฐานของสมาธิ(ชาลี หวานฉ่ำ. 2530 : 17)

3. ศรัทธา คือ ความเชื่อในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เช่นเชื่อในอริยสัจสี่ เชื่อในกฎแห่งกรรม เป็นต้น ความเชื่อย่อมเป็นพื้นฐานขั้นแรกของจิตใจ เป็นแรงจูงใจให้บุคคลที่เจริญสมาธิตามแนวพุทธศาสนาประพฤติปฏิบัติอย่างมุ่งมั่นในขั้นต่อไป (วิภาวรรณ เดชะโกศยะ และคนอื่นๆ. 2531 : 101)

4. ความสามารถในการตัดความกังวลหรือตัดเครื่องผูกพัน(ปليโพธ) ถ้าผู้ใดสามารถตัด

ความวิตกกังวลของตนในเรื่องต่างๆ เช่น สุขภาพ การงาน ครอบครัว เป็นต้นได้ดี สมารถก็เกิดขึ้นรวดเร็ว พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต. 2532 : 850 – 851)

5. ความสามารถในการระงับเครื่องกีดขวางความดี (นิวรณ์) ซึ่งมี 5 อย่าง คือ ความพอใจในกาม(กามฉันทะ) ความคิดร้าย(พยาบาท) ความหดหู่และเชื่องซึม(ถีนมิตฺตะ) ความฟุ้งซ่านและรำคาญ(อุทธัจจกุกกุกจจะ) และความลึกลับสงสัย(วิจิกิฉฉา) เหล่านี้เป็นสิ่งที่ต้องกำจัดเสียจึงเกิดสมาธิได้ (วิระถาวโร. 2525 : 40)

2.4.4 ประโยชน์ของการเจริญสมาธิ

พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต. 2532 : 833 –835) ได้ประมวลประโยชน์ของสมาธิไว้ 4 ประการ คือ

1. ประโยชน์ที่เป็นจุดมุ่งหมาย หรืออุดมคติทางศาสนา คือส่วนสำคัญแห่งการปฏิบัติ เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุดอันได้แก่ ความหลุดพ้นจากกิเลส และทุกข์ทั้งปวง

2. ประโยชน์ด้านการสร้างความสามารถพิเศษเหนือสามัญวิสัย ได้แก่ หูทิพย์ ตาทิพย์ ทายใจคนอื่นได้ จำพวกที่ปัจจุบันเรียกว่า ESP (Extrasensory perception)

3. ประโยชน์ด้านสุขภาพจิตการพัฒนาบุคลิกภาพ ได้แก่ การทำให้เป็นผู้มีความมั่นคงทางอารมณ์และมีภูมิคุ้มกันโรคจิต

4. ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

4.1 ช่วยทำให้จิตใจผ่อนคลายหายเครียด เกิดความสงบ เป็นเครื่องพักผ่อนกายให้ใจสงบและมีความสุข

4.2 เป็นเครื่องเสริมประสิทธิภาพในการในการทำงาน การเล่าเรียน และการทำกิจทุกอย่าง

4.3 ช่วยเสริมสุขภาพกายและไข่นกไขโรคได้

จากเอกสารที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า สมาธิเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งในการทำงานและการศึกษาเล่าเรียนทุกระดับ การเจริญสมาธิก็คือ ความพยายามเพิ่มความมีสมาธิตามธรรมชาติของตนให้มากขึ้น ผู้ที่ทำความจิตให้เป็นสมาธิอยู่เสมอสามารถช่วยควบคุมจิตของตนเองให้อยู่ในความสงบได้ง่าย ไม่ฟุ้งซ่าน มีความยับยั้งชั่งใจสูง ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดี ตลอดจนการมีความพร้อมในการเรียนอยู่เสมอ

2.5 กระบวนการพัฒนาปัญญาทางพุทธศาสนา

การศึกษาเบื้องต้นประกอบที่สำคัญคือ ความรู้ สติปัญญา และการคิดซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน กล่าวคือ สติปัญญาเป็นเรื่องของคุณภาพภายในตัวคน ซึ่งขึ้นอยู่กับยีนส์และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ของชีวิต การคิดเป็นทักษะในการดำเนินการให้สติปัญญาแสดงออกต่อประสบการณ์ ส่วนความรู้คือข้อมูลข่าวสารที่เป็นทรัพยากรเบื้องต้นที่นำไปสู่การใช้ความคิด เพราะการคิดใดๆ โดยปราศจากข้อมูลย่อมเป็นไม่ได้ (เขตการศึกษา 5. 2534 : 8) ซึ่งสอดคล้องกับหลักปฏิบัติธรรมทางพุทธศาสนาที่ยืนยันว่าองค์ประกอบทั้ง 3 มีความสัมพันธ์กัน คือการคิดเป็นกิจกรรมทางจิตที่มีบทบาทต่อการพัฒนาปัญญาเป็นอย่างยิ่งการคิดเป็นกลไกอันซับซ้อน ต้องอาศัยความรู้หรือประสบการณ์ที่สะสมไว้มานำใช้เป็นแนวทาง (วไลพร ภวตานนท์ ณ มหาสารคาม. 2528 : 136)

การพัฒนาปัญญาเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์เกิดความรู้ ความคิด ความเห็น ความดำริ ที่ถูกที่ชอบอันเป็นแก่นสารและพลังหนุนให้บุคคลประพฤติปฏิบัติตนดีถูกต้องตามธรรมเนียมครองธรรมต่อไป ซึ่งพระราชวรมุณี (2530 : 142 – 158) ได้อธิบายถึงกระบวนการพัฒนาปัญญาภายในตัวบุคคลว่าพึงพิจารณา โดยสัมพันธ์กับวิธีทำให้เกิดปัญญา 3 วิธี

1. สุตมยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการเล่าเรียน หรือถ่ายทอดกันมา
 2. จินตามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการคิดพิจารณาหาเหตุผลด้วยตนเอง
 3. ภวานามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการปฏิบัติฝึกหัดอบรม
- นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอีกหลายอย่างที่ต้องใช้ประกอบในกระบวนการพัฒนา

ปัญญา คือ

- การฟัง ชักถาม สอบค้น (สวานะ และปริปัญญา)
- การสนทนา ถกเถียง อภิปราย (สากัจฉา)
- การสังเกต การเฝ้าดูอย่างพิจารณา (ปัสสนะ หรือนิชฌาน)
- การพิจารณาโดยแยบ (โยนิโสมนสิการ)
- การหาเหตุผล (ตุลนา)
- การไตร่ตรอง ตรวจสอบ ทดสอบ สอบสวน ทดลอง (วิมังสาและวิจย)
- การสืบค้น ฝึกหัด ทำบ่อย ทำให้มาก (อเสวนา ภาวนา และพหุสีกรรม)

การพัฒนาปัญญา สามารถพัฒนาได้ทั้งในระดับของปัญญาสำหรับสามัญชน(โลกียปัญญา) และปัญญาในระดับสูงของพระอริยเจ้า (โลกุตตรปัญญา) เป็นปัญญาที่รู้แจ้งตลอดในสรรพสิ่งเป็นความรู้สูงสุดที่ไม่ต้องการรู้อีกต่อไป กระบวนการพัฒนาปัญญาตามแนวพุทธศาสนามี 4 ชั้น ดังนี้

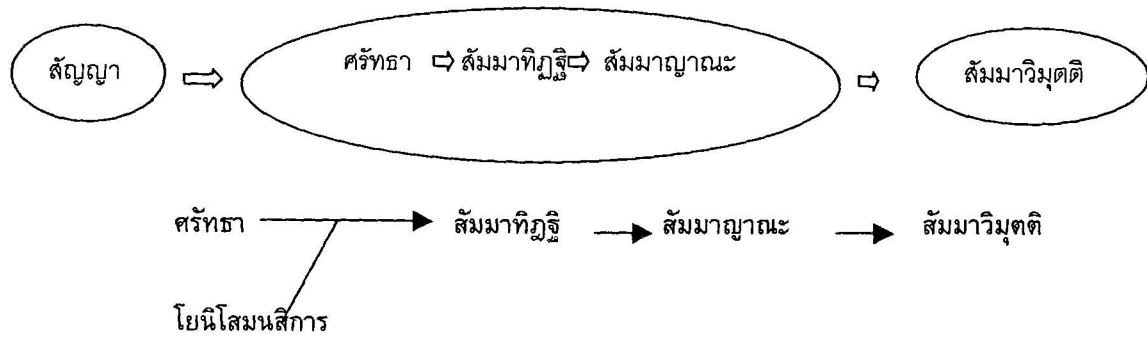
ขั้นที่ 1 สัญญา เป็นความรู้ที่เกิดจากการรับรู้ และเรียนรู้จากการกระทำลองผิดลองถูก ซึ่งยังไม่มีการพิสูจน์ว่าความรู้นั้นสมบูรณ์เพียงใด จัดเป็นความรู้พื้นฐานของการพัฒนาปัญญา

ขั้นที่ 2 ศรัทธา เป็นเป็นการพัฒนาปัญญาที่เกิดจากบุคคลได้ตระหนักว่าความรู้ พื้นฐานที่มีนั้นไม่เพียงพอช่วยให้ดำเนินชีวิตไปในทางที่เจริญได้ จำเป็นต้องได้รับการฝึกหัดอบรมจึงเกิดความพอใจในการเรียน เกิดความเลื่อมใสในตัวผู้สอน เกิดความเชื่อในเหตุผลของคำสอนนั้น ๆ

ขั้นที่ 3 สัมมาทิฎฐิ ปัญญาที่เกิดขึ้นในทิฎฐิ ทำให้บุคคลมีความเชื่อมั่นใน หลักการ ค่านิยมที่กำหนดชี้แนวทางในการปฏิบัติของตนซึ่งเกิดจากการแสวงหาความรู้โดยวิธีการฟัง การดู การสังเกต การสนทนา และจากประสบการณ์ที่มีอยู่รวบรวมความรู้มาคิดใคร่ครวญ ไตร่ตรอง กลั่นกรอง จนเกิดปัญญาสรุปเป็นความเห็นของตนได้

ขั้นที่ 4 สัมมาญาณ เป็นปัญญาที่มองเห็นตามสภาวะที่เป็นจริงของชีวิตโดยแท้ สามารถชำระจิตของบุคคลให้บรรลุถึงความสงบที่แท้จริง เป็นปัญญาที่กระจ่างชัดลึกซึ้ง ผุดโผลง สว่างแจ้งขึ้น เรียกว่า “ความหยั่งรู้” เกิดจากความศรัทธาเลื่อมใส การฝึกหัดอบรมและการคิดค้นโดยแยบคายด้วยตนเอง

เมื่อบุคคลสามารถผ่านกระบวนการพัฒนาปัญญาถึงขั้นที่ 4 ก็พร้อมที่ก้าวไปสู่ ความเป็นอิสระบรรลุจุดประสงค์ของการศึกษาตามแนวพุทธศาสนา คือ สัมมาวิมุตตินั่นเอง สรุปได้ดังนี้ (สุมณ อมรวินิพนธ์. 2530 : 59 – 61)

ภาพประกอบ 3 การพัฒนาปัญญาทางพุทธศาสนา (สุนน อมรวิวัฒน์. 2530 : 55-61)

2.6 ในด้านจิตวิทยาได้แบ่งขั้นการพัฒนาปัญญาของมนุษย์ไว้ดังนี้

เพียเจต์ ได้แบ่งขั้นการพัฒนาปัญญาของมนุษย์ออกเป็น 4 ขั้นใหญ่ ๆ คือ

1. ขั้นประสาทรับรู้และการเคลื่อนไหว อายุระหว่างแรกเกิดถึง 2 ปี ระยะนี้เด็กเริ่มมีปฏิกริยาต่อสภาพจริง ๆ รอบตัว เด็กรับรู้เฉพาะสิ่งที่เป็นรูปธรรมเท่านั้น
2. ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด อายุระหว่าง 2-7 ปี ระยะนี้เด็กเริ่มใช้สัญลักษณ์แทนสิ่งของ ความคิดของเด็กขึ้นอยู่กับการรับรู้เป็นส่วนใหญ่ ยังไม่สามารถคิดแบบใช้เหตุผลคิดย้อนกลับได้ เด็กเริ่มใช้ภาษาและแยกสิ่งต่างๆ รอบตัวได้
3. ขั้นการคิดด้วยรูปธรรม อายุระหว่าง 7-11 ปี เป็นขั้นที่ความคิดและสติปัญญาก้าวหน้ามาก เด็กสามารถเข้าใจความคงตัวของสิ่งของได้ แม้ว่ารูปร่างเปลี่ยนไปเด็กสามารถคิดได้อย่างกว้างขวาง สามารถคิดย้อนกลับและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นได้ ความสามารถนี้เป็นรากฐานสำหรับการพัฒนาสติปัญญาและการคิดในขั้นต่อไป
4. ขั้นการคิดด้วยรูปธรรม อายุระหว่าง 11-12 ปี เด็กสามารถคิดหาเหตุผลนอกเหนือข้อมูลที่มีอยู่ สามารถตั้งสมมติฐานและทดสอบโดยอาศัยเหตุผลพร้อมทั้งเห็นว่าความเป็นจริงที่เห็นได้ไม่สำคัญเท่ากับการคิดถึงสิ่งที่เป็นไปได้ เด็กมีการคิดเป็นเหตุเป็นผลไม่เชื่ออะไรง่ายๆ สามารถคิดได้เองโดยไม่ต้องเห็นของจริง(ประสาธ อิศรปริดา. 2523 : 122-123)

2.7 จุดมุ่งหมายในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกทั้งมวลนั้นพระพุทธเจ้าทรงมีจุดประสงค์ในการสอน 3 ประการ คือ (วศิน อินทสระ. 2534 : 7-10)

1. ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ หมายถึง รู้เท่าที่จำเป็น
2. ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังสามารถใช้ปัญญาพิจารณาด้วยตนเอง
3. ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังรับผลการปฏิบัติตามกำลังการปฏิบัติของตน

สุนน อมรวิวัฒน์ (2513 : 13) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการสอนพระพุทธศาสนาไว้ดังนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรม เห็นคุณค่าของศาสนา
2. เพื่อสร้างสำนึก (Concept) ทางศีลธรรม ซึ่งมีผลต่อเจตคติพฤติกรรมของตน

3. เพื่อปูพื้นฐานคุณธรรมทางจิตใจให้ผู้เรียนสามารถนำหลักศีลธรรมไปใช้แก้ปัญหาชีวิตประจำวันได้

4. เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดเปรียบเทียบและตัดสินใจว่า สิ่งใดดี สิ่งใดชั่ว สิ่งใดควรทำ สิ่งใดควรงดเว้น

สาโรช บัวศรี (2515 : 45) กล่าวว่าจุดมุ่งหมายในการสอนวิชาใดๆย่อมมุ่งให้ ผู้เรียนมีความรู้(Knowledge) มีน้ำใจที่ปฏิบัติ(Attitude) และมีความคล่องแคล่วชำนาญในการปฏิบัติ (Skill) ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาก็เช่นกัน ต้องมีจุดมุ่งหมายในการสอนเพื่อประโยชน์หรือเป็นแนวทางให้ครูเลือกเนื้อหาและวิธีสอนที่เหมาะสม กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดจุดประสงค์ของการเรียนรู้อริยธรรมพระพุทธศาสนาไว้ดังนี้ (หลักสูตวิชาพระพุทธศาสนาฉบับปรับปรุง. 2533)

1. เพื่อให้เกิดศรัทธา ซาบซึ้งและสำนึกในความสำคัญของพระพุทธศาสนาและคุณพระรัตนตรัย
2. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ สามารถวิเคราะห์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและหลักธรรมอย่างถูกต้อง
3. เพื่อให้สามารถพิจารณาความคิดที่หลากหลาย และวินิจฉัยความถูกต้องโดยยึดหลักเหตุผลทางพระพุทธศาสนา
4. เพื่อให้มีทักษะในการคิดและการปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและสามารถนำพุทธธรรมมาพัฒนาตนเองและสังคม

5. เพื่อเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี และปฏิบัติหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

2.8 หลักการสอนของพระพุทธเจ้า

การสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้บรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตร ให้นักเรียนสามารถนำหลักธรรมไปปฏิบัติจนเกิดจริยธรรมในจิตใจ เป็นการสอนที่ยากมากเพราะการสอนศาสนาเป็นการสอนที่นามธรรม จึงยากให้นักเรียนเข้าใจได้ การสอนวิชาพระพุทธศาสนาจึงต้องอาศัยหลักการสอนของพระพุทธเจ้าที่ได้มีท่านผู้รู้เสนอแนะไว้ดังนี้

ประสาร ทองภักดี (2514 : 30) ได้เสนอหลักการสอนของพระพุทธเจ้าไว้ 8 ประการ ดังนี้

1. ต้องรู้จักบุคคลที่สอนก่อน
2. ต้องเลือกสิ่งที่สอนให้เหมาะสมกับบุคคล
3. สอนจากรูปธรรมไปหานามธรรม
4. สอนจากสิ่งที่เห็นได้ง่ายไปสู่สิ่งที่เห็นได้ยาก
5. สอนจากสิ่งที่รู้แล้วไปหาสิ่งที่ยังไม่รู้
6. สอนด้วยอุปมา อุปมัย หรือเปรียบเทียบ
7. สอนโดยใช้อุปกรณ์การสอน ซึ่งแยกออกเป็น 3 อย่าง คือ
 - 7.1 ใช้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นอุปกรณ์
 - 7.2 ใช้ภาพนิมิต เหมือนภาพฉายภาพยนตร์
 - 7.3 ใช้วิธีให้ทดลองด้วยตนเอง
8. สอนโดยสาธิตให้ดู หรือทำตัวอย่างให้ดู

พระพุทธทาสภิกขุ (2505 : 336 -357) ได้เสนอแนะหลักในการสอนพระพุทธศาสนาว่าควรเป็น 3 วิธีคือ

1. สอนให้เกิดความเข้าใจ
2. ทำให้ดูเพื่อให้เกิดความเชื่อและเลื่อมใส
3. มีตัวอย่างความสุขให้เห็น ทำให้เกิดความไว้วางใจอยากทำ

กรมการศาสนา (2525 : 18 – 20) ได้เสนอหลักการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับ

มัธยมศึกษาไว้ดังนี้

1. สารของการเรียนรู้ต้องให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน และจัดวิธีสอนให้เหมาะสม
2. การสอนต้องมีเหตุผล สนับสนุนให้เห็นประโยชน์ของการปฏิบัติและโทษของการไม่ปฏิบัติ
3. การปฏิบัติจริงจึงอย่างสม่ำเสมอเป็นสิ่งจำเป็น โดยครูเป็นตัวอย่างที่ดีและเป็นผู้นำทาง

จริยธรรม

4. การแนะนำให้ประพฤติดีนั้น ต้องนำอยู่ตลอดเวลา

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าทรงวางหลักการสอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล อารมณ์ สติปัญญา และภูมิหลังของผู้เรียน ทรงวางหลักการสอน โดยมีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนได้ใช้สติปัญญาพิจารณาตนเองและไตร่ตรองธรรมอย่างมีเหตุผลสอดคล้องกับหลักการเรียนการสอนในปัจจุบันอย่างยิ่ง

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบไตรสิกขา

กระบวนการศึกษาเพื่อฝึกอบรมและพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา

สุนทร อมรวิวัฒน์ (2528 : 37 – 39) ได้อธิบายถึงกระบวนการศึกษาที่พัฒนามนุษย์ตามหลัก

ไตรสิกขาไว้ดังนี้

ไตรสิกขาเป็นกระบวนการศึกษาที่พัฒนามนุษย์ทั้งทางกาย วาจา ความคิด จิตใจ อารมณ์และสติปัญญา ให้สามารถดำรงและดำเนินชีวิตในสังคมอย่างสันติมีอิสรภาพ เน้นการปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนด้วยหลักของศีล สมาธิ ปัญญา

วิธีการปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนตามหลักของศีล สมาธิ ปัญญานั้น ผู้ศึกษาต้องปฏิบัติตามแนวทางของมรรค มีองค์แปด ได้แก่

- ก. การฝึกหัดอบรมตนให้มีศีลด้วยสัมมาวาจา – เจริญชอบ สัมมาสัมมะณะ – การกระทำชอบ และสัมมาอาชีวะ – การเลี้ยงชีพชอบ
 - ข. การฝึกหัดอบรมตนให้มีสมาธิด้วยสัมมาวายามะ – ความเพียรชอบ สัมมาสติ – การระลึกชอบ สัมมาอาชีวะ – การเลี้ยงชีพชอบ
 - ค. การฝึกหัดอบรมให้มีปัญญาด้วยสัมมาทิฐิ – การเห็นชอบ และสัมมาสังกัปปะ – การดำริชอบ
- กระบวนการศึกษาตามหลักของไตรสิกขานี้มีลักษณะที่เด่น และใช้เป็นทฤษฎีทางการจัดกระบวนการเรียนการสอนได้ ดังที่สรุปวิเคราะห์เป็นข้อๆ คือ

1. ผู้ที่ศึกษาตามกระบวนการศึกษาของหลักไตรสิกขา ต้องปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนด้วยตนเอง ศีล สมาธิ ปัญญา จะไม่เกิดอย่างแท้จริงจากการฟัง การอ่าน การดู หรือการบอกเล่า ต้องเรียนรู้ด้วยการกระทำ เรียนรู้ด้วยการคิด การควบคุม เรียนด้วยความอดกลั้น อดทนข่มใจ และเรียนด้วยวิริยะอุตสาหะ ความสำเร็จของการศึกษาแต่ละระดับนั้น ผู้ศึกษานั้นย่อมวัดและรู้ได้ด้วยตนเอง ไม่มีผู้ใดประเมินให้ได้

2. เรื่องจากศีล สมาธิ ปัญญา เป็นระบบการฝึกหัดอบรมที่ต้องสามารถ ละสิ่งที่ควรละ และ

เจริญสิ่งที่ควรเจริญ ผู้ที่ศึกษาจึงต้องได้รับการแนะนำสั่งสอนจากกัลยาณมิตรก่อน แต่จะหยุดอยู่เพียงนั้นไม่ได้ ต้องรู้จักคิดและใช้ปัญญาฝึกฝนไปที่ละขั้น จนสามารถวินิจฉัยแยกแยะสิ่งดี สิ่งชั่ว แล้วละเว้นสิ่งชั่ว เพิ่มพูนสิ่งที่ชอบธรรม และจิตใจที่ผ่องใสบริสุทธิ์ได้

3. การฝึกอบรมตนตามหลักของไตรสิกขา เป็นการฝึกหัดอบรมตนที่เป็นขั้นตอนสืบเนื่องเริ่มจากรูปธรรมไปหานามธรรม เริ่มจากสิ่งที่ง่ายไปสู่สิ่งที่ยาก เช่น การกำจัดกิเลสอย่างหยาบด้วยศีล กิเลสอย่างกลางด้วยสมาธิ กิเลสอย่างละเอียดด้วยปัญญา จนสามารถกำหนดรู้สภาวะลักษณะ สามัญลักษณะ และกำหนดรู้ด้วยการละความยึดติดในสิ่งทั้งหลายเหล่านั้นเสียได้โดยสิ้นเชิง

4. การฝึกหัดอบรมตนตามหลักไตรสิกขานั้นเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ทางร่างกาย วาจา ความคิดเห็น จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เป็นการพัฒนาที่กว้างและลึกมากกว่าการศึกษาที่เราเข้าใจโดยทั่วๆ ไป

5. การฝึกหัดอบรมตนตามหลักไตรสิกขา เป็นกระบวนการศึกษาที่มีลักษณะบูรณาการที่ว่ามีลักษณะบูรณาการนั้น เพราะองค์ประกอบของไตรสิกขาประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา ทั้ง 3 ตัวเฝ้าค้ำกันและกันทำให้ชีวิตบริสุทธิ์ เพราะเมื่อรักษาศีลดีแล้วก็ต้องประคับประคองตนไว้ด้วยความไม่ประมาท ก็ต้องรักษาจิตด้วยสติอยู่เสมอ คือ การก้าวเข้าสู่แดนแห่งสมาธิ คือ ความสงบมั่นคงแห่งจิตอันเป็นอุปกรณ์สำคัญในการใช้ปัญญา เมื่อจิตไม่ฟุ้งซ่าน ไม่สับสน ไม่วุ่นวาย ย่อมใช้ปัญญาได้อย่างดี ปัญญาที่ใช้บ่อยๆ ทำให้เฉียบคม ว่องไว พอกพูนมากขึ้น ซึ่งจะเป็นปัจจัยให้ศีล สมาธิดีขึ้นด้วย (วิติน อินทสระ. 2528 : 18) จะเห็นได้ว่าศีล สมาธิ ปัญญา มีลักษณะที่ผสมกลมกลืนอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน มีความสอดคล้องรองรับกันยากที่จะแยกออกอย่างโดดเดี่ยว และไม่สามารถตัดองค์ประกอบข้อใดทิ้งไปได้

วไลพร ภวภูตานนท์ ฦ มหาสารคาม(วไลพร ภวภูตานนท์ ฦ มหาสารคาม. 2527 :

128 - 129) ได้อธิบายถึงมรรคมีองค์แปด ได้แก่

ปัญญา

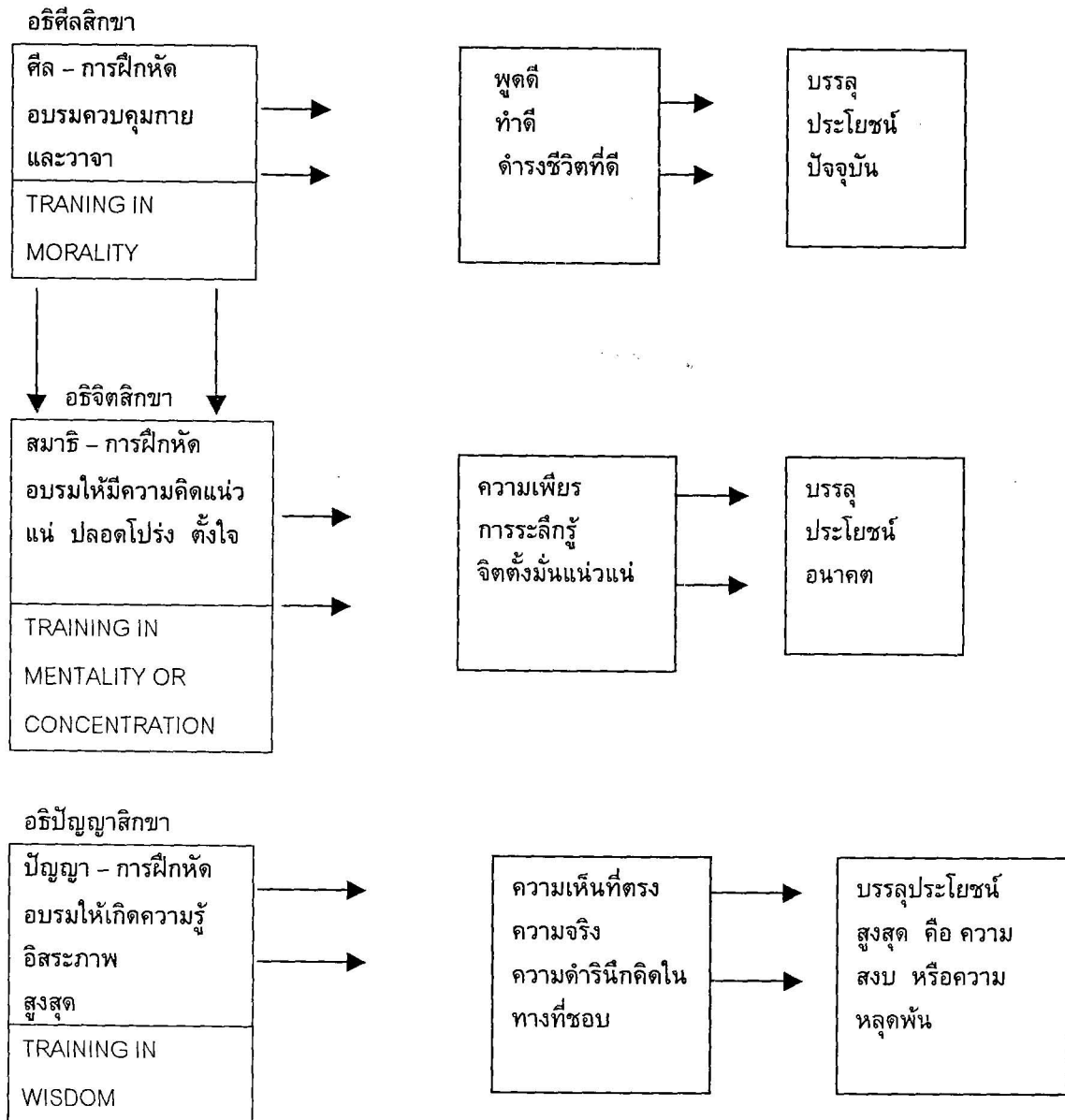
1. สัมมาทิฎฐิ (ความเห็นชอบ)
 2. สัมมาสังกัปปะ (ความมุ่งหมายคำริชอบ)
 3. สัมมาวาจา (เจรจาชอบ)
- ศีล
4. สัมมากัมมันตะ (ทำกรงานชอบ)
 5. สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ)
- สมาธิ
6. สัมมาวายามะ (ความเพียรชอบ)
 7. สัมมาสติ (ความระลึกชอบ)
 8. สัมมาสมาธิ (ความตั้งใจชอบ)

จากหลักมรรคแปด จะเห็นได้ว่าเป็นหลักไตรสิกขานั้นเอง คำว่า "ไตรสิกขา" หมายถึง การเรียนรู้หรือการปฏิบัติ 3 หลักการ คือ

1. ศีลสิกขา เป็นการศึกษาเพื่อควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา ให้มีระเบียบ มีระบบ มีวิธีการแสดงออกที่เหมาะสมและมีวินัย
2. จิตสิกขา เป็นการศึกษาเพื่อฝึกจิตให้มีโยนิโสมมสิการ ไม่วอกแวก กระสับกระส่าย ควบคุม

ได้ดี เพราะกระทำทั้งหลายทั้งกุศลกรรม มีใจเป็นหัวหน้า

3. ปัญญาศึกษา เป็นการศึกษาเพื่อให้เกิดปัญญา ให้รู้จักสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา สุนน อมรวิวัฒน์ (2528 : 39) กล่าวว่า ไม่ว่านำทฤษฎี หลักการหรือศาสตร์ที่เป็นสากลในปัจจุบันข้อใดมากำหนดก็จะสามารถวิเคราะห์และมองเห็นรูปแบบการศึกษาที่แท้จริง ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ชีวิตของมนุษย์อย่างไม่มีข้อสงสัย ดังจะขยายความแสดงเป็นแผนภูมิเพื่ออธิบายแนวคิดนี้กระจ่างต่อไป

ภาพประกอบ 4 กระบวนการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา

ที่มา : สุนน อมรวิวัฒน์. 2538 : 39

3.1 หลักการสอนแบบไตรสิกขา

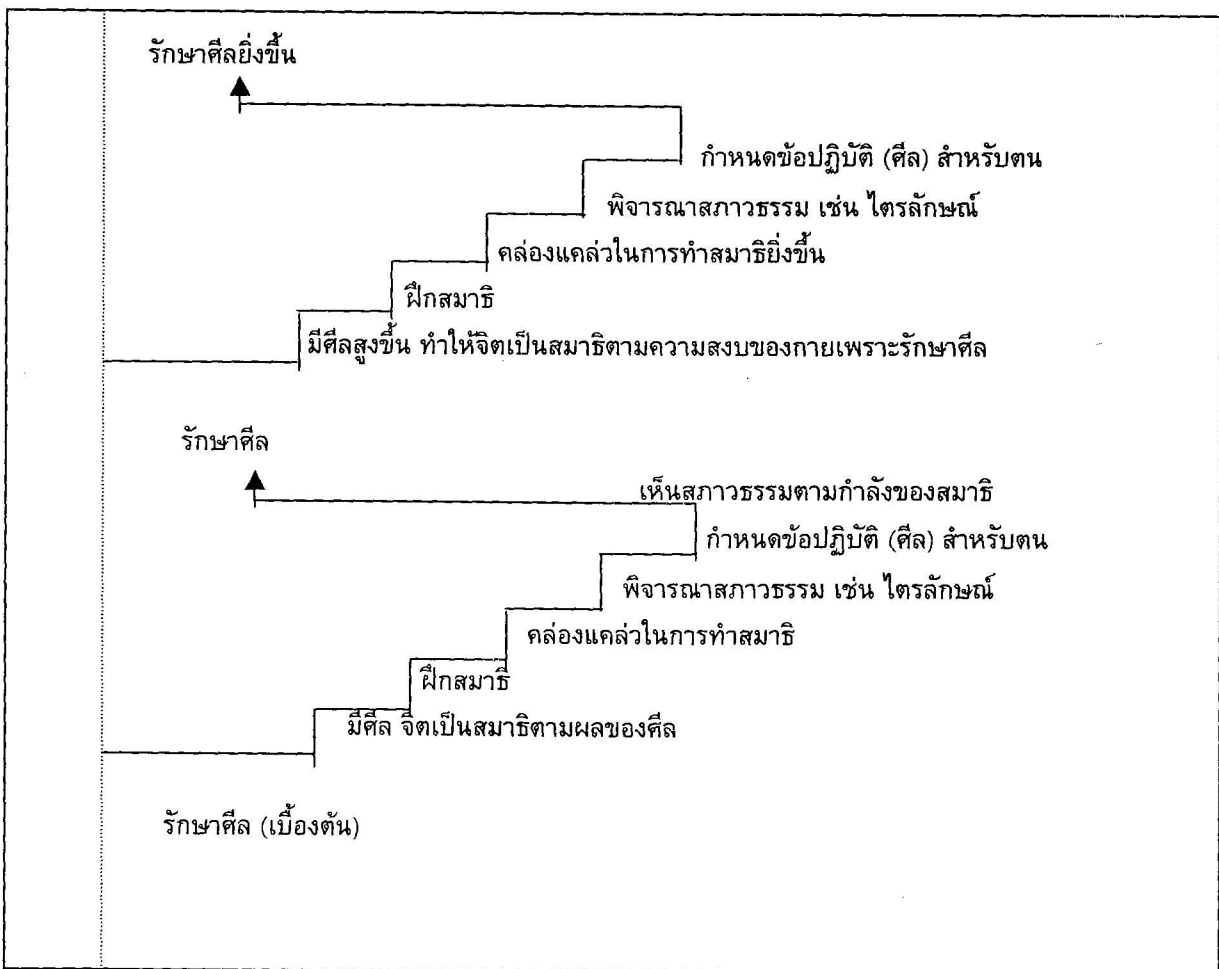
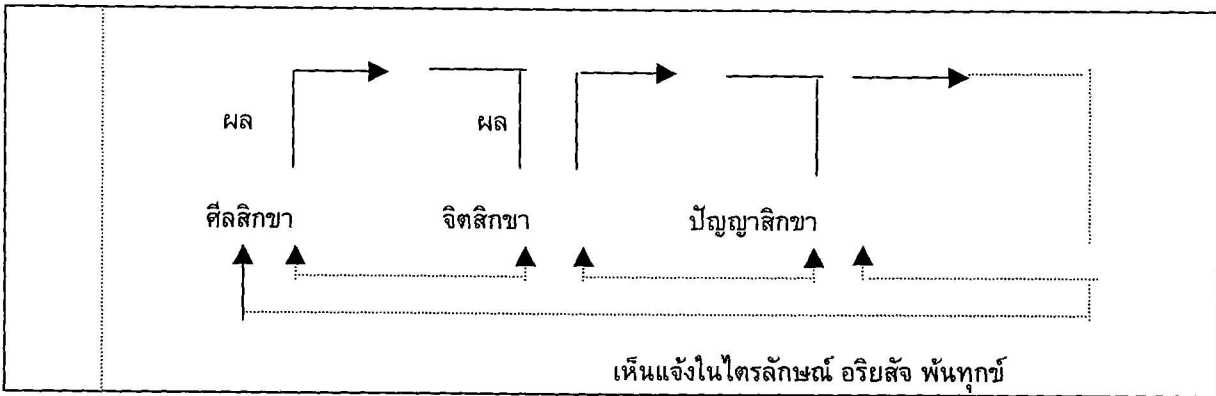
คุชฎี สีตลวารงศ์ (2524 : 29) ได้ให้หลักการสอนแบบไตรสิกขาไว้ดังนี้ การสอนแบบไตรสิกขา เป็น การสอนที่ผู้สอนสร้างสถานการณ์ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้กระทำกิจกรรมการเรียนรู้ตามลำดับดังนี้

1. นักเรียนรักษาศีลโดยควบคุมกาย วาจาของตนให้อยู่ในระเบียบวินัย และศีลธรรม

2. นักเรียนฝึกสมาธิโดยการสอดมนต์ กำหนดหายใจ และอุบายฝึกจิตอื่น ๆ ผู้เรียนจะสามารถ บรรยายความรู้สึก ความคิด ความรู้สึก (โดยสรุป คือ ชั้น 5) ของตนเองจนเข้าใจดีตามสภาพความเป็นจริง (ว่าไม่ยั่งยืน ไม่มีสาระหรือตัวตนให้ยึดเอาว่าเป็นเราเป็นของเรา) จนกำหนดข้อควบคุมตนเอง (ศีล) และ ปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามสภาพปัญหาที่เผชิญผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยสรุปหลักธรรมที่ผู้เรียนพิจารณาได้ให้ กระทบตรัดและข้อความพิจารณา และให้กำลังใจในการปฏิบัติไตรสิกขาในแต่ละขั้นที่นักเรียนปฏิบัตินั้น

3. นักเรียนพิจารณาร่างกาย ความคิด ความรู้สึก (โดยสรุปคือชั้น 5) ของตนเองจนเข้าใจดีตาม สภาพจริง (ว่าไม่ยั่งยืน ไม่มีสาระหรือตัวตน ให้ยึดเอาความเป็นเราเป็นของเรา) จนกำหนดข้อควบคุมตัวเอง (ศีล) และปฏิบัติตามนั้นได้ ซึ่งผู้เรียนจะบรรยายความสำคัญสิ่งที่พิจารณาได้อย่างละเอียดและเสนอข้อปฏิบัติ ได้ถูกต้องตามสภาพปัญหาที่เผชิญ

ผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยสรุปหลักธรรมที่ผู้เรียนพิจารณาให้กระทบตรัดและแนะนำอย่างมี วิจารณ์ญาณ ดังภาพประกอบ

ภาพประกอบ 5 กระบวนการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา

ที่มา : ดุษฎี สีตลวารงค์. 2524 : 29

จากภาพประกอบ 5 ผู้เรียนต้องรักษาศีล(ศีลสิกขา) ฝึกสมาธิ(จิตสิกขา) พิจารณาสภาวะธรรมจนกำหนดหลักความประพฤติของตนได้(ปัญญาสิกขา) จากนั้นผู้เรียนจะพฤติกรรมถูกหลักจริยธรรมยิ่งขึ้น(มีศีลยิ่งขึ้น) ผู้เรียนต้องกระทำศีลสิกขา จิตสิกขา ปัญญาสิกขา ต่อไปเป็นวงจรเช่นนี้ ไปจนกระทั่งพ้นทุกข์

3.2 รูปแบบการสอนแบบไตรสิกขา

สุนน อมรวิวัฒน์ (2513 : 47 – 48) ได้ให้รูปแบบการสอนแบบไตรสิกขาไว้ดังนี้การสอนแบบไตรสิกขา คือ การสอนได้ผ่านขั้นตอนในการศึกษา 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นศีล หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนต้องควบคุมตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัยทั้งทางกายและวาจา ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นปกติ ร่างกายพร้อมที่จะเรียนเสมอ
2. ขั้นสมาธิ หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนต้องรวบรวมจิตใจ ความคิดให้แน่วแน่ เป็นจุดเดียวไม่ซัดส่ายไปสู่เรื่องอื่น นอกห้องเรียน นอกเรื่องที่เรียน ไม่คิดตริตรอง วิตกกังวลถึงเรื่องอื่นๆ ที่จะทำให้สมองไม่ปลอดโปร่ง ผู้เรียนต้องตัดสิ่งที่รบกวนอื่นๆ (ปليโพธิ) ออกจากความคิดจิตใจ
3. ขั้นปัญญา หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนใช้สมาธิ พลังความมีจิตใจแน่วแน่ทำความเข้าใจปัญหา แก้ไขปัญหาจนเกิดความรู้แจ้ง เข้าใจแก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญาขึ้นในตนเองมีมโนทัศนะในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามที่เป็นจริง

การสอนแบบไตรสิกขามีความเชื่อว่า คนที่จะมีปัญญาและเกิดปัญญาวิสุทธิขึ้นย่อมเกิดจากมีกำลัง (พลัง) จิตใจ กำลังความคิดที่แน่วแน่ ไม่หวั่นไหวซัดส่ายวอกแวกต้องเพ่งพินิจคิดตรองในเรื่องเดียว คนที่จะมีกำลังความคิดรวมเป็นจุดเดียวแน่วแน่ (สมาธิ) ไม่หวั่นไหวซัดส่ายได้ก็ต่อเมื่อร่างกายอยู่ในสภาพปกติเรียบร้อย สงบเรียบร้อย มีระเบียบวินัย (มีศีล) นั่นคือ ถ้าผู้เรียนฝึกควบคุมสภาพทางกายให้อยู่ในระเบียบวินัยเรียบร้อย ก็จะช่วยให้จิตใจสงบไม่ฟุ้งซ่านหวั่นไหวไปนอกเรื่องนอกห้องเรียน ซึ่งจะช่วยให้มีกำลังความคิด คมกล้าสามารถแก้ปัญหาทำความเข้าใจปัญหาได้ทำให้เกิดปัญญา มีความรู้แจ้ง เรื่องนั้นๆ (ปัญญา) ได้ด้วยตนเอง ประจักษ์ด้วยตนเอง ไม่ใช่เพียงแต่รู้หรือทราบจากการบอกเล่าให้ฟังเท่านั้น

คุณฐิติ สีสถาวรศักดิ์ (2524 : 3) ได้สร้างรูปแบบการสอนแบบไตรสิกขาไว้ดังนี้ การสอนแบบไตรสิกขา ได้แก่ การสอนที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตนอย่างระมัดระวังทั้งทางกาย วาจา ใจ แล้วพิจารณาผลของการปฏิบัติของตนจนกำหนดข้อควบคุมประพฤติทางกาย วาจา (ศีล) ของตนได้ วิธีสอนนี้มีขั้นที่ผู้เรียนต้องปฏิบัติ 3 ขั้น ดังนี้

1. ศีลสิกขา คือ การสำรวมกาย วาจา ให้มีสภาพปกติ คือ การปฏิบัติงานทางกาย ทางวาจา ให้อยู่ในระเบียบวินัยให้ถูกต้องต่อกฎเกณฑ์และมารยาทของสังคมต่อกอบของศีลธรรมเพื่อปกป้องตนเองมิให้กระทำชั่วทางกาย ทางวาจา เมื่อกาย วาจา อยู่ในศีลแล้วจิตจะประณีตมั่นคงขึ้น
2. จิตสิกขา คือ การฝึกจิตให้มั่นคง สามารถควบคุมสติไม่ให้ฟุ้งซ่าน ให้แน่วแน่เป็นจุดเดียว ไม่คิดนึกวิตกกังวลถึงเรื่องอื่นๆ ใจก็ค่อยๆสงบนิ่ง ผ่องใสแน่วแน่และมั่นคง ไม่คล้อยตามความต้องการที่จะทำชั่วของตน จิตที่ฝึกดีแล้วจะมั่นคงอ่อนโยน พร้อมทั้งจะใช้ปัญญาพิจารณาสิ่งทั้งหลายได้ ตรงกับสภาพความเป็นจริง และจะทำให้ศีลมั่นคงขึ้น
3. ปัญญาสิกขา คือ การเฝ้าตามสังเกตร่างกาย ความรู้สึก ความคิดของตนเอง (โดยสรุปคือ ขั้นนี้

5) ในขณะที่จิตเป็นสมาธิว่าต่างก็ไม่เที่ยงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเป็นทุกข์ทนทานอยู่ไม่ได้ สภาพที่ทนทานอยู่ไม่ได้ เป็นทุกข์ที่ไม่มีตัวตนสำหรับการยึดมั่น จนสามารถรู้เท่าทันสภาวะธรรมตามความเป็นจริง แล้วนำมาปฏิบัติอย่างเหมาะสมต่อสถานการณ์ เพื่อความปลอดภัยต่อความชั่ว โดยไม่ก่อความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น ถ้ามีปัญญาแล้วสมาธิ และศีล ก็จะมีมั่นคงขึ้นตามลำดับแห่งปัญญา

การสอนแบบไตรสิกขานี้ เป็นการสอนที่ผู้เรียนต้องลงมือปฏิบัติสิ่งที่เรียนด้วยตนเองอย่างแท้จริง แล้วใช้ปัญญารู้จักคิดพิจารณาฝึกฝนจนสามารถกำหนดรู้สามัญลักษณะ สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมทางกาย ทางวาจา ทางใจ และแยกแยะได้ว่าสิ่งใดดีสิ่งใดชั่วจนสามารถกำหนดข้อควบคุมพฤติกรรมให้ผู้เรียน เท่านั้นส่วนในการปฏิบัติฝึกเรียนต้องปฏิบัติด้วยตนเองพฤติกรรมทางกาย ทางวาจา ทางใจ ได้ วิธีสอนนี้ครูจะเป็นผู้ประคับประคองชี้จุดสำคัญ

4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนตามรูปแบบ 4 MAT

4.1 ปรัชญาการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

1. ปรัชญาพิพัฒนนิยม (Progressivism) มีความเชื่อว่า การศึกษาจะต้องพัฒนาผู้เรียนทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม อาชีพ และสติปัญญา โดยจัดให้ผู้เรียนได้เรียนตามความสนใจ ความถนัดและคุณลักษณะของตัวผู้เรียนเอง สิ่งที่เรียนควรมีประโยชน์สัมพันธ์สอดคล้องกับชีวิตประจำวันและสังคมของผู้เรียนให้มากที่สุด รวมทั้งส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยทั้งในและนอกห้องเรียน บทบาทของครูผู้สอนในปรัชญานี้คือ เตรียม แนะนำและให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียน สนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เข้าใจและเห็นจริงด้วยตนเอง ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีเมื่อได้ประสบการณ์ตรงจากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง และการทำงานร่วมกัน

2. ปรัชญาปฏิรูปนิยม (Reconstructionism) เป็นรูปแบบและแนวคิดที่พัฒนาจากปรัชญาพิพัฒนนิยม มีความเชื่อว่าการศึกษจะต้องเป็นไปเพื่อการปรับปรุง พัฒนาและสร้างสรรค์สังคมใหม่ที่ดีและเหมาะสมขึ้นกว่าเดิม ครูผู้สอนในปรัชญานี้ต้องเป็นผู้บุกเบิก เป็นนักแก้ปัญหา สนใจและใฝ่ในเรื่องของสังคมและปัญหาสังคมอย่างกว้างขวาง และเอาใจจริงเอาใจในขณะเดียวกันต้องมีทักษะในการรวบรวมสรุปและวิเคราะห์ปัญหา มีความเป็นประชาธิปไตย เน้นให้ทุกคนมีส่วนร่วมกันคิดพิจารณา เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ส่วนผู้เรียนจะได้รับการปลูกฝังให้ตระหนักในคุณค่าของสังคมเรียนรู้วิธีการทำงานร่วมกันเพื่อเป้าหมายในการแก้ปัญหาสังคมในอนาคต

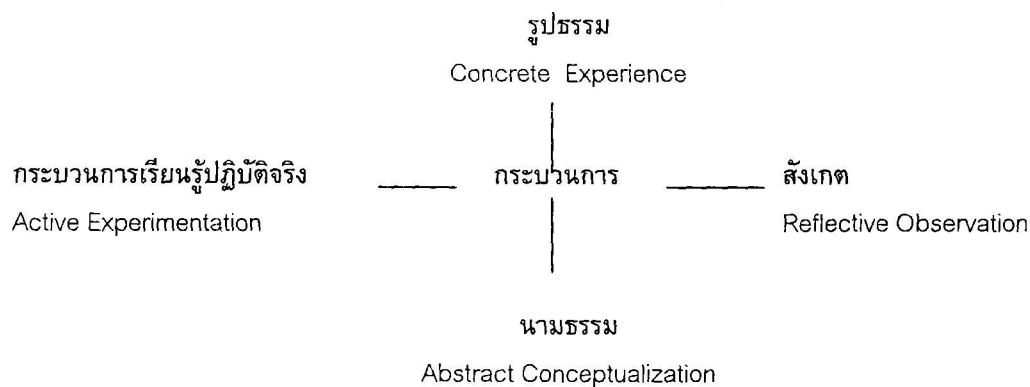
3. ปรัชญาอัตถภาวะนิยม (Existentialism) ปรัชญานี้มีความเชื่อว่าการมุ่งพัฒนาให้คนมีความเป็นอิสระภาพและมีความรับผิดชอบ ซึ่งสิ่งนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีสิทธิเสรีภาพที่จะเป็นผู้เลือกเอง ผู้สอนเป็นเพียงผู้กระตุ้นส่งเสริมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะมีโอกาสรู้จักตนเอง รู้เป้าหมายที่ตนเองต้องการและมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง

4. ปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์ (Buddhist Philosophy of Education) ปรัชญานี้ได้อิงคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยอาศัยไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ในการมุ่งให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือกระทำเอง เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยจัดให้เรียนรู้เพื่อให้เกิดปัญญาด้วย กระบวนการของการรับรู้ข้อมูลต่างๆ อย่างหลากหลาย หรือ การคิดวิเคราะห์และการลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง ผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้ให้ผู้เรียนเกิดปัญญา หรือเกิดการเรียนรู้ และทำตนเป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียน

ปรัชญาการศึกษาเหล่านี้เป็นปรัชญาที่เน้นจัดการเรียนเรียนที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

4.2 ความเป็นมาและแนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการเรียนตามรูปแบบ 4 MAT

รูปแบบ 4 MAT เป็นการจัดการเรียนการสอนแบบหนึ่งที่มีพื้นฐานแนวคิดมาจากการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบ 4 MAT ได้พัฒนาขึ้นมาจากการค้นคว้าวิจัยของ Bernice McCarthy ซึ่งอุษณีย์ โพธิ์สุข (2537 : 59 - 61) ได้สรุปไว้ดังนี้ว่า แมกคาร์ธี (McCarthy) เป็นผู้ที่พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบนี้เป็นคนแรก โดยเขาเป็นนักการศึกษาที่มีประสบการณ์ในการสอนหลายระดับรวมทั้งเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำเด็ก ทำให้เกิดความเข้าใจว่าเด็กทุกคนมีความแตกต่างกันทั้งสภาพสติปัญญา การรับรู้ และการเรียนรู้อย่างสิ้นเชิง และปี 1979 แมกคาร์ธี (McCarthy) ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยชิ้นใหญ่จากบริษัท Madonald ทำการวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบทางสมองและสไตล์การเรียนรู้ของเด็ก เป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาแนวคิดที่จะตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลให้ชัดเจนและเป็นภาคปฏิบัติมากขึ้น แมกคาร์ธีได้กลั่นกรองรูปแบบการศึกษาที่เกี่ยวกับสไตล์การเรียนรู้หลายแบบ แนวความคิดที่มีอิทธิพลต่อ McCarthy อย่างมากที่สุด ก็คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ของคอล์ป(Kolb) เขาได้นำเอาทฤษฎีของ คอล์ป(Kolb) มาเป็นขอบข่ายหรือแนวทางในกระบวนการเรียนรู้ และแนวคิดในเรื่องความแตกต่างของคน ซึ่งตามทฤษฎีของคอล์ป (Kolb.1976) นั้น เขาเห็นว่ามี 2 มิติที่มีความสำคัญกับการเรียนรู้คือการรับรู้และกระบวนการ กล่าวว่าการเรียนรู้ที่คนทั้งหลายรับรู้ข้อมูลแล้ว นำเข้าไปจัดกระบวนการในข้อมูลรับรู้มาอย่างไร ถ้าจะลองนึกถึงตัวอย่างคนที่มีความแตกต่างกันมากๆได้แก่ คนที่รับผ่านรูปธรรม แต่คนอีกประเภทหนึ่งรับรู้ผ่านนามธรรม คนสองกลุ่มนี้สร้างความคิดแตกต่างกันแห่งเหตุผล ทั้ง 4 กลุ่ม 2 แนวคิดต่างมีจุดเด่นคนละแบบ ซึ่งเป็นโครงสร้างทางกลไกทางการเรียนรู้ของ นักเรียนที่มีอยู่จริงในทุกโรงเรียนทั่วโลก ดังแสดงในภาพประกอบ (Klob , Rubin and McIntyre. 1984 : 38) ดังภาพประกอบ 6

ภาพประกอบ 6 แนวคิดของคอล์ป (Kolb.1984 : 39)

คอล์ป (Kolb) พิจารณาว่าคนบางคนมีกระบวนการเรียนรู้ ผ่านทางการปฏิบัติจริง (Active Experimentation) แต่อีกคนอาจเรียนจากการสังเกตจากแหล่งต่างๆแล้วสะท้อนกลับเป็นการเรียนรู้ (Reflective Observation) ซึ่งคนทั้งสองประเภทเป็นผู้ที่มีลักษณะการเรียนรู้ที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง หากมีการเรียนการสอนที่เอื้ออำนวยแก่ผู้เรียนประเภทใดประเภทหนึ่งจนเกินไป ก็อาจเป็นเหตุให้เรียนอีกแบบหนึ่งขาดโอกาสที่จะพัฒนาความสามารถได้อย่างเต็มที่

ผู้เรียนแบบที่หนึ่ง (Active Experimentation) จะเรียนรู้ได้ดี และเข้าใจได้อย่างแจ่มแจ้งก็ต่อเมื่อเขาได้ลงมือกระทำ มือไม้แขนขาได้สัมผัส และเรียนรู้ควบคู่ไปกับสมองทั้งสองด้านสั่งการ เรียกว่าเป็นการเรียนรู้ทั้งเนื้อทั้งตัวที่ต้องผ่านประสาทสัมผัสอื่นๆประกอบกัน

ผู้เรียนแบบที่สอง(Reflective Observation) เป็นประเภทที่เรียนรู้โดยการผ่านจิตสำนึกจากการเฝ้ามองแล้วค่อยๆตอบสนอง

อีกมุมมองหนึ่งคือ การแบ่งลักษณะการเรียนรู้เป็น 2 กลุ่ม ที่แตกต่างกันกลุ่มแรกเรียนรู้โดยใช้ญาณหยั่งรู้ มองเห็นสิ่งต่างๆ เป็นรูปธรรมแล้ววิเคราะห์ สังเคราะห์จากการรับรู้ที่ได้มาเป็นองค์ความรู้ แต่อีกกลุ่มหนึ่งเรียนรู้ได้ดีต่อเมื่อผ่านการวิเคราะห์การประเมินสิ่งต่างๆ โดยการเอาตัวเองเข้าไปพิสูจน์หรือโดยการใช้หลักเกณฑ์แห่งเหตุผล

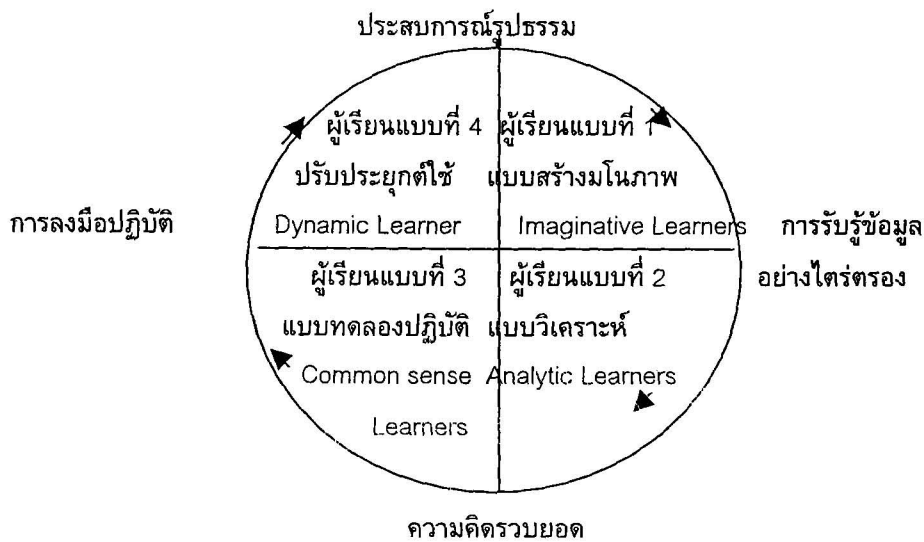
ทั้ง 4 กลุ่ม 2 แนวความคิดต่างก็มีจุดดีจุดเด่นคนละแบบ ซึ่งเป็นโครงสร้างทางกลไก ทางการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีอยู่จริงทุกโรงเรียนทั่วโลก ดังนั้นหน้าที่ของผู้ที่เป็นครูย่อมต้องพยายามหาหนทางที่จะทำให้เกิดสภาวะสมดุลทางการเรียนรู้ให้ได้

สภาวะสมดุล คือ การสรรค์สร้างโอกาสให้นักเรียนที่มีความแตกต่างกันทั้งโครงสร้างทางสติปัญญา กลไกทางการเรียนรู้ หรือการทำงานของสมองแตกต่างกันให้มีโอกาสแสดงออกซึ่งความสามารถของตนเอง รวมทั้งรู้จักและสามารถนำวิธีการของเพื่อนคนอื่นมาปรับปรุงลักษณะการเรียนรู้ของตน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนให้ดีขึ้น ดังนั้นในปี ค.ศ. 1980 แมกคาร์ธี (Mccarthy) จึงได้สรุปแนวคิดเป็นรูปแบบการเรียนการสอนแบบใหม่ที่ตอบสนองการเรียนรู้ผู้เรียน 4 แบบ (4 Types of student) ซึ่งลักษณะการเรียนรู้ของเด็กๆมีความสัมพันธ์โดยตรงกับโครงสร้างทางสมอง และระบบการทำงานของสมองซีกซ้ายและซีกขวา โดยเอาแนวความคิดจากคอลลีบ(Kolb) มาประยุกต์ซึ่งรูปแบบของคอลลีบ (Kolb) นั่นก็ได้รากฐานทฤษฎีมาจาก John Dewey, Kurt Lewin และ Jean Piaget

4.3 การเรียนรู้ตามรูปแบบ 4 MAT

การจัดการเรียนตามรูปแบบ 4 MAT แมกคาร์ธี (Mccarthy, 1990 : 194) ได้สรุปว่าแนวคิดนี้เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ตอบสนองการเรียนรู้ของผู้เรียน 4 แบบ (4 Types of Student) ซึ่งลักษณะการเรียนรู้ของเด็กๆมีความสัมพันธ์โดยตรงกับโครงสร้างทางสมอง และระบบการทำงานของสมองซีกซ้ายและซีกขวา ส่งผลต่อความแตกต่างทั้งด้านสติปัญญา การรับรู้ และการเรียนโดยเสนอรูปแบบการเรียนรู้ที่สำคัญๆ 4 แบบ คือ

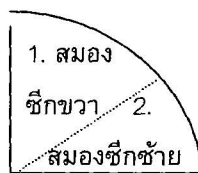
ภาพประกอบ 7 แผนภูมิแสดงรูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียนตามแนวคิดของแมคคาร์ธี

1. ผู้เรียนรูปแบบที่ 1 (Imaginative learner)

คือผู้เรียนที่ถนัดการเรียนรู้จากประสบการณ์รูปธรรมผ่านกระบวนการจัดข้อมูลรูปธรรมผ่านกระบวนการจัดข้อมูลด้วยการสังเกตอย่างไตร่ตรอง เขาจะเชื่อมโยงความรู้ใหม่เข้ากับประสบการณ์เดิมของตนเองได้เป็นอย่างดี การเรียนแบบร่วมมือ การอภิปรายและการทำงานกลุ่มจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนในกลุ่มนี้ คำถามที่จะใช้ให้นักเรียนกลุ่มนี้ทำไม = Why จะพัฒนาผู้เรียนกลุ่มนี้ควรคำนึงถึง

- หลักสูตรที่ส่งเสริมความสามารถของตน
- ความเชื่อที่ว่า ความรู้เป็นการส่งเสริมความรู้แจ้งของแต่ละบุคคล
- การสร้างจิตสำนึกในกลุ่มผู้เรียนแบบ Why ให้มากขึ้น
- การอภิปราย การทำงานเป็นกลุ่ม การแสดงความรู้สึกของตนต่อที่ประชุมเป็นสิ่งที่บุคคลกลุ่มนี้ชอบที่สุด
- คำถามที่ใช้ในรูปแบบการเรียนรู้ของคนกลุ่มนี้ คือ เพราะเหตุใด ทำไมประสบการณ์จริง

สังเกต คิดไตร่ตรอง

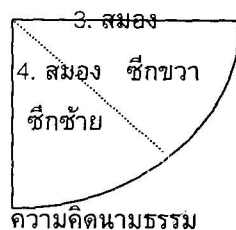
ภาพประกอบ 8 รูปแบบการเรียนรู้แบบ 4 MAT เลี้ยวที่ 1

2. ผู้เรียนแบบที่ 2 (Analytic learners)

เป็นผู้เรียนที่มีความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ จะเรียนรู้ความรวบยอดที่เป็นนามธรรมได้เป็นอย่างดี ผู้เรียนกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับความรู้ที่เป็นทฤษฎี รูปแบบ และความเรียงจากผู้เชี่ยวชาญ การอ่านค้นคว้าข้อมูลจากตำรา หรือเอกสารต่างๆ รวมทั้งการเรียนการสอนแบบบรรยายจะส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนเหล่านั้น คำถามที่ใช้นำผู้เรียนเหล่านี้ คือ What " อะไร " ถ้าผู้เป็นครูจะต้องพัฒนาผู้เรียนกลุ่มนี้จะต้องคำนึงถึง

- หลักสูตรที่ส่งเสริมความเข้าใจในความรู้ เช่น ข่าวสารที่สำคัญ
- การแสวงหาความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง
- การส่งเสริมให้มีสติปัญญาสูง
- การถ่ายทอดความรู้เป็นสิ่งที่น่าสนใจที่สุด
- คำถามที่ใช้รูปแบบการเรียนรู้ของกลุ่มนี้คือ อะไรบ้าง

สังเกต คิดไตร่ตรอง

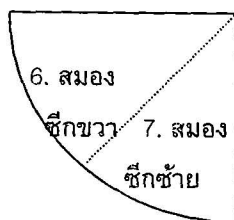
ภาพประกอบ 9 รูปแบบการเรียนรู้แบบ 4 MAT เลี้ยวที่ 2

3. ผู้เรียนรูปแบบที่ 3 (Common sense learners)

รูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนแบบนี้คือ มีความสามารถ มีความถนัดในการรับรู้ความคิดรวบยอดที่เป็นนามธรรมแล้วนำสู่การลงมือปฏิบัติ ผู้เรียนกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับการประยุกต์ใช้ความรู้ การค้นคว้า และการทดลองปฏิบัติ กิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติและกิจกรรมการแก้ปัญหา คำถามที่ใช้นำคือ แบบอย่างไร (How) และวางแผนจัดการค้นหาข้อขัดแย้งต่างๆ อย่างเปิดเผยถ้าผู้เป็นครูต้องการพัฒนาผู้เรียนกลุ่มนี้ จะต้องคำนึง

- ทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต
- หลักสูตรควรเป็นการถ่ายทอดไปสู่ความมีสมรรถภาพ และเป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจ
- การส่งเสริมทักษะการทำงานเป็นทีม เพราะผู้เรียนในกลุ่มนี้จะขาดทักษะการทำงานเป็นทีม
- คนกลุ่มนี้จะเชื่อว่า วิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นวิธีที่ดีที่สุด
- ควรส่งเสริมความสามารถในการวางแผนจนสามารถกำหนดวิถีชีวิตของตนเองได้
- คำถามที่ใช้อย่างน้อยสำหรับผู้เรียนที่อยู่ในรูปแบบนี้คือของสิ่งนี้ใช้การได้อย่างไร

ทำการทดลองด้วยตนเอง

ความคิดนามธรรม

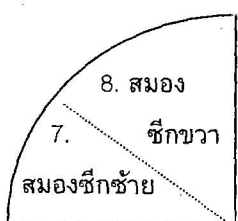
ภาพประกอบ 10 รูปแบบการเรียนรู้แบบ 4 MAT เลี้ยวที่ 3

4. ผู้เรียนรูปแบบที่ 4 (Dynamic learners)

รูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนกลุ่มนี้คือ มีความถนัดในการเรียนรู้ประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมแล้วเข้าสู่การลงมือปฏิบัติ ผู้เรียนกลุ่มนี้จะให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่เป็นการสำรวจ ค้นคว้า การค้นพบด้วยตนเอง แล้วเชื่อมโยงความรู้เหล่านี้ไปสู่การทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง คำถามนำทางสำหรับผู้เรียนกลุ่มนี้คือ "ถ้า" (If) และจัดการกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้อย่างดี ถ้าครูจะพัฒนาผู้เรียนกลุ่มนี้จะต้องคำนึงถึง

- หลักสูตรที่เอื้ออำนวยต่อความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน
- วิธีการที่จะทำให้ผู้เรียนค้นพบด้วยตนเอง
- ควรส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการทดลองเพื่อสร้างสรรค์งานใหม่
- ควรส่งเสริมงานใหม่เพื่ออนาคตที่สดใส
- คำถามที่ใช้ในรูปแบบการเรียนรู้กลุ่มนี้ คือ ถ้าหาก?

ประสบการณ์จริง

ทดลองทำด้วยตนเอง

ภาพประกอบ 11 รูปแบบการเรียนรู้แบบ 4 MAT เลี้ยวที่ 4

จากรูปแบบการเรียนรู้ทั้ง 4 แบบนี้ เป็นความแตกต่างของรูปแบบการเรียนรู้ (Learning Styles) ที่แต่ละบุคคลต้องการ และจะจำมีความสุขมากเมื่อได้เรียนในช่วงที่ตนเองชอบ

สรุปได้ว่า แมคคาร์ธี เป็นผู้พัฒนาวิธีสอนแบบ 4 MAT โดยได้ใช้หลักการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมองซีกซ้ายและซีกขวาให้สมดุลกัน และที่สำคัญได้คำนึงถึงทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้ง 4 แบบ ซึ่งเขาได้แนวทางจากคอลลี เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สมดุลและตรงตามศักยภาพของตนเอง

4.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

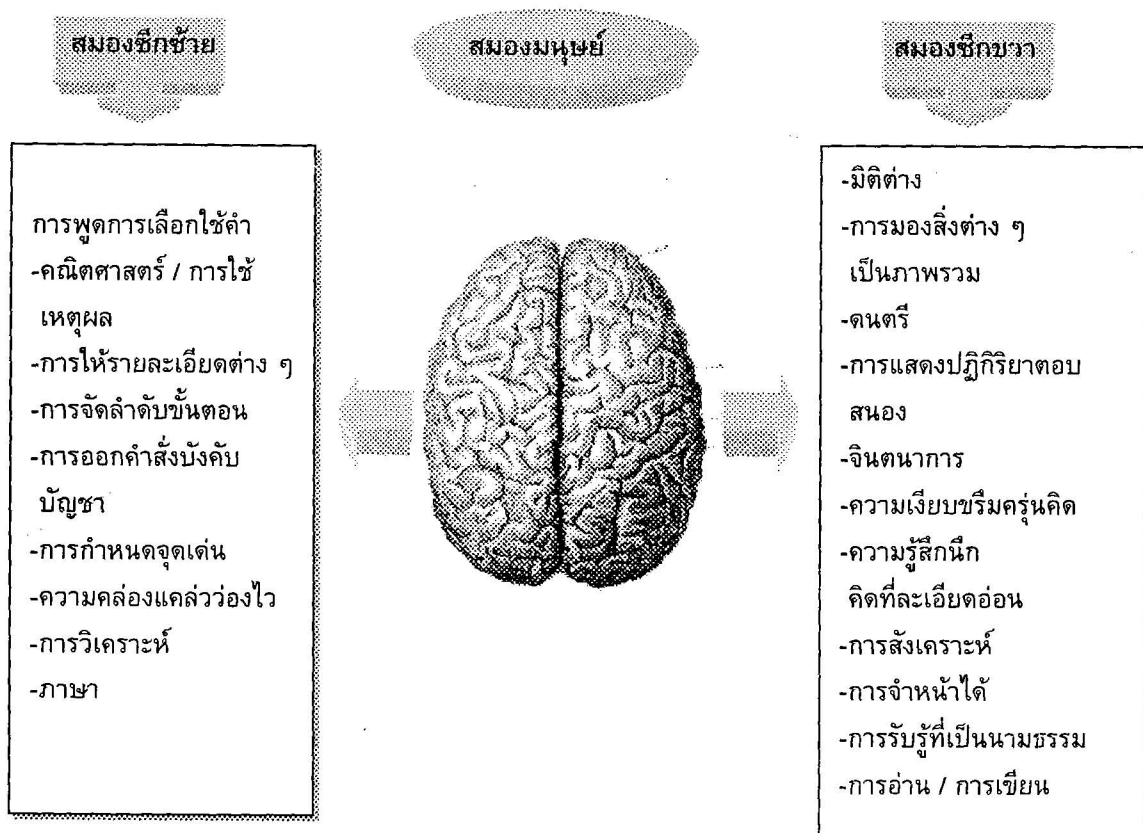
1. ทฤษฎีรูปแบบการเรียนรู้ (Learning Style Theory)

ทฤษฎีการเรียนรู้เป็นทฤษฎีที่มุ่งอธิบายถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของมนุษย์และการออกแบบการศึกษาเพื่อตอบสนองความแตกต่างนี้ ทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้มีรากฐานมาจากแนวคิดด้านจิตวิเคราะห์ชุมชน (The psychoanalytic community)

2. ทฤษฎีสมองซีกซ้าย ซีกขวา

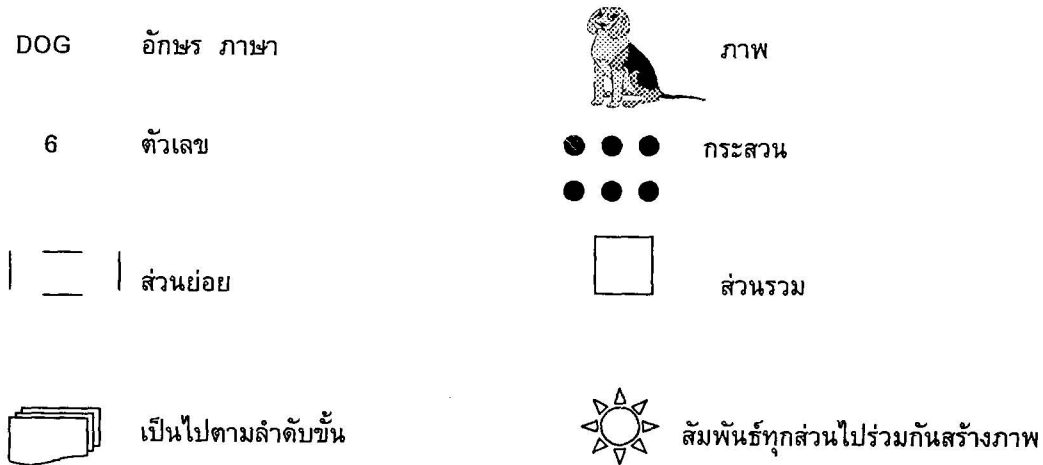
ทฤษฎีสองซีกซ้าย ซีกขวา ธรรมรัฐ วงศ์ศรีกุล (2538 : 35 -39) กล่าวถึงทฤษฎีสมองซีกซ้าย ซีกขวา ดังนี้

4 MAT ภาพประกอบ 12 แสดงตัวอย่างกิจกรรมของคนถนัดสมองซีกซ้าย – ซีกขวา

นอกจากนี้ สมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรณ (2537 : 129 – 130) ได้เสนอการทำงานของสมองทั้งสองซีก ดังนี้

ภาพประกอบ 13 แสดงหน้าที่การทำงานของสมองซีกซ้ายและขวาดังนี้

นอกจากสมองถูกแบ่งเป็น 3 ส่วนแล้ว สมองยังแบ่งเป็น 2 ซีก คือด้านซีกซ้าย และซีกขวา โดยแต่ละซีกมีความรับผิดชอบการทำงานและความชำนาญในทักษะบางอย่างไม่เหมือนกัน แม้บ่อยครั้งจะมีการทำงานที่สัมพันธ์กันปฏิริยาบางอย่างร่วมกัน

ถ้าเมื่อไรเราใช้สมองซีกซ้ายมากเกินไป ความไม่สมดุลก็จะเกิดขึ้น ซึ่งส่งผลให้เครียดและมีสุขภาพจิตไม่ปกติ

เพื่อรักษาให้อยู่ในสภาวะสมดุล เราจึงจำเป็นต้องสรรหาสันทนาการต่างๆเข้ามาบ้าง เช่น ดนตรี หรือกิจกรรมอื่นๆ ในช่วงการเรียนรู้ ความรู้สึกทางอารมณ์ในด้านบวกนั้นจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพให้กับสมอง ความสำเร็จและความภาคภูมิใจในตนเอง

ความสัมพันธ์ระหว่างสมองซีกซ้ายและซีกขวา อุษณีย์ โพธิสุข (2537 : 83-87) ได้กล่าวไว้ว่าสมองซีกซ้ายจะรับผิดชอบเรื่องเกี่ยวกับภาษา ความคิดเชิงเหตุผล ตรรกศาสตร์ และการวิเคราะห์สมองซีกขวามีความสามารถในเรื่องระยะทาง ความรู้สึก การรับรู้เหนือประสาทสัมผัสทั้ง 5 การสังเคราะห์ อารมณ์สุนทรีย์ภาพต่างๆ ดนตรี ศิลปะ

3. รูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดของฮาร์วีและคนอื่นๆ

ฮาร์วีและคนอื่นๆ (Harvey and others. 1997 : 22-23) ได้สรุปและอธิบายรูปแบบการเรียนรู้ของบุคคล เป็นแบบการเรียนรู้ 4 แบบ คือ

3.1 ผู้เรียนที่เรียนแบบรอบรู้ (The Master Style Learner) มีการรับข้อมูลข่าวสารเป็นรูปธรรม กระบวนการดำเนินไปอย่างมีขั้นตอนและตัดสินใจว่าการเรียนรู้ในลักษณะที่ชัดเจนและปฏิบัติได้จริง

3.2 ผู้เรียนที่เรียนด้วยความเข้าใจ มุ่งเน้นด้านความคิดและความเป็นนามธรรม เรียนรู้จากการใช้คำถาม เหตุผลและการทดสอบ กระประเมินผล การเรียนรู้แบบนี้เป็นการคิดอย่างมีเหตุผล มีหลักฐาน แสดงให้เห็นชัดเจน

3.3 ผู้เรียนที่เรียนรู้จากการแสดงความรู้สึกจากการแสดงความรู้สึกของตน (The Self – Expressive Style Learner) เป็นการใช้ความรู้สึก อารมณ์เพื่อสร้างแนวคิด ความคิดใหม่ และในการประเมินผลการเรียนรู้ โดยมีพื้นฐานความรู้เดิมอย่างมีหลักฐานความรู้เดิมอย่างมีหลักเกณฑ์และถูกต้องซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดความประหลาดและชื่นชมยินดี

3.4 ผู้เรียนที่เรียนจากผู้อื่น (The Interpersonal Style Learner) เป็นผู้เรียนที่สนใจสิ่งที่เป็นรูปธรรม สามารถมองเห็นได้ชัดเจน ชอบเรียนรู้เกี่ยวกับสังคม การประเมินผลได้จาก การนำสิ่งที่รู้ไปใช้ในการช่วยเหลือผู้อื่น

จากภาพประกอบข้างต้น จะเห็นได้ว่าหน้าที่การทำงานของสมอง 2 ซีก มีความแตกต่างกัน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าสมองแต่ละซีกแบ่งแยกกันทำหน้าที่โดยไม่ประสานสัมพันธ์กันในการทำงานในทางตรงกันข้าม ถ้าสมองทั้ง 2 ซีก ทำงานเสริมซึ่งกันและกัน มนุษย์จะมีความยืดหยุ่นและพลังในการคิดสูง สมองจะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมองทั้งสองซีกจะทำงานไปพร้อม ๆ กัน และในแต่ละซีกทุกส่วนได้รับการพัฒนาอย่างสมดุล เพื่อให้เกิดความสมดุลผสมผสานกัน ซึ่งจะทำให้เราได้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ สมบูรณ์แบบที่จะช่วยพัฒนาประเทศชาติและสังคมโลกให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น (บุญชู อังสวัสดิ์, 2539 : 58)

4.5 ระดับสมองของมนุษย์

พัชรวิทย์ เกตุแก่นจันทร์ (2540 : 33) ได้แบ่งสมองเป็นสมองเป็น 3 ระดับ ดังนี้

สมองดึกดำบรรพ์ สมองส่วนนี้ได้แก่ ก้านสมองและไขสันหลัง ความอยู่รอดในระดับนี้ไม่ต้องอาศัย “ความคิด” เพียงเป็นการปฏิบัติการของก้านสมองและไขสันหลังเรียกว่า Reflex

สมองระดับกลาง มีระบบลิมบิก (Limbic System) เป็นส่วนแสดงอารมณ์และความจำทั้งระยะสั้นและระยะยาว (STM และ LTM) ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้

สมองส่วน Neo-Cortex (เปลือกสมองหรือสมองระดับอารยะ) รับสัมผัสทั้งห้า (หู ตา จมูก ลิ้น ผิวหนัง) ควบคุมการเคลื่อนไหว ความรู้สึกนึกคิด และการเรียนรู้ทั้งสิ้น เปลือกสมองของมนุษย์ด้านหน้ามีรอยพับจีบย่นหยัก เพิ่มพูนปริมาตรและพื้นที่ การเพิ่มจำนวนของเดนไดรต์ (Dendrite Spine) ทำให้เกิด Brain Connection ก่อเกิด Synapse เพิ่มขึ้นสมองระดับนี้มีระดับวิวัฒนาการ

จำนวนการเพิ่มของ Dendrite การเปลี่ยนแปลงรูปร่าง และความยาวและมีการพัฒนาการทางคุณภาพของแต่ละเซลล์ ทำให้สมองมีประสิทธิภาพขึ้น

นอกจากนี้สมองยังแบ่งเป็น 2 ซีก คือ ซีกซ้าย - ขวา มีกล้ามเนื้อเชื่อมตรงกลางเรียกว่า Corpus Collosum ซึ่งเป็นเหมือนทางจราจรทำให้ความถนัดหรือความเชี่ยวชาญด้านใดด้านหนึ่งมีความแข็งแรง จะช่วยทำให้เกิดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพและความสามารถบริหารสมอง (Brain Gym) เพื่อให้กล้ามเนื้อ Corpus Collosum แข็งแรง

4.6 การสอนเพื่อพัฒนาสมองทั้งสองซีก

สมศักดิ์ ภูวิภาวรรณ (2537 : 129 - 172) ได้ศึกษาการสอนเพื่อพัฒนาสมองดังนี้

1. เทคนิคที่ช่วยพัฒนาสมองซีกขวา

1.1 เทคนิคการเปรียบเทียบอุปมาอุปไมย (Metaphor) เน้นการสอนโดยการเปรียบเทียบเพื่อเชื่อมโยงความรู้เก่าเข้ากับความรู้ใหม่ เป็นการเรียนที่ให้ประโยชน์ทั้งเด็กเก่ง และอ่อน จากวิธีนี้พอๆกัน ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุกๆ ขั้นตอนของการสอน ครูควรใช้เวลาในการศึกษา และไตร่ตรองเพื่อหาสิ่งเปรียบเทียบที่จะนำมาใช้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะทำให้นักเรียนเข้าใจสิ่งเปรียบเทียบนั้นอย่างกระจ่างชัดยิ่งขึ้น

1.2 เทคนิคการส่งเสริมการคิดโดยใช้ภาพเป็นสื่อ (Visual Thinking) เป็นการคิดโดยใช้ภาพ

เป็นสื่อ โดยใช้การมองเห็น ภาพหรือแผนภูมิและการสร้างภาพพจน์ในการคิด (Visualizing)

2. การใช้จินตนาการ (Fantasy) เพื่อพัฒนาสมองทั้งสองซีก เป็นการพัฒนาสมองซีกซ้ายและซีกขวาให้แก่บุคคล สามารถสอนให้นักเรียนเข้าสู่การจินตนาการได้โดยนักเรียนเป็นผู้สังเกต (Observe Fantasy)และนักเรียนเป็นผู้สมมติตนเองเป็นสิ่งที่ต่างๆในจินตนาการ (Identification Fantasy)

3. การเรียนรู้โดยใช้ประสาทสัมผัสหลายด้าน (Multisensory Learning) ในการพัฒนาสมองทั้ง 2 ซีก พร้อมๆกันนั้น ครูควรเน้นประสบการณ์ตรงและประสาทสัมผัสหลายด้าน เพื่อช่วยในการเรียนรู้มีประสิทธิภาพสูงสุด

4. เทคนิคการพัฒนาอัจฉริยภาพที่ซ่อนเร้นตามแนวคิดของกลุ่มมนุษยนิยมใหม่เป็นการศึกษาที่พัฒนาเด็กให้เต็มศักยภาพ เน้นการเตรียมเด็กให้พร้อมที่เผชิญกับโลกในอนาคตอันซับซ้อน แนวคิดของกลุ่มเชื่อเรื่องการพัฒนาร่างกาย และความคิดแล้วยังเชื่อและสนใจลึกลงไปถึงการพัฒนามิติที่เรียกว่าจิตเหนือสำนึก (Superconscious Mind) ซึ่งเป็นแหล่งความคิดสร้างสรรค์ การหยั่งรู้และความรักความเมตตา อันเป็นปิติสุขที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของมนุษย์

4.7 การพัฒนาสมองสองซีกมีผลต่อทรัพยากรมนุษย์

บุญชู อังสวัสดิ์ (2539 : 4) สรุปว่าสมองจะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สมองทั้งสองซีกจะต้องทำงานไปพร้อมๆ กัน ดังนั้นสมองจึงควรได้รับการพัฒนาทุกส่วนไปพร้อมกัน ถ้าเราเน้นด้านหนึ่งด้านใดเป็นพิเศษ เช่นเน้นพัฒนาสมองซีกซ้ายอาจทำให้เด็กเป็นคนฉลาดแต่ขาดคุณธรรม สมองซีกขวาที่ทำงานเกี่ยวกับการจินตนาการ คุณธรรม จริยธรรม ความรู้สึกไม่ได้รับการพัฒนา

ดังนั้นเด็กจึงควรได้รับการพัฒนาสมองทั้ง 2 ซีกไปพร้อมๆกัน และในแต่ละซีกได้รับการพัฒนาอย่างสมดุล เพื่อเกิดการผสมผสานซึ่งจะทำให้เราได้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพสมบูรณ์แบบ

การพัฒนาสมองจะเน้นการเริ่มตั้งแต่ในท้องมารดา และมีการเกี่ยวข้องกับพันธุกรรมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่จะส่งผลต่อสมอง ต่อจากนั้นเป็นสิ่งแวดล้อมที่มาจากการเล่นดู และอาหาร ซึ่งมีผลอย่างมากมาต่อการพัฒนาสมองทั้งซีกซ้ายและซีกขวา

4.8 ปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาสมองได้แก่

อาหาร เช่น ประเภทโปรตีน มาเป็นโครงสร้างและได้รับการกระตุ้นจากสิ่งแวดล้อม มีส่วนพัฒนาสมองที่ทำให้ใยประสาทหรือเดนไดรต์ (Dendrite) แตกกิ่งก้านสาขา ยิ่งมีมากเท่าไร สมองจะยิ่งมีคุณภาพ

พันธุกรรม เป็นปัจจัยหนึ่งที่กำหนดคุณภาพของสมอง

สิ่งแวดล้อม เด็กเกิดการเรียนรู้จากการได้ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

4.9 สมองกับการเรียนรู้

บุญชู อังสวัสดิ์ (2539 : 4-10) ได้กล่าวไว้ว่า

จากการศึกษาของโรงเรียนแพทย์ ฮาวาร์ด พบว่า สมองจะทำงานเมื่อใยประสาทหรือเดนไดรต์ (Dendrite) 2 เส้นมาสัมผัสกัน จึงเกิดการสื่อความหมาย รับรู้ คิดและจำ ทำได้ โดยร่างกายมีการเคลื่อนไหวที่เกิดจากการริเริ่มของเด็กเอง ไม่ใช่จากการสั่งให้ทำของผู้อื่น

สมองส่วนที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ การจำ ควบคุมอารมณ์ ความรู้สึก คือระบบลิมบิก

(Limbic System) สมองส่วนนี้จะพัฒนาได้ เมื่อเด็กได้ทำกิจกรรมที่สนุกสนานแปลกใหม่ และมีความพึงพอใจ และยังพบอีกว่าความเครียดเป็นอันตรายต่อการพัฒนาสมองส่วนนี้

การศึกษาเรื่องสมองของประเทศออสเตรเลียที่ศึกษาคลื่นสมองที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้

คลื่นสมอง เบต้า (Beta) คลื่นสมองจะมีความถี่ประมาณ 13 รอบต่อวินาทีขึ้นไป สภาวะเช่นนี้จะเกิดจากการตกใจ กลัว วิตกกังวล ซึ่งอาจเกิดจากการถูกทำโทษ ตำหนิ ปฏิบัติสิ่งที่ไม่ได้ ฯลฯ จะทำให้เกิดการเรียนรู้จะมีการจำในระยะสั้นๆจะลืมง่าย

คลื่นสมอง อัลฟา (Alpha) คลื่นสมองมีความถี่ 8 รอบต่อวินาที จะเกิดขึ้นในขั้นในขณะจิตใจสงบสมองจะมีพลังเพิ่มขึ้นพร้อมที่จะทำกิจกรรม เกิดสภาวะที่สงบจิตใจ รู้สึกผ่อนคลายไม่เครียดหรือมีบรรยากาศอบอุ่น มีเสียงเพลงเบาๆ จะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีจำได้ระยะยาวขึ้น

คลื่นสมอง เททต้า (Theta) จะมีความถี่ 4 รอบต่อวินาที จะเกิดจากภาวะที่จิตใจสงบ มีสมาธิแน่นแนที่เกิดจากบรรยากาศสบายๆร่างกายได้พักผ่อนอย่างเพียงพอสมองจะมีพลังมากยิ่งขึ้น จะเกิดความคิดสร้างสรรค์ การเรียนรู้สิ่งต่างๆ การค้นพบสิ่งต่างๆด้วยตนเอง และมีความสุขในการทำกิจกรรม

คลื่นสมอง เดลต้า (Delta) คลื่นสมองมีความถี่ 1 รอบต่อวินาที เกิดจากการทำสมาธิ

คลื่นสมองจักรวาล (Cosmic) จะเป็นลักษณะที่คลื่นสมองสั้นช้าลงจนเป็นเส้นตรง ละเอียดอ่อน จะเป็นช่วงที่คนมีความสุขมาก เกิดจากการได้พักผ่อนเต็มที่ เช่น การนอน

4.10 การจัดการเรียนตามรูปแบบ 4 MAT ด้วยเทคนิคการพัฒนาสมองซีกซ้าย-ซีกขวา

การจัดการเรียนตามรูปแบบ 4 MAT

การเรียนรู้ทั้ง 4 รูปแบบนี้ แสดงถึงการที่ผู้เรียนมีความแตกต่างกันในการเรียนรู้ซึ่งถือว่าเป็นทฤษฎีประสบการณ์การเรียนรู้ (Experiential Learning Theory) จากแนวคิด ดังนี้ คือ

1. แบบ Why จะเน้นประสบการณ์ที่เน้นรูปธรรม (Concrete Experience)
2. แบบ What จะเน้นการมีปฏิริยาโต้ตอบ โดยการสังเกตและเฝ้าดู (Reflective Observation)
3. แบบ How จะเน้นการทดลอง และลงมือปฏิบัติ (Active Experimentation)
4. แบบ If จะเน้นความคิดที่เป็นนามธรรม (Abstract Conceptualization)

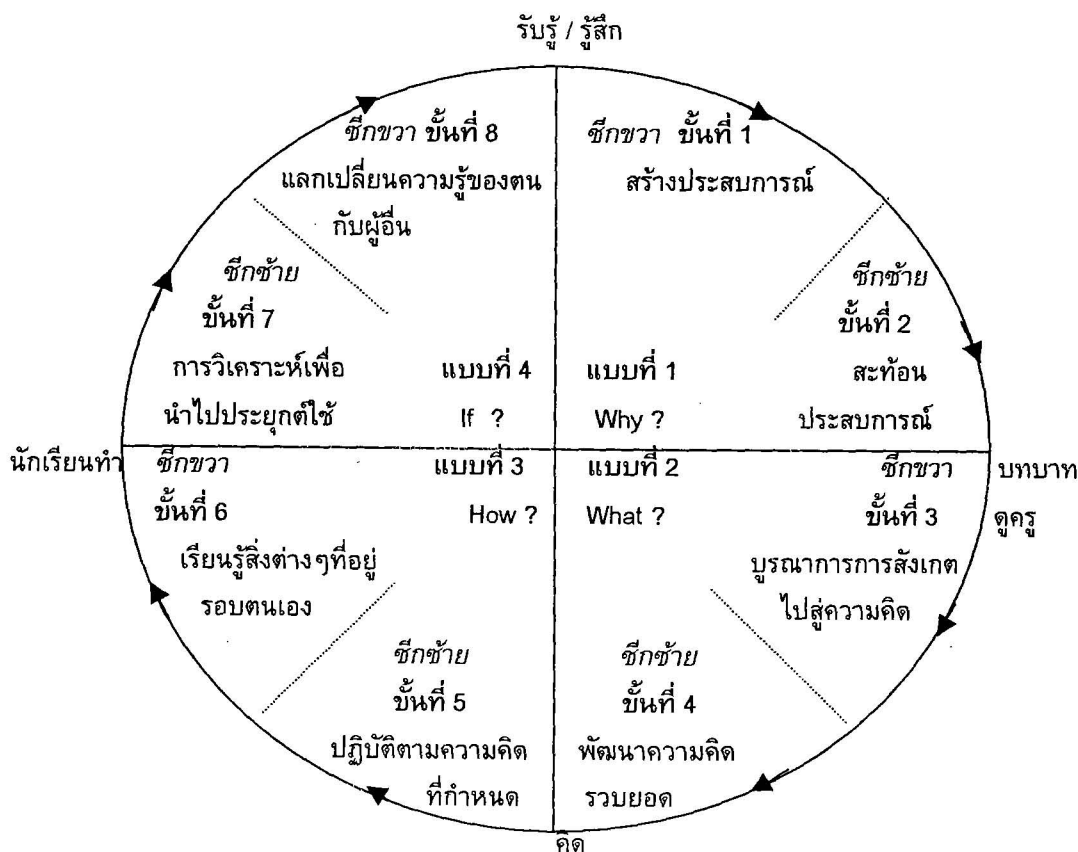
จากรูปแบบการเรียนรู้ทั้ง 4 แบบนี้ แมกคาธี (MacCarthy, 1990 : 1) ได้เสนอไว้วิธีใช้

เทคนิคการพัฒนาสมองซีกซ้ายและซีกซ้ายและซีกขวากับการจัดการเรียนตามรูปแบบ 4 MAT มาจัดเป็นระบบที่ควรยึดถือไว้ ดังนี้ คือ

1. มนุษย์เราได้ประสบการณ์และความรู้มาได้ด้วยวิธีการต่างกัน และสามารถผสมผสานเทคนิคการเรียนรู้ตลอดจน จัดการกับประสบการณ์ของตนเองที่ไม่เหมือนกัน
2. รูปแบบการเรียนที่สำคัญมีอยู่ 4 แบบ แต่ละรูปแบบมีคุณค่าเท่าเทียมกัน
3. รูปแบบการเรียนที่เน้นความแตกต่างของผู้เรียน ได้แก่
 - ผู้เรียนแบบที่ 1 เป็นผู้สนใจและสร้างความหมายด้วยตนเอง
 เป็นการสร้างความหมายส่วนตัว ซึ่งครูผู้สอนจำเป็นต้องสร้างความรู้สึกมีเหตุผลให้ผู้เรียน

- ผู้เรียนแบบที่ 2 เป็นผู้สนใจข้อเท็จจริง และจำทำความเข้าใจในข้อเท็จจริงด้วยตนเอง ครูผู้สอนจำเป็นต้องป้อนข้อมูล ข้อเท็จจริง ที่ทำให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น
 - ผู้เรียนแบบที่ 3 เป็นผู้ที่มีความสนใจเบื้องต้นในวิธีการต่างๆที่สามารถลงมือกระทำชิ้นงาน ครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติทดลองทำด้วยตนเอง
 - ผู้เรียนแบบที่ 4 เป็นผู้ที่มีความสนใจในเบื้องต้น คือ การค้นพบด้วยตนเอง ครูผู้สอนจึงต้องให้ผู้เรียนได้ค้น และสอบกันเอง จนสามารถแบ่งปันกันได้
4. ผู้เรียนทั้ง 4 แบบ จะต้องมีความสนใจที่เข้าใจและสามารถพัฒนาความสามารถตามช่วงของการเรียนรู้แต่ละช่วง ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน
 5. ระบบการจัดการเรียนตามรูปแบบ 4 MAT จะต้องเรียนรู้ตามขั้นตอนในวัฏจักรเพราะเป็นการก้าวหน้าทางการเรียนรู้ตามธรรมชาติ
 6. วิธีการเรียนรู้แต่ละแบบนี้ จำเป็นต้องสอนโดยเทคนิคการรวบรวมข้อมูลทางสมอง ชีกซ้ายและชีกขวา ด้วยการที่ผู้เรียนเก่งด้วยสมองชีกขวา จะเรียนรู้ได้เพียงครึ่งเวลา และจะต้องปรับครึ่งเวลาที่เหลือให้เหมาะสม ส่วนผู้ที่เรียนเก่งด้วยสมองชีกซ้ายจะเรียนรู้ได้เพียงครึ่งเวลา ต่อจากนั้นจะต้องปรับครึ่งเวลาที่เหลือให้เหมาะสม
 7. เป้าหมายที่สำคัญของการศึกษา คือ การพัฒนาการเรียนรู้ทั้ง 4 แบบ กับการพัฒนาสมองชีกซ้ายและชีกขวา มารวมกันได้
 8. ผู้เรียนจะเป็นผู้ที่มีความเข้มแข็ง และสามารถนำความแข็งแกร่งนั้นมาเป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างสมรรถภาพของตนในการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ
 9. บุคคลใดที่มีความสนใจสภาพรอบตัว รวมทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมากเท่าใด บุคคลนั้นก็จะเรียนรู้จากผู้อื่นได้มากขึ้นเท่านั้น

จากชั้นการสอนแบบ 4 MAT ทั้ง 8 ชั้น สามารถเขียนสรุปดังแสดงในภาพประกอบ 14 (Morris and McCarthy. 1990 : 200)

ภาพประกอบ 14 แผนภูมิแสดงชั้นการสอนแบบ 4 MAT ตามแบบการเรียนรู้ และเทคนิคการพัฒนาสมองซีกซ้ายและซีกขวา

สรุปแล้ว รูปแบบของผู้เรียนทั้ง 4 แบบ ซึ่งได้แก่ ผู้เรียนแบบที่ 1 จะใช้ประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม หลักในการเรียนรู้ ผู้เรียนในแบบที่ 2 จะรับรู้สิ่งที่เป็นนามธรรมได้ดี ด้วยการดู ฟัง เห็น ผู้เรียนในแบบที่ 3 รับความรู้ด้วยการลงมือกระทำ ผู้เรียนแบบที่ 4 จะเรียนรู้โดยหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนต้องเป็นไปตามธรรมชาติของผู้เรียนทั้ง 4 แบบ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เท่าเทียมกัน

4.11 แผนภูมิการจัดกิจกรรมตามรูปแบบ 4 MAT

แมกคาธี (Maccarthy.1990 : 194 –195) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาการสอนให้ครบ 4 รูปแบบการเรียนรู้ โดยกำหนดวิธีใช้เทคนิคพัฒนาสมองซีกซ้ายและซีกขวา จัดขั้นตอนการเรียนตามรูปแบบ 4 MAT ดัง

นี้สรุปได้ว่า แมคคาร์ธี เป็นผู้ที่พัฒนาวิธีสอนแบบ 4 MAT โดยได้ใช้หลักการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมองซีกซ้าย และซีกขวาให้สมดุลกัน และที่สำคัญได้คำนึงถึงทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้ง 4 แบบ ซึ่งเขาได้แนวทางจาก คอลป์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สมดุลและตรงตามศักยภาพของตนเอง

ช่วงเสี้ยวที่ 1 Why การบูรณาการเข้ากับตนเอง

(Integrating experience with the self) ด้านขวาบน

เป็นช่วงที่ครูต้องสร้างบรรยากาศ เตรียมบทเรียน สื่อการเรียนการสอน หรือสร้างสถานการณ์ที่นำไปสู่การสร้างประสบการณ์ที่มีความหมายต่อตัวผู้เรียน เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงความรู้ใหม่เข้ากับความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้เรียนที่มีอยู่ หลักการสำคัญของการเรียนการสอนในส่วนนี้คือ การจูงใจ ผู้เรียนที่มีการเรียนเรียนรู้แบบที่ 1 (Imaginative learners) ซึ่งจะมีความถนัดในการเรียน แบ่งเป็น 2 ชั้น ดังนี้

ชั้นที่ 1 ด้านขวาบน การสร้างประสบการณ์ (Create an experience) เน้นสมองซีกขวา กิจกรรมชั้นนี้มีวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนแต่ละคนเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียนผ่านมา เช่น กิจกรรม เกม การตั้งคำถามให้คิด ชั้นนี้ผู้เรียนจะได้ฝึกการสังเกต การสร้างจินตนาการ การทำงานกลุ่ม การตั้งคำถาม

ชั้นที่ 2 ด้านซ้ายล่าง การสะท้อนประสบการณ์ (Reflecting on experience) เน้นสมองซีกซ้าย ชั้นนี้ให้ผู้เรียนได้สะท้อนความคิดเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือประสบการณ์ที่ 1 ผู้เรียนจะช่วยกันอภิปรายและอธิบายให้เหตุผลตามความคิดของตนเอง แล้วสรุปเป็นข้อความหรือแผนภูมิความคิด

ช่วงเสี้ยวที่ 2 What การสร้างความคิดรวบยอด

(Concept formulation) ด้านล่างขวา

เป็นการเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์ในช่วงเสี้ยวที่ 1 มาสู่การสร้างความคิดรวบยอดของสิ่งที่เรียน ผู้เรียนที่ถนัดการเรียนรู้แบบที่ 2 (Analytic learners) ซึ่งประกอบไปด้วย ชั้น 2 คือ

ชั้นที่ 3 การบูรณาการสิ่งที่ได้จากการสังเกตเป็นความคิดรวบยอด (Integrating observations into concepts) ชั้นนี้เน้นการใช้สมองซีกขวา มุ่งเน้นให้ผู้เรียนไตร่ตรองและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากชั้นที่ 1-2 ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น กล่าวคือ เป็นชั้นที่จะต้องจัดกิจกรรมให้ให้ผู้เรียนทำแล้วสร้างความคิดรวบยอดของตนเองได้

ชั้นที่ 4 การพัฒนาทฤษฎีและความคิดรวบยอด (Developing theories and concept) ชั้นนี้เน้นสมองซีกซ้าย เป็นชั้นที่ให้ข้อมูลเพิ่มเติมจากชั้นที่ 3 เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจสิ่งที่เรียนจนสามารถสร้างความคิดรวบยอดของสิ่งที่เรียนได้ เพื่อไม่ให้เกิดการเรียนรู้แบบท่องจำ ผู้สอนจึงควรเลี่ยงการให้ข้อมูลแบบการบรรยายควรให้ผู้เรียนได้ค้นคว้า ทดลอง หรือสาธิต

ช่วงเสี้ยวที่ 3 How การปฏิบัติฝึกทักษะและการเรียนรู้ตามลักษณะส่วนตัว

(Practice and personalization) ด้านล่างซ้าย

ช่วงเสี้ยวนี้จะเชื่อมโยงจากขั้นการสร้างความคิดรวบยอดมาสู่การลงมือปฏิบัติ ผู้เรียนที่มีการเรียนรู้แบบที่ 3 (Common sense learners) จะมีความถนัดในการเรียนช่วงเสี้ยวนี้ ซึ่งมีอยู่ 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 5 การลงปฏิบัติตามแนวคิดที่กำหนด (Working on defined concepts) ซึ่งชั้นนี้เน้นสมองซีกซ้าย ผู้เรียนจะได้ทำงานตามใบงาน คู่มือ หรือทำแบบฝึกหัดประเภทต่างๆ ที่จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาความรู้และทักษะที่เรียนไปแล้ว

ขั้นที่ 6 การเรียนรู้สิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัว (Messing Around) ขั้นนี้เน้นการใช้สมองซีกขวา ในขั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้เรียนจะได้บูรณาการความรู้มาใช้อย่างสร้างสรรค์ เพื่อสร้างผลงานของตนเองและแลกเปลี่ยนผลงานกับผู้อื่น ในขั้นที่ 6 นี้ผู้เรียนจะได้ใช้ความรู้รวมทั้งจินตนาการของตนเองไปทดลองปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดการชำนาญในที่สุด

ช่วงเสี้ยวที่ 4 If บูรณาการและการประยุกต์ใช้

(Integrating application and experience) ด้านซ้ายบน

กระบวนการเรียนรู้ในช่วงเสี้ยวที่ 4 นี้ เกิดจากกิจกรรมที่เป็นการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองจนสำเร็จไปสู่การรับรู้และมีความรู้สึกที่ดี เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้เรียนในแบบที่ 4(Dynamic learners) จะมีความสุขในช่วงเสี้ยวนี้ ซึ่งมีอยู่ 2 ขั้นดังนี้

ขั้นที่ 7 การวิเคราะห์เพื่อให้เห็นประโยชน์หรือการประยุกต์ใช้ (Analyzing for usefulness or application) ขั้นนี้เน้นสมองซีกซ้าย ในขั้นนี้ผู้เรียนจะได้ชื่นชมกับผลงานตนเอง มีการนำเสนอผลงานตนเองในกลุ่มย่อย ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนได้ประยุกต์และกลั่นกรองสิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้อย่างมีความหมาย อีกทั้งยังได้ประเมินผลตนเองเพื่อปรับปรุงผลงานและความรู้

ขั้นที่ 8 (Doing it themselves and sharing what they do with others) ขั้นนี้เน้นการใช้สมองซีกขวา ในขั้นนี้ผู้เรียนแต่ละคนจะได้แลกเปลี่ยนผลงาน ประสบการณ์ และความรู้ที่ได้จากการค้นคว้าและการลงมือปฏิบัติกับคนอื่น ตลอดจนช่วยให้ผู้เรียนได้สรุปบทวนและเชื่อมโยงความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน หรือในสถานการณ์ใหม่ๆ ได้ กิจกรรมที่จัดในขั้นนี้เช่น การจัดแสดงผลงาน จัดป้ายนิเทศ หรือนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริง

4.12 ประโยชน์ของการจัดการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรม 4 MAT

ตรุเนตร อัชชสวัสดิ์ (ม.ป.ป. : 12) กล่าวถึงประโยชน์ของกิจกรรมตามรูปแบบ 4 MAT ดังนี้

1. สามารถปลูกฝังความรักซึ่งกันและกันระหว่างครูกับนักเรียนและระหว่างนักเรียนด้วยกันเอง
2. สามารถทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยากให้เป็นเรื่องที่ย่าง
3. ช่วยให้นักเรียนมั่นใจในตนเองว่าสิ่งที่เป็นไปได้ย่อมเป็นไปได้ และสามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆในโลกของเราได้
4. ทำให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน เพราะครูต้องสอนให้นักเรียนรู้จักยกย่องคุณงามความดีและช่วยผสมผสานสิ่งทั้งปวงที่อยู่ในปัจจุบัน อดีต และอนาคตให้ได้อย่างดี

จากการศึกษาการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบ 4 MAT จากตำรา วารสารและงานวิจัยต่างๆ ผู้วิจัยสรุปประโยชน์ของการเรียนการสอนตามรูปแบบ 4 MAT ได้ดังต่อไปนี้

ประโยชน์ต่อผู้เรียน

1. ผู้เรียนได้สร้างความรู้ด้วยตนเอง
2. ผู้เรียนได้เชื่อมโยงความรู้ในวิชาต่างๆมารวมกันอย่างสร้างสรรค์
3. ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการเชื่อมโยงความรู้ใหม่เข้ากับความรู้เดิมทำให้การเรียนรู้มี

ความหมายต่อผู้เรียน

4. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ
5. ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการเรียนรู้
6. ผู้เรียนได้เรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น
7. ผู้เรียนมีแรงจูงใจที่จะเรียนมากยิ่งขึ้น
8. ผู้เรียนรู้จักรับผิดชอบในการเรียนมากยิ่งขึ้น
9. ผู้เรียนได้เรียนสิ่งต่างๆอย่างลึกซึ้ง ซึ่งสามารถทำให้ผู้เรียนนำความนั้นมาใช้ในการชีวิตประจำวันได้อย่างดี

ประจำวันได้อย่างดี

ประโยชน์ต่อโรงเรียน

1. โรงเรียนมีโอกาสในการส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงออกซึ่งความรู้ด้วยวิธีการที่

หลากหลาย

2. โรงเรียนได้เชื่อมความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างกว้างขวาง
3. มีการใช้เทคนิคการประเมินผลที่หลากหลายและเหมาะสม
4. โรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนได้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้
5. สร้างสรรค์ในการเรียนแบบร่วมมือให้เกิดขึ้นภายในโรงเรียน
6. โรงเรียนได้ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้วิธีการในการแสวงหามากกว่าการบอก

เนื้อหาโดยตรง

ประโยชน์ต่อผู้สอน

1. ผู้สอนได้สร้างชุดกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์บนพื้นฐานของการคิดวิเคราะห์
2. ผู้สอนมีความสุขในการสอน
3. ส่งเสริมให้ผู้สอนเห็นความสำคัญของการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น
4. ให้ผู้ครูสอนได้คำนึงลักษณะการเรียนรู้ที่แตกต่างของนักเรียนแต่ละคนและยอมรับ

ความแตกต่างเหล่านั้นของนักเรียน

5. ช่วยให้ผู้สอนได้เตรียมการสอนที่มีคุณภาพเนื่องจากก่อนที่จะให้ผู้เรียนเข้าใจ

ความคิดรวบยอดของสิ่งที่เรียน

5. เอกสารเกี่ยวข้องกับฉลาดทางอารมณ์

ฉลาดทางอารมณ์ ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอเป็น 3 ส่วนดังนี้

- 5.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับฉลาดทางอารมณ์
- 5.2 การศึกษาเกี่ยวกับฉลาดทางอารมณ์
- 5.3 แนวทางการพัฒนาฉลาดทางอารมณ์

5.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับฉลาดทางอารมณ์

จากข้อมูลหลายๆ ด้านทั้งจากแพทย์ นักโภชนาการ นักจิตวิทยา นักการศึกษา ข้อมูลทั้งจากการวิจัย รายงาน บทความ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันตามหน้าหนังสือพิมพ์ ทำให้เกิดความวิตกกังวลเป็นอย่างมากว่า เด็กไทยดูเหมือนจะอยู่ในภาวะวิกฤตทางความคิด วิกฤตทางสติปัญญา (I.Q) แล้ว ยังมีสัญญาณอันตรายอีกหลายอย่างที่บอกว่า เด็กของเรามีปัญหาทางอารมณ์และสังคมที่คนมาใช้คำว่า E.Q (ฉลาดทางอารมณ์)

รายงานจากการสำรวจสุขภาพประชาชนไทยของกระทรวงสาธารณสุขปี 2539-2540 ที่ไปสำรวจไอคิวของเด็กไทยก็พบว่าเด็กไทยมีไอคิวโดยเฉลี่ยต่ำกว่าเกณฑ์สากล เด็กที่มีไอคิวสูงสุดคือ กรุงเทพมหานคร รองลงมาคือ ภาคใต้ ภาคกลาง ภาคอีสาน และภาคเหนือ ตามลำดับ เด็กที่ไอคิวต่ำ คือ 44.1 % เป็นเด็กที่มีไอคิวต่ำกว่าปกติ และมีไอคิวต่ำอยู่ในเขตที่ปัญญาอ่อนได้ถึงร้อยละ 8.5 %

อาจจะไม่ใช่เพราะว่าคนไทยฉลาดน้อยลง แต่อาจเป็นเพราะคนอื่นเขาเห็นความสำคัญกับการพัฒนาประชาชนของเขาฉลาดของเขาให้ฉลาดยิ่งขึ้นไปในขณะที่เรายังอยู่ที่เดิมหรือมีปัญหามากกว่าเดิม ดังนั้นสิ่งที่เราต้องรีบพัฒนาแก้ไขด่วนคือ

- ครูต้องตระหนักถึงภารกิจและความสำคัญของตนเองกับการพัฒนาความคิดของเด็ก ให้มากกว่าที่เป็นอยู่
- พ่อแม่ต้องรู้ว่าตนเองมีบทบาทสำคัญยิ่งกับการเป็นแบบอย่างนำทางความคิดของลูก ลูกจะคิดไม่เป็นถ้าพ่อแม่ไม่สนับสนุนให้คิด

5.1.1 ความหมายของฉลาดทางอารมณ์

คำว่าฉลาดทางอารมณ์ ตรงกับคำว่า "Emotional Intelligence" ในภาษาอังกฤษมีคำที่ใช้เรียกกันทั่วไปคือ EQ หรือ Emotional Quotient ในภาษาไทยยังไม่มีคำจำกัดความที่แน่นอน แต่มีคำแปลที่ใช้หลายคำ ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ได้หมายถึงคำว่า EQ โดยตรง เพราะ EQ เป็นคำที่นำเสนอให้สอดคล้องกับ IQ (Intelligence Quotient) ซึ่งหมายถึง เซว่นปัญญาหรือดัชนีชี้วัดระดับ สติปัญญาที่มีเกณฑ์ในการวัดเปรียบเทียบ EQ จึงอาจถือว่าเป็นเกณฑ์ในการวัดหรือตัวชี้วัดระดับความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) ของบุคคล เป็นต้น

อุษณีย์ โพธิ์สุข (2542 : 19) กล่าวว่า E.Q เป็นชื่อย่อมาจากคำว่า Emotional Quotient ปัจจุบันมักเรียกว่า Emotional Intelligence แปลเป็นภาษาไทยๆ ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึงความสามารถที่จะรู้จัก และเข้าใจว่าอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นได้ รวมถึงความสามารถที่จะควบคุมอารมณ์ ใช้ความสามารถทางอารมณ์ สามารถปรับตัวปรับอารมณ์ให้เข้ากับสังคมได้เป็นอย่างดีและเป็นประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมจะถูกลูกทะเลาะ

ทศพร ประเสริฐสุข(2542 : 8-9) และ วีระวัฒน์ ปันนิตามัย (2542 : 23-28) มีความเห็นสอดคล้องกันในเรื่องความหมายของคำว่า EQ กับ EI โดยกล่าวว่า ความหมายของ EQ (Emotional Quotient) และ EI (Emotional Intelligence) มักมีความสัมพันธ์กันและในบางครั้งก็ใช้แทนกันได้

นอกจากนี้ยังมีคำอื่นๆที่นักการศึกษาใช้และให้ความหมายใกล้เคียงกับคำว่า Emotional Intelligence หรือ Emotional Quotient เช่น

Social Intelligence ของ E.L. Thorndike (1920) ที่หมายถึงความฉลาดทางสังคม

Personal Intelligence ของ Gardner (1983) ที่หมายถึง การเป็นคนเก่ง คือมี

ความสามารถเข้าถึงความรู้สึกและอารมณ์ของตนเอง (Intrapersonal Intelligence) และความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น(Interpersonal Intelligence)

Emotional Literacy ของ Cooper&Sawaf (1996) ที่หมายถึง ความฉลาดรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง

Practical Intelligence ของ Sternberg (1998) ที่หมายถึงความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่างๆได้ดี รู้จักเลือกรับและให้ และเรียนรู้ด้วยตนเอง

Emotional Competence ที่ Sear (1997) เรียกว่า ความสามารถทางอารมณ์ ส่วน

Goleman (1998) เรียกว่า Emotional Intelligence Competencies ซึ่งหมายถึงคุณลักษณะ 6 ประการของ EQ ได้แก่ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา ความมั่นใจในตนเอง การปรับปรุงตนเองอยู่เสมอการโน้มน้าวผู้อื่น ความต้องการผลสัมฤทธิ์ และการสร้างทีมงาน เป็นต้น

สำหรับคำว่า Emotional Quotient หรือ EQ มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

บาร์ฮอน (ทศพร ประเสริฐสุข. 2542 : 10 ; อ้างอิงจาก Bar-on. 1992) ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ว่า เป็นองค์ประกอบของความสามารถส่วนตัวด้านอารมณ์และสังคมของบุคคลที่จะปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับ คูเปอร์ และซาวาฟ (ทศพร ประเสริฐสุข. 2542 : 10 ; อ้างอิงจาก Cooper & Sawaf. 1997) ที่กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นความสามารถของบุคคลในการรับรู้ เข้าใจ และรู้จักใช้พลังทางอารมณ์ของตนเองให้เป็นรากฐานในการสร้างสัมพันธ์ภาพ และโน้มน้าวจิตใจผู้อื่น ในทำนองเดียวกันซาโลเวย์ และเมย์เยอร์ (ทศพร ประเสริฐสุข. 2542 : 10 ; อ้างอิงจาก Salovey & Mayer. 1995 : 28) ได้ให้ความหมายว่า เป็นความสามารถของบุคคลที่จะตระหนักรู้ในความรู้สึก ความคิด และภาวะอารมณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นกับตนและผู้อื่นได้ มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของตนทำให้สามารถชี้นำความคิดและการกระทำของตนได้อย่างสมเหตุสมผล สอดคล้องกับการทำงานและการดำเนินชีวิต โดยมีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับบุคคลอื่น ซึ่งสัมพันธ์กับโกลแมน (Goleman. 1998 : 317) ที่ได้ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ว่า เป็นความสามารถในการตระหนักถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น ตลอดจนสามารถบริหารหรือจัดการกับอารมณ์ของตน เพื่อเป็นแรงจูงใจในการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นได้อย่างประสบความสำเร็จ

สำหรับในประเทศไทย มีนักการศึกษาและนักจิตวิทยาหลายท่านได้ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ไว้ในลักษณะใกล้เคียงกันดังนี้ กรมสุขภาพจิต (2543ข : 55) กล่าวว่าความฉลาดทางอารมณ์

หมายถึง ความสามารถทางอารมณ์ในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข ทศพร ประเสริฐสุข (2542 : 10) กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถลักษณะหนึ่งของบุคคลที่จะตระหนักถึงความรู้สึกความคิดและอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น สามารถควบคุมอารมณ์และแรงกระตุ้นภายใน ตลอดจนสามารถระออยการตอบสนองความต้องการของตนเองได้อย่างเหมาะสมถูกกาลเทศะ สามารถให้กำลังใจตนเองในการที่จะเผชิญกับอุปสรรคและข้อขัดแย้งต่างๆ ได้อย่างไม่คับข้องใจ รู้จักจัดความเครียดที่จะขัดขวางความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อันมีค่าของตนได้ สามารถชี้นำความคิด และการกระทำของตนในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทั้งในฐานะผู้นำหรือผู้ตามได้อย่างมีความสุข จนประสบความสำเร็จในการเรียน (Study Success) ความสำเร็จในอาชีพ (Career Success) ตลอดจนประสบความสำเร็จในชีวิต (Life Success) สำหรับเทอดศักดิ์ เดชคง 'กล่าวว่าความฉลาดทางอารมณ์เป็นความสามารถของบุคคลในการนำไปสู่การเป็นคนดี มีคุณค่า และมีความสุข โดยการเป็นคนดีมีความหมายรวมถึงความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ซึ่งก็คือความเมตตา กรุณา มีคุณค่านั้นสอดคล้องกับการมีสติรู้ตัว (awareness) ส่วนการมีความสุขนั้นเกิดจากการรู้จักมองโลก การเลือกหาความสุขใส่ตัว และเมื่อเกิดทุกข์สามารถ แก้ปัญหาได้ (เทอดศักดิ์ เดชคง. 2543)

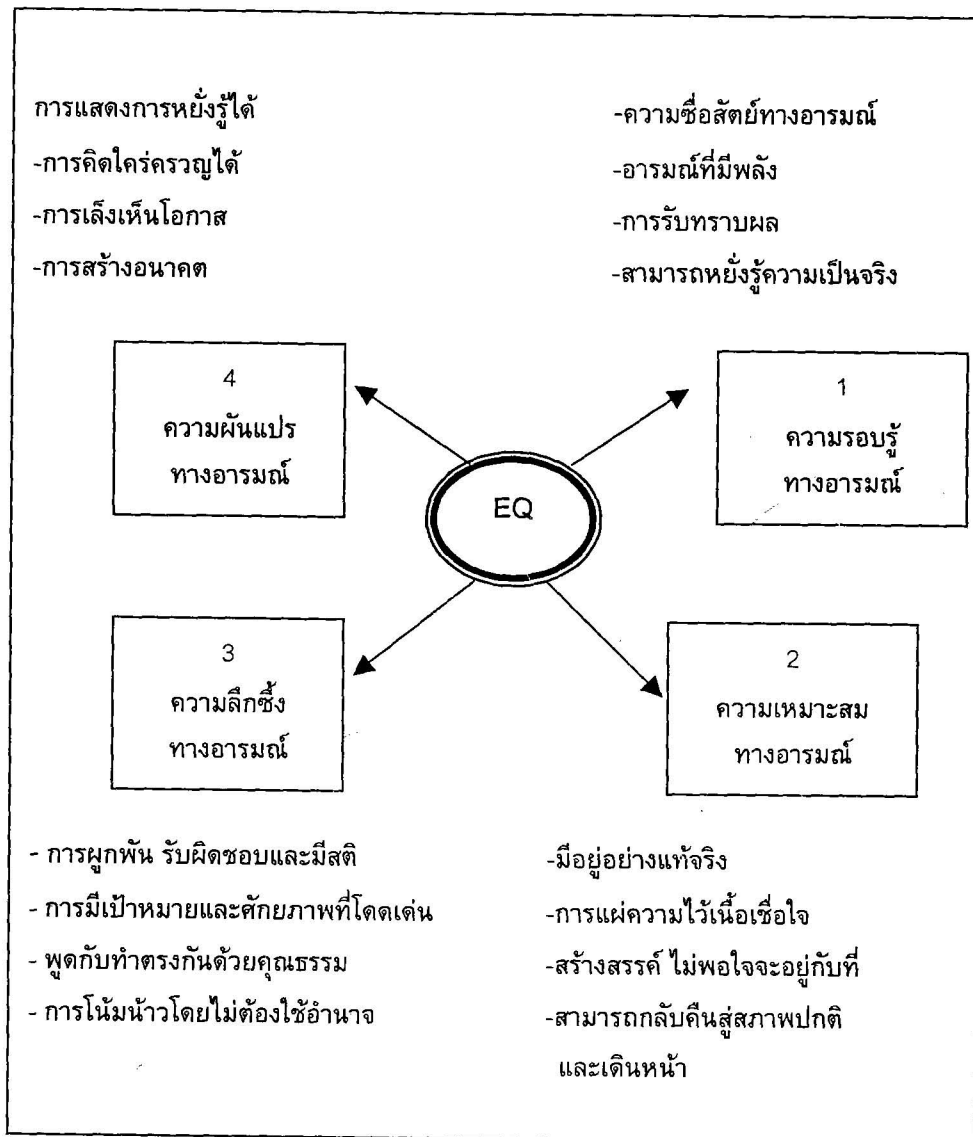
กล่าวโดยสรุป ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการตระหนักถึงความรู้สึก ความคิด และอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น สามารถบริหารจัดการกับอารมณ์ เพื่อให้แสดงพฤติกรรมอย่างเหมาะสม และให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ตลอดจนสามารถสร้างแรงจูงใจตนเองไปสู่เป้าหมาย

5.1.2 องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์

นักจิตวิทยาหลายท่าน ได้สรุปองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ไว้ดังนี้

ฮาร์ตวาร์ด การ์ดเนอร์ นักจิตวิทยาจาก Howard School of Education จำแนกความฉลาดทางอารมณ์ใน 2 ลักษณะ คือ (กรมสุขภาพจิต. 2543ข : 41) การรับรู้และตอบสนองต่ออารมณ์และความต้องการของผู้อื่น (Interpersonal intelligence) ได้อย่างเหมาะสม และ การรับรู้อารมณ์ของตนเอง (Intrapersonal intelligence) สามารถแยกแยะ และสามารถจัดการกับอารมณ์ของตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การเข้าใจตนเองดีขึ้น

คูเปอร์ และซาวาฟ (วีระวัฒน์ บัณฑิตามัย. 2542 : 74-75 ; อ้างอิงจาก Cooper & Sawaf. 1997) ได้เสนอโครงสร้างของความฉลาดทางอารมณ์ว่าประกอบด้วยหลักสำคัญ 4 หลักด้วยกัน โดยแต่ละหลักจะมี 4 องค์ประกอบย่อย ซึ่งนำไปสู่การประเมินที่เรียกว่า EQ Map ดังแสดงในภาพ

ภาพประกอบ 15 โครงสร้างของ EQ ตามแนวคิดของ Cooper & Sawaf (1997)

จากภาพประกอบของ Cooper & Sawaf ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ว่าประกอบด้วย หลักสำคัญ 4 หลัก ดังนี้

1. ความรอบรู้ทางอารมณ์ (Emotional Literacy) รู้จักอารมณ์ของตนเอง และไหวทันว่าอารมณ์ของตนผันแปรไปเช่นไร
2. ความเหมาะสมทางอารมณ์ (Emotional Fitness) ปรับวางอารมณ์ของตนได้อย่าง ยืดหยุ่น รู้กาลเทศะแม้เผชิญความลำบากใจ
3. ความลึกซึ้งทางอารมณ์ (Emotional Depth) ระดับความลึกซึ้งของอารมณ์ที่เอื้อต่อการพัฒนา
4. ความผันแปรทางอารมณ์ (Emotional Alchemy) ความสามารถในการใช้อารมณ์เพื่อความคิดสร้างสรรค์

โกลแมน (Goleman, 1998) ได้จำแนกความฉลาดทางอารมณ์ ออกเป็น 2 สมรรถนะใหญ่ๆ คือ

ก. สมรรถนะทางสังคม เป็นการสร้างและรักษาความสัมพันธ์กับผู้อื่น ประกอบด้วย

1. การเอาใจเขามาใส่ใจเรา(Empathy) หมายถึง การตระหนักรู้ถึงความรู้สึก ความต้องการและความห่วงใยของผู้อื่น ได้แก่

1.1 การเข้าใจผู้อื่น รู้ถึงความรู้สึกนึกคิด และมุมมองของผู้อื่น สนใจในข้อวิตกกังวลของเขา

1.2 การมีจิตใจให้บริการ (Service Mind) คาดคะเน รับรู้ และตอบสนองความต้องการของผู้อื่น

1.3 การพัฒนาผู้อื่นทราบความต้องการเพื่อส่งเสริมให้เขามีความรู้ความสามารถให้ถูกทาง

1.4 การสร้างโอกาสในความหลากหลาย มองเห็นความเป็นไปได้จากความแตกต่างโดยไม่แตกแยก

1.5 ตระหนักรู้ถึงทัศนคติความคิดเห็นของกลุ่ม สามารถอ่านสถานการณ์และความสัมพันธ์ของกลุ่มได้

5. ทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถในการติดต่อกับผู้อื่นอย่างคล่องแคล่ว เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีที่พึงประสงค์ โดยสามารถแสวงหาความร่วมมือจากผู้อื่นได้ด้วย ได้แก่

2.1 ความสามารถในการโน้มน้าว

2.2 การสื่อสารที่ชัดเจน และน่าเชื่อถือ

2.3 มีความเป็นผู้นำ สามารถโน้มน้าวและผลักดันกลุ่มได้อย่างดีและถูกทาง

2.4 สามารถกระตุ้น เร้าริเริ่มให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี และบริหารความเปลี่ยนแปลงได้

2.5 การบริหารความขัดแย้งเจรจาต่อรองเพื่อแก้ไขและยุติความขัดแย้งได้

2.6 สร้างสายสัมพันธ์ ร่วมมือร่วมใจ ในการปฏิบัติภารกิจให้บรรลุ

เป้าหมาย

2.7 การร่วมมือร่วมใจในการทำงานเป็นทีม

2.8 สร้างสมรรถนะของทีมเพื่อให้เกิดพลังกลุ่ม

ข. สมรรถนะส่วนบุคคล เป็นความสามารถในการบริหารจัดการกับตัวเองได้อย่างดี ประกอบด้วย

3. การตระหนักรู้ตนเอง(Self Awareness) เป็นการตระหนักรู้ถึงความรู้สึก ความโน้มเอียงของตนเอง หรือที่เรียกว่า การเป็นผู้มีสติ สามารถยังรู้ความเป็นไปได้ของตนและความพร้อมต่างๆ ประกอบด้วย

3.1 เป็นผู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง รู้ถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดความรู้สึกนั้นๆ

และสามารถคาดเดาผลที่จะเกิดตามมา

3.2 สามารถประเมินตนเองได้ตามความเป็นจริง รู้จุดเด่นจุดด้อยของตนเอง

3.3 มีความมั่นใจ และเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง และเห็นคุณค่า

ของตนเอง

3.4 สามารถจัดการกับความรู้สึกภายในตนได้ โดยให้อยู่ในสภาวะที่

พอเหมาะ

4. ความสามารถในการควบคุมตนเอง (Self-Regulation) เป็นความสามารถ ในการจัดการกับความรู้สึกภายในตนเองได้ ประกอบด้วย

4.1 การควบคุมตนเอง สามารถจัดการกับภาวะอารมณ์หรือความฉุนเฉียวได้

4.2 เป็นคนซื่อสัตย์ ไว้วางใจได้ และยึดถือคุณงามความดีเป็นหลัก

4.3 เป็นผู้ใช้สติ แสดงความรับผิดชอบ

4.4 มีความสามารถปรับตัว ยืดหยุ่นในการจัดการกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ

4.5 ชอบสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ เปิดใจกว้างกับความคิด แนวทางและข้อมูล

ใหม่ๆ ได้อย่างมีความสุข

5. สามารถสร้างแรงจูงใจ และจูงใจตนเองได้ (Motivation oneself) เพื่อเป็น แนวโน้มทางอารมณ์ที่เกื้อหนุนการมุ่งสู่เป้าหมาย ประกอบด้วย

5.1 มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motive) โดยพยายามที่จะปรับปรุงภารกิจให้ได้มาตรฐานดีเลิศ

5.2 มีความจงรักภักดี (Royalty) ยึดมั่นกับเป้าหมายของกลุ่ม

5.3 มีความคิดริเริ่มพร้อมที่จะปฏิบัติตามที่โอกาสจะอำนวย

5.4 การมองโลกในแง่ดี เผชิญกับปัญหาและอุปสรรคได้อย่างไม่ย่อท้อ

อุษณีย์ โพธิสุข (2542 : 20-21) กล่าวว่า ลักษณะของคนที่มี E.Q. ดี

รู้จักแยกแยะเข้าใจอารมณ์ตนเองและของผู้อื่น ว่าคนนี้อารมณ์เป็นอย่างไรการแสดงออกทางอารมณ์ เราจะเรียนรู้ได้อย่างไร เช่น อารมณ์รัก อารมณ์โกรธ ไม่พอใจของคนแต่ละคนแสดงออกไม่เหมือนกัน ในสถานการณ์จริงนั้น การแสดงออกทางอารมณ์ของคนคงไม่ชัดเจน สีสรรจัดจ้านเกินจริงเหมือนในโทรทัศน์ ซึ่งมีอิทธิพลทางทีวีก็อาจจะเป็นสื่ออย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องการรู้จัก และเข้าใจอารมณ์ของคนอย่างผิดพลาดได้

ควบคุมอารมณ์ตนเองได้เป็นอย่างดี ไม่แสดงอารมณ์อย่างยับยั้งไม่ได้ ในสมัยก่อนกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้นำ นักการทูต จะต้องถูกเคี่ยวกรำในเรื่องนี้อย่างมาก ที่จะทำให้อารมณ์รู้จุด แสดงออก ควบคุมสีหน้า แววตา ฯลฯ ให้เหมาะสม มิฉะนั้นจะส่งผลกระทบต่อทั้งงาน หรือแม้แต่มั่นคงหรือสัมพันธภาพของประเทศได้อย่างง่าย

สามารถควบคุมแรงผลักดันภายในได้อย่างมีทิศทาง เช่น ในเรื่องของแรงจูงใจ

ภายใน (Motivation) ความมานะพยายามก็อาจจะเกิดจากความสามารถในการควบคุมอารมณ์ ให้ไม่ล้มเลิก เบื่อง่าย นึกจะเลิกก็เลิกนึกจะทำก็ทำ ไม่สนใจว่าคนอื่นจะคิดอย่างไร จะรู้สึกอย่างไร งานจะเสียอย่างไร

มีความละเอียดอ่อนและไวต่อความรู้สึกนึกคิด เข้าใจจิตใจของผู้อื่น มีความเห็นอกเห็นใจ ห่วงใย อาหารผู้อื่น สามารถที่จะตอบสนองต่อความต้องการทางอารมณ์ของคนอื่นและตนเองได้อย่างเหมาะสม เพราะบางคนจะรู้ว่าผู้อื่นรู้สึกอย่างไร แต่แสดงออกไม่เป็นหรือหาวิธีช่วยให้คนอื่นคลายทุกข์ไม่ได้เลย

สามารถปรับตัวกับปัญหาต่างๆได้อย่างสร้างสรรค์ คนที่มี E.Q. ดีๆ เมื่อเผชิญปัญหาใดๆ ก็จะมี ความมั่นคงในจิตใจ ไม่อ่อนไหวง่าย ๆ คือเป็นคนที่มีความยืดหยุ่นทางอารมณ์ได้สูงมาก อารมณ์ไม่ประสาธ บางคนเจอปัญหาเล็กน้อยก็ไม่สามารถทำงานทำการได้แล้ว คนเช่นนี้จะจบลงด้วยอาการทางจิต ทางประสาท ซึ่งเป็นความเจ็บป่วยทางอารมณ์นั่นเอง ซึ่งเราจะเห็นได้มากในปัจจุบันที่คนไทยต้องเผชิญต่อ วิกฤต แต่ก็มีหลายคนที่ไม่สามารถยอมรับในปัญหาได้ จึงใช้การจบชีวิตเป็นการแก้ปัญหา

มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีลักษณะเป็นที่ยอมของสังคม เพราะความเข้าใจคนอื่น รู้ความต้องการทาง จิตใจของผู้อื่น รู้ว่าจะนั่งใจผู้อื่นได้จะต้องทำอะไร เป็นที่พึงทางใจของคนอื่นเสมอๆ เพราะคนที่มี E.Q. ดีมักจะมีความสุข ความมั่นคงในใจ ในการที่คนที่มี E.Q. ไม่ดี จะเป็นปัญหาการปรับตัว พึ่งตนเองไม่ได้ ต้องพึ่งยาเสพติดบ้าง พึ่งเหล้า พึ่งบุหรี่ ฯลฯ

สโลเวย์ และเมเยอร์ (ทศพร ประเสริฐสุข, 2542 : 12 ; อ้างอิงจาก Goleman 1995 : 4; Cling Salovey & Mayer) ได้เสนอองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ เป็นประเด็นหลักๆ 5 ประเด็น คือ

1. Knowing one's Emotion หรือ Self Awareness หมายถึง การตระหนักรู้ตนเอง เป็นการรับรู้ และเข้าใจความรู้สึกนึกคิด และอารมณ์ของตนตามความเป็นจริงและสามารถควบคุมอารมณ์และความรู้สึก ของตนได้
 2. Managing Emotion คือ ความสามารถในการบริหารจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้อย่าง เหมาะสมตามสถานการณ์เพื่อไม่ให้เกิดความเครียด มีเทคนิคในการคลายเครียด สลัดความวิตกกังวลรุนแรงได้ อย่างรวดเร็ว ไม่ฉุนเฉียวง่าย กล่าวคือ สามารถทำให้อารมณ์ขุ่นมัวหายไปโดยเร็ว
 3. Recognizing Emotion in Other เป็นการรับรู้อารมณ์และความต้องการของผู้อื่น เห็นอกเห็น ใจผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา และสามารถแสดงออกได้อย่างเหมาะสม
 3. Motivating Oneself เป็นความสามารถในการจูงใจตนเอง สามารถควบคุมความต้องการและ แรงกระตุ้นได้อย่างเหมาะสม สามารถรอคอยการตอบสนองความต้องการเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่ดี กว่า มองโลกในแง่ดี สามารถจูงใจและให้กำลังใจตนเองได้
 5. Handling Relationship เป็นความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ มีมนุษย สัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลรอบข้าง
- บาร์ออน (ทศพร ประเสริฐสุข, 2542 : 15 ; อ้างอิงจาก Bar-on,1992) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ประกอบด้วย 15 คุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. ความสามารถภายในตน ซึ่งเป็นความสามารถที่มีองค์ประกอบย่อยดังนี้

- 1.1 ความสามารถในการเข้าใจภาวะอารมณ์ของตน
- 1.2 มีความกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของตนเอง
- 1.3 การตระหนักรู้งาน คือ มีสติ
2. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ได้แก่
 - 2.1 ความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น
 - 2.2 มีน้ำใจ เอื้ออาทร ห่วงใยผู้อื่น(Concern)
 - 2.3 ตระหนักรู้เท่าทันในความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น
3. ความสามารถในการปรับตัว ประกอบด้วย
 - 3.1 ความสามารถในการตรวจสอบความรู้สึกของตน
 - 3.2 เข้าใจสถานการณ์ต่างๆ และสามารถตีความได้ถูกต้อง ตรงตามความเป็นจริง
 - 3.3 มีความยืดหยุ่นในความคิด และความรู้สึกของตนเองเป็นอย่างดี
 - 3.4 มีความสามารถในการแก้ปัญหาและสถานการณ์เฉพาะหน้าได้ดี
4. มียุทธวิธีในการจัดการกับความเครียด ประกอบด้วย
 - 4.1 การจัดการกับความเครียด บริหารความเครียด
 - 4.2 ควบคุมอารมณ์ได้เป็นอย่างดี แสดงออกได้อย่างเหมาะสม
5. การจูงใจตนเอง และสภาวะทางอารมณ์ ได้แก่
 - 5.1 การมองโลกในแง่ดี
 - 5.2 การแสดงออกและมีความรู้สึกที่เป็นสุข ที่สามารถสังเกตเห็นได้
 - 5.3 สร้างความสนุกสนานให้เกิดกับตนเองและผู้อื่น

นอกจากนี้กรมสุขภาพจิต(2543ข : 55-56) ได้เสนอองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์เป็น 3 ด้าน คือ ความดี ความเก่ง และความสุข ซึ่งประกอบด้วยความสามารถต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ความดี หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ประกอบด้วยความสามารถต่อไปนี้
 - 1.1 ควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเองได้
 - 1.1.1 รู้อารมณ์และความต้องการของตนเอง
 - 1.1.2 ควบคุมอารมณ์และความต้องการได้
 - 1.1.3 แสดงออกอย่างเหมาะสม
 - 1.2 เห็นใจผู้อื่น
 - 1.2.1 ใส่ใจผู้อื่น
 - 1.2.2 เข้าใจและยอมรับผู้อื่น
 - 1.2.3 แสดงความเห็นใจอย่างเหมาะสม
 - 1.3 รับผิดชอบ
 - 1.3.1 รู้จักให้ / รู้จักรับ
 - 1.3.2 รับผิดชอบ / ให้อภัย
 - 1.3.3 เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

3. ความเก่ง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเองมีแรงจูงใจสามารถตัดสินใจแก้ปัญหา และแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ประกอบด้วยความสามารถต่อไปนี้

- 2.1 รู้จักและมีแรงจูงใจในตนเอง
 - 2.1.1 รู้ศักยภาพตนเอง
 - 2.1.2 สร้างขวัญและกำลังใจให้ตนเองได้
 - 2.1.3 มีความมุ่งมั่นไปสู่เป้าหมาย
- 2.2 ตัดสินใจและแก้ปัญหา
 - 2.2.1 รับรู้และเข้าใจปัญหา
 - 2.2.2 มีขั้นตอนในการแก้ปัญหา
 - 2.2.3 มีความยืดหยุ่น
- 2.3 มีสัมพันธภาพกับผู้อื่น
 - 2.3.1 สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น
 - 2.3.2 กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม
 - 2.3.3 แสดงความเห็นที่ขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์

3. ความสุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข ประกอบด้วย

- 3.1 ภูมิใจในตนเอง
 - 3.1.1 เห็นคุณค่าตนเอง
 - 3.1.2 เชื่อมั่นในตนเอง
- 3.2 พึงพอใจในชีวิต
 - 3.2.1 มองโลกในแง่ดี
 - 3.2.2 มีอารมณ์ขัน
 - 3.2.3 พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่
- 3.3 มีความสงบทางใจ
 - 3.31 มีกิจกรรมที่เสริมสร้างความสุข
 - 3.32 รู้จักผ่อนคลาย
 - 3.33 มีความสงบทางจิตใจ

5.1.3 คุณลักษณะของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์

ทศพร ประเสริฐสุข. (2542) กล่าวว่า ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ควรจะเป็นผู้ที่ ลักษณะดังต่อไปนี้

นี้

1. สามารถจูงใจและให้กำลังใจตนเอง
2. สามารถเผชิญกับความคับข้องใจ และแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างราบรื่น
3. จูงใจตนเอง และสามารถควบคุมแรงกระตุ้นภายในของตนเองที่เรียกว่า สามารถ

ควบคุมตัวเองได้ (Self control)

4. สามารถรอคอยการตอบสนองความต้องการ

5. มีวิธีการจัดการความเครียดที่จะไปขัดขวางความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของตนเองได้อย่างดี

6. สามารถควบคุมอารมณ์ บริหารจัดการอารมณ์ได้

7. มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลรอบข้าง

8. เป็นผู้นำและสามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆได้อย่างมีความสุข ทั้งที่บ้าน

สถานศึกษาที่ทำงาน และสังคม

9. เป็นผู้ที่มีความสุขจิตใจดี มีความสุข

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2542) ได้กล่าวว่าบุคคลที่มีความฉลาดทางอารมณ์ควรเป็นบุคคลที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. รู้จักและเข้าใจความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น รู้จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง สามารถควบคุมจัดการและแสดงอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม มีสติที่สามารถรับรู้และตระหนักรู้ได้ว่า ขณะนี้กำลังทำอะไรอยู่ รู้สึกอย่างไร ตลอดจนสามารถรับรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม (Self – Awareness)

2. มีพลังใจ มีแรงบันดาลใจที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้บรรลุเป้าหมายในชีวิต (Self – Motivation)

3. สามารถอดทนอดกลั้นต่อสภาพต่างๆ ที่เกิดขึ้น ตลอดจนสามารถเผชิญต่อสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่ก่อให้เกิดความเครียดได้อย่างเหมาะสม (Stress Tolerance)

4. มีความยืดหยุ่น (Flexibility) ไม่ยึดมั่นถือมั่น จนทำให้ปรับตัวไม่ได้

5. มีความสามารถที่จะควบคุมตนเอง มี Imulse Control

6. มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (To have Empathy for others)

7. มีสัมพันธภาพที่บ่งบอกถึงความไว้วางใจผู้อื่น (Trusting Relationships) มีความจริงใจและซื่อสัตย์

8. มีความคิดริเริ่ม (Initiative) มีความคิดสร้างสรรค์ (Creativity)

9. มองโลกในแง่ดี (Optimis)

วีระวัฒน์ บัณฑิตามัย (วีระวัฒน์ บัณฑิตามัย. 2542 : 140) ได้กล่าวว่า ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ที่ดี คือ ผู้ที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. รู้จักตนเอง รู้เท่าทันภาวะอารมณ์ของตนเอง รู้จุดเด่นจุดด้อยในความเป็นตัวเอง

2. ควบคุมอารมณ์ ความรู้สึก การแสดงออกของตนเองได้อย่างถูกต้องตามกาลเทศะ ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี

3. สามารถสร้างแรงจูงใจที่ดีให้แก่ตนเอง มองโลกในแง่ดี มีความคิดริเริ่ม ไม่ย่อท้อ ท้อแท้ง่าย

4. แสดงความเอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ตระหนักรู้ในความรู้สึกความต้องการ

ของผู้อื่นได้ตีสร้างและรักษาสายสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

5. มีทักษะทางสังคมที่ดี ทั้งนี้เป็นผลมาจากพัฒนาการในขั้นแรกๆ ที่ทำให้ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงสามารถเข้ากับคนอื่นได้ดี มีมารยาท มีอารมณ์ขัน

Steve Hein (1999) ได้กล่าวว่ลักษณะที่บ่งชี้ถึงความเป็นผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูง และต่ำ ดังต่อไปนี้

5.1.4 ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูง มีลักษณะดังนี้ คือ

1. แสดงความรู้สึกตนเองออกมาได้อย่างชัดเจน ตรงไปตรงมา
2. ไม่ถูกครอบงำโดยความรู้สึกในทางลบต่างๆ
3. สามารถอ่านภาษาท่าทางในการสื่อสารได้ดี
4. ชีวิตผานจากเหตุผล ความเห็นจริง ตระกะความรู้สึกและสามัญสำนึกได้อย่าง

สมดุล

5. พึ่งพาตนเองได้ ความเป็นอิสระด้านการใช้เหตุผลทางจริยธรรม
6. สร้างแรงจูงใจที่ดีให้เกิดภายในตนได้
7. สามารถนำภาวะอารมณ์ของตนกลับคืนสู่สภาวะปกติได้
8. มองโลกในแง่ดี ไม่ยอมแพ้กับอุปสรรคหรือปัญหา
9. สนใจและให้ความสำคัญกับความรู้สึกของผู้อื่น
10. ไม่ถูกครอบงำโดยความกลัวหรือความวิตกกังวล
11. สามารถระบุความรู้สึกและสภาวะอารมณ์ทางลบต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองในขณะ

นั้นได้

12. รู้สึกเป็นธรรมชาติเมื่อพูดถึงความรู้สึกนึกคิดต่างๆ
13. ชีวิตไม่ถูกชี้นำโดยอำนาจ ความร่ำรวย เกียรติศักดิ์ศรีตำแหน่ง ชื่อเสียง หรือ

การได้รับการยอมรับ

14. กลับเผยความรู้สึกนึกคิดของตนเองออกมา ไม่พยายามสอดแทรกความคิดไว้ใน

ความรู้สึกของตนเอง

15. มองหาแง่มุมที่ดีจากภาวะอารมณ์ในทางลบหรือในสถานการณ์อันเลวร้าย
16. แยกแยะสิ่งที่เป็นความคิดออกจากความรู้สึกได้

5.1.5 ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ต่ำ มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ไม่มีความรับผิดชอบต่อความรู้สึกของตนแต่วิพากษ์ตำหนิผู้อื่น
2. บอกไม่ได้ว่าทำไมตนถึงคิดความรู้สึกเช่นนั้น
3. กล่าวหาโจมตี ตำหนิ ตัดสิน ทำลายขวัญกำลังใจผู้อื่น
4. มุ่งวิเคราะห์ผู้อื่นมากกว่าแสดงความเข้าใจ

5. บุ่มบ่ามทึทัก มักคิดแทนเรา เช่น "ผมคิด (เชื่อหรือเตา) ว่าคุณ....."
6. แสดงความไม่เชื่อตรงเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดของตน
7. พุดสะท้อนความรู้สึกนึกคิดของตนเองสูงหรือต่ำกว่าความเป็นจริง
8. ทำเรื่องเล็กให้เป็นเรื่องใหญ่ บางทีก็แสดงปฏิบัติกริยากับสิ่งเล็กๆ น้อยๆ อย่าง

เกินเหตุ

9. ขาดสติสัมปชัญญะ สิ่งที่ทำกับสิ่งที่ทำไม่ตรงกัน
10. ผูกใจเจ็บ อาฆาตแค้น ให้อภัยคนไม่ได้
11. ชอบทำให้ผู้อื่นรู้สึกว่าเขาผิด
12. ยัดเยียดความรู้สึกนึกคิดต่างๆ ให้คู่ฝัังและ คนอื่น
13. เผยความรู้สึกที่แท้จริงที่เกิดขึ้นกับตัวเองไม่ได้
14. ไม่ใส่ใจในความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น
15. พุดออกมาโดยไม่คิดถึงนึกคิดหวัอกผู้อื่น
16. ยึดมั่นในความคิดความเชื่อของตนเอง ใจไม่เปิดกว้าง
17. เป็นผู้ฝัังที่ไม่ดี พุดขัดจ้งหวะ บั่นทอนขวัญและกำลังใจคู่สนทนา เน้นข้อเท็จจริง

มากเกินไปโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึก

18. ใช้ภูมิปัญญาตนวิพากษ์ตำหนิผู้อื่น สร้างภาพว่าตนฉลาดเหนือกว่าผู้อื่น ไม่รู้ไม่สนใจว่าคนอื่นจะมองตนอย่างไร

จากแนวคิดเรื่ององค์ประกอบของเชาวนปัญญาทางอารมณ์ของนักจิตวิทยาหลายท่านดังที่ได้นำเสนอไว้ข้างต้น จะเห็นว่าม็องค์ประกอบที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งพอสรุปได้ว่าความฉลาดทางอารมณ์ประกอบด้วย 2 ด้านใหญ่ๆ คือ ความสามารถในการเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence) และความสามารถในการเข้าใจผู้อื่น (Interpersonal Intelligence) ซึ่งมีม็องค์ประกอบสำคัญอยู่ 5 องค์ประกอบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ด้านที่ 1 ความสามารถในการเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence)

ม็องค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การตระหนักรู้ตนเอง

(Self - Awareness หรือ Knowing one's Emotion)

คุณลักษณะและพฤติกรรม คือ

- รู้เท่าทันอารมณ์และความรู้สึกของตนเอง
- รู้สาเหตุที่ทำให้เกิดอารมณ์และความรู้สึกนั้นๆ สามารถคาดเดาผลที่จะเกิดตามมา
- มีสติอยู่ตลอดเวลา
- รู้จุดเด่นจุดด้อยของตนเอง
- ประเมินตนเองได้ตามความเป็นจริง
- ยอมรับสภาพความเป็นจริง

- มีความมั่นใจและเชื่อมั่นในความสามารถในตนเอง
- เห็นคุณค่าในตนเอง

2. การควบคุมตนเอง (Self Regulation)

คุณลักษณะและพฤติกรรมคือ

- จัดการกับอารมณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม
- ควบคุมอารมณ์และความรู้สึกของตนเองให้อยู่ในสภาพปกติ
- เมื่อมีอารมณ์โกรธหรือความฉุนเฉียวสามารถสะกดกลั้นได้
- มีจิตใจหนักแน่นมั่นคงไม่หวั่นไหวต่อเหตุการณ์ต่างๆ
- มีความสามารถในการปรับตัว ยืดหยุ่นในการจัดการกับการเปลี่ยนแปลง
- ตัดสินใจและแก้ปัญหาได้
- ยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
- แสดงออกได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์
- รักษาความเป็นผู้ที่ซื่อสัตย์ และคุณงามความดีได้
- สามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ มีความสุข
- เปิดใจกว้างกับความคิด ข้อมูลใหม่ๆ หรือวิธีการใหม่ๆ
- เป็นผู้มีความรับผิดชอบ
- มีเทคนิคในการคลายเครียด
- รู้จักผ่อนคลาย
- แสดงออกอย่างเหมาะสม

3. การสร้างแรงจูงใจให้ ตนเอง (Motivation Oneself)

คุณลักษณะและพฤติกรรม คือ

- สร้างความหวังและให้กำลังใจตนเองในการกระทำต่างๆ
- มีความคิดริเริ่มพร้อมที่จะทำงานตามที่โอกาสอำนวย
- มองโลกในแง่ดี มีอารมณ์ขัน
- สามารถสร้างความสนุกสนานให้เกิดขึ้นกับตนเองและผู้อื่น
- สามารถเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคได้อย่างไม่ย่อท้อ
- มีความมุ่งมั่นไปสู่เป้าหมาย
- อดทนต่อการรอคอยโอกาสเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่ดีกว่า

ด้านที่ 2 ความสามารถในการเข้าใจผู้อื่น (Interpersonal Intelligence)

มีองค์ประกอบอีก 2 องค์ประกอบ คือ

4. การเข้าใจอารมณ์ผู้อื่น (Recognizing Emotion in Other หรือ Empathy)

คุณลักษณะและพฤติกรรม คือ

- รับรู้และเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก และความต้องการของผู้อื่น
- มีความเห็นใจผู้อื่น
- เอาใจเขามาใส่ใจเรา
- มีจิตใจใฝ่บริการ
- ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- สามารถคาดเดาและตอบสนองต่อความต้องการของผู้อื่นได้
- รู้ถึงทักษะความคิดเห็นของกลุ่มและสามารถคาดเดาสถานการณ์ในด้านความสัมพันธ์ของบุคคลได้

5. การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น (Handing Relationships)

- มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบข้าง
- มีความคล่องในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี
- ให้ความร่วมมือกับผู้อื่นและแสวงหาความร่วมมือจากผู้อื่นเพื่อร่วมกันทำงานให้บรรลุ

เป้าหมาย

- สามารถโน้มน้าวความคิดเห็นของบุคคลอื่นได้อย่างนุ่มนวล
- มีความเป็นผู้นำ สื่อสารชัดเจน
- สามารถเจรจาต่อรองแก้ไขหาทางยุติข้อขัดแย้งได้อย่างเหมาะสม
- มีน้ำใจ เอื้ออาทร ห่วงใยผู้อื่น
- รับผิดชอบต่อส่วนรวม

สรุปได้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ ประกอบด้วยทักษะทางอารมณ์ที่จะช่วยให้บุคคลนั้น ๆ สามารถเรียนรู้ และปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่นได้ ส่งผลให้ประสบผลสำเร็จเป็นบุคคลที่มีลักษณะพึงประสงค์ คือ เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข

5.1.6 ความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์

ในปัจจุบันนักวิชาการและบุคคลทั่วไปได้ให้ความสำคัญในเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ของบุคคลเป็นอย่างมาก ด้วยการที่ตระหนักว่าความฉลาดทางอารมณ์น่าจะเป็นตัวที่ส่งเสริมความสำเร็จ และเป็นความสามารถที่จะทำให้บุคคลทำงานหรือดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นและตนเองได้เป็นอย่างดีและมีความสุข

กรมสุขภาพจิต (2542ข : 17) กล่าวว่า การให้ความสำคัญกับเรื่องของอารมณ์นั้นก็เพราะ

นักวิชาการได้ตระหนักว่า เดิมที่เราเคยคิดว่าคนที่เรียนเก่ง เขาวินิจฉัยคดีก็น่าจะประสบความสำเร็จมากกว่าคนที่เขาวินิจฉัยคดีน้อยกว่า แต่ความจริงมิได้เป็นเช่นนั้นเสมอไป ที่ผ่านมานักวิจัยได้ตระหนักว่าเขาวินิจฉัยเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถชี้ทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ถูกต้องแน่นอน นักวิจัยจึงหันมาสนใจตัวแปรที่ไม่ใช่เขาวินิจฉัย เช่น คุณลักษณะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจ การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ในปัจจุบันนักวิจัยโดยทั่วไปก็ยืนยัน เช่นกันว่า "ในเรื่องของความสำเร็จ เช่น ในการเรียนหรือการทำงานนั้น เขาวินิจฉัยมีส่วนเกี่ยวข้องเพียง 20% เท่านั้น ที่เหลือเป็นปัจจัยด้านอื่นๆ ซึ่งรวมทั้งความฉลาดทางอารมณ์ด้วย"

ความฉลาดทางอารมณ์เป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจากมีเหตุการณ์ที่ว่าคนที่เก่งแต่ควบคุมอารมณ์ไม่ได้ หรือเก่งแต่สัมพันธ์ภาพกับเพื่อนฝูงไม่ดี หรือเก่งแต่ไม่รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ไม่สามารถประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานตามที่ควรจะเป็น ในทำนองเดียวกัน วีระวัฒน์ ปันนิตามัย (2542 : 34-37) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ความฉลาดทางอารมณ์ถือเป็นการเรียนรู้จักอารมณ์ ความรู้สึกของตนเอง การมีสติรู้เท่าทันสาเหตุและความแปรผันด้านอารมณ์ของตนเอง ตลอดจนความสามารถในการบริหารจัดการกับอารมณ์ของตนเอง การมีสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ที่ดี จะเป็นผู้ที่รู้จักใช้ความคิดอ่านเกี่ยวกับอารมณ์ตนเองและของผู้อื่นให้เกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี และการประยุกต์ใช้หลักการของความฉลาดทางอารมณ์เข้าสู่ชีวิตประจำวันและงานในหน้าที่มีประโยชน์ดังนี้

1. พัฒนาการด้านอารมณ์บุคลิกภาพของเด็ก ความฉลาดทางอารมณ์มีบทบาทใน การกำหนดบุคลิกภาพที่พึงปรารถนา สร้างวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่เจริญสมวัย สร้างความสามารถในการปรับตัวในการแก้ไขปัญหาความเครียด และแรงกดดันในชีวิต
2. การสื่อสาร และการแสดงอารมณ์ความรู้สึกของตนได้อย่างถูกต้องตามกาลเทศะ เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น
3. การปฏิบัติงาน ความฉลาดทางอารมณ์มีส่วนเกื้อหนุนการยอมรับความคิดริเริ่มก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ผลงานที่ดี
4. การให้บริการ ความฉลาดทางอารมณ์มีส่วนทำให้ยอมรับฟังความต้องการของผู้อื่นและสามารถตอบสนองได้ดี
5. การบริหารจัดการ ความฉลาดทางอารมณ์ช่วยส่งเสริมอัจฉริยภาพของความเป็นผู้นำที่มีศิลปะในการรู้จักใช้คนและครองใจคนได้ เปิดโอกาสให้ผู้บริหารได้เรียนรู้และพัฒนาตน สามารถโน้มน้าวผู้อื่นให้ทำในสิ่งที่ตนต้องการได้สำเร็จ

การเข้าใจชีวิตของตนเองและผู้อื่น ความฉลาดทางอารมณ์เป็นเรื่องของการศึกษาทำความเข้าใจตน ก่อนทำความเข้าใจผู้อื่น เมื่อเข้าใจตนและเข้าใจผู้อื่นแล้ว ทำให้การมีพัฒนาตนเอง

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและกันล้วนแล้วแต่เป็นไปด้วยดี ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นอกจากความสำคัญต่อตัวเองแล้ว กรมสุขภาพจิตได้กล่าวถึงความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ในด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น ความสำคัญต่อความรักและครอบครัว ความสำคัญต่อการเรียน และความสำคัญต่อการทำงาน เป็นต้น ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

- 1) ความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ต่อตนเอง

เป็นที่ยอมรับว่าจิตใจมีผลต่อร่างกาย และความเครียดคือบ่อเกิดที่สำคัญของโรคภัยไข้เจ็บหลายชนิดทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น โรคแผลในกระเพาะอาหาร โรคไมเกรน โรคความดันโลหิตสูง ไปจนถึงโรคร้ายอย่างมะเร็ง หากเรามีอารมณ์ดีย่อมส่งผลให้ร่างกาย แข็งแรงตามไปด้วย ความฉลาดทางอารมณ์ช่วยให้คนมองโลกในแง่ดี มีความสุข มีความพอใจและยอมรับได้กับสภาพที่เป็นอยู่

- 2) ความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ต่อครอบครัว

ครอบครัวจะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ต้องอาศัยความรักความเข้าใจและยอมรับได้ในข้อบกพร่องของผู้อื่น ความฉลาดทางอารมณ์จึงมีผลอย่างมากต่อความสงบสุขในบ้านหรือชีวิตคู่ ปัญหาความแตกแยก หย่าร้างที่เกิดขึ้นในปัจจุบันล้วนมีต้นตอมาจากการ ไม่พยายามทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน หรือยอมรับข้อบกพร่องของอีกฝ่ายไม่ได้ เมื่อมีปัญหา ก็ไม่หันหน้าคุยกันดีๆ บ่อยครั้งที่คนเก่งจำนวนไม่น้อยประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน แต่มักล้มเหลวในชีวิตคู่เพียงเพราะการพยายามเอาชนะกัน ต่างฝ่ายต่างไม่ยอมกัน

ดังนั้นการเรียนรู้ธรรมชาติและความต้องการของแต่ละฝ่ายจึงเป็นเรื่องสำคัญ การเรียนรู้จะทำให้เราเข้าใจตัวเองและคนที่เรารักได้ดียิ่งขึ้น เพราะหากเมื่อใดมีความเข้าใจแล้ว ความยอมรับได้ก็จะตามมา

3) ความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ต่อการศึกษา

การที่เด็กจะเรียนดีมีอนาคตที่ดี นอกจากความสามารถทางวิชาการแล้ว ยังต้องอาศัยปัจจัยอื่นๆ อีกมากมายโดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยสิ่งยั่วยุ พบว่าเด็กจำนวนไม่น้อยที่เผชิญปัญหาด้านความรู้สึก จนทำให้เสียโอกาสทางการศึกษาไปอย่างน่าเสียดาย เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยเรียน หรือปัญหาด้านพฤติกรรมอย่างอื่น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ไม่ได้มีที่มาจากความอ่อนแอทางความสามารถทางเชาวน์ปัญญา แต่มาจากความอ่อนแอทางอารมณ์ที่ไม่สามารถรู้เท่าทัน และจัดการกับอารมณ์ความรู้สึกทั้งของตนเองและผู้อื่น

ปัจจุบันได้มีการนำความรู้เกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์เข้ามาสอนใน โรงเรียน เช่น ในสหรัฐอเมริกา มีการนำกิจกรรมที่เรียกว่า Self-Science มาใช้ในห้องเรียน โดยมีวิธีการคือ การให้นักเรียนบอกความรู้สึกของตนเองในขณะที่ครูขานชื่อตนเอง เช่น วันนี้อารมณ์ดี กังวลเล็กน้อย หรือมีความสุข แทนการตอบว่ามาหรือไม่มา

จุดมุ่งหมายของการสอนวิชานี้คือ เพื่อพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคม หลักสูตรนี้ไม่ได้สอนเฉพาะเด็กที่มีปัญหาเท่านั้น แต่เป็นการพัฒนาทักษะความเข้าใจที่มีความสำคัญกับเด็กทุกคน โดยมีแนวคิดว่าผู้เรียนจะเข้าใจบทเรียนได้ลึกซึ้งเมื่อมีประสบการณ์โดยตรงมากกว่าการรับฟังจากการสอนเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ยังมีการนำหลักสูตรนี้มาใช้ป้องกันปัญหาต่างๆ เช่น การใช้สารเสพติด การตั้งครรภ์ในวัยเรียน การออกโรงเรียน กลางคัน เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตามการนำความรู้เกี่ยวกับอารมณ์เข้ามาสอนในโรงเรียนนี้ก็ยังเป็นเรื่องใหม่ จึงจำเป็นต้องใช้นักจิตวิทยาเป็นผู้สอน ซึ่งคาดว่าต่อไปจะมีการถ่ายทอดและฝึกหัด ให้ครูทั่วไปในโรงเรียนสามารถดำเนินการได้เอง เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นจากอารมณ์และความรู้สึก ที่ทำให้เด็กจำนวนไม่น้อยต้องสูญเสียอนาคตอย่างน่าเสียดาย

4) ความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ต่อการทำงาน

ในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา ตั้งแต่ปี 1960 มีการศึกษาวิจัยจำนวนมากที่แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความฉลาดทางเชาวน์ปัญญาสูง มักจะล้มเหลวในการเป็นผู้บริหารสูงสุด เพราะขาดความเข้าใจมนุษย์ ขาดการปฏิสัมพันธ์และอารมณ์ที่ดี

ขณะทำงานวิจัยชิ้นหนึ่งที่ศึกษาเกี่ยวกับการทำยอดขายของพนักงานขายประกันชีวิตในบริษัทประกันชีวิตแห่งหนึ่งพบว่า พนักงานที่ทำยอดขายได้ดีและสามารถอยู่ในบริษัทได้นาน คือพนักงานที่เป็น

คนมองโลกในแง่ดี พนักงานกลุ่มนี้จะไม่ท้อใจเมื่อไปขายประกันแล้วลูกค้าไม่ซื้อ แต่ยังมีมุ่งมั่นที่จะพยายามขายลูกค้ารายต่อไปให้ได้

จากตัวอย่างดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ ที่มีผลต่อการทำงานอย่างชัดเจน นักจิตวิทยาพบว่าผู้ที่มีอารมณ์ดี จะมีความเข้าใจตนเองและ ผู้อื่นได้ง่าย ตลอดจนมีทักษะอารมณ์ที่ดีในการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ขณะเดียวกันความฉลาดทางอารมณ์จะช่วยทำให้เรามองโลกในแง่ดี ทำให้มีพลังในการต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ ได้อย่างไม่ท้อถอย สามารถสร้างกำลังใจให้กับตัวเองในยามล้มเหลวหรือมีปัญหาได้ ซึ่งต่างจากคนที่มองโลกในแง่ร้ายที่มักจะมองเห็นแต่ปัญหาและความยุ่งยาก ทำให้ขาดกำลังใจที่จะ ฝ่าฟันอุปสรรคได้

เขารับปัญหาที่ดี ไม่สามารถบ่งชี้ถึงความสำเร็จในการทำงานได้เสมอไป หากไม่มีความฉลาดทางอารมณ์เป็นส่วนประกอบ ดังนั้นผู้ที่ต้องการประสบความสำเร็จในการทำงานจึงจำเป็นต้องฉลาดรู้ทั้งเรื่องการทำงาน และคนทำงาน ตลอดจนมีการเรียนรู้ เข้าใจ สามารถควบคุมอารมณ์ความรู้สึกได้ (กรมสุขภาพจิต, 2542ก : 15-26)

5.2 การศึกษาเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์

5.2.1 การศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการของสมอง

ความฉลาดทางอารมณ์เป็นผลเนื่องมาจากการทำงานของสมองส่วนต่างๆ ดังที่ วีระวัฒน์ บัณฑิตามัย ได้สรุปถึง ผลการศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างและหน้าที่ของสมองส่วนต่างๆ โดยมีลำดับพัฒนาการดังนี้

ในช่วงทศวรรษ 1970 Paul Maclean แห่งสถาบันสุขภาพจิตแห่งชาติของอเมริกา ได้เสนอผลการศึกษาของสมองของคนที่ สมองมี 3 ชั้น ชั้นในสุดเรียกว่า Reptilian เกี่ยวข้องกับสัญชาตญาณ อุปนิสัยดั้งเดิมที่ไม่ได้ขัดเกลา สมองส่วนกลางเรียกว่า Limbic System ที่มี Amygdala เป็นศูนย์กลางของการรับรู้ ตอบสนองต่ออารมณ์โกรธ กลัวของมนุษย์ เป็นบริเวณที่เกิดของอารมณ์ที่ส่งผลต่อการทำงานของสมองชั้นนอกสุดที่เรียกว่า Neocortex หรือ Cerebral System ที่ทำหน้าที่คิด รับรู้ พูต วางแผนทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ประเภทอื่นๆ

ในช่วงทศวรรษ 1960 Roger Sperry แห่ง California Institute of Technology (Cal Tech) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการแบ่งส่วนของสมองซีกซ้ายและซีกขวาโดยค้นพบว่าสมองทั้งสองซีกมีการทำงานที่แตกต่างกันโดย สมองซีกซ้ายทำหน้าที่ควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกายด้านขวา โดยรับผิดชอบเกี่ยวกับภาษา ถ้อยคำ เน้นการคิดวิเคราะห์ การคิดวางแผน การคิดตามความเป็นจริง คิดเป็นลำดับขั้นตอน ความเป็นเหตุเป็นผล ในส่วนของสมองซีกขวานั้นควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกายด้านซ้าย รับผิดชอบเกี่ยวกับการคิดเป็นภาพ การคิดแบบคาดคะเน การใช้ญาณหยั่งรู้ คิดจินตนาการในลักษณะของความคิดสร้างสรรค์ คิดแบบทันทีทันใด สมองซีกขวาจะคิดในสิ่งที่ เป็นภาพรวมในเชิงของมิติสัมพันธ์ ขณะที่สมองซีกซ้ายจะคิดในลักษณะเป็นลำดับขั้นตอน

ในปี 1976 Ned Herrmann ได้เสนอแนวคิด "The Whole Brain Model" ขึ้นมา ซึ่งมีความโดดเด่นของสมองมนุษย์แต่ละคนว่ามีแนวโน้มที่จะเอียงไปด้าน Cerebral (สมองส่วนความคิด ความเข้าใจ) หรือโน้มเอียงไปทางด้านของ Limbic (อารมณ์ ญาณหยั่งรู้ทันทีทันใด) นำไปสู่ความเชื่อว่าสมองของมนุษย์แต่ละคน จะมีด้านโดดเด่นหนึ่งที่ได้เด่นกว่าด้านอื่น (วีระวัฒน์ บัณฑิตามัย, 2542 : 42-43)

กล่าวโดยสรุป ความฉลาดทางอารมณ์เป็นผลมาจากการทำงานของ Amygdala ซึ่งเป็นศูนย์กลางอารมณ์ที่อยู่ในสมองส่วนที่เรียกว่า Limbic System ถือได้ว่าเป็นส่วนเกี่ยวข้องกับอารมณ์โดยเฉพาะ (ซีกขวา) สมองส่วนนี้จะมีการเชื่อมต่อกับ Neocortex ซึ่งเป็นสมองที่พบเฉพาะในสัตว์ชั้นสูงเท่านั้น โดยสมองส่วนนี้จะทำหน้าที่ในการคิด การรับรู้ การเรียนรู้ การวางแผนและจดจำ (ซีกซ้าย) ดังนั้นในการพัฒนาให้บุคคลมีความสุข ความสำเร็จในชีวิตจำเป็นต้องพัฒนาสมองทั้งสองส่วนนี้ไปพร้อมๆกันอย่างสมดุล

5.2.2 การศึกษาเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์

ประมาณ 100 ปีที่ผ่านมา นักจิตวิทยาและการศึกษานักวิชาการสาขาต่างๆได้ให้ความสนใจกับเชาวน์ปัญญา (Cognitive) เพราะเชื่อว่าคนจะประสบความสำเร็จได้จะต้องมีสติปัญญาที่เฉลียวฉลาด และคนทั่วไปมักจะมองความเฉลียวฉลาดในแง่ความคิดความอ่าน การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความมีเหตุผล การรู้จักวางแผนความคิดรวบยอดความจำซึ่งความเฉลียวฉลาดในแง่มุมเหล่านั้น เรามีแบบทดสอบทางจิตวิทยาที่ได้รับพัฒนามาเป็นเวลานาน หลายแบบ และให้ผลสรุปออกมาในรูปของ IQ เรามักประเมินกันว่า คนที่มี IQ สูงคือ คนฉลาด และคนฉลาดควรจะสามารถประสบความสำเร็จในการเรียน การทำงาน หรือด้านอื่นๆที่เขาสนใจ ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงมุ่งเน้นความเฉลียวฉลาดด้านนี้ ในระยะหลังประมาณ 5-10 ปีมานี้ มีนักจิตวิทยาหลายคนเริ่มเห็นความสำคัญของความฉลาดที่ไมเกี่ยวข้องกับเชาวน์ปัญญา (non-cognitive aspects) เช่น เดวิด เวคสเลอร์ ได้อธิบายถึงความฉลาดที่ไมเกี่ยวข้องกับเชาวน์ปัญญาว่ามีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ อารมณ์ บุคคลและสังคม นอกจากนี้เวคสเลอร์ยังอธิบายเพิ่มเติมว่า แบบทดสอบเชาวน์ปัญญาที่ไม่รวมองค์ประกอบทั้ง 3 ด้านดังที่กล่าวมานี้ถือว่าเป็นแบบทดสอบที่ไม่สมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ B.S. Bloom ที่ได้เสนอแนวคิดในการกำหนด วัตถุประสงค์ทางการศึกษาว่าต้องกำหนดให้ครอบคลุมความสามารถของมนุษย์ทั้ง 3 ด้านคือ ความสามารถด้านสติปัญญา (Cognitive Domain) ความสามารถด้านความรู้สึกคำนิยม (Affective Domain) ซึ่งตรงนี้น่าจะเป็นความสามารถด้าน EQ และความสามารถด้านการเคลื่อนไหวหรือทางทักษะ (Psychomotor Domain)

นอกจากนี้ การ์ดเนอร์ ได้เสนอแนวคิดว่า ความสามารถภายในของบุคคลและความสามารถในการมีสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นมีความสำคัญที่ควรทดสอบหรือประเมินได้ เช่นเดียวกับการทดสอบเชาวน์ปัญญา (IQ) และการทดสอบชนิดอื่นๆ การ์ดเนอร์เชื่อว่าความสำเร็จของมนุษย์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถทางสติปัญญาเพียงอย่างเดียว แต่จะขึ้นอยู่กับความสามารถทางอารมณ์ของเขาด้วย (กรมสุขภาพจิต. 2543ข : 9 ; ทศพร ประเสริฐสุข. 2542 : 11) ประกอบกับ การที่นักการศึกษาและนักวิชาการสาขาต่างๆ เริ่มสังเกตเห็นจากตัวอย่างกรณีศึกษามากมายที่ พบว่าบุคคลที่มีสติปัญญาดีจำนวนหนึ่งประสบความสำเร็จในการเรียน หรือมี IQ สูงมักจะไม่สามารถประสบความสำเร็จในอาชีพ ในชีวิตสังคมและในชีวิตส่วนตัว อีกทั้งยังมีบุคคลที่มี IQ สูงจำนวนหนึ่งประสบความสำเร็จในอาชีพมีเกียรติยศชื่อเสียงที่ป่วยเป็นโรคจิตหรือ โรคประสาท และไม่มีความสุขในชีวิตท่ามกลางความสำเร็จและเกียรติยศเหล่านั้น จนถึงกับมี คำกล่าวที่ว่า "when smart is dumb" ในทางกลับกันปรากฏว่ามีกลุ่มบุคคลที่มี IQ ปานกลาง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลาง กลับประสบความสำเร็จในชีวิตมากกว่า และมีความสุขในชีวิตมากกว่า (ตรีเรือน แก้วกั้งवाल. 2543 : 128)

ผลการศึกษาของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดที่ทำการศึกษาย้อนหลังเกี่ยวกับความสำเร็จในการทำงาน โดยศึกษาจากนักศึกษาที่เรียนในช่วงทศวรรษ 1940 จำนวน 95 คน เป็นการศึกษาระยะยาวติดตามจนถึงวัยกลางคนพบว่านักศึกษาที่จบการศึกษาและได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับสูงๆ มักไม่ค่อยประสบความสำเร็จเมื่อเทียบกับนักศึกษาที่ได้คะแนนต่ำ ทั้งในด้านหน้าที่การงานและความสุขในชีวิต ครอบครัว และจากการศึกษาเด็กในรัฐ Massachusetts จำนวน 450 คน ติดตามจนถึงวัยกลางคนพบว่า IQ มีความสัมพันธ์เพียงเล็กน้อยกับความสำเร็จในงานที่ทำ (ทศพร ประเสริฐสุข. 2542 : 11 ; อ้างอิงจาก Goleman. 1995 : 35) ดังนั้นได้มีการศึกษาวิจัยอย่างกว้างขวางในเรื่องบทบาทของความฉลาดรู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับเชาวน์ปัญญา (non-cognitive factors) ที่ช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จในชีวิตและการทำงานซึ่งเป็นพื้นฐานความรู้ที่มีอิทธิพลต่องานด้านความฉลาดทางอารมณ์ในระยะเวลามา (กรมสุขภาพจิต. 2543ช : 9)

จากแนวคิดดังกล่าว ทำให้การศึกษาเรื่อง EQ แพร่หลายมากขึ้นโดยมีความเชื่อว่า คนที่จะประสบความสำเร็จนั้นต้องมีทั้ง IQ และ EQ ประกอบกัน จึงได้มีการแยกแยะความสำเร็จในด้านต่างๆ ว่าแต่ละกิจกรรมนั้นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จควรเป็นความสามารถประเภทใด ตัวอย่างเช่น

- ความสำเร็จด้านการเรียนและการแก้ปัญหา ปัจจัยที่ส่งผลมากคือ IQ
- ความสำเร็จในการทำงาน ปัจจัยที่ส่งผลมากคือ IQ + EQ
- ความสำเร็จในการรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร, ในการปรับตัว, ในการปกครอง

และด้านชีวิตคู่ ปัจจัยที่ส่งผลคือ EQ

จะเห็นได้ว่า EQ มีความสำคัญไม่แพ้กับ IQ สอดคล้องกับบทความที่ลงในนิตยสาร Time เมื่อปี 1995 ของโกลแมน ที่กล่าวว่า IQ มีส่วนทำให้บุคคลประสบความสำเร็จได้เพียง 20% ส่วน EQ มีผลถึง 80% (ทศพร ประเสริฐสุข. 2542 : 12) ซึ่งสอดคล้องกับ จอม ชุมช่วย ที่กล่าวว่า การที่คนเราจะประสบความสำเร็จได้นั้นขึ้นอยู่กับ IQ เพียง 20% ส่วนที่เหลือจะเป็นเรื่องของ การเข้าสังคม ความสัมพันธ์กับผู้อื่น การรับรู้อารมณ์ของตนเอง การจัดการกับอารมณ์และความตึงเครียด (จอม ชุมช่วย. มปป : 7) นอกจากนี้ยังมีการวิจัยจำนวนมากที่ยืนยันว่า EQ มีส่วนผลักดันให้เกิดผลผลิตเพิ่มขึ้นมีการคิดค้นสิ่งใหม่ๆ ความสำเร็จของทีมงาน องค์กรและบุคคล คนที่มี EQ สูง จะเพิ่มโอกาสและความสามารถในการใช้พลังเพื่อให้ได้ผลที่ดีกว่า (กรมสุขภาพจิต. 2543ช : 40) ด้วยเหตุนี้จึงทำให้คนหันมาสนใจเรื่อง EQ กันมากขึ้น

คำว่า Emotional Intelligence ถูกใช้โดย Peter Salovey นักจิตวิทยาจากมหาวิทยาลัยเยล และ John Mayer จากมหาวิทยาลัยนิวยอร์ก ซึ่งอธิบายว่าเป็นความสามารถเข้าใจในความรู้สึกของตนเอง ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และความสามารถในการปรับอารมณ์ เพื่อการมีชีวิตอยู่อย่างปกติสุข แนวความคิดนี้แพร่ขยายและมีผู้สนใจมากขึ้นเมื่อ แดเนียล โกลแมน (Daniel Goleman) นักจิตวิทยาและนักเขียน ได้เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับ สมอง พฤติกรรม และอารมณ์ให้กับหนังสือนิวยอร์กไทม์ และเป็นผู้บัญญัติศัพท์ "Emotionality" ขึ้นใช้ โกลแมนได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับ EQ อยู่หลายเล่ม และเล่มที่ติดอันดับขายดีเล่มหนึ่งชื่อ Emotional Intelligence : Why it can matter more than IQ และล่าสุดเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 1998 โกลแมนได้ออกหนังสือเล่มใหม่ ชื่อ Working with Emotional Intelligence ซึ่งเสนอองค์ประกอบของ EQ และแนวทาง

การประยุกต์ใช้ได้ชัดเจนมากขึ้น (จอม ชุมช่วย. มปป : 7 ; วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. 2542: 51-52) อย่างไรก็ตาม โกลแมน ได้เตือนว่าการนำแนวคิดความฉลาดทางอารมณ์ไปใช้ควรมีความเข้าใจอย่างแท้จริงและระมัดระวัง เนื่องจากความใหม่และความไม่ชัดเจนของแนวคิดนี้ยังมีอยู่ ดังนั้นจึงอาจจะมีผู้นำแนวคิดนี้ไปประเมินความฉลาดทางอารมณ์ของบุคคลอย่างไม่ถูกต้อง (ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2543 : 129)

5.3 แนวทางการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

5.3.1 หลักการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

กรมสุขภาพจิต(2543ข : 79-80) ได้กล่าวถึงหลักการของการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ไว้ดังนี้

1) ทำได้ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ อาจเกิดจากการได้สังเกตพฤติกรรมการแสดงออกของต้นแบบ พ่อแม่ที่มีระดับความฉลาดทางอารมณ์สูง มักจะทำให้ลูกเรียนรู้การแสดงออกทางอารมณ์ที่ดีไปด้วย เด็กที่เติบโตจากภาวะแวดล้อมที่มีแต่คำชมและการให้กำลังใจ ย่อมเรียนรู้การมองโลกในแง่ดี มีความมั่นใจในตนเอง พ่อแม่อาจฝึกพัฒนาการด้านความฉลาดทางอารมณ์ตั้งแต่เด็กอายุ 5-6 ปี ที่มีพัฒนาการทางสมองพร้อมแล้ว การปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและจริงจังในชีวิตประจำวันจะช่วยพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กได้ดียิ่ง

2) ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่าย พ่อแม่ครูอาจารย์จำเป็นต้องเรียนรู้และฝึกฝนด้วยกัน เพราะความฉลาดทางอารมณ์เป็นผลมาจากการมีปฏิสัมพันธ์ในสถานการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมร่วมกัน

3) ต้องเอาใจจริงเอาใจอย่างต่อเนื่องและต้องใช้เวลา การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ส่วนหนึ่งจะเกิดจากการชี้แนะจากบุคคลต่าง ๆ นับตั้งแต่การอบรมเลี้ยงดู การสั่งสอนของครูอาจารย์ อีกส่วนหนึ่งเกิดจากการสังเกต การเรียนรู้ซึมซับพฤติกรรมและความคิดอ่านเข้าสู่ตนเอง มีงานวิจัยที่แสดงว่า ทารกอายุ 5-6 เดือนสามารถมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อเสียงและการสื่อสารได้ เมื่อเด็กอายุได้ 3 ปี สามารถอ่านลักษณะของอารมณ์จากสีหน้าและแววตาเมื่อเด็กอายุ 4 ปี สามารถระบุลักษณะอารมณ์ได้ถูกต้อง 50% จากใบหน้าและแววตาที่เด็กมองเห็นและเมื่อเด็กอายุ 6 ปี สามารถจำแนกลักษณะของใบหน้าที่แสดงถึงความสุขและความรู้สึกขยะแขยงได้ถูกต้องถึง 75%

4) ควรมีการประเมินความพร้อมและความต้องการก่อน ควรมีการประเมินลักษณะความฉลาดทางอารมณ์ของบุคคลในขณะนั้น รวมทั้งสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาตนเองก่อนทำการฝึกสอน เด็กคนเดียวกันอาจมีสมรรถนะความฉลาดทางอารมณ์แต่ละด้านแตกต่างกันไป จึงต้องใช้เทคนิคที่เหมาะสมสำหรับแต่ละด้าน

5) การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ที่ได้ผลสืบเนื่องและคงทนนั้น ต้องพัฒนาจากทุกระดับ นับตั้งแต่การรู้จักภาวะอารมณ์ของตน สามารถระบุอารมณ์ของผู้อื่น การควบคุมตนเอง การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา และทักษะทางสังคมซึ่ง มีความยากและซับซ้อนมากขึ้นเป็นลำดับ การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์จะต้องมีการสลายพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์และเรียนรู้พฤติกรรมที่เหมาะสมกว่าซึ่งต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง

6) ต้องฝึกในเชิงสถานการณ์ให้ทดลองเรียนรู้ ปฏิบัติ และทราบผลการแสดงออก การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ที่ดีเป็นผลมาจากการสามารถปฏิบัติได้ไม่ใช่เพียงแต่รู้ เข้าใจ แต่ไม่ทำหรือทำไม่ได้ อาจทำได้โดยให้พบกับสถานการณ์จริงการบันทึกพฤติกรรมลงในวิดิทัศน์เพื่อให้คำติชม ซึ่งจุดเด่น จุดด้อยที่ควรปรับปรุงและการสังเกตในสถานการณ์การปฏิบัติจริง

7) ควรพิจารณาความแตกต่างของการเรียนรู้ด้านสมองกับการเรียนรู้ทางอารมณ์ การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เป็นการพัฒนาสมองในส่วนของระบบ Limbic ซึ่งควบคุมอารมณ์ความรู้สึกและแรงขับของร่างกาย ได้แก่ การสร้างแรงจูงใจที่ดี การฝึกต่อเนื่องเป็นระยะๆ ในสถานการณ์ทางสังคมและให้ทราบผลการปฏิบัติ ซึ่งต่างจากการฝึกสมองด้านความคิด ความเข้าใจในส่วนของ Neocortex ซึ่งควบคุมความสามารถในการวิเคราะห์หาเหตุผลหลักการและตรรกต่างๆ

8) ควรทำการฝึกเป็นรายบุคคลร่วมกับกิจกรรมสัมพันธ์ในกลุ่มเล็กๆ เริ่มจากการสร้างแรงจูงใจที่ดี ชี้นำให้ปฏิบัติการแสดงออก การให้คู่ต้นแบบ เปิดโอกาสให้ฝึกในสถานการณ์ต่างๆ และมีการแจ้งรายงานผลซึ่งอาจเริ่มต้นจากการฝึกมนุษย์สัมพันธ์ขั้นพื้นฐาน เช่น การยิ้มแย้ม โอบอ้อมอารี การเรียกชื่อ การแสดงความเอื้ออาทร การมีอารมณ์ขัน การกล่าวชมเชย ขอโทษ ขอบคุณ การเผยความรู้สึกและการควบคุมอารมณ์โกรธ เป็นต้น กิจกรรมที่จัดอาจเป็นเกม กิจกรรมคู่ กลุ่มสัมพันธ์ การเล่นเกม การสวมบทบาทหรือสถานการณ์จำลอง

9) มีการติดตามประเมินผลของการพัฒนา การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ไม่ควรทำตามกระแสความต้องการของตลาดหรือเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจโดยขาดจรรยาบรรณวิชาชีพ และหลักวิชาการรองรับ รวมทั้งทำไปโดยขาดการติดตามผล

5.3.2 วัตถุประสงค์ของการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

1. เพื่อพัฒนาให้เด็กและเยาวชน เป็นผู้มีบุคลิกภาพดีมีวุฒิภาวะทางอารมณ์
2. พัฒนาการมองโลกในแง่ดี อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาความคิด ความรู้สึกและทัศนคติในการทำงานร่วมกับคนอื่น
3. พัฒนาสัมพันธภาพระหว่างบุคคล การสื่อความหมาย (Communication) เพื่อเป็นทักษะทางสังคมที่สำคัญในการดำรงชีวิต
4. พัฒนาความสามารถในการรับรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก ความคิด และอารมณ์ของตนเองได้ เป็นคนที่มีสติ สามารถตระหนักรู้ตนเองและอารมณ์ของตนเอง
5. พัฒนาความซื่อตรง (Integrity) ซื่อสัตย์ รักษาความสัตย์ตรงไปตรงมา ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สังคมปรารถนา
6. พัฒนาความสามารถในการควบคุมอารมณ์ สามารถจัดการทางอารมณ์ของตนในสภาวะการณ์ต่างๆ ได้
7. พัฒนาแรงจูงใจในตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
8. พัฒนาความสามารถในการเข้าใจ รู้เท่าทันอารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา
9. พัฒนาการควบคุมตนเอง (Self – Control) ซึ่งเป็นการปรับพฤติกรรมของตนเองให้เหมาะสม
10. พัฒนาจิตใจใฝ่บริการ (Service Minded) อันเป็นรากฐานสันติสุขในสังคม
11. พัฒนาความสามารถในการบริหารความขัดแย้ง (Conflict Management)
12. พัฒนาความรู้สึกเข้าถึงมนุษย์ และความเป็นมนุษย์รู้จักชื่นชมงานดนตรี ศิลปะมีความละเอียดอ่อน เพื่อสร้างสภาวะทางอารมณ์ให้เป็นคนมีอารมณ์ดี
13. พัฒนาความมีคุณธรรม

5.3.3 การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในสถานศึกษา

หน้าที่ของครูอาจารย์ในการพัฒนาเยาวชนอารมณ์ ได้แก่ ช่วยเหลือให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงความรู้สึก อารมณ์ตนเอง เข้าใจคำศัพท์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ การแสดงออกที่เหมาะสม ฝึกฝนการให้ความเอื้ออาทรกับผู้อื่นมากกว่าการมุ่งกำกับควบคุม การฝึกความฉลาดทางอารมณ์เป็นเรื่องละเอียดอ่อน และเป็นเรื่องยาก ดังนั้น การเริ่มต้นที่ดีที่สุด ครูอาจารย์ควรเรียนรู้จากการทำความเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึกและบุคลิกลักษณะของตนเองก่อน โดยถือคติว่า ต้องทำในส่วนที่ราพร่ำสอนได้ (Preach What You Teach) ระวังคำพูดและอารมณ์ของตนเอง และช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจ บริหารจัดการภาวะอารมณ์ของตนเองได้

สุรศักดิ์ หลาบมาลา (2541 : 14 –20) ได้เสนอกระบวนการในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาไว้ดังนี้

1. การสร้างวัฒนธรรมในห้องเรียน (Classroom Culture) เพื่อให้เป็นสถานที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนและการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ ให้ห้องเรียนมีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย มีความร่วมมือกัน นักเรียนจะสามารถพัฒนาทักษะกับคนอื่นได้ (Interpersonal Skill) ต้องมีข้อตกลงที่ปฏิบัติในห้องเรียน โดยมีหลักการง่ายๆ คือ

- ต้องฟังเพื่อนพูดอย่างเอาใจใส่
- แสดงความชื่นชมเมื่อฟังเพื่อนทำดี
- หลีกเลี่ยงทำให้เพื่อนเสียหน้าหรือเสียใจ
- ถ้ามีอะไรจะแสดงก็บอกผ่าน
- ต้องให้ความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน

กิจกรรมการฝึกและสร้างวัฒนธรรมในห้องเรียนมีดังนี้

1.1 การรู้จักตนเอง (Interpersonal) และยอมรับในความแตกต่างว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดา

1.2 การสร้างบรรยากาศการสนับสนุนเพื่อให้เกิดความกล้าในการแสดงออกและกล้าเสียง (Creating a Climate of Support)

1.3 สร้างวัฒนธรรมการสนับสนุนเชื้อเชิญการชื่นชม (Creating a Supportive Culture Inviting, Appreciation)

2. หลักสูตรการฝึกความฉลาดทางอารมณ์

การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์จะเป็นกิจกรรมที่ผู้ปฏิบัติ ปฏิบัติไปแล้ว เกิดมุมมองดังนี้

2.1 ให้นักเรียนมีโอกาสกำหนดและดำเนินการไปสู่เป้าหมาย รวมทั้งความคาดหวังทางวิชาการ และเป้าหมายทางวิชาการ ทั้งของส่วนตัวและของกลุ่ม

2.2 การช่วยให้นักเรียนตระหนักว่าคนอื่นมองพฤติกรรมนักเรียนอย่างไร พฤติกรรมนักเรียนมีผลกระทบต่อคนอื่น ๆ อย่างไร และเรียนรู้วิธีการแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับพฤติกรรมของคนอื่น ๆ ออกมาอย่างไร ไม่ก้าวร้าว หรือทะเลาะ

2.3 การช่วยให้นักเรียนพัฒนาความเห็นอกเห็นใจและพัฒนาทักษะการเจรจาเพื่อให้โน้มน้าวการตัดสินใจและแก้ไขข้อขัดแย้ง และนำไปสู่การส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนและเพื่อน ๆ

ตัวอย่างการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ตามโครงการ Social Development Program กับนักเรียน Grade 6 ของโรงเรียนในเมือง New Haven รัฐคอนเนตทิคัตสหรัฐอเมริกา 6 ชั้นตอน มีดังนี้

ขั้นที่ 1 หยุดคิดใคร่ครวญ คิดก่อนพูด คิดก่อนทำ ควบคุมภาวะความรู้สึกและอารมณ์ของตน โดยให้เรียนรู้เกี่ยวกับการควบคุมภาวะความรู้สึกและอารมณ์ของตนเอง โดยให้เรียนรู้เกี่ยวกับการควบคุมความเครียด ควบคุมการหายใจเข้า – ออกของตนเอง ฝึกการเจริญสมาธิ

ขั้นที่ 2 ระบุสิ่งที่เป็นปัญหาและเผยความรู้สึกของตน และความรู้สึกของผู้อื่น

ขั้นที่ 3 กำหนดเป้าหมายของการปรับปรุงพัฒนา

ขั้นที่ 4 คิดแสวงหาทางออกแนวทางแก้ไขมากกว่า 1 แนวทาง

ขั้นที่ 5 คิดไว้ล่วงหน้าถึงผลลัพธ์ หาแนวทางแก้ไขปัญหาแต่ละแนวทาง

ขั้นที่ 6 ทดลองปฏิบัติแต่ละแนวทางแก้ไขปัญหาที่คิดไว้

Saarni (1997, 1999) เชื่อว่าความฉลาดทางอารมณ์ เป็นสิ่งที่ฝึกฝนได้ และการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์พึงทำควบคู่ไปกับการพัฒนาทางสังคมด้วย โดยมุ่งเน้นให้บุคคลรับผิดชอบต่อการเสริมสร้างความฉลาดอารมณ์ของตนในทักษะ 8 ด้าน ดังนี้

ทักษะที่ 1 การตระหนักรู้อารมณ์ต่างๆ ของตนเองที่เกิดขึ้นในแต่ละเวลา

ทักษะที่ 2 ความสามารถในการเข้าใจและใส่ใจอารมณ์ต่างๆ ของผู้อื่น

ทักษะที่ 3 ความสามารถเข้าใจคำศัพท์ที่เกี่ยวกับสภาวะอารมณ์และการแสดงออกได้อย่างเหมาะสม

ทักษะที่ 4 ความสามารถในการเข้าเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ภายในตนเองออกจากการแสดง

อารมณ์ออกมาให้ปรากฏ

ทักษะที่ 5 ความสามารถจำแนกประสบการณ์ของอารมณ์ภายในตนเองออกจากการแสดงออกมาให้ปรากฏ

ทักษะที่ 6 ความสามารถในการปรับตัวและการเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับลักษณะอารมณ์ที่ไม่พึงประสงค์ รวมทั้งเหตุการณ์ที่ซับซ้อน

ทักษะที่ 7 ความสามารถในการสื่อสารเกี่ยวกับอารมณ์ ในสภาพการณ์สัมพันธ์ต่างๆ ได้

ทักษะที่ 8 การสร้างความรู้สึกว่า ตนมีความสามารถบริหารจัดการอารมณ์ได้ดี

ระดับการพัฒนาพฤติกรรมด้านอารมณ์

นักการศึกษาหลายท่านได้แบ่งระดับของอารมณ์ ความรู้สึกจากต่ำไปหาสูงดังนี้

โกวิท ประมวลพฤกษ์ (โกวิท ประมวลพฤกษ์, 2523 : 23 - 24) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมด้านความรู้สึกล (Affective Domain) ตามแนวคิดของแคทโท และคณะว่ารูปแบบการพัฒนาตามลำดับดังนี้

การตอบสนอง

การสร้างคุณค่า

การจัดระบบคุณค่า

3.4 วิธีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

ในทางจิตวิทยาเชื่อว่าอีคิว หรือความฉลาดทางอารมณ์เป็นสิ่งที่พัฒนาได้

แดเนียล โกลแมน ผู้เขียนเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ เสนอแนะวิธีการพัฒนา

ไว้ 5 ประการดังนี้

1) รู้จักอารมณ์ตนเอง (Know one's emotions)

การรู้จักอารมณ์ตนเอง จะเป็นพื้นฐานในการควบคุมอารมณ์เพื่อแสดงออกอย่างเหมาะสม การรู้จักอารมณ์ตนเองคือการรู้ตัว หรือการมีสติในทัศนะของพุทธศาสนานั้นเองปกติเมื่อเราเกิดอารมณ์ใดๆ ขึ้นมาเราจะตกอยู่ในภาวะใดๆ ภาวะหนึ่งใน 3 ภาวะดังต่อไปนี้

- ถูกครอบงำ หมายถึง การที่เราไม่สามารถผืนต่อสภาพอารมณ์นั้นๆ ได้จึงแสดงพฤติกรรมไปตามสภาพอารมณ์ดังกล่าว เช่น เมื่อโมโหก็อาจจะขว้างปาข้าวของหรือส่งเสียงดังโดยไม่สนใจใคร

- ไม่ยินดียินร้าย หมายถึง การไม่ยินดียินร้ายต่ออารมณ์ที่เกิดขึ้นหรือทำเป็นอะไรไม่สนใจเพื่อบรรเทาการแสดงอารมณ์เช่น ทำเป็นไม่ใส่ใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งที่จริงๆ ก็รู้สึกโกรธ

- รู้เท่าทัน หมายถึง การรู้เท่าทันต่ออารมณ์ที่เกิดขึ้น มีสติรู้ว่าควรจะทำอย่างไรจึงจะเหมาะสมที่สุดในขณะอารมณ์นั้นๆ เช่น โกรธก็รู้ว่าโกรธแต่ก็สามารถควบคุมความโกรธนั้นได้ ระวังอารมณ์โกรธได้ และหาวิธีจัดการแก้ไขได้อย่างเหมาะสม

วิธีการฝึกให้รู้เท่าทันอารมณ์ตนเอง

1. ทบทวน เมื่อรู้สึกว่ที่ผ่านมามีปัญหาในการแสดงอารมณ์ ลองให้เวลาทบทวนอารมณ์ด้วยใจที่เป็นกลางไม่เข้าข้างตัวเองว่า เรามีลักษณะอารมณ์อย่างไร เรามักแสดงออกในรูปแบบไหน แล้วรู้สึกพอใจ ไม่พอใจอย่างไร คิดว่าเหมาะสมหรือไม่ต่อการแสดงอารมณ์ในลักษณะนั้นๆ

2. ฝึกสติ ฝึกให้มีสติและรู้ตัวอยู่เสมอว่าขณะนี้เรากำลังรู้สึกอย่างไรกับตัวเอง หรือสิ่งที่เกิดขึ้นรอบๆ ตัว สบายใจหรือไม่สบายใจ แล้วลองถามตัวเองว่าเราคิดอย่างไรกับความรูสึกนั้นและความคิด ความรูสึกนั้นมีผลอย่างไรกับแสดงออกของเรา

2) การบริหารจัดการอารมณ์ตนเอง (Managing emotions)

เป็นความสามารถในการควบคุมอารมณ์และแสดงออกได้อย่างเหมาะสมกับบุคคล สถานที่ เวลา และเหตุการณ์ ทั้งอารมณ์ดีและอารมณ์ไม่ดีให้เกิดความสมดุล ในการจัดการกับอารมณ์ตนเองนี้จะทำได้ดีเพียงใดนั้น สืบเนื่องมาจากการรู้จักอารมณ์ของตนเองการจัดการอารมณ์ได้เหมาะสมเพียงใดดูได้จากสิ่งต่อไปนี้

1. ควบคุมได้ไม่แสดงอารมณ์อย่างทันทีทันใดมีความรู้ตัวไม่ถูกครอบงำโดยอารมณ์

2. มีเหตุผลสามารถอธิบายได้อย่างสมเหตุสมผลถึงการเกิดและการแสดงออกอารมณ์

3. ก่อให้เกิดพฤติกรรมและผลย้อนกลับในแง่บวก

4. แสดงออกอย่างเหมาะสมกับบุคคล สถานที่ เวลาและสถานการณ์

การถูกครอบงำด้วยความกลัว ความโกรธ ความเศร้า ความผิดหวัง ความวิตกกังวลที่ รุนแรง ทำให้คนเราสูญเสียการควบคุมอารมณ์การจัดการกับอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมจะทำให้เกิดความสบายใจ ซึ่งจะมีผล ไปถึงความสำเร็จและความสุขในการทำงานและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

ผลที่เกิดขึ้นกับการแสดงอารมณ์ในลักษณะต่างๆ เช่น

1. การแสดงออกทันทีตามที่ต้องการโดยไม่คำนึงถึงผลที่เกิดตามมาความเครียดอาจลดลงในขณะนั้น แต่ผลที่ตามมาอาจทำให้เกิดอารมณ์ไม่ดีมากขึ้นไปอีก
2. เก็บกดเอาไว้ไม่แสดงออกพยายามลืมนึกถึง หลีกเลียง เป็นการทำให้สุขภาพจิตของตนเองเพราะอารมณ์ยังคงอยู่ ไม่ได้ระบายออก หากมีการสะสมไว้มากเพียงใดยิ่งจะเกิดอันตรายตามมาภายหลังมากขึ้นเพียงนั้น
3. โทษผิดผู้อื่น ไปแสดงออกกับผู้อื่นที่ไม่เกี่ยวข้องหาแพะรับบาป เป็นการทำให้เกิดความสบายใจขึ้นชั่วคราวที่ได้ระบายอารมณ์ไปยังผู้อื่น แต่ผลย้อนกลับอาจไม่ดีนัก โดยเฉพาะในด้านสัมพันธภาพ
4. ระบายออกได้อย่างเหมาะสม อารมณ์ดีขึ้น ผลที่เกิดตามมาเป็นไปในทางที่ดีนับว่าเป็นวิธีการจัดการกับอารมณ์ได้อย่างเฉลียวฉลาด ผู้ที่จะจัดการกับอารมณ์ในวิธีที่ 4 นี้ต้องมีการรู้ตัว รู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง และเข้าใจสถานการณ์แวดล้อม
5. ทบทวนว่ามีอะไรบ้างที่เราลงไปเพื่อตอบสนองอารมณ์ที่เกิดขึ้น และพิจารณาว่าผลที่ตามมาเป็นอย่างไร
6. เตรียมการในการแสดงอารมณ์ ตั้งใจไว้เกี่ยวกับการแสดงออกของอารมณ์ในคราวต่อไป ฝึกการสั่งตัวเองว่าจะทำอะไร/ จะไม่ทำอะไร
7. ฝึกการรับรู้สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นหรือที่เราต้องเกี่ยวในด้านดี ฝึกทำอารมณ์ให้แจ่มใส เกิดความสบายใจ
8. ฝึกการสร้างความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง/ผู้อื่น/สิ่งอื่นที่อยู่รอบตัว ซึ่งเป็นผลต่อเนื่องมาจากข้อ 3 ทำให้เกิดความคิดที่ดีการกระทำที่ดี ทำให้เกิดผลย้อนกลับที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น
9. ฝึกการมองหาประโยชน์/โอกาสจากอุปสรรค โดยการเปลี่ยนมุมมอง มองหาแง่ดี โดยคิดว่าเป็นสิ่งท้าทายที่จะทำให้เราพัฒนายิ่งขึ้น
10. ฝึกการผ่อนคลายความเครียด โดยเลือกวิธีที่เหมาะสมกับตนเอง เพราะหากเครียดมากจะไม่มีพลังพอที่จะหลุดพ้นการครอบงำอารมณ์ เมื่อ ควบคุมอารมณ์ได้แล้วก็จะหาทางระบายอารมณ์ในทางที่เหมาะสม การคลายเครียดทำได้หลากหลายวิธี เช่น การออกกำลังกาย การฟังเพลง นั่งสมาธิ เดินจงกรม เล่นดนตรี ปลูกต้นไม้ เป็นต้น

3) การสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง (Motivation one-self)

เป็นการมองหาแรงดีของสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเอง จะช่วยทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่าสามารถเผชิญกับเหตุการณ์ต่างๆ ได้ ทำให้เกิดกำลังใจที่จะสร้างสรรค์สิ่งดีๆ มุ่งไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ผู้ที่มีความสามารถด้านนี้มีแนวโน้มว่าจะเป็นผู้ปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณค่า

ดร. นโปเลียน ฮิลล์ ได้กล่าวเกี่ยวกับการสร้างแรงจูงใจให้ตนเองไว้อย่างน่าสนใจว่า " ...การมีชีวิตอยู่กับความล้มเหลว ความสิ้นหวังและความรู้สึกไม่ดีเกี่ยวกับคนอื่น ๆ มีแต่จะทำให้สถานการณ์เลวร้ายยิ่งขึ้น จงเรียนรู้ที่จะทำความเข้าใจของท่านต่อบางสิ่งบางอย่างให้เป็นแรงบันดาลใจ" ดังนั้นในการสร้างแรงจูงใจให้ตนเองนั้น ต้องหยุดความรู้สึก "สงสารตัวเอง" เพราะการสงสารตัวเองจะทำให้เกิดความอ่อนแอ ย่อท้อ ไม่อยากที่จะต่อสู้ มุ่งแสวงหาที่พึ่งพิง ไม่เกิดการสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง (นันทนา วงษ์อินทร์, 2543 : 140)

การสร้างแรงจูงใจจากอุปสรรคนั้นอาจทำได้จากข้อแนะนำซึ่ง นพ.เทอดศักดิ์ เดชคง (2542 : 74) เสนอไว้ดังนี้

1. ทำความเข้าใจว่า "อุปสรรค" จะเกิดขึ้นเมื่อเราคิดว่าสิ่งนั้นยากที่เราจะเอาชนะได้ ถ้าสิ่งใดเราทำได้แน่ๆก็อย่าคิดว่ามันเป็นอุปสรรค
2. เมื่อพบอุปสรรคให้คิดหาสาเหตุของการเกิด หรือการที่เราต้องพบอุปสรรคนั้นด้วย เพราะจะพบว่า บางครั้งตัวเราเองเป็นผู้สร้างอุปสรรคนั้นขึ้นเอง
3. มองหาข้อดีของการเกิดอุปสรรคขึ้น เช่น มองว่าทำให้เราได้ฝึกการแก้ปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถของเรา ทำให้เราได้มีประสบการณ์เพิ่มขึ้น เป็นต้น
จินตนาการถึงการแก้ไขอุปสรรคก่อนลงมือทำการจริง เป็นการสร้างพลังเตรียมความพร้อมให้ตนเอง ในการเผชิญอุปสรรค
ลงมือปฏิบัติ/แก้ไขอุปสรรค ถ้าสำเร็จจงชื่นชมตัวเอง ถ้าไม่สำเร็จหาสาเหตุของความไม่สำเร็จ และให้โอกาสตนเองในการแก้ไขต่อไป

แนวทางในการสร้างแรงจูงใจให้กับตนเอง

1. ทบทวนและจัดอันดับความสำคัญในชีวิตว่ามีอะไรบ้างที่เราต้องการ อยากได้ อยากมี อยากเป็น แล้วพิจารณาว่าการที่เราจะบรรลุสิ่งที่ต้องการนั้นสิ่งใดมีทางเป็นไปได้/เป็นไปได้ไม่ได้สิ่งใดจะเกิดประโยชน์ สิ่งใดจะเกิดโทษ
2. ตั้งเป้าหมายอย่างชัดเจน โดยนำความต้องการที่มีความเป็นไปได้และเกิดประโยชน์มาตั้งเป้าหมายให้ชัดเจนและวางขั้นตอนการปฏิบัติที่จะมุ่งสู่ เป้าหมายนั้นๆ
3. มุ่งมั่นต่อเป้าหมาย ในการปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมาย ต้องระวังอย่าให้มี เหตุการณ์บางอย่างมาทำให้ไขว่เขวไปจนออกนอกทางที่จะบรรลุเป้าหมาย
4. ลดความสมบูรณ์แบบ หากเราเป็นบุคคลประเภท "สมบูรณ์แบบ" คือ ทุกอย่างต้องดีที่ สุด สมบูรณ์ที่สุด ผิดพลาดไม่ได้ต้องพยายามลดความสมบูรณ์แบบลง ฝึกสร้างความยืดหยุ่นในอารมณ์ฝึกการยอมรับความบกพร่องจะช่วยให้เราไม่เครียด ไม่ทุกข์ ไม่ผิดหวังมากจนเกินไป
5. ฝึกการมองหาประโยชน์จากอุปสรรค มองหาสิ่งดีจากสิ่งเลวร้ายที่เกิดขึ้นแล้ว เพื่อสร้างความรู้ สึกดี ๆ ที่จะพลังให้เกิดสิ่งดี ๆ ต่อไป
6. ฝึกสร้างทัศนคติที่ดี ห้ามมมองที่ดีในเรื่องที่เราไม่พอใจ (แต่ไม่สามารถ แก้ไขหรือเปลี่ยนแปลง ได้) มองปัญหาให้เป็นความท้าทาย ที่เราจะได้ เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เพื่อสร้างพลังและแรงจูงใจให้ผ่านพ้นปัญหานั้นๆไปได้
7. หมั่นสร้างความหมายในชีวิต ด้วยการรู้สึกดีต่อตัวเอง นึกถึงสิ่งที่สร้างความภูมิใจ และความพยายามใช้ความสามารถที่มีทำประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นแม้ว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยๆให้กำลังใจตนเอง คิดอยู่เสมอว่าเราทำได้ เราจะทำและลงมือทำ
8. ให้กำลังใจตัวเอง คิดอยู่เสมอว่าเราทำได้ – เราจะทำ – ลงมือทำ

4) การหยั่งรู้อารมณ์ผู้อื่น (Recognizing emotions in others)

เป็นความสามารถในการรับรู้อารมณ์-ความรู้สึกของผู้อื่น มีความเข้าใจเห็นใจผู้อื่น สามารถปรับความสมดุลของอารมณ์ตนเอง ตอบสนองต่อผู้อื่นได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสม โดยเฉพาะกับบุคคลที่เราเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ด้วย จะช่วยทำให้เราสามารถอยู่ร่วมหรือทำงานด้วยกันได้อย่างดี และมีความสุขมากขึ้น

นอกจากนี้การหยั่งรู้อารมณ์ผู้อื่นและสามารถเข้าใจได้ จะทำให้เรารู้ช่องทางที่จะโน้มน้าวใจเขาให้ทำในสิ่งที่เราต้องการได้ และในการจะฝึกในด้านนี้ก็ต้องพยายามนึกถึงผู้อื่นพอกับการนึกถึงตัวเอง จึงจะรับรู้อารมณ์ความรู้สึกผู้อื่นได้

แนวทางฝึกการหยั่งรู้อารมณ์ผู้อื่น

1. ให้ความสนใจในการแสดงออกผู้อื่น โดยการสังเกตสีหน้า แววตา ท่าทาง การพูด น้ำเสียง ตลอดจนการแสดงออกอื่นๆ
2. อ่านอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น จากสิ่งที่สังเกตเห็นว่าเขากำลังมีความรู้สึกอย่างไรโดยอาจตรวจสอบด้วยการถามแต่ต้องอยู่ในสถานการณ์ที่เหมาะสม มิฉะนั้นอาจเป็นการทำลายความรู้สึกกันได้
3. ทำความเข้าใจอารมณ์และความรู้สึกของผู้อื่น เรียกว่าเอาใจเขามาใส่ใจเรา ว่าหากเราเป็นเขา เราจะรู้สึกอย่างไรจากสภาพที่เขาเผชิญอยู่
4. แสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ เมื่อผู้อื่นกำลังมีปัญหา

5) การรักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน (Handing relationships)

เป็นความสามารถในการอยู่ร่วมกัน และทำงานร่วมกับผู้อื่นโดยมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันและสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นประโยชน์ ผู้ที่มีความสามารถและทักษะด้านนี้จะสามารถใช้ทั้งความคิด อารมณ์ และพฤติกรรม ในการอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกับบุคคลต่างๆได้อย่างราบรื่น

แนวทางในการพัฒนาการรักษาความสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน

1. ฝึกการสร้างความรู้สึกที่ดีต่อกัน ด้วยการเข้าใจ เห็นใจความรู้สึกผู้อื่น
2. ฝึกการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ด้วยการสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน ฝึกการเป็นผู้พูดและผู้ฟังที่ดี และไม่ลืมที่จะใส่ใจในความรู้สึกของผู้ฟังด้วย
3. ฝึกการแสดงน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักการให้และรับ การแลกเปลี่ยนให้เกิดคุณค่าและประโยชน์สำหรับตนเองและผู้อื่น
4. ฝึกการให้เกียรติผู้อื่นอย่างจริงใจ รู้จักยอมรับในความสามารถของผู้อื่น
5. ฝึกแสดงความชื่นชม ให้กำลังใจซึ่งกันและกันตามวาระที่เหมาะสม

นอกจากแดเนียล โกลแมน แล้ว ทศพร ประเสริฐสุข (2542 : 17-18) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ไว้ดังนี้

1. ฝึกให้เด็กรู้จักคุณค่าของตนเองตามความเป็นจริง ให้มองตนเองอย่างตระหนักรู้ มองตนเองในแง่ดี รู้สึกดีกับชีวิต สามารถชื่นชมตัวเองได้ เป็นการฝึกให้รู้จักอารมณ์ตนเอง
 - 1.1 ฝึกตระหนักรู้ สำรวจตนเอง โดยวิธีการต่างๆ เช่น การนั่งสมาธิ ฯลฯ
 - 1.2 ให้ความรู้เกี่ยวกับการเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น อาจใช้กิจกรรมกลุ่มและเทคนิคอื่นๆ

2. รู้จักแยกแยะอารมณ์ของตนว่าดีหรือไม่ดี และเลือกแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม อาจใช้การฝึก
 - 2.1 ฝึกการแสดงออกที่เหมาะสม
 - 2.2 ฝึกการสื่อสารที่เหมาะสม อาจใช้เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร
3. รู้จักปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมด้วยความเต็มใจ ซึ่งครู พ่อแม่ คงต้องเป็นผู้นำในการฝึกและทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็ก และให้กำลังใจเมื่อเด็กทำตามระเบียบเป็นต้น
4. รู้จักและเข้าใจธรรมชาติอารมณ์ของตนเอง จำแนกแยกแยะได้ว่า อารมณ์ใดที่เป็นประโยชน์ เป็นโทษแก่ตนเอง โรงเรียนและสถานศึกษาควรมีอาจารย์ผู้ทำหน้าที่แนะแนวที่จะให้คำปรึกษา (Counseling) แก่เด็ก
 4. การรู้จักบริหารจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้ เพื่อให้รู้ว่า อารมณ์เกิดได้ทุกอย่างแต่เราไม่สามารถแสดงอารมณ์ทุกอย่างได้ ฝึกความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และแสดงออกได้อย่างเหมาะสมกับบุคคล สถานที่ เวลา และเหตุการณ์ทั้งอารมณ์ดี และไม่ดีเพื่อให้เกิดความสมดุลในการจัดการกับอารมณ์ตนเอง รู้จักแสดงออกทางอารมณ์ และระบายอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม ฝึกความสามารถในการผ่อนคลายความเครียด เช่น การผ่อนคลายกล้ามเนื้อ การร้องเพลง เป็นต้น
 6. การแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงสีหน้า ท่าทาง และคำพูด เด็กจึงต้องได้รับการฝึก อาจจะเป็นชั่วโมงโฮมรูม หรือกิจกรรมคาบแนะแนว
 7. รู้จักหยุดการแสดงอารมณ์ที่ไม่ดี ความสามารถในการไตร่ตรองก่อนการแสดงออกและสามารถที่จะอดทนรอคอยที่จะแสดงพฤติกรรมได้
 8. ฝึกการสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นกับตนเองแรงจูงใจ ที่สำคัญคือแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motive) และแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ (Affiliation Motive)
 9. ฝึกความสามารถในการหยั่งรู้อารมณ์ผู้อื่น สามารถรับรู้อารมณ์และความรู้สึกของผู้อื่นเพื่อให้เกิดความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy) จะต้องฝึกให้นักถึงผู้อื่นที่เรียกว่า ใจเขาใจเรา ฝึกการสังเกต การตรวจสอบอารมณ์
 10. ฝึกทางด้านมนุษยสัมพันธ์การแสดงหน้าใจเอื้ออาทรต่อผู้อื่น เห็นคุณค่าของตนเอง และผู้อื่น ฝึกการให้เกียรติผู้อื่นด้วยความจริงใจ สามารถแสดงความชื่นชม ชื่นชมและให้กำลังใจซึ่งกันและกันได้ในวันเวลาที่เหมาะสม

แนวทางในการฝึกการพัฒนาอารมณ์ข้างต้น เป็นเพียงข้อเสนอแนะในการนำไปฝึกปฏิบัติ ซึ่งอาจมีวิธีการอื่น ๆ อีกมากมายที่สามารถทำได้ แต่การจะให้เกิดผลอย่างแท้จริงต้องอาศัยความมุ่งมั่นความอดทน ตั้งใจจริงที่จะสร้างอารมณ์ที่ดีแก่ตัวเองและผู้อื่น (กรมสุขภาพจิต. 2543ก : 30-32 ; นันทนา วงษ์อินทร์. 2543 : 110)

6. เอกสารเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา

การศึกษาเป็นกระบวนการที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความเจริญงอกงามในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดีและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เช่น พัฒนาจากคนที่ไม่ค่อยรู้จักคิดอย่างมีเหตุผลมาเป็นคนที่รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลมากขึ้น หรือจากคนที่ไม่ทำอะไรไม่ค่อยรู้จักอย่างมีเหตุผลมาเป็นคนที่รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลมากขึ้น หรือจากคนที่ไม่ค่อยเป็น

มาเป็นคนที่ทำเป็นมากขึ้น หรือจากคนที่ไม่ค่อยรับผิดชอบมาเป็นคนที่รับผิดชอบมากขึ้น เป็นต้น คุณลักษณะดังกล่าวเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้เกิดกับผู้เรียนทุกคน

การวัดผลประเมินผลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการจัดการศึกษา ทั้งนี้เนื่องจาก ผลการวัดผลประเมินผลจะทำให้เราทราบว่า ผู้สอนได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้บรรลุตามสิ่งที่คาดหวังไว้หรือไม่ ซึ่งสิ่งที่คาดหวังดังกล่าว คือ จุดหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ ของกลุ่มวิชา/รายวิชา จนกระทั่งถึงจุดประสงค์ของแต่ละเนื้อหาที่ใช้เป็นสื่อนำไปสู่ความสำเร็จไม่มากนักน้อยเพียงใด จุดประสงค์ดังกล่าวจะถูกจำแนกเป็นกลุ่มของพฤติกรรม โดยอ้างอิงจากแนวคิด และทฤษฎีทางจิตวิทยาต่างๆ ซึ่งในเอกสารฉบับนี้จะขอกล่าวถึงแนวคิด และทฤษฎีที่มีอิทธิพลต่อการวัดและประเมินดังต่อไปนี้

1. แนวคิดการวัดและประเมินตามการจำแนกพฤติกรรมตามกลุ่มของบลูม

แนวคิดของบลูม และคณะ ได้กล่าวว่า ในการจัดการศึกษาไม่ว่าจะเป็นระดับใดก็ตามถ้านำจุดมุ่งหมายทั้งหมดมาพิจารณาแล้ว จะสามารถจำแนกได้เป็น 3 ด้านด้วยกันคือ

1.1 ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) จัดเป็นพฤติกรรมด้านความรู้ความ

คิด เป็นพฤติกรรมที่ใช้กระบวนการทางสมอง หรือสติปัญญาเพื่อการเรียนรู้สิ่งต่างๆ เช่น มีความความเข้าใจวิชาสังคมศึกษา และสามารถนำไปแก้ปัญหาได้ เป็นต้น

1.2 ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) จัดพฤติกรรมด้านความรู้สึก เป็นพฤติ

กรรมเกี่ยวกับอารมณ์ หรือความรู้สึก ซึ่งเป็นสิ่งที่เร้าที่สร้างสมขึ้นจนเป็นคุณลักษณะเฉพาะบุคคล เช่น เจตคติ ความสนใจ ความรับผิดชอบ เป็นต้น

1.3 ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) จัดพฤติกรรมด้านทักษะปฏิบัติ

เป็นพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ใช้ความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่ว ชำนาญ แสดงออกอย่างอัตโนมัติ โดยการลงมือกระทำ เช่น การใช้เครื่องมือช่าง ตวง วัดสิ่งของ เป็นต้น

2. แนวคิด ทฤษฎีพหุปัญญา

แนวคิด ทฤษฎีพหุปัญญา (Theory of Multiple Intelligences) นี้ โฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ ศาสตราจารย์ แห่งภาควิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ศึกษา และเขียนไว้ว่า ความสามารถของมนุษย์ในการแก้ปัญหา หรือกระทำอะไรสักอย่างที่มีค่าในสังคมเดียวกันหรือหลายสังคม ความสามารถนั้นต้องมีส่วนของสมองเป็นฐานรองรับ ซึ่งความสามารถของบุคคลแต่ละลักษณะจะมีรูปแบบการพัฒนาเฉพาะของตนเอง และมีรูปแบบทางความคิดที่แยกต่างหากออกไปที่ชัดเจนจากสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ลักษณะความสามารถที่ การ์ดเนอร์ ได้เสนอไว้มีดังนี้

2.1 ความสามารถในการใช้ภาษาทั้งพูดและเขียน (Linguistic Intelligence)

2.2 ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงตรรกศาสตร์และคณิตศาสตร์ (Logical

Mathematic Intelligence)

2.3 ความสามารถทางภาพมิติ (Spatial Intelligence)

2.4 ความสามารถในกล้ามเนื้อในการเคลื่อนไหวของร่างกาย (Bodily

Kinesthetic)

2.5 ความสามารถในด้านดนตรี (Music Intelligence)

2.6 ความสามารถทางสังคม หรือเข้าผู้อื่น (Intrapersonal Intelligence)

2.7 ความสามารถในการเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence)

2.8 ความสามารถในการเข้าใจธรรมชาติ(Naturalist Intelligence)

แนวคิด ทฤษฎีในการวัดผลประเมินผลที่นำเสนอข้างต้นเป็นกรอบแนวคิดที่เสนอแนะ เพื่อเลือกและนำไปปฏิบัติเป็นแนวทางในการวัดผลประเมินผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาสังคมศึกษา ซึ่งเป็น วิชาที่หลากหลายของสาระความรู้ และผู้วิจัยได้ยึดแนวคิดของบลูมและคณะเป็นแนวทางปฏิบัติในการทำวิจัย ในครั้งนี้

ผลการประเมินคุณภาพการศึกษา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้นปีการศึกษา 2540 การรายงานผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2540 นำเสนอดังนี้

ผลการวัดผลการประเมินคุณภาพการศึกษาโดยภาพรวมของประเทศ คือ ผลการวัดแสดงด้วยค่าเฉลี่ยร้อยละ ซึ่งหมายถึง ความรู้ ความสามารถโดยเฉลี่ยของ นักเรียนในด้านต่างๆ นำมาคิดเป็นร้อยละ ดังนี้

1. ระดับความรู้ความสามารถของนักเรียนโดยเฉลี่ย พิจารณาจากคะแนนของแต่ละ ด้านเทียบกับเกณฑ์การประเมิน พบว่าด้านสังคมศึกษาค่าต่ำกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 4.02
2. ความเท่าเทียมกันของความรู้ ความสามารถของนักเรียนในแต่ละด้านที่ประเมินพิจารณา การกระจายของคะแนนจากสัมประสิทธิ์ความแปรปรวน (Coefficient of variation, C.V) นักเรียนส่วนใหญ่มี ความสามารถใกล้เคียงเกาะกลุ่มกัน
3. จำนวนร้อยละของนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์การประเมิน พบว่าความสามารถด้านสังคมศึกษา นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินโดยมีนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 61.39

จะเห็นได้ว่าจากการประเมินผลของกรมวิชาการพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาอยู่ใน เกณฑ์ควรได้รับการแก้ไข ผู้วิจัยจึงได้เลือกวิธีการสอน แบบไตรสิก และชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT เพื่อที่จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้นเพราะ วิธีสอนแบบไตรสิกขา เป็นการสอนที่เน้นให้ผู้ เรียนได้ปฏิบัติด้วยตนเองและที่สำคัญเน้นให้ผู้เรียนมีสติ และชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT เป็นการทำให้ ผู้เรียนมีการคิดที่เป็นระบบและ ก็เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตาม พ.ร.บ การศึกษา 2542

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดการเรียนรู้และชุดกิจกรรม

7.1 งานวิจัยต่างประเทศ

แมคโดนัล (McDonald.1971) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การพัฒนาและประเมินค่าของชุดการสอนสื่อ ประสมแบบกิจกรรมรายบุคคล สำหรับใช้การสอนแบบซ่อมเสริมในวิทยาลัยชุมชนซานเมือง" โดยมี จุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทัศนคติต่อวิธีสอนโดยใช้ชุดการสอนสื่อ ประสมเพื่อเรียนด้วยตนเอง กับวิธีการสอนแบบธรรมดาที่ใช้บรรยายและอภิปรายผลการวิจัยปรากฏว่าจาก คะแนนสอบหลังการสอน กลุ่มทดลองทำคะแนนได้สูงกว่ากลุ่มควบคุมทั้งทางด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทางทัศนคติ

บราวเวอร์ (Brawley.1976) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพของชุดการสอนแบบสื่อประสม (Multimedia instructional Modules) เรื่องการบอกเวลาสำหรับเด็กที่เรียนช้า กลุ่มทดลองได้จากกลุ่มเด็ก ที่เรียนช้า ซึ่งใช้แบบทดสอบเรื่อง The Appreciation test Stanford Achievement มา Pretest และ Posttest โดยให้กลุ่มทดลองใช้การสอนซึ่งประกอบด้วยอุปกรณ์และสื่อการสอน 12 ชุด ใช้เวลาสอนทั้ง 15 วัน ผลการวิเคราะห์พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

ฮันส์เบอร์เกอร์ (Huntsberger, 1976 : 185-191) ได้ศึกษาพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนประถมศึกษา หลังการใช้ชุดกิจกรรมชื่อ Attribute Games and Problem ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาทักษะในการคิดแก้ปัญหาในวิชาวิทยาศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรด 5 แบ่ง เป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 10 คน โดยกลุ่มทดลองสอนโดยการลงมือปฏิบัติ และให้แสดงความคิดเห็นขณะร่วมกิจกรรม Attribute Games and problem กลุ่มควบคุมให้เรียนวิทยาศาสตร์กับครูปกติ หลังการสอน 15 วัน ให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบ พบว่าจะแนความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดยืดหยุ่น และความคิดริเริ่มของนักเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม ส่วนคะแนนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน และพบว่ากลุ่มทดลองมีความกระตือรือร้น และสนุกสนานในการร่วมทำกิจกรรม และช่วยกันคิดหาวิธีแก้ปัญหาซึ่งช่วยให้นักเรียนมองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้น แสดงว่าอุปกรณ์ที่นำมาใช้ในกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะในการแก้ปัญหา

ดิคคินสัน (Dickinson, 1995 : Abstract) ได้ศึกษาผลการเรียนรู้ด้วยตนเองจากชุดกิจกรรม (Package) ที่มีต่อความรู้และการฝึกหัดเกี่ยวกับการดูแลความเจ็บปวดของผู้ป่วยของนักเรียนพยาบาล รวมรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือในการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนจากการเรียนรู้ด้วยตนเองจากชุดกิจกรรมแบบทดสอบเรื่องประชากร และแผนภูมิในตารางการทำงานข้อมูลวิเคราะห์แล้วแสดงให้เห็นถึงนัยสำคัญที่มีการปรับปรุงขึ้นในคะแนนสอบหลังการทดลอง หลังเสร็จสิ้นการเรียนรู้ด้วยตนเองจากชุดกิจกรรม ($t:2.3, p<.05$) อย่างไรก็ตามไม่มีนัยสำคัญระหว่าง การให้การพยาบาล และความเจ็บปวดแทรกซ้อนหลังการผ่าตัด

7.2 งานวิจัยในประเทศ

ชวิกา พงษ์ธนโชติ (2542 : บทคัดย่อ) ศึกษาผลการใช้ชุดการเรียนแบบศูนย์การเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดบางหญ้าแพรก จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดการเรียนแบบศูนย์การเรียนมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

รัตนะ บัวรา (2540 : 104) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนด้วยตนเองกับการสอนตามคู่มือครู พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการสอน โดยใช้ชุดการเรียนด้วยตนเองสูงกว่านักเรียนที่รับการสอนตามคู่มือครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นิรมล จำลอง (2540 : 119) ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเป็นพุทธศาสนิกชน และความรู้สึกต่อพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโพธิทอง "จินตามณี" อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ที่ได้รับการฝึกโดยใช้ชุดกิจกรรมสร้างเสริมลักษณะนิสัยความเป็นพุทธศาสนิกชน ผลการวิจัยพบว่า การสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมสร้างเสริมลักษณะนิสัย ทำให้ผลสัมฤทธิ์และความรู้สึกต่อพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สูงกว่านักเรียนที่ฝึกตามคู่มือครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วัชรีย์ เลี่ยมบรรจง (2539 : 106) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์กับการสอนตามคู่มือครู พบว่า ผลสัมฤทธิ์และความคิดสร้างสรรค์ทางการเรียนวิชา

ศาสตร์ของนักเรียน ที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดฝึกกิจกรรมกับการสอนตามคู่มือครู แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดกิจกรรมพอจะสรุปได้ว่า การจัดการเรียนสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมสามารถที่จะนำมาใช้สอนได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ช่วยให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆด้วยตนเองทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม และได้จัดสื่อการสอนไว้อย่างเป็นระบบ ซึ่งนักเรียนสามารถค้นคว้าได้ด้วยตนเอง และรู้จักการทำงานกันเป็นกลุ่มทำให้เกิดความสามัคคีในกลุ่มผู้เรียน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจใช้ชุดกิจกรรม 4 MAT วิชาพระพุทธศาสนาและการสอนแบบไตรสิกขา มาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้

8.งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบไตรสิกขา

8.1 งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยของดุชนิ สีสลวรงค์ (2524) ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาการเปรียบเทียบการสอนแบบไตรสิกขา และธรรมสภาจณา ในการสอนเบญจศีลและฆราวาสธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2524 จำนวน 60 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 1 จำนวน 30 คน ได้รับการสอนแบบไตรสิกขาและกลุ่มทดลอง 2 จำนวน 30 คน ได้รับการสอนแบบธรรมสภาจณา เครื่องมือที่ใช้ คือ แผนการสอนแบบไตรสิกขาและแผนการสอนธรรมสภาจณา แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจริยศึกษาเรื่องเบญจศีลและฆราวาสธรรม และแบบทดสอบวัดการใช้หลักธรรมในการแก้ปัญหาเชิงจริยธรรม ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจริยธรรมศึกษาของกลุ่มทดลอง 1 และกลุ่มทดลอง 2 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ เยาวภา ประคองศิลป์(2530) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความเห็นชอบตามหลักพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบปุจฉาวิสัชนา การสอนแบบไตรสิกขา กับการสอนตามคู่มือครู กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 โรงเรียนนคราราม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2530 จำนวน 120 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองที่ 1 จำนวน 40 คน กลุ่มทดลองที่ 2 จำนวน 40 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน 40 คน นักเรียนในกลุ่มที่ทดลองที่ 1 ได้รับการสอนโดยการสอนแบบปุจฉาวิสัชนา นักเรียนกลุ่มทดลองที่ 2 ได้รับการสอนโดยการสอนแบบไตรสิกขา และกลุ่มควบคุมสอนตามคู่มือครู เครื่องมือที่ใช้คือ แผนการสอนแบบปุจฉาวิสัชนา แผนการสอนแบบไตรสิกขา แผนการสอนตามคู่มือครู แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาและแบบวัดความคิดเห็นชอบตามหลักพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนทั้ง 3 กลุ่ม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรา บุญลาโภ (2529) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความรับผิดชอบ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการสอนจริยธรรมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนโดยใช้การสอนด้วยบทเรียนสื่อประสมตามแนวพุทธศาสตร์กับการสอนตามคู่มือครู กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 4 โรงเรียนรัตนาริเบศร์ จังหวัดนนทบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2528 จำนวน 80 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 40 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แผนการสอนด้วยบทเรียนสื่อประสมตามแนวพุทธศาสตร์ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเนื้อหาเรื่องเกี่ยวกับจริยธรรม

และแบบวัดความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงานและต่อการกระทำตน ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเรื่องจริยธรรมของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิวพร เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา(2529) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองแขม กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2528 จำนวน 90 คน แบ่งเป็นกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 45 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แผนการสอนด้วยการสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจ แบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปราณี สมสกุล (2538) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในการตัดสินใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนโดยการสอนคิดแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนตามคู่มือครู กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2538 จำนวน 80 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 40 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แผนการสอนคิดแบบโยนิโสมนสิการ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาและแบบสอบถามวัดการตัดสินใจ ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนตามพุทธวิธีในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาพบว่า มีผู้ที่ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาข้างต้นคล้ายกัน 5 เรื่องคือ งานวิจัยของ ดุษฎี สีตลวรารักษ์ (2524) งานวิจัยของ พัชรา บุญลาภ (2529) งานวิจัยของ ศิวพร เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา (2529) งานวิจัยของ เยาวภา ประคองศิลป์ (2530) งานวิจัยของปราณี สมสกุล (2538) จะมีผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาแตกต่างกัน ซึ่งจะมีความสอดคล้อง และสนับสนุนกันเป็นส่วนใหญ่ จึงสรุปได้ว่า การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเมื่อมีการสอนแตกต่างกัน โดยเน้นให้ผู้เรียนได้คิดทำและแก้ปัญหาด้วยตนเอง ก็จะมีผลทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจเนื้อหาได้อย่างแท้จริง และทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นด้วย ดังนั้นผู้สอนจึงควรใช้วิธีการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติเอง เน้นให้ผู้เรียนคิดเป็นก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบ 4 MAT

9.1 งานวิจัยต่างประเทศ

โบเวอร์ (Bower, 1987 : Abstract) ศึกษาผลการใช้ระบบ 4 MAT ในการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเจตคติในการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ จากการศึกษาพบว่า นักเรียนที่สุ่มตัวอย่างมาจำนวน 54 คน จาก 3 โรงเรียนของรัฐ แครโรไลนาเหนือ แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มใช้ระบบ 4 MAT และกลุ่มที่จำกัดการใช้หนังสือให้ นักเรียนได้ใช้สมองซีกซ้ายเท่านั้น ทั้งสองกลุ่มได้รับการสอนเรื่องการค้นพบกฎแรงโน้มถ่วงของนิวตัน ใช้เวลา 3 ชั่วโมง ตัวแปรที่ได้จากการตรวจสอบวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่ามีความแตกต่างมีนัยสำคัญทางสถิติและจากการตรวจสอบวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัย

พบว่ามีความแตกต่างมีนัยสำคัญทางสถิติและจากการตอบปัญหาที่ต้องคิดวิเคราะห์ มีความแตกต่างที่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สซิวกี (Szewczyk, 1987 : Abstract) ศึกษาผลการสอนแบบ 4 MAT ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์และเจตคติของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่เลือกเรียนวิชาเรขาคณิต จากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายขนาดกลางใกล้เมืองชิคา ใช้สถิติ ANOVA 2 way เปรียบเทียบรายคู่โดยวิธีของ Scheffe ไม่พบปฏิสัมพันธ์กัน แต่มีนัยสำคัญที่แสดงให้เห็นสืบเนื่องมาจาก กลุ่มทดลองที่มีการแสดงออกด้านเนื้อหาสาระสูงกว่ากลุ่มทดลองปลายภาควิชาเรขาคณิต มีความแตกต่างกันด้านผลสัมฤทธิ์ สืบเนื่องมาจากรูปแบบการเรียนรู้ต่างกัน กระบวนการที่แตกต่างในการสอน

แอปเพล (Appell, 1991 : Absatract) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินผลการใช้กิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT ที่ส่งผลต่อเจตคติและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน โดยศึกษากับนักเรียนเกรด 5 ที่อยู่ในโรงเรียนชนบทในเมืองพอร์ตแลนด์ รัฐโอเรกอน ครูจำนวน 8 คน สุ่มว่าจะได้สอนแบบ 4 MAT หรือ สอนโดยศึกษากับนักเรียนเกรด 5 ที่อยู่ในโรงเรียนชนบทในเมืองพอร์ตแลนด์ รัฐโอเรกอน ครูจำนวน 8 คน สุ่มว่าจะได้สอนแบบ 4 MAT หรือสอนโดยยึดแบบเรียน ครู 4 คน และนักเรียน 87 คน ในกลุ่มควบคุมที่ยึดแบบเรียน และอีกกลุ่มเป็นกลุ่มทดลอง มีครู 4 คน และนักเรียนจำนวน 67 คน ใช้สอนแบบ 4 MAT บทเรียนแบบ 4 MAT ยึดตามแนวของ เบอร์นิส แมคคาร์ธี ซึ่งมีขั้นตอนการสอน 8 ขั้นตอน เรียนทั้ง 8 บท ได้นำมาสอนอย่างต่อเนื่องกันในตอนต่างๆ เจตคติวัดโดยใช้เครื่องมือที่สร้างโดยผู้วิจัย พบว่ามีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบทางเดียว แสดงว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบ 4 MAT สูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยยึดแบบเรียน แต่เจตคติของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

วอน (Vaughn, 1991 : abstract) ศึกษาเปรียบเทียบผลการสอนโดยใช้กิจกรรม 4 MAT และการสอนเสริมตามแนวของ Bloom การทดลองใช้ผู้ร่วมการทดลอง เป็นนักเรียนเกรด 3 จำนวน 99 คน ซึ่งเป็นเด็กพิเศษ พบว่า กลุ่มที่เรียนโดยใช้วิธีการ 4 MAT มีคะแนนสูงกว่ากลุ่มควบคุมเมื่อวัดผลตอนสุดท้าย ครูได้ทำการสัมภาษณ์จากการสำรวจ เกี่ยวกับความชอบวิธีสอน ทำให้ครูและนักเรียนพบว่าครูชอบการสอนแบบเก่ามากกว่า แต่ยอมรับว่า 4 MAT ช่วยในการสอนของเขาสะดวกและสร้าง ความคิดรวบยอดได้ดี นักเรียนชอบการสอนแบบ 4 MAT ทั้งด้านเนื้อหาและกิจกรรมในหน่วยการเรียน แม้ว่า 4 MAT ไม่มีผลสัมฤทธิ์และความทรงจำ แต่มีผลต่อความรู้สึก ความคิดสร้างสรรค์อันเนื่องมาจากการใช้หน่วยการเรียน

วาเลรี่ (Valerie, 1995 : 173) ได้ศึกษาผลการใช้ระบบ 4 MAT ในการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติที่นักเรียนระดับ 9 มีต่อวิชาวิทยาศาสตร์ ประชากรที่ได้รับการทดสอบครั้งนี้ คือ นักเรียนจากชนบท 48 คน เป็นนักเรียนชั้นมัธยมในรัฐคอนเนตทิคัต นักเรียนกลุ่มนี้ได้รับการสอน ด้วยหลักสูตรวิชาวิทยาศาสตร์ เกี่ยวกับโลกเป็นเวลา 1 ภาคเรียน กลุ่มทดลองได้รับการสอนด้วยระบบ 4 MAT กลุ่มควบคุมใช้วิธีสอนตามหนังสือเรียน ผลการวิจัยปรากฏว่ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนด้านเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่มีความแตกต่างกัน

9.2 งานวิจัยในประเทศ

สิริวรรณ ตระสุสานนท์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยการจัดการกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT กับการจัดการกิจกรรมการสอนแบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนที่เรียนโดยการจัดการกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT กับนักเรียนที่เรียนโดยการจัดการกิจกรรมการสอนแบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนที่เรียนโดยการจัดการกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT กับนักเรียนที่เรียนโดยการจัดการกิจกรรมการสอนแบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัย ของ ตรุเนตร อัครสวัสดิ์ (2542 : บทคัดย่อ) คือการใช้แผนการสอนที่ใช้การจัดการกิจกรรม 4 MAT กับชุดกิจกรรมทางวิทยาศาสตร์ได้ศึกษาผลการใช้กิจกรรม 4 MAT และการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรม 4 MAT กับนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พยงค์ จีรพงษ์(2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยชุดกิจกรรมการเรียนระบบ 4 MAT กับกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนที่เรียนชุดกิจกรรมการเรียนระบบ 4 MAT กับกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศได้มีความสอดคล้องและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งสรุปได้ว่า ใน การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา เมื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่างกัน เน้นให้นักเรียนได้ คิด ปฏิบัติ และร่วมกันทำกิจกรรมกลุ่ม โดยการใช้ชุดกิจกรรม 4 MAT และเป็นกิจกรรมที่เน้นการตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนได้เรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนที่ตนเองถนัดในช่วงเวลาหนึ่งของการเรียนและปรับตัว เข้ากับการเรียนรู้รูปแบบอื่นๆ จะทำให้นักเรียนเกิดความรู้ และเข้าใจเนื้อหาอย่างแท้จริง และทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้นตามไปด้วย และให้ผู้เรียนได้คิดได้ลงมือปฏิบัติจริง ให้เป็นไปอย่างเต็มศักยภาพ ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำการจัดการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรม 4 MAT ซึ่งเน้นกิจกรรมใช้สมองซีกซ้ายและซีกขวาอย่างสมดุลเพื่อให้สมองมีประสิทธิภาพในการคิดไตร่ตรอง การตัดสินใจ กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยผ่านการไตร่ตรองในการทำงานร่วมกันของสมองซีกซ้ายและขวา เพื่อที่จะส่งเสริมผลสัมฤทธิ์และความฉลาดทางอารมณ์ของผู้เรียน

10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์

10.1 งานวิจัยในประเทศ

วีระวัฒน์ ปันนิตามัย (วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. 2542 : 112 –118) ได้ศึกษาเครื่องมือวัดเชาวน์ อารมณ์ร่วมกับอสุสา สิทธิสาคร โดยใช้แนวคิดของเมเยอร์ และสโลเวย์และโกแมน (1998) เพื่อศึกษาองค์ประกอบด้านชีวประวัติของนักศึกษากับความสามารถด้านเชาวน์อารมณ์ แบบทดสอบประกอบด้วย ลักษณะเชาวน์อารมณ์ 7 ด้าน ได้แก่ การรู้จักอารมณ์ตนเอง การตระหนักรู้อารมณ์ของผู้อื่น การควบคุม

อารมณ์ของตนเอง วุฒิภาวะทางอารมณ์ ความเอื้ออาทร การมีแรงจูงใจที่ดี และทักษะทางสังคม ลักษณะแบบทดสอบเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 90 ข้อ โดยให้ผู้ตอบรายงานว่าข้อความนั้น ๆ เกิดขึ้นกับตนเองทั้งในแง่ความคิด ความรู้สึก อารมณ์และการแสดงออกในระดับใด ใน 5 ระดับนั้น กลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาชั้นปีที่ 1 - 4 ของมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย จำนวน 464 คน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาเพศหญิงมีความสามารถด้านความเอื้ออาทร วุฒิภาวะทางอารมณ์และการควบคุมอารมณ์ด้านอารมณ์ของตนเองสูงกว่านักศึกษาเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของครอบครัวมีผลต่อเขาวนอารมณ์ด้านความเอื้ออาทร การตระหนักรู้ถึงภาวะอารมณ์ของผู้อื่น การรู้จักอารมณ์ของตนเองและการมีแรงจูงใจที่ดีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การปรึกษาหารือกับพี่น้องและครูอาจารย์เมื่อเวลามีปัญหา มีสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับทักษะทางเขาวนอารมณ์ สภาพความสัมพันธ์กับบิดามารดามีผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความเอื้ออาทร การมีแรงจูงใจที่ดี การควบคุมอารมณ์ของตนเอง และทักษะทางสังคมของนักศึกษา การประเมินค่าตนเองว่าเป็นคนที่มุ่งความสำเร็จ ใฝ่รู้สัมพันธ์และมุ่งสู่อำนาจมีผลต่อความสามารถด้านความเอื้ออาทรและการมีแรงจูงใจที่ดี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีความสัมพันธ์กับคะแนนรวมจากการวัดเขาวนอารมณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

10.2 งานวิจัยต่างประเทศเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์

ซูทาร์โซ และคณะ (Sutarso and other. 1996. Abstract) ได้ศึกษาผลของเพศและเกรดเฉลี่ยที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ โดยใช้แบบสำรวจความฉลาดทางอารมณ์

(Emotional Intelligence Inventory) กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนระดับอาชีวศึกษาจำนวน 138 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์พหุตัวแปร มีตัวแปรตามคือ ความฉลาดทางอารมณ์ 3 องค์ประกอบคือ การช่วยเหลือผู้อื่น การรับรู้ตนเอง และการจัดการกับอารมณ์ และตัวแปรอิสระ 2 ตัวคือ เพศและเกรดเฉลี่ย ผลการศึกษาพบว่า เพศมีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เพศหญิงมีคะแนนด้านความช่วยเหลือผู้อื่น และการรับรู้ตนเองสูงกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่มีความแตกต่างต่อองค์ประกอบด้านการจัดการกับอารมณ์ ส่วนผลของเกรดเฉลี่ยที่มีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ทั้ง 3 องค์ประกอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ชัทท์ และคณะ (Schulte et al. 1998. 167 - 177) ได้พัฒนามาตราวัดความฉลาดทางอารมณ์ที่ได้อิงรูปแบบความฉลาดทางอารมณ์เริ่มแรกของสโลเวย์และเมเยอร์ (1990) โดยการวัดความฉลาดทางอารมณ์เป็นการรายงานตนเองตามแบบวัดชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวนทั้ง 33 ข้อ ใช้วัดความฉลาดทางอารมณ์ด้านการแสดงออกของอารมณ์ การจัดการกับอารมณ์ และการใช้ประโยชน์ทางอารมณ์ แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ของชัทท์ มีค่าความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟาของครอนบัทเท่ากับ .09 และมีค่าความเชื่อมั่นชนิดสอบซ้ำ (ภายใน 2 สัปดาห์) เท่ากับ .78 จากการตรวจสอบความเที่ยงตรงพบว่า มาตราวัดความฉลาดทางอารมณ์ฉบับนี้ มีความสัมพันธ์กับโครงสร้างที่เกี่ยวข้องทางทฤษฎี ได้แก่ การเอาใจใส่ความรู้สึกความกระจำซัดในความรู้สึก การปรับปรุงสภาวะทางอารมณ์การมองโลกในแง่ดี และการอดทนอดกลั้น มาตรานี้สามารถพยากรณ์ผลการเรียนของนิสิตปีหนึ่งได้ นักจิตบำบัดได้คะแนนในมาตรานี้สูงกว่าผู้ได้รับการบำบัด และนักโทษหญิงได้คะแนนในมาตรานี้ สูงกว่านักโทษชาย

ทาเปีย (Tapia 1999. Abstract) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งวัดด้วยแบบสำรวจความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence Inventory : EQI) กับคะแนนความฉลาดทางอารมณ์จากแบบทดสอบของ โอติส เลนนอน (Otis - Lennon School Ability test) และตัวแปรอื่น ๆ ได้แก่ความ

สามารถด้านภาษาและด้านจำนวน จากแบบทดสอบวัดความถนัดในการเรียน, เกรดเฉลี่ย, ภูมิหลัง, เพศและระดับการศึกษาของบิดามารดา แบบสำรวจความฉลาดทางอารมณ์ (EQI) มีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและมีความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ .81 ผลการศึกษาพบว่า คะแนนจากการวัดความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์ความฉลาดทางอารมณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีความสัมพันธ์กับเกรดเฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีความสัมพันธ์กับภูมิหลังและระดับการศึกษาของบิดามารดาอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เพศหญิงมีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สรุปได้ว่าแบบสำรวจความฉลาดทางอารมณ์ เป็นเครื่องมือที่มีความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นในการวัดความฉลาดทางอารมณ์

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของนักการศึกษาและนักจิตวิทยาทั้งในและต่างประเทศ ผู้วิจัยได้รวบรวมและสรุปแนวคิดเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ตามแนวคิดของ โกลแมน (Goleman, 1998) ไว้ในการศึกษาการวิจัยครั้งนี้คือ

ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการตระหนักรู้ถึงความรู้สึก ความคิด และภาวะอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น รู้จักควบคุมโดยการบริหารจัดการกับอารมณ์ตนเองเพื่อให้แสดงพฤติกรรมอย่างเหมาะสมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ตลอดจนสร้างแรงจูงใจให้ตนเองเพื่อไปสู่เป้าหมาย ซึ่งวัดได้จากแบบทดสอบวัดความฉลาดทางอารมณ์ของ สุกภาพร พิสิษฐ์พัฒนา (2543) ความฉลาดทางอารมณ์ ประกอบด้วย

1. การตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Awareness หรือ Knowing one's Emotion)

หมายถึง การรู้เท่าทันอารมณ์ตนเองและผู้อื่น รู้สาเหตุที่ทำให้เกิดอารมณ์และความรู้สึกนั้นๆ และสามารถคาดเดาผลที่จะเกิดตามมา มีสติอยู่ตลอดเวลา รู้จุดด้อยของตนเอง สามารถประเมินตนเองได้ตามความเป็นจริง ยอมรับสภาพความเป็นจริงของตนเอง มีความมั่นใจและเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง และเห็นคุณค่าตนเอง

2. การควบคุมตนเอง (Self Regulation) หมายถึงการจัดการกับอารมณ์ต่างๆ ที่

เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ปรับอารมณ์ให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ การควบคุมอารมณ์และความรู้สึกของตนเองให้อยู่ในสภาพปกติ เมื่อมีอารมณ์โกรธหรือความฉุนเฉียวสามารถสะกดกลั้นได้ มีจิตใจหนักแน่นมั่นคงไม่หวั่นไหวต่อเหตุการณ์ต่างๆ มีความสามารถในการปรับตัว ยืดหยุ่นในการจัดการกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น แสดงออกได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ รักษาความเป็นผู้ที่ซื่อสัตย์ และคุณงามความดีได้ สามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ มีความสุข และเปิดใจกว้างกับความคิด ข้อมูล หรือวิธีการใหม่ๆ เป็นผู้มีความรับผิดชอบ มีเทคนิคการคลายเครียด รู้จักผ่อนคลาย และแสดงออกอย่างเหมาะสม

3. การสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง (Motivation Oneself) หมายถึง การนำเอาอารมณ์และความรู้สึก

ของตนมาสร้างพลังและให้กำลังใจตนเองในการกระทำต่างๆ มีความคิดริเริ่มพร้อมที่จะทำงานตามโอกาสอำนวย พยายามหาวิธีการแก้ปัญหาและปรับปรุงเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ มองโลกในแง่ดี มีอารมณ์ขัน สามารถสร้างความสนุกสนานให้เกิดขึ้นกับตนเองและผู้อื่น สามารถเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคได้อย่างไม่ย่อท้อ มีความมุ่งมั่นไปสู่เป้าหมาย และอดทนต่อการรอคอยโอกาสเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่ดีกว่า

4. การเข้าใจอารมณ์ผู้อื่น (Recognizing Emotion in Other หรือ Empathy) หมายถึง การรับรู้

และเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก และความต้องการของผู้อื่น มีความเห็นใจผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา มีจิตใจใฝ่บริการ เป็นผู้ฟังที่ดี ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นสามารถคาดเดาและตอบสนองต่อความต้องการของผู้อื่นได้ รู้ถึงทัศนคติความคิดเห็นของกลุ่มและสามารถคาดเดาสถานการณ์ในด้านความสัมพันธ์ของบุคคลได้

5. การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น (Handing Relationships) หมายถึง การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบข้าง มีความคล่องในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี ให้ความร่วมมือกับผู้อื่นและแสวงหาความร่วมมือจากผู้อื่นเพื่อร่วมกันทำงานให้บรรลุเป้าหมาย สามารถโน้มน้าวความคิดเห็นของบุคคลอื่นได้อย่างนุ่มนวล มีความเป็นผู้นำ สื่อสารชัดเจน สามารถเจรจาต่อรองแก้ไขหาทางยุติข้อขัดแย้งได้อย่างเหมาะสม มีน้ำใจ เอื้ออาทร ห่วงใยผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

จากการวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของนักการศึกษาและนักจิตวิทยา ผู้วิจัยมีความคิดว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรม 4 MAT และการสอนแบบไตรสิกขา มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความฉลาดทางอารมณ์ของผู้เรียน การที่ผู้เรียนแต่ละคนจะประสบผลสำเร็จในการเรียนและการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขนั้น จะต้องอาศัยความฉลาดทางปัญญา และความฉลาดทางอารมณ์ประกอบเข้าด้วยกัน และความฉลาดทางอารมณ์นั้นมีส่วนสำคัญกับการมีความสุขในชีวิตอย่างมาก ซึ่งทั้งความฉลาดทางปัญญา และความฉลาดทางอารมณ์ ผู้เรียนสามารถพัฒนาให้สูงขึ้นได้ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและสภาพแวดล้อมที่ดีและเหมาะสมที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมที่ได้พัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ และผู้วิจัยคิดว่า การที่ได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามรูปแบบ 4 MAT โดยใช้ชุดกิจกรรม 4 MAT เป็นเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ความสำคัญกับความสุขของผู้เรียน 4 แบบ และแต่ละขั้นของกิจกรรมเน้นกระตุ้นเซลล์ประสาททั้งสมองซีกซ้ายและขวา ไปพร้อมกันอย่างสมดุล เพราะความฉลาดทางอารมณ์เกิดจากการใช้สมองซีกขวา และการสอนแบบไตรสิกขานั้นได้เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติและฝึกอบรมตนเอง โดยเน้น ศีล สมาธิ ปัญญา ทำให้เห็นคุณค่าในตนเองและรับรู้ความรู้สึกของตนเองและบุคคลรอบข้างเป็นอย่างดี

11. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา

งานวิจัยในประเทศ

สุมิตรา สุประดิษฐ์ ณ อยุธยา (2539 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนกับการสอนตามคู่มือครู พบว่า กลุ่มทดลองคือกลุ่มที่เรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนกับกลุ่มควบคุมคือกลุ่มที่เรียนด้วยการสอนตามคู่มือครูมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สำเนียง ศิลป์ประกอบ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนความรับผิดชอบในการเรียน และความเชื่อมั่นในตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยบทเรียนสำเร็จรูปกับนักเรียนด้วยการสอนตามคู่มือครูพบว่ากลุ่มทดลองคือกลุ่มที่เรียนด้วยบทเรียนสำเร็จรูปและกลุ่มควบคุมคือกลุ่มที่เรียนด้วยการสอนตามคู่มือครูมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

งานวิจัยต่างประเทศ

เพค (Peck, 1976 : 4233-A) ได้เปรียบเทียบการสอนตามจุดประสงค์ด้านความคิด ความเข้าใจ และด้านความรู้ในสถานการณ์ 3 อย่าง คือ การสอนในห้องเรียน การสอนนอกห้องเรียน และการผสมผสานระหว่างการสอนในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนนอกห้องเรียน มี

คะแนนความคิด ความเข้าใจ เฉลี่ยหลังจากการสอนเพิ่มมากขึ้นอีก 2 กลุ่ม มีคะแนนเฉลี่ยหลังการสอนสูงขึ้นแต่ไม่มากเท่ากับกลุ่มที่รับการสอนนอกห้องเรียนและในห้องเรียน

สัมพัทธ์ (ชำนาญ เอี่ยมสำอาง. 2539 : 77 ; อ้างอิงจาก Lumpkin.1991 : Dissertation Abstract Internationnal.) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความคงทนในเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนเกรด 5 และนักเรียนเกรด 6 ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มทดลองที่เป็นนักเรียนเกรด 5 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคงทนในเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาไม่แตกต่างกัน ส่วนกลุ่มทดลองที่เป็นนักเรียนเกรด 6 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาสูงกว่ากลุ่มควบคุม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การดำเนินการทดลอง
4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 จำนวน 410 คน จำนวนห้องเรียนทั้งหมด 8 ห้องเรียน จากโรงเรียนกุนนทีรุทธARAM วิทยาคม แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ประกอบด้วย

นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 โรงเรียนกุนนทีรุทธARAM วิทยาคม จำนวน 2 ห้องเรียน ห้องเรียนละ 40 คน รวม 80 คน โดยวิธีการจับสลากมา 2 ห้องเรียนจากประชากร 8 ห้องเรียน ซึ่งโรงเรียนกุนนทีรุทธARAM วิทยาคม ได้จัดห้องเรียนโดยความสามารถของนักเรียน

กลุ่มทดลองที่ 1 การสอนแบบไตรสิกขา

กลุ่มทดลองที่ 2 การสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT

2. เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีดังนี้

1. แผนการสอนเพื่อใช้สอนชุดกิจกรรม 4 MAT
2. แผนการสอนแบบไตรสิกขา
3. ชุดกิจกรรม 4 MAT จำนวน 9 ชุด
4. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ส 018 เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
5. แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์

1. แผนการสอนเพื่อใช้ชุดกิจกรรม 4 MAT

- 1.1 ศึกษาหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และคู่มือครู รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ของกรมวิชาการ

1.2 วิเคราะห์หลักสูตร เนื้อหา และจุดประสงค์การเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้เลือก เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีทั้งหมด 9 เรื่อง

- 1.2.1 เบญจศีล-เบญจธรรม ข้อที่ 1
- 1.2.2 เบญจศีล-เบญจธรรม ข้อที่ 2
- 1.2.3 เบญจศีล-เบญจธรรม ข้อที่ 3
- 1.2.4 เบญจศีล-เบญจธรรม ข้อที่ 4
- 1.2.5 เบญจศีล-เบญจธรรม ข้อที่ 5
- 1.2.6 ความกตัญญูกตเวทิต์
- 1.2.7 โอวาท 3
- 1.2.8 หิริ -โอตตปปะ
- 1.2.9 หน้าทีชาวพุทธ

1.3 สร้างแผนการสอนเพื่อใช้ชุดกิจกรรม 4 MAT วิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา นำแผนการสอนเพื่อใช้ในชุดกิจกรรม 4 MAT วิชาสังคมศึกษาและนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนสังคมศึกษา (พระพุทธศาสนา) และการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา ภาษาที่ใช้ในชุดกิจกรรม 4 MAT วิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา ซึ่งผลปรากฏว่าแผนการสอนที่ได้สร้างขึ้นผู้เขียนได้แก้ไขในเรื่องของความผิดรวบยอด และกิจกรรมที่จะใช้สอนในแต่ละแผนการสอน ครอบคลุมกับเวลาที่จำกัดเพราะการทดลองแต่ละแผนการสอน แผนละ 2 คาบ ได้ปรับปรุงและจัดกิจกรรมให้เข้ากับผู้เรียนที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

1.4 ปรับปรุงแผนการสอนเพื่อใช้ชุดกิจกรรม 4 MAT วิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนาตามคำแนะนำของประธานกรรมการ และผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปสร้างชุดกิจกรรม 4 MAT วิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา

2. แผนการสอนแบบไตรสิกขา

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแผนการสอนดังต่อไปนี้

2.1 ศึกษาหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2534) และคู่มือครู รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของกรมวิชาการ

2.2 ศึกษาหลักการ การสอนแบบไตรสิกขาจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนขอคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ

2.3 ศึกษาหลักสูตร ความมุ่งหมายของหลักสูตร จุดประสงค์การเรียนรู้ของวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อนำมาใช้ในการสร้างแผนการสอน

2.4 ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหาที่จะนำมาสร้างแผนการสอนจากหนังสือพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2.5 จากคำอธิบายรายวิชา จุดประสงค์รายวิชา วิเคราะห์เป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ แล้วสร้างแผนการสอนแบบไตรสิกขา จำนวน 20 คาบ ซึ่งประกอบด้วย

- 2.5.1 หลักการและความคิดรวบยอด
- 2.5.2 จุดประสงค์การเรียนรู้
- 2.5.3 เนื้อหา
- 2.5.4 กิจกรรมการเรียนการสอน
- 2.5.5 สื่อการสอน
- 2.5.6 การวัดและประเมินผล

2.6 นำแผนการสอนที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขความถูกต้องเนื้อหา และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และได้รับการตรวจเหมือนกับ ข้อ 1.3

2.7 นำแผนการสอนที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน กุณที่รุทธารามวิทยาคม แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพมหานครที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน เพื่อหาข้อบกพร่องในการใช้ภาษา ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนการสอนกับเวลาที่กำหนดแล้วมา แก้ไขปรับปรุงแผนการสอนให้ดียิ่งขึ้นก่อนจะนำไปทดลองจริง

2.8 นำแผนการสอนแบบไตรสิกขาไปสอนเพื่อทำการวิจัยต่อไป

3. ชุดกิจกรรม 4 MAT

ขั้นตอนการสร้างชุดกิจกรรม 4 MAT มีดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การเตรียมเอกสารด้านวิชาการ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ก่อนที่จะลงมือสร้างชุดกิจกรรม 4 MAT พระพุทธศาสนา

1.1 ศึกษาหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และคู่มือครู รายวิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

1.2 วิเคราะห์เนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ รายวิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรม 4 MAT

1.3 ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับหลักการและวิธีการการสร้างชุดกิจกรรม เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างชุดกิจกรรม 4 MAT วิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา

1.4 เลือกบทเรียน ผู้วิจัยได้เลือกเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีทั้งหมด 9 เรื่อง ในการสร้างชุดกิจกรรม และได้แบ่งเนื้อหาออกเป็นชุดได้ทั้งหมด 9 ชุด ดังนี้

- 1.4.1 ชุดที่ 1 เบญจศีล-เบญจธรรม ข้อที่ 1
- 1.4.2 ชุดที่ 2 เบญจศีล-เบญจธรรม ข้อที่ 2
- 1.4.3 ชุดที่ 3 เบญจศีล-เบญจธรรม ข้อที่ 3
- 1.4.4 ชุดที่ 4 เบญจศีล-เบญจธรรม ข้อที่ 4
- 1.4.5 ชุดที่ 5 เบญจศีล-เบญจธรรม ข้อที่ 5
- 1.4.6 ชุดที่ 6 ความกตัญญูกตเวที
- 1.4.7 ชุดที่ 7 เรื่อง โอวาท 3
- 1.4.8 ชุดที่ 8 หิริ-โอตตปปะ

1.4.9 ชุดที่ 9 หน้าสีขาวพุทธ

ขั้นที่ 2 การสร้างชุดกิจกรรม 4 MAT ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. กำหนดรูปแบบของชุดกิจกรรม โดยผู้วิจัยได้ปรับปรุงแนวคิดการสร้างชุดกิจกรรม คาร์ดาเรลลี (Cardarelli, 1973 : 150) ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2523 : 120) ซึ่งประกอบด้วย

- 1.1 คู่มือการใช้ชุดกิจกรรม 4 MAT เป็นส่วนที่อธิบายรายละเอียดการใช้ชุดกิจกรรม
 - 1.2 ชื่อชุดกิจกรรม
 - 1.3 คำชี้แจง เป็นส่วนที่อธิบายลักษณะของกิจกรรม
 - 1.4 จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เป็นส่วนที่ระบุเป้าหมายที่จะให้เกิดขึ้นหลังจากที่นักเรียนทำกิจกรรมในชุดกิจกรรมนั้นจบลงไปแล้ว
 - 1.5 เวลาที่ใช้
 - 1.6 สื่อการเรียนรู้
 - 1.7 เนื้อหาสาระเป็นส่วนที่อธิบายให้ความรู้และแบบฝึกหัดระหว่างเรียน
 - 1.8 แบบทดสอบก่อนเรียน
 - 1.9 กิจกรรมที่ใช้ในการเรียนการสอน โดยใช้การจัดรูปแบบ 4 MAT
 - 1.10 การประเมินผล เป็นส่วนที่ให้นักเรียนได้ประเมินความรู้ความสามารถของตนเองจากการศึกษาด้วยชุดกิจกรรมตามสภาพจริงจากการปฏิบัติกิจกรรม และแบบทดสอบหลังการใช้ชุดกิจกรรม 4 MAT ซึ่งกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
2. กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้
3. นำชุดกิจกรรม 4 MAT วิชาพระพุทธศาสนา พร้อมกับคู่มือครู เสนอประธานกรรมการและผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตรวจสอบเกี่ยวกับความเที่ยงตรงของเนื้อหา ความถูกต้องของภาษา ความเหมาะสมของชุดกิจกรรม 4 MAT จากนั้นนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข
4. นำชุดกิจกรรม 4 MAT พร้อมคู่มือครูเพื่อใช้ประกอบการสอนชุดกิจกรรมที่ปรับปรุงแล้ว เสนอต่อประธานกรรมการตรวจพิจารณาอีกครั้ง แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เรียบร้อย พร้อมทั้งจะนำไปทดสอบหาคุณภาพและประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT เพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้
- ##### ขั้นที่ 3 การหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT วิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ดำเนินการหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม ตามเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการและผลลัพธ์โดยเฉลี่ย 80/80 เครื่องมือ ไปทดลองกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนกุญแจราษฎร์วิทยาคม ตามลำดับขั้นดังนี้
1. การหาประสิทธิภาพเป็นรายบุคคล (1:4)

ผู้วิจัยนำชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT ทั้ง 9 ชุด วิชาพระพุทธศาสนา ส 018 พระพุทธศาสนา ไปทดลองรายบุคคลกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนกุนนทีรุทธารามวิทยาคม จำนวน 4 คน ที่เรียนเก่ง ปานกลาง อ่อน เพื่อพิจารณาเกี่ยวกับภาษาและกิจกรรมที่จัดไว้ในเครื่องมือต่างๆ เก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ โดยการสังเกตพฤติกรรมและผู้วิจัยได้จัดบันทึกไว้อย่างละเอียด จากการสัมภาษณ์ ผู้เรียน ตลอดจนตรวจสอบผลงานการทำแบบฝึกหัดระหว่างเรียน เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือ

2. การหาประสิทธิภาพเป็นกลุ่ม (1 : 12)

ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือต่างๆที่สร้างขึ้น ที่ได้ปรับปรุงจากการทดลองเป็นรายบุคคล นำมาทดลองกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนกุนนทีรุทธารามวิทยาคม จำนวน 12 คน ซึ่งแบ่งนักเรียน ออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 4 คน แต่ละกลุ่มก็จะมีนักเรียนที่มีความแตกต่างกันคือ มีคนเก่ง 1 คน ปานกลาง 2 คน อ่อน 1 คน จำนวน 3 กลุ่ม โดยสังเกตพฤติกรรมอย่างใกล้ชิด เพื่อดูข้อบกพร่องเกี่ยวกับเนื้อหาสาระ ความ คิดรวบยอดของแต่ละชุดกิจกรรม ว่าผู้เรียนไม่เข้าใจหรืออ่านแล้วรู้สึกสับสน ตลอดจนการจัดกิจกรรมที่ไม่ให้ นำเมื่อแก่ผู้เรียน การปฏิบัติ และ เวลา ว่าเป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่จากนั้นนำข้อบกพร่องทั้งหมดของ ชุดกิจกรรมมาปรับปรุงแก้ไข

3. ขั้นตอนการทดลอง เพื่อหาประสิทธิภาพภาคสนาม

ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้น ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อ 1 และข้อ 2 ไปทดลองใช้กับ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนกุนนทีรุทธารามวิทยาคม จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 50 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม ตามสูตร E_1 / E_2 โดยยึดเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

การหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมจะใช้ได้หรือไม่ พิจารณาจากเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 คือ

80 ตัวแรกเป็นคะแนนของนักเรียนทั้งหมดที่ตอบคำถามซึ่งมีคำถามทั้งหมด 9 ชุด ว่า ปฏิบัติตามจุดมุ่งหมายของแต่ละชุดกิจกรรมได้คะแนนไม่น้อยกว่า 80 %

80 ตัวหลังเป็นคะแนนความสามารถของนักเรียนทั้งหมดเมื่อเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการ เรียนแล้วทำแบบทดสอบหลังเรียนได้ไม่น้อยกว่า 80 %

เมื่อพิจารณาข้อมูล 80 ตัวแรกและ 80 ตัวหลัง ถึงเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ถือว่าเป็นชุดกิจกรรมการเรียนที่เหมาะสมในนำไปใช้ได้ ถ้าไม่ถึงเกณฑ์ถือว่าเป็นชุดกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมต้องปรับปรุงใหม่

การหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT ได้ผลดังนี้

ชุดที่ 1 เบญจศีล-เบญจธรรม ข้อที่ 1 ประสิทธิภาพชุด 83.75 / 81.25

ชุดที่ 2 เบญจศีล-เบญจธรรม ข้อที่ 2 ประสิทธิภาพชุด 81.25 / 81.25

ชุดที่ 3 เบญจศีล-เบญจธรรม ข้อที่ 3 ประสิทธิภาพชุด 84.37 / 83.75

ชุดที่ 4 เบญจศีล-เบญจธรรม ข้อที่ 4 ประสิทธิภาพชุด 80.62 / 82.5

ชุดที่ 5 เบญจศีล-เบญจธรรม ข้อที่ 5 ประสิทธิภาพชุด 83.75 / 81.25

ชุดที่ 6 ความกตัญญูกตเวที ประสิทธิภาพชุด 80.3 / 83.25

ชุดที่ 7 โอวาท 3 ประสิทธิภาพชุด 80.93 / 81.25

ชุดที่ 8 หิริ-โอตตปปะ ประสิทธิภาพชุด 80.40 / 83.75

ชุดที่ 9 หน้าที่ชาวพุทธ ประสิทธิภาพชุด 80.62 / 82.5

4.แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตามลำดับดังนี้

1. ศึกษาการสร้างแบบทดสอบ จากหนังสือเทคนิคการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนวิชา สังคมศึกษาของ สมบูรณ์ ชิตพงศ์ (2523 : 1-140) เทคนิคการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน วิชาสังคมศึกษาของนิเวศน์ ธรรมรักษ์ (2530 : 1-238) เทคนิคการเขียนข้อสอบของชวาล แพ้ตกุล (2522 : 1- 40)
2. ทำการวิเคราะห์หลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา ตามเนื้อหาคือ เบญจศีล เบญจธรรม ความกตัญญูทเวที โอวาท 3 หิริ – โอตตปปะ หน้าที่ชาวพุทธ ที่นำมาทดลอง เพื่อหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา ผลจากการวิเคราะห์จัดทำเป็นตารางวิเคราะห์รายวิชาสำหรับเป็นเกณฑ์ในการตัดสินว่าจะต้องวัดพฤติกรรมในเนื้อหาอะไร เป็นจำนวนมากน้อยเพียงใดเนื้อหา จุดประสงค์เชิง พฤติกรรมหรือไม่ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างแบบทดสอบจำนวนทั้งหมด 103 ข้อ แล้วคัดเลือกแบบทดสอบที่มีค่าดัชนี ความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป มาปรับปรุงคำถามตัวเลือกการใช้ภาษา ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ใช้ได้ทั้งหมด 60 ข้อ และได้จัดพิมพ์เป็นชุดแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์
3. นำแบบทดสอบที่ได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ ไปทำการทดสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนกุญชรวิทย์วิทยาคม ที่เคยเรียนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ผ่านมาแล้ว จำนวน 100 คน เพื่อหาคุณภาพของแบบทดสอบ
4. ตรวจสอบให้คะแนนแบบทดสอบที่นักเรียนทำ โดยให้คะแนนแบบทดสอบที่นักเรียนทำ โดยให้ คะแนน 1 คะแนนสำหรับข้อที่ตอบถูก และให้ 0 คะแนนสำหรับข้อที่ตอบผิด ไม่ตอบ หรือ ตอบเกิน 1 คำตอบ
5. นำผลจากข้อ 4. มาวิเคราะห์เป็นรายข้อ เพื่อหาความยาก (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) โดยใช้ เทคนิค 27 % ของ จุง เทร์ ฟาน (Fan. 1952 : 3-32) แล้วเลือกเฉพาะข้อสอบที่มีความยากง่าย (p) ระหว่าง .20 ถึง .80 และมีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ .20 ขึ้นไป (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 217 -219) คัดเลือกไว้จำนวน 40 ข้อ โดยมีค่าความยากง่ายระหว่าง .22 - .63 และมีค่าอำนาจ จำแนกระหว่าง .26 - .67
6. นำแบบทดสอบที่คัดเลือกแล้วไปทดสอบกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน กุญชรวิทย์วิทยาคม จำนวน 100 คน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างอีกกลุ่มหนึ่ง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบ ทดสอบโดยใช้สูตร KR – 20 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. 2538 : 197-199) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.74

ตัวอย่าง : แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา ส 018

คำชี้แจง : แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา ส 018 เป็นแบบทดสอบแบบเลือกตอบ ชนิด 5 ตัวเลือก ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว

เรื่อง หิริ - โอตตปปะ

(ความรู้ ความจำ) (0) การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ หมายถึงบริสุทธิ์จากสิ่งใด

1. ความกลัว
2. ความกังวล
3. ความสงสัย
4. ความหลงผิด
5. ความเศร้าหมอง

ตอบ 5

(ความเข้าใจ) (00) ข้อใดเป็นลักษณะของคนที่มีหิริ - โอตตปปะ

1. ตระหนี่
2. ประมาท
3. เห็นแก่ตัว
4. ผูกพยาบาท
5. กล้าทำความชั่ว

ตอบ 5

(วิเคราะห์) (000) กรณีใดไม่เกี่ยวข้องกับวิธีการฝึกให้มีหิริ-โอตตปปะ

1. รู้จักพิจารณาถึงบาปบุญคุณโทษ
2. ให้เห็นคุณค่าของการมีทรัพย์สิน
3. เมื่อทำสิ่งใดให้คำนึงถึงศักดิ์ศรี
4. ให้เห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์
5. มีความรังเกียจต่อการทำความชั่ว

ตอบ 1

5. แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์

การสร้างแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์

นำแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ที่ได้มาตรฐานแล้ว ของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเป็นแบบประเมินที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า มีคำตอบให้เลือก 4 ตัวเลือก จำนวน 52 ข้อ มาจัดพิมพ์ โดยมีการให้คะแนนตามเกณฑ์ ดังนี้

1. การแบ่งกลุ่มให้คะแนน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม แสดงไว้ในตาราง 1 ดังนี้

ตาราง 1 การแบ่งกลุ่มให้คะแนน

ตัวอย่าง : แบบประเมิน

คำแนะนำ : แบบประเมินนี้เป็นประโยคที่มีข้อความเกี่ยวข้องกับอารมณ์และความรู้สึกที่แสดงออกในลักษณะต่างๆ แม้ว่าบางประโยคอาจไม่ตรงกับที่นักเรียนเป็นอยู่ก็ตาม ขอให้เลือกคำตอบที่ตรงกับตัวนักเรียนมากที่สุด ไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด ดีหรือไม่ดี โปรดตอบตามความจริง และตอบทุกข้อ เพื่อที่จะได้รู้จักตนเองและวางแผนพัฒนาตนเองต่อไป

มีคำตอบ 4 คำตอบ สำหรับข้อความแต่ละประโยคคือ ไม่จริง จริงบางครั้ง ค่อนข้างจริง จริงมาก โปรดใส่เครื่องหมาย / ในช่องที่นักเรียนคิดว่าตรงกับตัวนักเรียนมากที่สุด

ด้าน	ด้านย่อย	ไม่จริง	จริงบางครั้ง	ค่อนข้างจริง	จริงมาก	คะแนน
ดี	<u>ควบคุมตนเอง</u> 0) เวลาโกรธหรือไม่สบาย ฉันรับรู้ได้ว่าเกิดอะไรขึ้นกับฉัน <u>เห็นใจผู้อื่น</u> 00) ฉันสังเกตได้ เมื่อคนใกล้ชิดมีอารมณ์เปลี่ยนแปลง <u>รับผิดชอบ</u> 000) เป็นเรื่องธรรมดาที่จะเอาเปรียบผู้อื่นเมื่อมีโอกาส					
เก่ง	<u>มีแรงจูงใจ</u> 0) ฉันไม่รู้ว่าฉันเก่งเรื่องอะไร <u>ตัดสินใจและแก้ปัญหา</u> 00) บ่อยครั้งที่ฉันไม่รู้ว่าจะอะไรทำให้ฉันไม่มีความสุข <u>สัมพันธ์ภาพ</u> 000) ฉันทำความรู้จักผู้อื่นได้ง่าย					
สุข	<u>พอใจชีวิต</u> 0) ทุกปัญหามักมีทางออกเสมอ <u>สุขสงบทางใจ</u> 00) ฉันไม่รู้ว่าจะหาอะไรทำ เมื่อรู้สึกเบื่อหน่าย					

นำแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนกุนทรพิทยราชมหาวิทยาลัย จำนวน 2 ห้องเรียน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT วิชาพระพุทธศาสนา

เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient) ของครอนบัต (Cronbach) (ล้วน สายล้วนและอังคณา สายยศ. 2538 : 170 – 172) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.80

3. การดำเนินการทดลอง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ผู้วิจัยใช้แบบแผนการทดลอง แบบ Randomized Control Pretest-Posttest Design (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540 : 62)

ตาราง 3 แบบแผนการทดลอง

กลุ่ม	สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
RE ₁	T ₁	X ₁	T ₂
RE ₂	T ₁	X ₂	T ₂

สัญลักษณ์ที่ใช้ในแบบแผนการทดลอง

RE ₁	แทน	กลุ่มทดลองที่ 1 ที่เลือกมาแบบสุ่ม
RE ₂	แทน	กลุ่มทดลองที่ 2 ที่เลือกมาแบบสุ่ม
T ₁	แทน	การสอบก่อนการทดลอง
T ₂	แทน	การสอบหลังการทดลอง
X ₁	แทน	การสอนแบบไทรสิกขา
X ₂	แทน	การสอนโดยใช้ชุดกิจกรรม MAT

ดำเนินการทดลองตามขั้นตอนดังนี้

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองตามขั้นตอน ดังนี้

1. ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) กับกลุ่มทดลองทั้ง 2 กลุ่ม โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา และแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ แล้วบันทึกผลการสอบไว้
2. ผู้วิจัยเป็นผู้สอนนักเรียนทั้งสองกลุ่ม กลุ่มทดลองกลุ่มที่ 1 ใช้การสอนแบบไทรสิกขา กลุ่มทดลองกลุ่มที่ 2 สอนโดยใช้ ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT ทั้งสองกลุ่มนี้ใช้เนื้อหาเดียวกัน และระยะเวลาเท่ากัน คือ จำนวน 20 คาบ คาบละ 50 นาที
3. หลังจากเสร็จสิ้นการทดลอง ทำการทดสอบ (Posttest) ทั้งสองกลุ่มอีกครั้งโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา และแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งเป็นแบบทดสอบชุดเดิมอีกครั้ง
4. ตรวจสอบจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ นำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐาน

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ใช้สถิติการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. สถิติพื้นฐาน

1.1 ทหาค่าเฉลี่ยโดยคำนวณจากสูตร (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. 2538 : 73)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ \bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย
$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

1.2 ค่าความแปรปรวน (Variance) คำนวณจากสูตร

$$S^2 = \frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}$$

เมื่อ S^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนน
X	แทน	คะแนนแต่ละตัว
$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
$\sum X^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

2. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่

2.1 การค่าความเที่ยงตรงของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา พระพุทธศาสนา (ส 018) โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2538 : 117)

$$\text{สูตร IOC} = \frac{\sum R}{N}$$

IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์

$\sum R$	แทน	ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

2.2 หาค่าความยาก (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา พระพุทธศาสนา โดยใช้เทคนิค 27 % จากตารางวิเคราะห์ข้อสอบของ จุง เตห์ ฟาน (Fan, 1952 : 3 – 32)

2.3 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา (ส 018) โดยคำนวณจากสูตร KR 20 คูเดอร์ – ริชาร์ดสัน (Kuder Richardson) (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ, 2538 : 197 – 199)

$$r_{tt} = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum pq}{S_t^2} \right]$$

เมื่อ	r_{tt}	แทน	ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
	n	แทน	จำนวนข้อของแบบทดสอบ
	p	แทน	สัดส่วนของผู้ที่ทำได้ในข้อหนึ่งๆ หรือ จำนวนคนที่ถูก จำนวนคนทั้งหมด
	q	แทน	สัดส่วนของผู้ที่ทำได้ในข้อหนึ่งๆ คือ 1 - q
	S_t^2	แทน	คะแนนความแปรปรวนของเครื่องมือฉบับนั้น

2.4 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ ทั้งฉบับโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ, 2538 : 170- 172)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left(1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right)$$

เมื่อ	α	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น
	n	แทน	จำนวนข้อในแบบประเมิน
	S_i^2	แทน	คะแนนความแปรปรวนเป็นรายข้อ
	S_t^2	แทน	คะแนนความแปรปรวนของเครื่องมือทั้งฉบับ

3. สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน

คำนวณค่าสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 และ ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาพระพุทธศาสนาและความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดย

การสอนแบบไตรสิกขา และชุดกิจกรรมการสอน 4 MAT โดยใช้สถิติ t – test ในรูปของผลต่างของคะแนน (Difference Score) คำนวณจากสูตร (Scott and Wertheimer. 1964 : 264)

$$t = \frac{MD_1 - MD_2}{S_{MD_1-MD_2}}; df = n_1 + n_2 - 2$$

$$S_{MD_1-MD_2} = \sqrt{\frac{S^2_D}{n_1} + \frac{S^2_D}{n_2}}$$

$$S^2_D = \frac{\sum (D_1 - MD_2)^2 + \sum (D_2 + MD_2)^2}{n_1 + n_2 - 2}$$

เมื่อ	t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณาที่ใช้ในการพิจารณา t – distribution
	D ₁	แทน	คะแนนผลต่างระหว่างการทดสอบหลังเรียนกับก่อน การเรียนของกลุ่มทดลองที่ 1
	D ₂	แทน	คะแนนผลต่างระหว่างการทดสอบหลังเรียนกับก่อน การเรียนของกลุ่มทดลองที่ 2
	MD ₁	แทน	ค่าเฉลี่ยของความแตกต่างระหว่างการทดสอบหลัง การเรียนกับก่อนการเรียนของกลุ่มทดลองที่ 1
	MD ₂	แทน	ค่าเฉลี่ยของความแตกต่างระหว่างการทดสอบหลัง การเรียนกับก่อนการเรียนของกลุ่มทดลองที่ 2
	S _{MD₁-MD₂}	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของผลต่างระหว่างการ ทดสอบหลังการเรียนกับก่อนการเรียนของกลุ่มทดลองที่ 1 กับกลุ่มทดลองที่ 2
	S ² _D	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนความแตกต่าง ระหว่างการ ทดสอบก่อนการเรียนกับหลังการเรียนของกลุ่มทดลองที่ 1 กับกลุ่มทดลองที่ 2
	n ₁	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มทดลองที่ 1
	n ₂	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มทดลองที่ 2

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เข้าใจตรงกันในการแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ให้ความหมายของสัญลักษณ์ที่ใช้ดังนี้

n	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
\bar{X}	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ย
\bar{X}_1	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบก่อนเรียน
\bar{X}_2	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบหลังเรียน
MD	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนระหว่างการทดสอบหลังการเรียนกับก่อนการเรียน
$S_{MD_1-MD_2}$	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของผลต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างการทดสอบหลังการเรียนกับก่อนการเรียนของกลุ่มตัวอย่าง
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t -distribution
**	แทน	ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ที่เรียนโดยการสอนแบบไตรสิกขา และชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT วิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา
2. เปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียน ที่เรียนโดยการสอนแบบไตรสิกขา และชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT วิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ดังนี้

1. จากจุดหมายข้อที่ 1 ที่ว่า เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยการสอนแบบไตรสิกขา กับชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT ซึ่งมีสมมติฐานว่านักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยการสอนแบบไตรสิกขา กับชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน จากการทดสอบสมมติฐานโดยใช้ t -test แบบ Independent Groups ในรูปผลต่างของคะแนน (Difference Score) ปรากฏผลดังในตาราง 4

ตาราง 4 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบไตรสิกขา กับนักเรียนที่เรียนโดยชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT

กลุ่มตัวอย่าง	n	\bar{X}_1	\bar{X}_2	MD	$S_{MD_1-MD_2}$	t
กลุ่มทดลองที่ 1	40	16.93	22.05	5.12		
					0.45	0.11
กลุ่มทดลองที่ 2	40	16.75	20.60	3.85		

ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จากตาราง 4 แสดงว่าก่อนสอนนักเรียนในกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนใกล้เคียงกัน ($\bar{X}_1 = 16.93$, $\bar{X}_2 = 16.75$) หลังสอนนักเรียนในกลุ่มทดลองที่ 1 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนในกลุ่มทดลองที่ 2 เพื่อให้ทราบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ จึงทำการทดสอบใช้ โดยใช้ t-test ในรูปผลต่างของคะแนน (Difference Score) พบว่านักเรียนกลุ่มที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา โดยการสอนแบบไตรสิกขา กับนักเรียนกลุ่มที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนาโดยชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ในข้อที่ 1

2. จากจุดมุ่งหมายข้อ 2 ที่ว่า เพื่อศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบไตรสิกขากับการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT ซึ่งมีสมมติฐาน นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบไตรสิกขา กับชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT มีความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกัน จากการทดสอบสมมติฐานโดยใช้ *t*-test แบบ Independent Groups ในรูปผลต่างของคะแนน (Difference Score) ปรากฏผลดังในตาราง 5

ตาราง 5 การเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบไตรสิกขา กับนักเรียนที่เรียนโดยการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT

กลุ่มตัวอย่าง	n	\bar{X}_1	\bar{X}_2	MD	$S_{MD_1-MD_2}$	t
ความฉลาดทางอารมณ์ด้านดี						
กลุ่มทดลองที่ 1	40	48.13	48.19	0.77	0.27	6.81**
กลุ่มทดลองที่ 2	40	48.20	48.27	0.02		
ความฉลาดทางอารมณ์ด้านเก่ง						
กลุ่มทดลองที่ 1	40	42.25	43.83	1.58	0.05	7.20**
กลุ่มทดลองที่ 2	40	41.80	42.47	1.22		
ความฉลาดทางอารมณ์ด้านมีสุข						
กลุ่มทดลองที่ 1	40	51.5	55.90	4.25	2.87	0.84
กลุ่มทดลองที่ 2	40	52.01	53.37	1.82		
ความฉลาดทางอารมณ์รวม 3 ด้าน						
กลุ่มทดลองที่ 1	40	142.02	148.25	6.23	0.82	3.00**
กลุ่มทดลองที่ 2	40	142.00	144.00	2.00		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 5 แสดงว่าก่อนสอนนักเรียนในกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 มีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์รวม 3 ด้านใกล้เคียงกัน ($\bar{X}_1 = 142.02$, $\bar{X}_2 = 142.00$) หลังสอนนักเรียนในกลุ่มทดลองที่ 1 มีผลคะแนนความฉลาดทางอารมณ์รวม 3 ด้านสูงกว่านักเรียนในกลุ่มทดลองที่ 2 เพื่อให้ทราบถึงความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ จึงทำการทดสอบโดยใช้ t-test ในรูปผลต่างของคะแนน (Difference Score) พบว่านักเรียนกลุ่มที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยการสอนแบบไตรสิกขา กับนักเรียนกลุ่มที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT มีความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ในข้อที่ 2

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา โดยการสอนแบบไตรสิกขา กับชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT ซึ่งสรุปสาระสำคัญและผลการศึกษาดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่เรียนโดยการสอนแบบไตรสิกขาและชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT วิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา
2. เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่เรียนโดยการสอนแบบไตรสิกขาและชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT วิชาสังคมศึกษา ส018 พระพุทธศาสนา

สมมติฐานทางการวิจัย

1. นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา โดยการสอนแบบไตรสิกขาและชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน
2. นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา โดยการสอนแบบไตรสิกขาและชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT มีความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 จำนวนทั้งหมด 410 คน จำนวนห้องเรียนทั้งหมด 8 ห้องเรียน จากโรงเรียนกุนนทีรุชธรามวิทยาคม แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ประกอบด้วยนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนกุนนทีรุชธรามวิทยาคม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 จำนวน 2 ห้องเรียน ห้องเรียนละ 40 คน รวม 80 คน โดยการจับฉลากจากประชากรทั้งหมด 8 ห้องเรียน ซึ่งนักเรียนแต่ละห้องมีผลการเรียนไม่แตกต่างกันเนื่องจากทางโรงเรียนได้จัดห้องเรียนโดยผลความสามารถของนักเรียน และได้แบ่งเป็นกลุ่มทดลองกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ดังนี้
 - 2.1 กลุ่มทดลองที่ 1 จำนวน 40 คน สอนโดยการสอนแบบไตรสิกขา
 - 2.2 กลุ่มทดลองที่ 2 จำนวน 40 คน สอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. แผนการสอน

1.1 แผนการสอนเพื่อใช้สอนชุดกิจกรรม 4 MAT เป็นแผนการสอนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยใช้เนื้อหารายวิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา จำนวน 9 แผนการสอน แผนละ 2 คาบ 7 แผน แผนละ 3 คาบ 2 แผน รวม 20 คาบเรียน

1.2 แผนการสอนแบบไตรสิกขา เป็นแผนการสอนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยใช้เนื้อหารายวิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา จำนวน 9 แผนการสอน แผนละ 2 คาบ 7 แผน แผนละ 3 คาบ 2 แผน รวม 20 คาบเรียน

2. ชุดกิจกรรม 4 MAT จำนวน 9 ชุด

ชุดที่ 1 เบญจศีลเบญจธรรมข้อที่หนึ่ง

ชุดที่ 2 เบญจศีลเบญจธรรมข้อที่สอง

ชุดที่ 3 เบญจศีลเบญจธรรมข้อที่สาม

ชุดที่ 4 เบญจศีลเบญจธรรมข้อที่สี่

ชุดที่ 5 เบญจศีลเบญจธรรมข้อที่ห้า

ชุดที่ 6 ความกตัญญูทุกเวท

ชุดที่ 7 โอวาท 3

ชุดที่ 8 หิริ - โอตตปปะ

ชุดที่ 9 หน้าที่ชาวพุทธ

3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ส 018 เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นข้อสอบแบบเลือกตอบ 5 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น 0.74 ค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง 0.22 - 0.63 และค่าอำนาจจำแนก (r) ระหว่าง 0.67

4. แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้แบบทดสอบวัดความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิต มีคำตอบ 4 ตัวเลือก มีค่าความเชื่อมั่น 0.80

การรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองตามขั้นตอน ดังนี้

1. ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) กับกลุ่มทดลองทั้ง 2 กลุ่ม โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา และแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ แล้วบันทึกผลการสอนไว้เป็นคะแนนทดสอบก่อนเรียน สำหรับวิเคราะห์ข้อมูล

2. ผู้วิจัยเป็นผู้สอนนักเรียนทั้งสองกลุ่ม กลุ่มทดลองกลุ่มที่ 1 การสอนแบบไตรสิกขา กลุ่มทดลองกลุ่มที่ 2 สอนโดยใช้ ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT ทั้งสองกลุ่มนี้ใช้เนื้อหาเดียวกัน และระยะเวลาเท่ากัน คือ จำนวน 20 คาบ คาบละ 50 นาที

3. หลังจากเสร็จสิ้นการทดลอง ทำการทดสอบ (Posttest) ทั้งสองกลุ่มอีกครั้งโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา และแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งเป็นแบบทดสอบชุดเดิมอีกครั้ง

4. ตรวจสอบจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ นำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 ระหว่างกลุ่มทดลองกลุ่มที่ 1 กับกลุ่มทดลองกลุ่มที่ 2 โดยใช้ t-test แบบ Independent Group ในรูปผลต่างของคะแนน (Difference Score)

2. เปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 ระหว่างกลุ่มทดลองกลุ่มที่ 1 กับกลุ่มทดลองกลุ่มที่ 2 โดยใช้ t-test แบบ Independent Group ในรูปผลต่างของคะแนน (Difference Score)

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา โดยการสอนแบบไตรสิกขาและนักเรียนที่เรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกัน

2. นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา โดยการสอนแบบไตรสิกขาและนักเรียนที่เรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT มีความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .01

อภิปรายผล

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา โดยวิธีการสอนแบบไตรสิกขา และการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT ผลการศึกษาค้นคว้าอภิปรายผลดังนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา โดยการสอนแบบไตรสิกขา กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา โดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ เนื่องมาเหตุผลดังต่อไปนี้

1.1 การสอนแบบไตรสิกขา เป็นวิธีการสอนที่มีกิจกรรมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้มาก เพราะแต่ละขั้นตอนชัดเจนและเป็นระบบ นักเรียนจะต้องดำเนินตามขั้นตอนเหล่านั้น อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ซึ่งเริ่มการสอนด้วยขั้นศีล นักเรียนจะต้องสำรวจกาย วาจา ของตนเองทำให้เกิดความมีระเบียบวินัยขั้นสมาธินักเรียนนักเรียนจะต้องฝึกจิตให้สงบ มีสติ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความตั้งใจเรียน ดังสมเด็จพระญาณสังวรกล่าวไว้ สรุปได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงเสริมความมีระเบียบให้เข้าถึงจิตใจ ศีล หรือ วินัย เป็นปฐมศึกษา คือข้อที่พึงศึกษา เป็นขั้นแรก และควบคู่ไปกับศิลปวิทยา (สมเด็จพระญาณสังวร. 2522 : 360 -366) โดยทั่วไปคนเรามีจิตเป็นสมาธิอยู่แล้วโดยธรรมชาติ และเมื่อได้รับการฝึกฝนประคับประคองให้ถูกวิธีก็จะสงบและอยู่ในสภาพที่เรียกว่า กัมมณีโย คือพร้อมที่จะรู้ สามารถนำไปคิดพิจารณาสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ได้ (พุทธทาสภิกขุ 2508 : 100) ซึ่งสอดคล้องกับ มิน ที่มีความเห็นว่า การทำสมาธิภาวนาเป็น

วิธีการสำคัญสำหรับการอบรมและพัฒนาจิต เพื่อให้จิตเกิดความสงบลงเป็นหนึ่งเดียว มีกำลังที่จะศึกษาเล่าเรียนเรื่องราวต่างๆ ได้ต่อไป (Min.1980 : 114 – 116) ซึ่งก็คือขั้นเกิดปัญญาในตนเอง และเมื่อผู้เรียนพิจารณาหัวข้อหลักธรรมที่ผู้สอนอธิบาย หรือที่ผู้เรียนช่วยกันซักถามจนเข้าใจ พร้อมทั้งโยงเข้าสู่การพิจารณาปัญญาจากกรณีตัวอย่าง หรือจากเหตุการณ์ที่ผู้เรียนเข้าร่วมในสถานการณ์ที่ผู้สอนจัดให้ก็ย่อมสามารถทำความเข้าใจหลักธรรมเหล่านั้นอย่างแจ่มชัดด้วยตนเอง ตลอดจนทำให้เกิดปัญญาที่แท้จริงในเบื้องต้น ทำให้บุคคลประพฤติปฏิบัติ ฝึกฝนจิตใจให้ตั้งมั่น ใช้ปัญญาในการพัฒนาชีวิตอยู่ได้ด้วยปัญญา (สุมน อมรวิวัฒน์. 2528 : 38 – 39) ดังนั้นผู้เรียนที่เรียนโดยวิธีสอนแบบไตรสิกขาจึงน่าจะจำเนื้อหาวิชาที่เรียนได้ดีและทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้นจากการสอนโดยวิธีการสอนแบบไตรสิกขา ดังที่ไฉพร ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม ได้กล่าวถึงการเรียนรู้แบบพุทธไว้ในหัวข้อ การเพ่งพินิจด้วยใจสรุปได้ว่า หมายถึงการเอาใจติดตามพินิจจนความรู้ปรากฏที่ใจ หรือเห็นความรู้ด้วยใจ เกิดความสามารถในการหลับตาเห็นเนื้อหาวิชาเป็นข้อเป็นตอน ผู้ฝึกสามารถฝึกใช้วิธีนี้ด้วยตนเอง ซึ่งต้องอาศัยวิธีการทางสมาธิเข้าช่วย ให้อยู่ด้วยความรู้สึกปลอดโปร่ง ปราศจากอารมณ์รบกวน ปราศจากอารมณ์กังวล (ไฉพร ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม. 2527 : 127)

1.2 ช่วงระยะเวลาที่ใช้ในการทดลองเป็นเวลา 08.00 –10.00 เป็นเวลาช่วงเช้าซึ่งเป็นเวลาที่ผู้เรียนสามารถจดจำและเข้าใจบทเรียนได้ดีกว่าช่วงเวลาอื่นๆ ตามที่ ยิบ (Gibb.1941) ได้กล่าวว่า ยิ่งเรียนนานๆ หลายชั่วโมงความสามารถในการจดจำลดลง ช่วงเวลาที่ทำการทดลองเป็นช่วงเวลาของผู้เรียนเรียนเป็นวิชาแรกจึงทำให้ความสามารถในการจดจำบทเรียนได้ดี

1.3 ความสนใจของเนื้อหาวิชา เนื้อหาวิชาที่ใช้ในการทดลองสอนเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ใช้กรณีตัวอย่างในการสอน เป็นเรื่องที่เรารู้สึกความอยากรู้อยากเห็น ซึ่งได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ เซกามิก (Zeigamik. 1927) ได้ทดลองพบว่าคนที่เราจะจำเรื่องที่ยังไม่จบได้ดีกว่าเรื่องที่จบอย่างสมบูรณ์แล้ว คล้ายๆกับจำได้ในสิ่งที่ยังค้างคาใจอยู่ทำนองนั้น อันนี้เราพบว่าได้ในชีวิตประจำวัน เช่น ดูละครหลังข่าวได้ไม่จบดี ก็เกิดความสงสัยมาซักถามเพื่อนว่าเรื่องเป็นอย่างไรต่อ ผลเช่นนี้จะชัดเจนยิ่งขึ้นในเด็กที่ถูกสอนให้รู้จักตั้งคำถาม แต่หากเด็กถูกสอนให้แต่จำผ่านไปก็จะมีผลน้อย (เทอดศักดิ์ เสด็จ. 2544 : 46)

1.4 การเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT เป็นกิจกรรมที่มีระบบมีลำดับขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง ชัดเจน เพื่อพัฒนาสมองทั้งสองซีกและกิจกรรมในชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT ซึ่งเริ่มกระบวนการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนบูรณาการประสบการณ์เดิมหรือปฏิสัมพันธ์กับสิ่งที่เรียนเพื่อให้รู้คุณค่าของสิ่งที่เรียน การสร้างความคิดรวบยอด การลงมือปฏิบัติตามความสนใจ และแลกเปลี่ยนความรู้ที่ได้รับกับผู้อื่น ซึ่งกระบวนการเรียนที่กล่าวมานี้ได้มีการปฏิบัติกิจกรรมที่พัฒนาสมองซีกซ้ายและซีกขวาอย่างสมดุล จนเกิดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพสอดคล้องกับงานวิจัยของ แมคคาร์ธี (1990 : 139) ที่พบว่าการจัดกิจกรรมพัฒนาสมองอย่างเป็นระบบและสมดุลทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางการเรียนรู้และมีความสุขทางการเรียนตามรูปแบบของตน พร้อมทั้งได้ปรับตัวในการเรียนรู้ของผู้อื่นด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ สมศักดิ์ สินธุระเวช (2542 : 51) ที่ว่าการพัฒนาสมรรถภาพทางสมองต้องจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมทางสมองให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมองทั้งทางด้านซ้ายและทางด้านขวา และเป็นการกระตุ้นส่งเสริมให้สมองทั้งสองซีกของผู้เรียนได้ทำงานอย่างมีความสมดุลซึ่งจะทำให้การเรียนรู้ถึงขั้นสูงสุดตามศักยภาพของมนุษย์ และสอดคล้องกับแนวความคิดของ โกวิท ปรวาลพฤกษ์ (2541 : 137) ได้กล่าวว่าความรู้ที่เกิดจากการสร้างความรู้ด้วยตัว

ผู้เรียนเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย อันเกิดจากการที่ผู้เรียนลงมือปฏิบัติเก็บข้อมูล นำข้อมูลเหล่านั้นมาปะติดปะต่อกันเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ดี ทำให้ผู้เรียนเกิดความสุขสนุกสนานและเห็นคุณค่าของการเรียนรู้

1.5 การเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น มีแรงจูงใจที่ดีในการเรียนเนื่องจากมีกิจกรรมที่หลากหลาย ผู้เรียนได้บูรณาการประสบการณ์ที่ได้รับจากความรู้สึก การสังเกต สามัญสำนึก และการตอบสนองจากการปฏิบัติเพื่อนำไปพัฒนาความคิด เห็นคุณค่า เกิดความคิดรวบยอดและประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ตามความคิดของผู้เรียนอย่างอิสระ และมีการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดระหว่างกันกับคนอื่นอีกด้วย เช่น เพื่อน ครูผู้สอน ผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ และกระตุ้นผู้เรียนด้วยกิจกรรมให้เกิดคำถามเพื่อสร้างความตระหนักให้ผู้เรียนได้เกิดการเตรียมพร้อมและเกิดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนที่กำหนดไว้ในแต่ละกิจกรรม ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีกิจกรรมที่ทำทลายความคิดคำถามต่างๆ ช่วยพัฒนาทักษะการคิด อารมณ์ ความรู้สึก เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันตัดสินใจเลือกกิจกรรมที่กลุ่มของตนเองถนัดและสนใจหลังจากได้แสดงความคิดเห็น แสดงความสามารถด้วยตนเองอย่างอิสระด้วยความเพียรพยายาม ให้โอกาสผู้เรียนในการแสดงความคิดอย่างเป็นอิสระและสอดคล้องกับความเป็นจริงทุกขั้นตอนจนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2542 : 54 – 55) ที่ว่า กระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นอย่างมีพลังเพื่อผู้เรียนอยู่ในสภาพที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างสรรค์ด้วยตนเองและได้เห็นผลงานของตนเองที่มีความหมาย และสร้างความพึงพอใจส่วนตัวอันเป็นแรงจูงใจที่ดี และเมื่อไม่มีใครออกคำสั่งให้เราพึงพอใจได้ โอกาสในการเลือกจึงเป็นปัจจัยสำคัญ หากผู้เรียนได้มีทางเลือกมากขึ้นเท่าไร โอกาสที่จะเกิดความอยากลงมือทำก็ยิ่งจะมากขึ้นเท่านั้น สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาที่กล่าวถึงการเรียนรู้ว่า การเรียนที่จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติด้วยตนเองจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีและมีทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมประกอบกับเป็นวิธีการเรียนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความคิดในทุกขั้นตอนในกิจกรรมการเรียนการสอน จึงส่งผลให้ผู้เรียนมีการพัฒนาทางความคิด สามารถเข้าใจบทเรียนได้ดี ดังนั้นการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT ซึ่งมีพัฒนาการกิจกรรมตามที่กล่าวมาจึงส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น

1.6 การเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT เป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองเป็นรายบุคคล และเป็นกลุ่ม ครูเป็นเพียงผู้แนะนำและสนับสนุนดังนั้นผู้เรียนจึงมีโอกาสได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเพื่อน ผู้เชี่ยวชาญรวมทั้งครูแลกเปลี่ยนประสบการณ์และตัดสินใจร่วมกันในการเลือกปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายตามความสนใจของกลุ่มและของตนเอง เมื่อเกิดปัญหาก็ร่วมกันคิดแก้ปัญหา เป็นความร่วมมือที่เกิดขึ้นจากการทำงานกลุ่มร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด อารุง จันทวานิช (2542 : 5) ที่ว่ากระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการมุ่งเน้นการค้นคว้าหา สร้างความรู้ร่วมกัน มีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียน ส่วนการประเมินผล การเรียนรู้ด้วยตนเอง กิจกรรมและสื่อการเรียนการสอน สอดคล้องสัมพันธ์กัน และส่งผลต่อการพัฒนาและความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน จึงทำให้ผลการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้น

จากเหตุผลดังกล่าวสนับสนุนได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยวิธีการสอนแบบไตรสิกขาและการเรียนโดยชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกัน

2. จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา โดยการสอนแบบไตรสิกขา กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา

ส 018 พระพุทธศาสนา โดยชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT มีความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ เมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยของความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มที่เรียนโดยการสอนแบบไตรสิกขาสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนแบบ 4 MAT และพิจารณาคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนด้านความฉลาดทางอารมณ์ระหว่างกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 พบว่ามีคะแนนเฉลี่ยด้าน เก่ง ดี มีสุข สูงตามลำดับ

เหตุที่ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา โดยการสอนแบบไตรสิกขาและชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT แตกต่างกัน คือ หลังการสอนสูงกว่าก่อนการสอน น่าจะสืบเนื่องมาจากสาเหตุดังต่อไปนี้

2.1 การสอนแบบไตรสิกขา มีขั้นตอนซึ่งประกอบด้วย ศิลสิกขา จิตสิกขา (สมาธิ) ปัญญาสิกขา (ปัญญา) เน้นการฝึกปฏิบัติตนเองอย่างจริงจัง ด้วยปัญญาอันแนบคาย ด้วยการวิเคราะห์และปฏิบัติตนเองที่มีลำดับ จากขั้นศีลเกี่ยวกับเรื่องความประพฤติทางกาย ทางวาจา ผู้เรียนสามารถพิจารณาแยกแยะสภาวะของตนเองที่ควรปฏิบัติอย่างไรหรือเหตุการณ์ในสภาวะต่างๆ ในขณะที่จิตเป็นสมาธิ ดังที่พระราชวรมุณีได้กล่าวไว้ว่า การฝึกจิต การฝึกสมาธิมีผลทำให้ผู้เรียนมีจิตใจที่สงบ เยือกเย็น สดชื่น ผ่องใส มีความเมตตากรุณา จิตใจอยู่ในสภาพพร้อมที่จะรับการปลูกฝังจริยธรรม (พระราชวรมุณี, 2529 : 834) และการมีจริยธรรมก็เป็นส่วนหนึ่งของความฉลาดทางอารมณ์ และสอดคล้องกับ (นิภาพรณ แดงโรจน์, 2530 : 90)ที่ว่าในขั้นสมาธิ เมื่อจิตสะอาด บริสุทธิ์ สงบนิ่งมัน จะสามารถใช้ปัญญาวิเคราะห์ ไตร่ตรองตนเองได้อย่างละเอียด หาเหตุผลจากขั้นตอนต่างๆเหล่านี้ ทำให้ผู้เรียนมีเหตุผล วิเคราะห์ตนเองได้ว่าการกระทำทางกาย ทางวาจา ทางใจของตนที่ปฏิบัติสืบเนื่องมาจากการยึดตนเองเป็นใหญ่ หรือสังคมเป็นใหญ่ และจากขั้นตอนเหล่านี้ ทำให้ผู้เรียนทราบว่าควรและไม่ควรปฏิบัติอย่างไรกับผู้อื่นเพื่อที่จะได้ดำเนินชีวิตของตนเองอย่างมีความสุขในสังคม และก่อนทำการทดลองครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 ไปฝึกสมาธิก่อนเป็นเวลา 1 สัปดาห์

2.2 เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเนื้อหาทางหลักธรรม ที่จำเป็นต่อการพัฒนาบุคลิกภาพ เป็นเนื้อหาที่เน้นในเรื่องการไม่เบียดเบียน ไม่ก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น และให้มีความเมตตากรุณาต่อกัน เนื้อเรื่องและกิจกรรมจะเป็นการจูงใจให้ใช้ความคิดพิจารณาหาวิธีการควบคุมตนเองให้ปฏิบัติความดีให้ลุ่่งไปด้วยดี จึงนับว่าเป็นกิจกรรมและเนื้อหาทางหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เอื้อต่อการความฉลาดทางอารมณ์ของผู้เรียน อย่างถูกต้องและมีเหตุผล ซึ่งยังเป็นเนื้อหาที่สอดคล้องกับการเรียนโดยวิธีแบบไตรสิกขาด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะซึ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนและต่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ครูผู้สอนทุกคนควรได้รับการอบรมพัฒนาจิต หรือฝึกอบรมสมาธิภาวนา และได้รับการฝึกปฏิบัติอย่างจริงจัง เพื่อที่จะได้นำการสอนแบบไตรสิกขาไปใช้กับการสอนผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง และใช้ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาได้อย่างดีและมีประสิทธิภาพ

1.2 ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา พระพุทธศาสนา ควรปฏิบัติในการพัฒนาจิตอย่างจริงจัง เพื่อเป็น

แนวทางในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพราะปัจจุบันการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนาเน้นให้ผู้เรียนได้ท่องจำ ทำให้ผู้เรียนเบื่อ และไม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนวิชานี้ ซึ่งการที่ผู้สอนมีความสามารถและปฏิบัติ มีจิตใจ มีจิตใจที่สงบเยือกเย็น แจ่มใส ทำให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนได้

1.3 ครูผู้สอนในกลุ่มวิชาอื่นๆ ควรนำรูปแบบของวิธีการสอนแบบไตรสิกขาไปใช้กับเนื้อหาวิชาต่างๆ เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ในลักษณะเป็นขั้นให้ผู้เรียนควบคุมตนเองให้อยู่ในสภาพที่พร้อมจะเรียน ขั้นสมาธิเป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนทำสมาธิให้ปลอดโปร่ง ตัดสิ่งรบกวนออกจากความคิด จิตใจ ส่วนขั้นปัญญา เป็นขั้นที่ผู้เรียนใช้พลังความคิดที่แน่วแน่ในการใช้สมองทำความเข้าใจปัญหา เข้าใจตนเอง ผู้อื่นสามารถเก็บและควบคุมอารมณ์ และแก้ปัญหาในวิชานั้นๆได้

1.4 การสอนแบบไตรสิกขา เป็นพุทธวิธีสอนที่ควรได้รับการส่งเสริมให้มีการนำไปใช้สอนวิชาพระพุทธศาสนา และจริยธรรม เพราะเหตุว่าเป็นวิธีการที่จะเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยครูเป็นกัลยาณมิตร เป็นการเรียนรู้เพื่อสาเหตุที่แท้จริงของการเรียนหรือปัญหาต่างๆ ทำความเข้าใจได้อย่างถูกต้องชัดเจน ตลอดจนรู้จักหาทางแก้ไขปัญหาหรือเหตุการณ์ที่ได้พบเจอในขณะนั้นอย่างถูกต้อง

1.5 หลักธรรมที่จะใช้สอนนักเรียนต้องเป็นหลักธรรมที่ไม่ห่างจากผู้เรียนเพราะการเลือกกรณีตัวอย่างหรือสถานการณ์จำลอง ในขั้นนำเข้าสู่บทเรียนให้เข้าใจได้ดี และจะนำเข้าสู่หลักธรรมที่จะสอนได้ง่าย ถ้าหลักธรรมที่ใช้สอนเป็นหลักธรรมที่ลึกซึ้งหรือเป็นเรื่องที่ห่างไกลตัวผู้เรียน กรณีตัวอย่างที่ใช้ในการนำเข้าสู่บทเรียน ควรจะเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวผู้เรียนเช่นกัน

1.6 การสอนในเรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ผู้สอนควรที่จะเน้นการนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ในขั้นกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องมีกิจกรรมที่ผู้เรียนได้มีโอกาสวิเคราะห์พฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ จากกรณีตัวอย่างและจากตนเองด้วย

1.7 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT เป็นการจัดกิจกรรมที่สนองตอบความแตกต่างระหว่างบุคคลในรูปแบบการเรียนรู้ และมุ่งพัฒนาสมองให้สมดุลโดยจัดกิจกรรมพัฒนาสมองซีกซ้ายและซีกขวาอย่างต่อเนื่องและสมดุล ดังนั้น การนำชุดกิจกรรมไปใช้หรือต้องการจัดสร้างชุดกิจกรรมไว้ใช้ในการเรียนการสอน ผู้สอนควรจะศึกษาการจัดกิจกรรมรวมทั้งเทคนิคการจัดกิจกรรมและคำแนะนำในการใช้ชุดกิจกรรมให้เข้าใจก่อนและควรให้นักเรียนปฏิบัติไปตามขั้นตอนที่จัดไว้ในชุดกิจกรรมตามลำดับเพื่อให้การเรียนรู้ได้ผลดียิ่งขึ้น

1.8 กิจกรรมในบางกิจกรรมที่ต้องใช้ความสามารถในการอ่าน ผู้เรียนที่ค่อนข้างอ่อนจะเกิดความเบื่อหน่ายได้ จึงควรใช้เนื้อหาสาระสั้นๆ หรือจัดทำเป็นเรื่องที่น่าอ่าน เป็นการ์ตูน ภาพถ่าย ควรมีการจัดกลุ่มแต่ละกลุ่มที่มีนักเรียนเก่ง ปานกลาง อ่อน เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือกันและช่วยกระตุ้นแรงจูงใจแก่ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้มากขึ้น

1.9 ควรใช้กิจกรรมส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร

1.10 ควรมีการเตรียมผู้เรียนให้คุ้นเคยกับการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียน สื่อหรือนวัตกรรมทางการเรียนอื่นๆเมื่อเห็นว่าเหมาะสมกับเนื้อหาหรือหลักสูตร

1.11 ครูผู้สอนต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้เรียน ในเรื่องอารมณ์และความรู้สึกต่างๆ เพราะนักเรียนจะซึมซับ และเลียนแบบจากครูโดยไม่รู้ตัว เช่นไม่เครียด ไม่โมโหง่าย หน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ที่จะส่งผลต่อการเรียน

วิชาอื่นๆ

2.2 ควรมีการทําวิจัยผลของการสอนด้วยวิธีการสอนแบบไตรสิกขากับการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT ในหลักสูตรอื่น ๆ และในระดับชั้นที่แตกต่างกันหรือกลุ่มนักเรียนโรงเรียนสตรีล้วน หรือโรงเรียนนักเรียนชายล้วน

2.3 ควรมีการทําวิจัยผลของการสอนด้วยวิธีการสอนแบบไตรสิกขากับการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT กับตัวแปรด้านอื่นๆ เช่น ความมีวินัยในตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง

2.4 ในการทําวิจัยครั้งต่อไปควรใช้แบบสังเกตพฤติกรรมตนเอง และแบบสังเกตพฤติกรรมผู้อื่น พร้อมกับแบบทดสอบความฉลาดทางอารมณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ หล้าสูงษ์.(2528). *จิตวิทยาการศึกษาฉบับปรับปรุงใหม่*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศรีเตชา.
- กรมวิชาการ.(2535). *จิตวิทยาการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ศรีเตชา.
- กรมวิชาการ.(2539). *คู่มือการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา การสอนที่เน้นนักเรียนเป็น
ศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กรมวิชาการ.(2542). *รายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
ปีการศึกษา 2540*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กรมสุขภาพจิต. (2543ก). *คู่มือความฉลาดทางอารมณ์*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร
แห่งประเทศไทย จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2521). *กรมวิชาการ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521*.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ : สำนักนโยบาย
และแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กระทรวงฯ.
- กิดานันท์ มลิทอง. (2531). *เทคโนโลยีทางการศึกษาร่วมสมัยภาควิชาโสตทัศนศึกษา*. คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โกวิท ประมวลพฤกษ์.(ม.ป.ป.).*พัฒนาการศึกษาแท้*. กรุงเทพฯ : มาสเตอร์ กรุปแมนเนจเม้นท์.
- คณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (ม.ป.ป.). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539)*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ.
- _____. *สำนักงานแผนและพัฒนาคณะและสังคมฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544)*. หน้า 39 – 54. ม.ป.ท.,
ม.ป.ป.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , สำนักงาน. (2530). *ผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับมัธยม*. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์เจริญผล.
- _____. *แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535*. (2535). กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- จอม ชุ่มช่วย. (2540, กรกฎาคม). "ความฉลาดทางอารมณ์ : Emotion Intelligence," วารสารการศึกษา
ปฐมวัย. 1(5) : 56-62.
- จ่านง พรายแย้มแซ. (ม.ป.ป.) " Emotion Intelligence" วารสารจิตเวชเด็กและวัยรุ่น. 7 – 11.
- ฉลองชัย สุวัฒนบุรณ. (2528). *การเลือกและการใช้สื่อการสอน*. กรุงเทพฯ : ภาคเทคโนโลยี
การศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชม ภูมิภาค. (2516). *จิตวิทยาการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช .
- ชวาล แพรัตกุล.(2522) *เทคนิคการวัดผล*. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.

- ชาญชัย อินทรประวัตติ. (2532). *รูปแบบการสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มปป.
- ชาลี หวานน้ำ. (2530). *การทดลองฝึกสมาธิที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- เชิดศักดิ์ โขवासินธุ์. (2530) *การฝึกสมรรถภาพสมองเพื่อพัฒนาคุณภาพการคิด*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, อัดสำเนา.
- ชูศรี วงศ์รัตนะ. (2544). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. 165. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : เทพเนรมิตการพิมพ์.
- คุณหญิง สีตลารวงค์.(2524). *การเปรียบเทียบวิธีสอนแบบไตรสิกขา และธรรมมาภัสสาในการสอนแบบเบญจศีลและพราวาสธรรม ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, อัดสำเนา.
- คุณหญิง บริพัตร ณ อยู่ชยา หม่อม. *เด็กปัญญาเลิศ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปาณา : ถ่ายเอกสาร.
- ตรูเนตร อัจฉสวัสดิ์. (2542). *การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรม 4 MAT กับการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์*. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ : ถ่ายเอกสาร.
- ตรูเนตร อัจฉสวัสดิ์. (ม.ป.ป.). *เอกสารวิชานวัตกรรมเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการสอนสังคมศึกษา*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ : ถ่ายเอกสาร.
- ทศพร ประเสริฐสุข. (2542-2543, กรกฎาคม-มิถุนายน). "ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์กับการศึกษา," การแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา. 2(3-4) : 8-19.
- เทอดศักดิ์ เดชคง. (2542 ก). *จากความฉลาดทางอารมณ์สู่สติและปัญญา*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.
- _____. (2542 ข). *ความฉลาดทางอารมณ์ (อีคิว)*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.
- _____. (2542 ช). *ความฉลาดทางอารมณ์*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ทิตนา แชมมณี. (2543). *คู่มือครูรูปแบบทักษะการทำงานกลุ่มสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธรรมบุญ วงศ์ศรีกุล. (2528) *เพิ่มพลังการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดยูเคชั่น .
- ธรรมรส โชติกาญจนา. (2512). *มนุษย์สัมพันธ์*. กรุงเทพฯ. โอเดียนสโตร์.
- น้อมฤดี จงพยุหะและคนอื่น ๆ.(2519). *คู่มือการศึกษาจิตวิทยา*. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยครูสวนดุสิต .
- นันทนา วงษ์อินทร์. (2543). "การพัฒนาอารมณ์," ใน *รวมบทความทางวิชาการ เรื่อง อีคิว*. . อัจฉราสุขารมณี, วิลาสลักษณ์ ชวัลลล์ และอรพินทร์ ชูชม. 131-148. กรุงเทพฯ : DESKTOP.นันทา สุรักษา. (2543). "การใช้ EQ กับตนเอง ครอบครัว และการทำงาน," ใน *รวมบทความทางวิชาการ*

เรื่อง อีคิว. . อัจฉรา สุขารมณ, วิลาสลักษณ์ ชวีวัลล์ และอรพินทร์ ชูชม. 43-52. กรุงเทพฯ :
DESKTOP.

นาตยา ภัทรแสงไทย. (2525). ยุทธวิธีการสอนสังคมศึกษา. กรุงเทพฯ : พีระพรีนา.

นิรมล จำลอง. (2540). การศึกษาผลสัมฤทธิ์การเป็นพุทธศาสนิกชนและความรู้สึกที่มีผลต่อพุทธ
ศาสนานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่สอนโดยใช้ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อให้
กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการกับการสอนตามคู่มือครูของ สสวท.
ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.อัสลำเนา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2537). การพัฒนาการสอน. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น จำกัด.

บุญชู อังสวัสดิ์.(2540) "สมอง : การพัฒนาคุณภาพการศึกษา," วารสารพัฒนาหลักสูตร. 15
(126) : 55 – 64 กรกฎาคม – มิถุนายน.

บุรชัย ศิริมหาสาร. (2538). การสร้างและการใช้แฟ้มสะสมงาน. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ.

ประนอม เดชชัย. (2535). แนวคิดใหม่ในการสอนสังคมศึกษา. เชียงใหม่ : คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ประพฤติ ศิลพิพัฒน์. (2540). การศึกษาผลของการใช้ชุดกิจกรรมสร้างสิ่งประดิษฐ์และความคิดสร้าง
สรรค์ทางวิทยาศาสตร์ที่มีต่อความสามารถในการสร้างสิ่งประดิษฐ์และความคิดสร้างสรรค์
ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ประไพพรรณ โกศัยสุนทร.(2533) ความเป็นมาของหลักสูตรและการนำหลักสูตรสังคมศึกษาระดับ
มัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 . กรุงเทพฯ : กรมวิชา กระทรวงศึกษาธิการ.

ประเวศ ะสี. (2539). วารสารข้าราชการครู. 16 (2) : 3-4 ; ธันวาคม 2538 - มกราคม.

ประเวศ ะสี. (2542,มกราคม). "วิสัยทัศน์ของกระบวนการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน". วารสาร
วิชาการ. 2(1) : 8-11.

_____. (2541). ปฏิรูปการศึกษา : ยกเครื่องทางปัญญาทางรอดจากความหายนะ. กรุงเทพฯ :โครงการ
จัดพิมพ์คบไฟ.

ประสาธ อิศรปรีดา. (2533). จิตวิทยาการเรียนกับการสอน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์กราฟิเคอาร์ท.

ประสาร ทองภักดี. (2514). พุทธวิธีสอน. พระนคร : อักษรสาส์น.

ปาริชาติ โชคพิพัฒน์. (2538). การเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้
รับการสอนโดยชุดกิจกรรมฝึกทักษะทางสังคมการฝึกตามโครงการและการฝึกตามคู่มือครู.
ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

- ปราณี สมสกุล. (2538). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในการตัดสินใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนโดยการสอนคิดแบบโยนิโสหมสิการ กับการสอนตามคู่มือครู*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- เป็รื่อง กุมุท. (2518). *ชุดการสอน*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. อัดสำเนาพรรณราย ทรัพย์ะประกา.(2541) "แนวคิดในการจัดบริการแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษา," *วารสาร กรมวิชาการ*. 1 (2) : กุมภาพันธ์ .
- พรรณณี ชูทัย.(2522). *จิตวิทยาการเรียนการสอนสำหรับครูในชั้นเรียน*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พรรณณี บุญประกอบ. (2543). "EQ ในทางพุทธศาสนา," ใน *รวมบทความทางวิชาการ เรื่อง อีคิว*. อัจฉรา สุขารมณี, วิลาสลักษณ์ ชวัลล์ และอรพินทร์ ชูชม. 21-34. กรุงเทพฯ : DESKTOP.
- พัชรวิวัลย์ เกตุแก่นจันทร์. (2540). *สมองกับการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษาพิเศษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พระมหาวีระ ภาวโร. (2522). *ธรรมปฎิภะ 2 คำสอนตามแนวมหาสติปัญญาสูตรอบรมพระกรรมฐานระหว่างพรรษา 2517*. กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์.
- พระราชธรรมณี (ประยูทธ์ ปยุตโต). (2520). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์*. กรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ. _____ . (2526). *พุทธธรรมกฎธรรมชาติและคุณค่าสำหรับชีวิต*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ. _____ . (2529). *พุทธธรรมฉบับปรับปรุง*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. _____ . (2530). *ทางสายกลางของการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- พระศรีวิสุทธิกวี. (2530) . *การพัฒนาจิต*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระพุทธทาสภิกขุ. (2505). *แนะแนวจริยธรรม*. ปาฐกถา ชุดอบรมครูส่วนกลางที่หอประชุมสภา. _____ . (2535). *คู่มือมนุษยฉบับสมบูรณ์*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- พระมหาสิงห์ทน นราสโก. (2512). *พระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนศิพ.
- พระเทพเวที (ประยูทธ์ ปยุตโต). (2532). *การศึกษาที่สากลบนรากฐานแห่งภูมิปัญญาไทย*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป. _____ . (2532). *พุทธธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพเวที (ประยูทธ์ ปยุตโต). (2532). *เทคนิคการสอนพระพุทธเจ้า*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.
- พีระพงษ์ กุลพิศาล. (2536) *สมองลูกพัฒนาได้ด้วยศิลปะ*. กรุงเทพฯ : บริษัทแปลมพับลิชชิ่ง จำกัด .
- เพ็ญพิมล คูศิริวิเชียร. (2538). *เอกสารประกอบการสอนวิธีสอนทั่วไป (ศึกษา 361)*. กรุงเทพฯ : โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

- ไพศาล หวังพานิช. (2531). *วิธีการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- มังกร ทองสุตดี. (2522). *จิตวิทยาการเรียนการสอนสำหรับครูในชั้นเรียน*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เยาวภา ประคองศิลป์. (2530). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความเห็นชอบตามหลักพระพุทธศาสนา (สัมมาทิฏฐิ) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยการสอนแบบปูจนาวินิจฉัย การสอนแบบไตรสิกขา และการสอนตามคู่มือครู*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, อัดสำเนา.
- รุ่ง แก้วแดง. (2542). "ครู ความหวังและอนาคตของชาติ," ใน *ครูแห่งชาติ 2542*. หน้า 8-10. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- รุ่ง แก้วแดง. (2543). "*ปฏิวัติการศึกษา*" หน้า 118 – 119. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.
- ล้วน และอังคณา สายยศ. (2539). *เทคนิคการวัดผลการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ลาวัณย์ วิทยาอุทมิกุล. (2533) *การสอนสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยม*. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณ โสมประยูร. (2541). *การวิจัยและพัฒนาารูปแบบการสอนและสื่อการสอนคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วัลลภ กันทรัพย์. (2541). "อย่าตำหนิครูฝ่ายเดียว," *วารสารวิชาการ กรมวิชาการ*. 1 (2) : 56 ; กุมภาพันธุ์.
- วศิน อินทสระ. (2534). *ความคิดเห็นที่ถูกต้องเป็นอย่างไร*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ปัญญา.
- วไลพร ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม. (2528). *จิตวิทยาพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ : เรือนแก้ว.
- วิภาวรรณ เดชะโกศยะ และคนอื่นๆ. (2531, กรกฎาคม – กันยายน). "ผลของการทำสมาธิที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน." *วารสารการวิจัยทางการศึกษา*. 18 (3) : 98 – 104.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2540). *กระบวนการทัศน์ใหม่ : การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคคล*. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิเชียร อำพนรักษ์. (2535) *เอกสารประกอบการสอนวิชา กส.511 : ทฤษฎีและปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ประถมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- วิชัย ดิสสระ. (2533). *การพัฒนาหลักสูตรและการสอน*. กรุงเทพฯ : เอกซ์เพรสมีเดีย.
- วีระวัฒน์ ปิตามัย. (2542). *เชาวน์อารมณ์(EQ)ดัชนีชี้วัดความสุขและความสำเร็จของชีวิต*. กรุงเทพฯ : บริษัท เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด.
- ศักดิ์ชัย นริญทวี และ ไพเราะ พุ่มมัน. (2542). *วัฏจักรการเรียนรู้ 4 MAT การจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะ เก่ง ดี มีสุข*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ SR Printing.

- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2543). "ความฉลาดทางอารมณ์," ใน *การประชุมวิชาการกรมสุขภาพจิต ปี 2543 สุขภาพจิตดีด้วยอีคิว วันที่ 6-8 กันยายน 2543 ณ โรงแรมดิเอ็มเมอรัลด์*. กรุงเทพฯ : บริษัททวงศกมล โปรดักชั่น จำกัด.
- สมเจตน์ ไวยาการณ์. (2530). *รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถด้านการใช้เหตุผล*. ปรินญา นิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร , อัดสำเนา.
- สมชัย อุ่นอนันต์. (2539). *การศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมเทคโนโลยีในห้องเรียนที่มีต่อความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์และความสนใจทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่ 3*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- สมบูรณ์ ชิตพงษ์. (2523). *เทคนิคการวัดผลและการประเมินผลการเรียนการสอนสังคมศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สมศักดิ์ ภูวิภาดารวรรณ์. (2537). *เทคนิคการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช .
- สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์. (2522). *ระดับของเจตคติ*. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2542). *การพัฒนาหนโยบายการยกย่องครูผู้มีผลงานดีเด่น ฉบับปรับปรุง*. กรุงเทพฯ : บริษัท ที.พี.พรินท์จำกัด.
- สวนา พรพัฒน์กุล. (2522). *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สวัสดิ์ สุวรรณอักษร. (2534) *หลักสูตรเพื่อชีวิต*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประสานมิตร ,
- สันต์ ธรรมบำรุง. (2533). *การสอนสังคมศึกษา*. กรุงเทพฯ : ภาคพัฒนาตำราและเอกสารวิชาการ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู .
- สันต์ สิงห์ภักดี. (2535). *ให้ลูกน้อยเป็นอัจฉริยะด้วยการอ่าน*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- สาโรช บัวศรี. (2531). *สารานุกรมศึกษาศาสตร์*. ฉบับที่ 8. มกราคม – ธันวาคม .
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2541). *การประกันคุณภาพการศึกษา:เทคนิคการพัฒนางานเพื่อเข้าสู่มาตรฐาน*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543ก). *ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- สำนักงานสถาบันราชภัฏ. (2543). *รายงานการวิจัยรูปแบบการเรียนรู้ตามแนวพระราชดำริ*. ระยะที่ 1 การสร้างรูปแบบการเรียนรู้ "ฉลาดรู้". กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ดิเรณสาร.
- สำเนียง ศิลป์ประกอบ. (2540). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความรับผิดชอบในการเรียน และความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยบท*

- เรียนสำเร็จรูปกับการเรียนด้วยการสอนตามคู่มือครู. ปรินญาณิพนธ์ กศม (วิชาเอกการมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สุนทร สุนันท์ชัย. (2514). **คู่มือวิชาการศึกษา** : เทคนิคและวิธีการสอนวิชาสังคมศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สหบัณฑิต .
- สุนทร รัตนพันธ์. (2535). **การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการตัดสินใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมโครงงานวิทยาศาสตร์**. ปรินญาณิพนธ์ กศม (วิชาเอกการมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- สุศักดิ์ หลาบมาลา. (2541, กรกฎาคม). "ยุทธวิธีการพัฒนาอารมณ์ปัญญา," **การศึกษาเอกชน**. 8(78) : 13-20.
- สุรางค์ ไคว้ตระกูล. (2541). **จิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุน อมรวิวัฒน์. (2513). "พุทธวิธีสอน", เอกสารการประชุมทางวิชาการ พระพุทธศานากับการศึกษาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.
- "พุทธวิธีสอน", การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ. กรุงเทพฯ : ตีรณสาร.
- , (2530). **การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- , (2530). **สมบัติพิพม์ของการศึกษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- , (2535). **สมบัติพิพม์ของการศึกษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมิตรา สุประดิษฐ์ ณ อยุธยา. (2539). **การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยใช้ชุดการเรียนกับการสอนตามคู่มือครู**. ปรินญาณิพนธ์ กศม (วิชาเอกการมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- เสาวณีย์ ลิกขาบัณฑิต. (2528). **เทคโนโลยีทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- หทัย ดันหยง. (2525) **การสอนสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา**. พิษณุโลก : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก .
- อรุณี เมฆาธร. (2535). **ผลของการใช้รูปแบบการสอนโดยการฝึกแบบสืบเสาะหาความรู้กับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ**. ปรินญาณิพนธ์ กศม (วิชาเอกการมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

- อารมณ สุวรรณपाल. (2523). "ทักษะเชาว์ปัญญา." *โครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ.*
 กรุงเทพฯ : ศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา .
- อุษณีย์ โพธิสุข. (2537) *สร้างลูกให้เป็นอัจฉริยะ.* กรุงเทพฯ : ผู้จัดการ .
- อุษา ชูชาติ. (2541, กันยายน – ธันวาคม). *พัฒนาการของสมองกับการเรียนรู้ .* *ธรรมศาสตร์.* 24 (3) :
 37 – 43.
- Allyn , Donna Proske. (1989, March , 1989). " Application of the 4 MAT Model to
 Careeguidance," *Dissertation Abstracts International.* 37 (3) : 280-88.
- Appell, Claudla Jane. (1991). " The Effect of The 4 Mat System of Instruction on Academic
 Achievement and Attiude in The Elementary Mistic Classroom (Four Mat) " *Dissertation
 Abstracts International.* 52 – 11 , A : 3851.
- Blair, Dee. (1990, October). "Need a strong Foundation for an Interdisciplinary Program? Try
 4 MAT ," *Dissertation Abstracts International.* 48 (2) : 37-38 .
- Bloom, Benjamin S., ed. *Texonomy of Educational Objectives Handbook 1 : CognitiveComain*
 17 th ed. New York David Mackay , 1956.
- Bloomfild Hill , Mich : Oakland Community College, 1971.
- Bower , Patricia Shane. *The Effect of the 4 MAT System on Achievement and Attitudes in
 Sociece.*
- Bruner , S. (1969). "Studies in Cognitive Growth : A Collaboration at the Center for Cognitive
 Studies".Californai : Wadsworth Publishing Company , Inc., .
- Carin, Arthur. and RobertB, Sund. (1975). "Teaching Science Through Discovery", *Columbus, ohio :*
 E.Merrill Publishing Company.
- Collette, Alfred T. and Eugene L,Chiappetta. (1986). *Science Instruction in the Middle and Secondary
 Schools.* Columbus, ohio : E. Merrill Publishing Company.
- Davidman , Leonard. "Learning Styles : The Myth the Panacia , the Wisdom," *Phi Delta
 Lappan.* 6 :
- Dewey , John. *Moral Principle in Education.* Boston : Houghton Miff in Co., 1976.
- Dewey , John. *The Condition for Learning.* 2 nd ed. New York : Holt Rinchart and Wiston
 Inc., 1970.
- _____. *Dissertation Abstracts International.* 197 ; 1987.
- _____. *Dissertation Abstracts International.* 37 : 7373-8015-A ; 1977.
- _____. *Dissertation Abstracts International.* 48 (2) : 38-39 ; October , 1990.

- _____. *Dissertation Abstracts International*. 71; November, 1988.
- _____. Evaluation in Education. 8 (3) : 1984.
- Fan , Chung - Tah. (1952). *Item Analysis Table*. New Jersey : Princeton , 1952.
- Fenton , Edwin. (1967). *The New Social Studies*. New York : Halt , Rinchart and Winston , Inc., 1967.
- Fischer, Robert B. (1975). *Science Man and Society*. 2 nd ed. Philadelphia : W.B. Saunders Company.
- Gagne , Robert M. and L.J. Briggs. *Principles of Instruction Design*. New York : Holt and Rinchart .
- Good, Carter V. (1973). *Dictionary of Education*. 3rd ed. New York : McGraw – Hill Book Company, Inc., .
- Green, Eric. (1976). *Toward Independent Learning in Scienc*. P. 38 – 47 printed in Great Britain by Billing and Sons Limited, Guiford and London.
- Goleman, D. (1998). *Working with emotional intelligence*. New York : Bantam Book.
- Grossnickle , Foster E. and Lee J. Brueckner. (1959). *Discovery Meaning in Arithmetic*. New York : Holt Rinchart and Winston Inc., 1959.
- Guildford. (1967). *The Nature of Human Intelligence*. New York : McGraw- Hill.
- Hein, S. (1999). "Emotional Intelligence". Internet at. www.egi.org.
- Heining, Ruth Beall. "Creative Drama for the Classroom Teacher". Englewood Cliffs ,
- Henson , Kemeth T. and Paul Borthwick. "Matching Styles : A Historical Look," *Theory into Practice*.
- Hilgard , Enest R. (1962). *Introduction to Psychology*. New York : Harcourt , Brace & World Inc.,
- Hill , Joseph and Others. "Personalized Education Programs Utilizilo cognitive Style Mapping".
- Hill , Peter W. "Testing Hierachy in Educational Taxonomies" : A Theoretical and Empirical Investigation."
- Hoolowell, Kothleem Am. "A Flow Chart Model of Cognitive Process in Mathmatical Problem-Solving ,"
- Hopkins , M.H. (1985, March). *A Classroom Model for Diagnosing the Problem Solving of Elementary School Students*. Dissertation Abstracts International. 45 : 1790-A .
- Hunt , David E. (1967). *Learning Style and the Interdependece of Practice and Theory*. Phi Delta Kappan. Inc.

- Houston, Robert W. and other. (1972). *Developing Instructional Models*. Houston, Texas : Colleg of Education, University of Houston.
- Jayaswal , Siturm. (1974). *Foundation of Education Psychology*. New Delhi : Amole Hienemanun .
- John , K. W. (1981). A Comparison of Two Methods of Teaching Eight Grade General Science : Traditional And Structured Problem Solving , *Dissertation Abstracts International*. 27 (4) : 994-995 ; October, Jossey – Bass .
- Joyce, Bruce. And Weil ,Marsha. (1992). *Models of Teaching*. U.S.A.
- Kapfer, Phillip and Miriam Kapfer. (1972.). "Instruction to Learning Package," *Learning Package in American Education*. New Jersey : Education Technology Publications, Englewood Cliff.
- Keefe , Jame W. "School Applications of Learning Styles Concept," *in Student Learning Styles*. : Diagonosintic and Prescribing Programs. P.131. Edited by J.W. Keefe. Reston , Va : National.
- Kelley , Lynns. "Using 4 MAT to Improve Staff Development , Curriculum Assessment, and Planning,"
- Kelley , Cynthia. "Using 4MAT in Law School," *dissertation Abstracts International*. 48 (2) : 40-41.
- Kolb , David A. "Disciplinary Inquiry Norms and Student Learning Styles : Diverse Pathways for Growth," *The Modern American College*. P. 375. Edited by Arther. Chickering. San Francisco :
- Krug , Edward A. (1960). *The Secondary School Curriculum*. New York : Harper and Brother.
- Lumpkin,Canthia Rolen. (1990, February). "Effect of Teaching Critical Thinking Skill on the Critical Thinking Ability,Fifth and Sixth Grander (Fifth Graders).,"*Dissertation abstracts International*.51(2):1084 A
- Maccracken , Helen Dolman. (1967). "Basic Physical Science. Sacramento" : *Californai State Department of Education* .
- Madsen , Kim Ann. (1996 ,April). "An Examination of Multiple Intelligences Exhibited By Preschool Children In A Child Care Center," *Dissertation Abstracts International*.
- Mccarthy , Bernice. (1997, March). "A Tale of Four Learner : 4 MAT 's Learning Styles," *Dissertation Abstracts International*. 54 (6) : 46-51.
- _____. (1990) . Learning Styles and School : Making It Happen, " *Dissertation Abstracts Internetal*. 17 .

- _____. (1990). *4 MAT in Action II : Sample Lesson Plans for use with the 4 MAT System*. Excel. INC, 200 West Station Street Barring in the United States of America.
- _____. (1985, April)." What 4 MAT Training Teaches Us about Staff Development " *Dissertation Abstracts Internetal*. 42(7) : 61 – 68 .
- _____. (1987). *The 4 MAT System : Teaching to Learnig Styyes with Ringht/ Left Mode Teaniques*. Barring, Illinois : Excel Publishing, Inc., 200 Wtaion Street, 60010.
- Michaelis , John LL. (1987). *Social Studies for Children : A Grid to Basic Instruction*. New Jersey : Prentice-Hall .
- Nelson, Leslie W. And Georg C. Lorgbeer. *Science Activities for Elementary Children*.. 4th ed. Iowa : W.M.C. Brown Company Publishers, 1975.
- Piaget, J and B. Inhelder. (1969). *The Psychology of the Child*. Translated by Halos Weaver. New York : Basic Books, Inc.,
- Ostmoe. Patricia M. and others. " Learning Styles perference and Delection of Learning Strategies : Consideration and Implications for Nurse Education," *Journal of Nursing Education*. 23 (1) .
- Page , Terry G., J.E. Thomas and A.R. Marshall. *Internation Dictionary of Education*. New York .
- Peaget , J. and B. Inhelder. (1969). *The Psychology of the Child*. Translated By Halon Weaver. New York : Basic Books , Inc.,
- Peck, R. F. and Havinghurt, R. J. (1999). *Child Development and Personality*. New York : John Willey Son Inc.
- Piaget , J. (1962). *The Origins of Intelligence in Children*. New York : W.W. Norton .
- Polya , George. (1957). *How to Slove It*. New York : Doubleday and Company , Inc.,
- Rath , Louis and others. (1967). "Teaching," *Theory and Application*. Colums : Charles E. Merrill Publishing .
- Rebecca, Novick. (1998, Summer). "The Comfort Corner : Fostering Resiliency and Emotional Intelligence" In *Childhood Education*. 7(4). 200-204.
- Sangster, Sandra. "Impact of the 4 MAT System as a Curriculum Deliver Model,"
- Scott, Harry V. (1956,September). "A Serious Look at the 4 MAT Model," *Dissertation Abstracts International*. 16 ; 1994.
- Shaftel, Fannie T. and George Straftel . *Role Playing in the Curriculum Englewood Cliffs*.

- Shaw, Terry J. (1977, March). "The Effect of Problem-Solving Training in Science upon Utilization of Problem Solving skills in Science and Social studies," *Dissertation Abstracts International*. 38 (9) : 5337-A .
- Smith, L.H. Learning Styles : Measurement and Education Significance. Unpublished Ph.D. *Dissertation Abstracts International*. .
- Szewczyk, Lester. (1987). "Effect of 4 MAT, An Experientially – Based Teaching Method Upon Achievement and Selected Attitudinal Factors of High School Geometry Students," *Dissertation Abstracts International*. 49-052, A : 0230.
- Socott, William A. *Introduction to Psychological Research*. New York: Wiley and Son.,
- Stollberge, R.J. "Problem Solving, The Process Games in Science Teaching," *Science Teacher*. 23 : 225-228.
- Sund, Robert B. and Leslie W. Tro Brige.(1977). *Teaching Science By Inquiry in the Secondary school*. Columbus, Ohio : Charles E. Merrill Publishing Co., 1973.
The Anchor Press Ltd., .
- Torrance, E.P. (1965). *Mental Health and Achievement : Increasing Potential and Reducing School Dropout*. New York : Wiley.
- Travers, Kenneth J. (1976). "A Test of Pupil Preference for Problem-Solving Situation in Junior High School Mathematics," *The Journal of Experimental Education*. 4 :9-18 ; 1979.
University of Connecticut.
- Ursin, Valerie Dee. (1995, November). "Effects of The 4 MAT System of Instruction on Achievement, Products, And Attitudes Toward Science of Ninth-Grade Students," *Dissertation Abstracts International*.
- Weber, Patricia. (1990, October). "Using 4 MAT to Improve Student Presentations," *Dissertation Abstracts International*. 48 (2) : 41-46 .
- Weir, John Joseph. (1974 ,April). "Problem Solving is Everybody ' s Problem," *Science Teacher*. 4 : 16-18.
- Wilkerson, Rhonda M. and P. Kinnard . (1988, March). "Effects of the 4 MAT System of Instruction on Students Achievement, Retention , and Attitudes," *Dissertation Abstracts International*. 88 (4) : 357-368 .

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

- รายนามผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรึกษาและตรวจปริญญาโท
- รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือในการวิจัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรึกษาและตรวจประเมินวิทยานิพนธ์

1. รองศาสตราจารย์ตรูเนตร อึ้งสวัสดิ์
กศ.บ. (การมัธยมศึกษา) , M.S. in ED. (Sec.Ed)
2. รองศาสตราจารย์ชูศรี วงศ์รัตนะ
ค.บ. (เกียรตินิยมอันดับ2), ค.ม. (การวิจัยทางการศึกษา)

รายนามผู้เชี่ยวชาญให้คำปรึกษาเกี่ยวกับแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์

1. รองศาสตราจารย์อัจฉรา สุขารมณีย์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. อาจารย์วราภรณ์ ชันธตุ้ย โรงเรียนชุมชนบ้านโป่ง อ.แม่สรวย จ.เชียงราย

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แผนการสอนวิชา
สังคมศึกษา และชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT

1. ดร.ราชันย์ บุญธิมา สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. อาจารย์สุทธิรา พิสิษฐ์กุล อาจารย์โรงเรียนพะเยาพิทยาคม อ.เมือง จ.พะเยา
3. อาจารย์นิภาพรรณ แดงโรจน์ อาจารย์ 3 โรงเรียนหอวังวิทยาคม กรุงเทพมหานคร
4. อาจารย์ภัทราภรณ์ พิทักษ์ธรรม โรงเรียนกุนนที่รุทธารามวิทยาคม กรุงเทพมหานคร
5. อาจารย์สิริวรรณ ตระสุสานนท์ โรงเรียนพระฤทธิยศอนแวนต์ กรุงเทพมหานคร
6. อาจารย์พยงค์ จิระพงษ์ โรงเรียนบ้านหนองฝื่อ จ.อุบลราชธานี
7. พระอาจารย์ดำรงค์ จารุวโส วิทยาเขตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
จ.พระนครศรีอยุธยา
8. อาจารย์สายัณห์ สิทธิโชค โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม จ.มหาสารคาม

ภาคผนวก ข

- แผนการสอนโดยการสอนแบบไตรสิกขา
- ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT
- แผนการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT

แผนการสอนแบบไตรสิกขา

วิชา สังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา
เรื่อง ความกตัญญูกตเวที

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
เวลา 2 คาบ (100 นาที)

ความคิดรวบยอด

ความกตัญญูกตเวที เป็นธรรมจริยาที่สำคัญ ที่ทุกคนควรปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอซึ่งจะส่งผลดีต่อตนเองและสังคม

จุดประสงค์

1. นักเรียนสามารถบอกความหมายความกตัญญูกตเวทีได้
2. นักเรียนสามารถยกตัวอย่างบุคคลที่มีความกตัญญูกตเวที และสามารถบอกความรู้สึกของตนเองเมื่อพบเหตุการณ์เกี่ยวกับความกตัญญูกตเวทีได้
3. นักเรียนสามารถจำแนกประเภทของบุคคลที่มีอุปการคุณได้
4. นักเรียนสามารถยกตัวอย่างการกระทำที่แสดงถึงความกตัญญูกตเวที อันส่งผลต่อตัวเองและสังคมโดยรวมได้
5. นักเรียนสามารถเสนอแนะวิธีการปลุกฝังความกตัญญูกตเวทีได้
6. นักเรียนสามารถระบุคุณค่าที่เกิดจากการปฏิบัติตนและไม่ปฏิบัติตนตามหลักธรรมคือความกตัญญูกตเวทีได้

เนื้อหา

1. ความหมาย
2. ความดีของความกตัญญูกตเวที
 - 2.1 ความดีทางโลก
 - 2.2 ความดีทางธรรม

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ขั้นนำ

นักเรียนดูวีดิทัศน์ “เรื่องในห้องคลอດ” ดูภาพและเรื่องราวที่ครูแจกให้ และร่วมสนทนาถึงเหตุการณ์ในวีดิทัศน์ และตอบคำถามจากภาพ

ขั้นดำเนินการสอน

ขั้นเสีลสิกขา

เมื่อนักเรียนเห็นภาพและเหตุการณ์ในวีดิทัศน์ แล้วให้นักเรียนสำนึกหรือระลึกถึงผู้มี

พระองค์ นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรบ้าง นักเรียนเลือกที่จะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยในการสำนึกหรือระลึกถึงผู้มีพระคุณ และพร้อมที่จะตอบแทนพระคุณผู้มีอุปการะ

ขั้นจิตศึกษา

ให้นักเรียนทำสมาธิเพื่อทำให้จิตใจสงบประมาณ 5 นาที จากนั้นจึงเปลี่ยนมาให้ให้นักเรียนกำหนดรู้ความรู้สึกตนเองให้ชัดเจนขณะทำสมาธิและพิจารณาความรู้สึกจากกิจกรรมขั้นแรก ประมาณ 5 นาที และออกจากสมาธิและตอบคำถามเกี่ยวกับความมกัตัญญกตเวทีในขั้นต่อไป

ขั้นปัญญาศึกษา

เมื่อนักเรียนออกจากสมาธิแล้วให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้ ลงในกระดาษที่ครูแจกให้

1. มนุษย์เราอยู่อยู่โดดเดี่ยวคนเดียวไม่ได้ จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกัน ไม่สามารถดำรงตนอยู่ได้โดยสวัสดิภาพ เพราะความจำเป็นหลายอย่างบังคับ นักเรียนพึ่งพาใครบ้าง

- ก. ในวัยเยาว์
- ข. ในวัยศึกษาเล่าเรียน
- ค. ในฐานะเป็นพลเมืองของประเทศ
- ง. ในฐานะเป็นผู้นับถือศาสนา

2. ทำไมพ่อแม่จึงมีบุญคุณต่อเรา

- ให้สติปัญญา
- ให้อวัยวะ
- เลี้ยง
- ให้การอบรม
- ให้การศึกษา
- ฯลฯ

เพื่อให้เราช่วยตัวเองได้

3. ก. การที่คุณพ่อ คุณแม่ ดักเตือน ดู ว่า จัดเป็นการทำคุณแก่แก่นักเรียนในข้อใด (ดูจากตาราง)

ข. การที่คุณพ่อ คุณแม่ ใช้ให้หยิบของหรือใช้ให้ชื่อของหรือให้ทำงานเป็นการทำคุณแก่นักเรียนในแง่ใด (ดูจากตาราง)

4. การกระทำของท่านข้อ 3 ทำไปเพื่อเหตุผลใด
5. เพราะฉะนั้น เวลาท่านดู จะโกรธตอบท่านหรือไม่ เพราะเหตุใด
6. ให้นักเรียนช่วยกันรวบรวมการกระทำต่าง ๆ ที่เป็นการทำประโยชน์เพื่อ

ตอบแทนพระคุณท่าน

- ก. ในสภาพปัจจุบัน
- ข. ในสภาพอนาคต

7. นอกจากคุณพ่อ คุณแม่แล้ว ยังมีบุคคลอื่นที่มีอุปการะคุณต่อเราก่อนอีกมากมาย ตั้งข้อที่(1) เราจะตอบแทนบุญคุณท่านเหล่านั้นอย่างไร

8. สังคมไทยจะเป็นอย่างไร ถ้าประเทศไทยมีสมาธิที่มีความมกัตัญญกตเวที
9. การที่นักเรียนกระทำดังข้อ (6 ก.)นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไร เมื่อเทียบไม่กระทำ

10. ให้นักเรียนเลือกกระทำหรือไม่กระทำดังข้อ (6)

ชั้นเสนอการอภิปราย

ตัวแทนออกมาเสนอแนวทางปฏิบัติของกลุ่มต่อเพื่อนๆ และช่วยกันเลือกแนวทางที่ถูกต้อง

ชั้นสรุปและประเมินผล

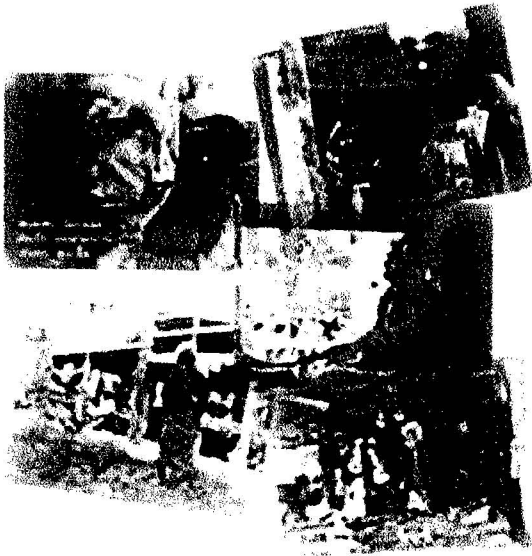
1. ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายและสรุปสาระสำคัญและข้อคิดที่ได้จากการเรียนเรื่อง ความกตัญญูกตเวที

2. ครูสังเกตการอภิปรายและการทำงานกลุ่ม

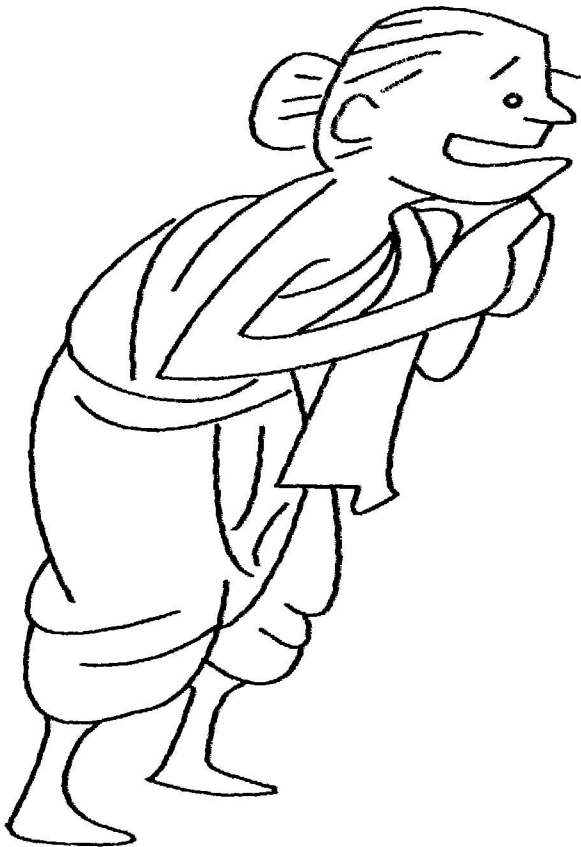
3. ครูสังเกตความตั้งใจฝึกปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนของการสอนแบบไตรสิกขา

สื่อการเรียนการสอน

1. วัสดุทัศน "เรื่องในห้องคลอสด"
2. เอกสารประกอบการเรียน
3. ภาพประกอบ
4. บัตรกำหนดงาน
5. แบบบันทึกกิจกรรม

ใครเคยเห็นภาพแบบนี้บ้าง

เรื่องราวของหญิงชราที่ถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพังทั้งนี้ก็เนื่องมาจากปัญหาความยากจน ส่งผลให้ครอบครัวซึ่งเคยอยู่พร้อมหน้า พร้อมตา ต้องแตกสลาย ชีวิตของคนชราโดยเฉพาะคนที่ไม่มีทรัพย์สินสมบัติใดๆติดตัว ในยามแก่เฒ่า นับเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจสำหรับลูกหลานบางคนที่จิตใจตกต่ำ ดังเช่นชีวิตของ คุณยายยัง หญิงชราวัยกว่า ปี ไม่มีแม้ใครจะสนใจใยดี แม้ตลอดทั้งชีวิตของคุณยายจะเคยมีบุญคุณอุ้มชูเลี้ยงดู ลูกหลานให้เติบโตใหญ่ แต่สิ่งที่คุณยายรับตอบแทนก็คือ ความมอกตัญญูจากลูกหลานที่ทอดทิ้งให้

เอกสารประกอบการค้นคว้า

ความกตัญญูกตเวทิต

ความกตัญญู คือ ความรู้สึกสำนึกในบุญคุณของผู้ทำประโยชน์หรือให้ความช่วยเหลือเรา
กตเวทิต คือ การตอบแทนบุญคุณต่อเรา

ความกตัญญูกตเวทิต หมายถึง ความรู้สึกสำนึกในบุญคุณของผู้ที่ทำความประโยชน์ให้
แก่ตนแล้วทำการตอบแทนบุญคุณของผู้มีพระคุณหรือความดีของบุคคล สถาบันทางสังคม รวมถึง ประเทศ
ชาติด้วย ซึ่งการตอบแทนบุญคุณ หรือประโยชน์ หรือความดีของผู้อื่น หรือสิ่งอื่นที่มีต่อตนไม่จำเป็นต้อง
ตอบแทนด้วยกระทำหรือตอบแทนด้วยสิ่งของเสมอไป อาจตอบแทนด้วยวาจาหรือคำพูดก็ได้

ความกตัญญูกตเวทิตเป็นธรรมจริยาอันสำคัญข้อหนึ่งที่มีมนุษย์พึงปฏิบัติต่อกัน
ดังพุทธดำรัสว่า “ความกตัญญูเป็นมงคลสูงสุด บุคคลที่กตัญญู (รู้จักคนที่คนอื่นทำแล้ว) กตเวทิต (ประกาศหรือ
ตอบแทนคนที่คนอื่นทำแล้ว) เป็นผู้ที่หาได้ยากในโลกนี้” พระพุทธเจ้าทรงรับรองและตรัสสรรเสริญคุณของ
บิดามารดาได้มาก และเปรียบเทียบพระคุณของบิดามารดา ดังนี้

คุณของบิดามารดาเสมอด้วย

- ท้าวมหาพรหม ซึ่งเป็นผู้วิเศษ เป็นผู้สร้าง เป็นผู้อุปการะ และประกอบ
ด้วย พรหมวิหารธรรมอันได้แก่ เมตตา มุทิตา อุเบกขา ต่อบุตรธิดาเป็นนิจไม่เปลี่ยนแปลง
- เป็นบูรพเทพ คือเทวดาองค์แรกของบุตรธิดา เพราะมีเทวธรรมประจำใจ
อย่างเช่น เทวดา มุ่งทำความดีให้บังเกิดแก่บุตรธิดา มิได้มีจิตประทุษร้าย
- เป็นบูรพาจารย์ คือ เป็นอาจารย์องค์แรกผู้พำสอนบุตรธิดาก่อนกว่า
อาจารย์อื่นๆ

- คุณของบิดามารดาเสมอด้วยสังฆรัตนะว่า มารดา บิดาชื่อว่าเป็น
“อาหุเนยยะ” เป็นผู้ควรแก่การนับถือ
“ปาหุเนยยะ” เป็นผู้ควรแก่การต้อนรับ อันบุตรธิดาพึงทำ
“อัญชลีกรรม” เป็นผู้ควรกราบไหว้บูชา

ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในพรหมสูตรว่า เพราะเหตุนี้แหละบุคคลพึงนอบน้อมและพึงสักการะพระ
คุณของบิดามารดา และเมื่อบุคคลละโลกนี้ไปแล้วย่อมบันเทิงในสวรรค์

การตอบแทนบุญคุณต่อผู้มีพระคุณ สามารถกระทำได้ดังนี้

1. ประกาศบุญคุณของท่านที่มีต่อเราให้ผู้อื่นได้รับรู้ ไม่หลบหลู่พระคุณของท่าน
2. เคารพนับถือ ถนอมน้ำใจของท่าน ไม่ทำให้ท่านต้องเดือดร้อน
3. ทำความดีสนองน้ำใจของท่านด้วยวิธีการต่างๆ ตามความเหมาะสมแก่ฐานะและโอกาส เช่น
การเลี้ยงดู รักษาหน้าใจ เมื่อท่านมีความคิดเห็นที่ผิดก็ช่วยให้ท่านเห็นสิ่งที่ถูก หรือช่วยเหลือ
ในกิจการงานต่างๆของท่าน
4. ปฏิบัติบูชา คือบูชาความดีด้วยการปฏิบัติ

วิธีแสดงความกตัญญู อาจแสดงออกทางกาย วาจา ใจ ตามควรแก่ฐานะหน้าที่ ดังนี้

1. ฐานะของลูกที่มีต่อพ่อแม่
2. ฐานะของศิษย์ที่มีต่อครูอาจารย์
3. ฐานะของนักเรียนที่มีต่อโรงเรียน
4. ฐานะของพลเมืองที่มีต่อประเทศชาติ

ฐานะของลูกที่มีต่อพ่อแม่

พ่อแม่เป็นบุพการี ชีวิตและร่างกายที่เป็นอยู่ได้ในเวลานี้เพราะพ่อแม่เลี้ยงดูเราอย่างห่วงใย รักใคร่ ทะนุถนอม เราผู้เป็นลูกควรปฏิบัติต่อท่าน ดังนี้

1. แสดงความเคารพ และยกย่อง
2. เชื่อฟังคำสั่งสอนไม่ดื้อดึงเอาแต่ใจตัวเอง
3. ช่วยเหลือและรับใช้ท่านตามโอกาสและความเหมาะสม
4. ประพฤติตนให้เหมาะสมกับที่ท่านรักใคร่ และตั้งใจศึกษาเล่าเรียน

ฐานะของศิษย์ต่อครูอาจารย์

คุณเป็นผู้ให้วิชาความรู้และฝึกอบรมสั่งสอนให้นักเรียนเป็นคนดี มีความรู้ในวิชาต่างๆ ตลอดจนรู้จักแนะนำให้ดำเนินชีวิตในทางที่ถูกที่ควร แทนพ่อแม่ ครูจึงได้ชื่อว่าเป็นบุพการี ในฐานะที่เป็นนักเรียนควรปฏิบัติต่อครู ดังนี้

1. เคารพและเชื่อฟังครูไม่เป็นคนดื้อรั้น
2. ขยันและตั้งใจศึกษาเล่าเรียนและประพฤติตนเป็นคนดี

ฐานะของนักเรียนต่อโรงเรียน

โรงเรียนเป็นสถานที่ให้ความรู้ และสร้างความเจริญก้าวหน้าแก่นักเรียน ซึ่งนักเรียนควรปฏิบัติต่อโรงเรียนดังนี้

1. ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน
2. รักษาชื่อเสียงของโรงเรียน
3. รักษาความสะอาดของโรงเรียน
4. ช่วยเหลืองานของโรงเรียน
5. ไม่ทำลายทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน

ฐานะของพลเมืองที่มีต่อประเทศชาติ

ประเทศเป็นที่อยู่อาศัย เป็นบ้านเกิดเมืองนอนของเรา เป็นที่ทำกินให้เรามีชีวิตอยู่ได้ เราควรปฏิบัติต่อประเทศชาติดังนี้

1. เคารพและปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง
2. เสียภาษีอากรเพื่อบำรุงประเทศ ให้ความร่วมมือในทุกโอกาสเท่าที่เราจักทำได้
3. ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สรุปว่าลักษณะของการตอบสนองคุณ มี 2 อย่างคือ

1. ตอบแทนด้วยอาภิส เช่น ปฏิบัติท่านด้วย ข้าว น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรคที่อยู่อาศัย
2. ตอบแทนด้วยธรรม เช่น เว้นจากความชั่ว ประพฤติแต่ความดี มีสามัคคีในหมู่ที่

น้อง ประพฤติตามโอวาทของท่าน และถ้าบิดามารดาประพฤติผิดเป็นมิจฉาภิภูฏิ การตอบแทนพระคุณของ บิดาด้วยธรรมพระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่าเลิศกว่าการตอบแทนด้วยยามีสสิ่งของ เป็นการประดิษฐานท่านทั้งสองให้ตั้งอยู่ในสัมมาทิฏฐิ เท่ากับชี้ทางสวรรค์ หรือนิพพานให้

ความสำคัญของกตัญญูกตเวทิต

1. ความกตัญญูกตเวทิต เป็นคุณธรรมที่สร้างความสงบสุขแก่สังคม เพราะถ้าทุกคนต่างไม่ยอมรับว่าตนต่างเป็นหนี้บุญคุณก็จะทำให้คนในสังคมไม่เข้าใจกันเกิดการแข่งขันชิงดี ทารุณทำลายกัน ไม่มีเยื่อใยต่อกัน ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร ครูและศิษย์ก็จะมี จึงอาจถือได้ว่าความกตัญญูกตเวทิตเป็นโยที่สานให้มนุษย์ได้ดำรงและเจริญงอกงามต่อไป

2. ความกตัญญูกตเวทิตเป็นพื้นฐานคุณธรรมทั้งปวง ทำให้คนรู้จักคุณค่าของการเสียสละการบำเพ็ญความดีต่างๆ รู้จักเคารพบูชาบุคคลที่ควรบูชาและคิดที่จะทำความดีเพื่อบูชาความดีของบุพการี

3. ความกตัญญูกตเวทิตเป็นคุณธรรมที่นำความเจริญมาสู่ตนเอง ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ เพราะการที่คนเรามีความกตัญญูกตเวทิตก็ย่อมที่จะมุ่งประกอบอาชีพอย่างสุจริต รู้จักการตอบแทนคุณเพื่อนมนุษย์ไม่เบียดเบียนกัน

4. ความกตัญญูกตเวทิตเป็นคุณธรรมที่ทำให้มนุษย์แตกต่างไปจากสัตว์

บัตรกำหนดงาน

ให้นักเรียนจัดกลุ่มให้เรียบร้อย และปฏิบัติดังนี้

1. เลือกประธานกลุ่ม มีหน้าที่เป็นผู้ประสาน และกระตุ้นความคิดของสมาชิกให้ร่วมมือกันทำเลือกเลขานุการ มีหน้าที่บันทึกข้อสรุปการอภิปรายของกลุ่มเลือกรายงานผล มีหน้าที่เสนอความคิดเห็น และค้นคว้า เพื่อให้งานสำเร็จไปด้วยดี
2. ให้สมาชิกร่วมกันปรึกษาขั้นตอนในการศึกษาค้นคว้า และจัดแบ่งหน้าที่ให้สมาชิกทำตามความเหมาะสม
3. ให้สมาชิกทุกคนศึกษาเอกสารประกอบการเรียน และช่วยกันตอบคำถามจากแบบบันทึกกิจกรรม
4. สมาชิกร่วมกันสรุปผลจากการศึกษาในประเด็นที่เลือกไว้ เลขานุการจดบันทึก
5. ให้ตัวแทนกลุ่มออกมาเสนอผลงานกลุ่มละ 3 นาที

ชื่อ.....เลขที่.....ห้อง.....

แบบบันทึกกิจกรรมการเรียนการสอนแบบไตรสิกขา

เรื่องความกตัญญูกตเวที

เมื่อนักเรียนออกจากสมาธิแล้วให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้ ลงในกระดาษที่ครูแจกให้

1. นักเรียนเห็นภาพและเหตุการณ์ในวีดิทัศน์ นักเรียนรู้สึกอย่างไร
2. มนุษย์เราอยู่จะอยู่โดดเดี่ยวคนเดียวไม่ได้ จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกัน ไม่สามารถดำรงตนอยู่ได้โดยสวัสดิภาพ เพราะความจำเป็นหลายอย่างบังคับ นักเรียนพึ่งพาใครบ้าง

- ก. ไนวัยเยาว์.....
- ข. ไนวัยศึกษาเล่าเรียน.....
- ค. ในฐานะเป็นพลเมืองของประเทศ.....
- ง. ในฐานะเป็นผู้นับถือศาสนา.....

3. ทำไมพ่อแม่จึงมีบุญคุณต่อเรา

- ให้สติปัญญา
 - ให้อวยวะ
 - เลี้ยง
 - ให้การอบรม
 - ให้การศึกษา
 - ฯลฯ
- } เพื่อให้เราช่วยตัวเองได้

4. ก. การที่คุณพ่อ คุณแม่ ตักเตือน คุณว่า จัดเป็นการทำคุณแก่นักเรียนในข้อใด (ดูจากตาราง)
-

- ข. การที่คุณพ่อ คุณแม่ ใช้ให้หยิบของหรือใช้ให้ซื้อของหรือให้ทำงานเป็นการทำคุณแก่นักเรียนในแง่ใด (ดูจากตาราง)
-

5. การกระทำของท่านข้อ 3 ทำไปเพื่อเหตุผลใด
-
-

6. เพราะฉะนั้น เวลาท่านคุณ จะโกรธตอบท่านหรือไม่ เพราะเหตุใด
-
-

7. ให้นักเรียนช่วยกันรวบรวมการกระทำต่างๆที่เป็นการทำประโยชน์เพื่อตอบแทนพระคุณท่าน

a. ในสภาพปัจจุบัน

.....

b. ในสภาพอนาคต

.....

8. นอกจากคุณพ่อ คุณแม่แล้ว ยังมีบุคคลอื่นที่มีอุปการคุณต่อเราก่อนอีกมากมาย ดังข้อที่(1) เราจะตอบแทนบุญคุณท่านเหล่านั้นอย่างไร

.....

9. สังคมไทยจะเป็นอย่างไร ถ้าประเทศไทยมีสมาชิกที่มีความมกัตัญญुकเวทึ

.....

10. การที่นักเรียนกระทำดังข้อ (7 a.)นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไร เมื่อเทียบกับการไม่กระทำ

.....

11. ให้นักเรียนเลือกกระทำหรือไม่กระทำดังข้อ

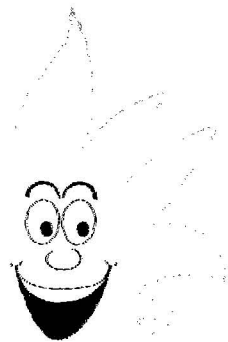
(7).....

ชุดกิจกรรมการอ่านแบบ 4 MAT

วิชาสังคมศึกษา

๗018 พระพุทธศาสนา

เรื่อง ความกตัญญูกตเวที

ชื่อ.....เลขที่.....ชั้น.....

คำแนะนำ

การใช้ชุดกิจกรรม 4 MAT เรื่องความกตัญญูกตเวที

ชุดกิจกรรม 4 MAT เป็นชุดกิจกรรมที่ให้นักเรียนศึกษาเป็นรายบุคคลและเป็นรายกลุ่ม ให้นักเรียนศึกษาโดยการวิเคราะห์จากประสบการณ์ที่ได้รับและลงมือปฏิบัติกิจกรรมตาม ขั้นตอนและคำแนะนำต่อไปนี้ตามลำดับ

1. แบ่งกลุ่มๆละ 4-5 คน
2. ศึกษาคำแนะนำการใช้ชุดกิจกรรม จุดประสงค์การเรียนรู้และระยะเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติกิจกรรม
3. ทำแบบทดสอบก่อนเรียน
4. ศึกษาและปฏิบัติตามขั้นตอนและกิจกรรมที่กำหนดไว้ในชุดกิจกรรม
5. บันทึกกิจกรรม ตอบคำถามท้ายกิจกรรม แบบทดสอบหลังเรียนด้วยตนเองเพื่อตรวจสอบความรู้
6. ชุดกิจกรรมชุดนี้ใช้เวลารวม 2 คาบ 100 นาที นักเรียนต้องปฏิบัติกิจกรรมให้ทันตามเวลาที่กำหนดไว้ดังนี้
 - กิจกรรมที่ 1-2 ใช้เวลา 25 นาที
 - กิจกรรมที่ 3-4 ใช้เวลา 25 นาที
 - กิจกรรมที่ 5-6 ใช้เวลา 25 นาที
 - กิจกรรมที่ 7-8 ใช้เวลา 25 นาที
7. ขณะศึกษาชุดกิจกรรม นักเรียนปรึกษากันหรือขอคำแนะนำจากครูได้
8. เมื่อศึกษาเสร็จแล้วจัดเก็บชุดกิจกรรมให้อยู่ในสภาพที่พร้อมใช้ในคาบต่อไป

จุดประสงค์

7. บอกความหมายความกตัญญูกตเวทีได้
8. ยกตัวอย่างบุคคลที่มีความกตัญญูกตเวที และสามารถบอกความรู้สึกของตนเองเมื่อพบเหตุการณ์เกี่ยวกับบุคคลที่ไม่มีความกตัญญูกตเวทีได้
9. จำแนกประเภทของบุคคลที่มีอุปการคุณได้
10. ยกตัวอย่างการกระทำที่แสดงถึงความกตัญญูกตเวที อันส่งผลต่อตัวเองและสังคมโดยส่วนรวมได้
11. เสนอแนะวิธีการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีได้
12. ระบุคุณค่าที่เกิดจากการปฏิบัติตนและไม่ปฏิบัติตนตามหลักธรรมคือความกตัญญูกตเวทีได้

เวลา

ชุดกิจกรรมนี้ใช้เวลาศึกษา จำนวน 100 นาที

สื่อการเรียนรู้

1. กรณีตัวอย่าง
2. เอกสารประกอบการเรียน

เนื้อหา

3. ความหมาย
4. ความดีของความกตัญญูกตเวที
 - 4.1 ความดีทางโลก
 - 4.2 ความดีทางธรรม

แบบทดสอบก่อนเรียน

คำชี้แจง

ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว จากตัวเลือก ก ข ค ง หรือ จ แล้วกากบาทลงในกระดาษคำตอบ

1. ลักษณะใดที่ ไม่ใช่ ความกตัญญูกตเวที
 - ก. ปฏิบัติตามกฎหมายของสังคม
 - ข. รักษาชื่อเสียงของโรงเรียน
 - ค. ให้อภัยแก่คนชราที่ตามองไม่เห็น
 - ง. ถนอมน้ำใจพ่อแม่ไม่ทำให้ท่านร้อนใจ
 - จ. เคารพเชื่อฟังครูบาอาจารย์ ไม่เป็นคนตื้อรั้น
2. เมื่อวันแม่มาถึงนักเรียนควรทำอย่างไรที่รำลึกถึงพระคุณแม่เหมาะสมที่สุด
 - ก. ปฏิบัติตัวเหมือนเช่นทุกวัน
 - ข. แอบเอาพวงมาลัยไว้ที่หัวเตียงแม่
 - ค. นำดอกมะลิพร้อมการ์ดไปกราบและอวยพรแม่
 - ง. ชื่อของขวัญขึ้นใหญ่ให้แม่ เพราะปีหนึ่งมีเพียงวันเดียว
 - จ. ช่วยพ่อให้พาครอบครัวไปทานข้าวนอกบ้านเพื่อเป็นของขวัญให้แม่
3. แม่กับพ่อแยกทางกัน เราเป็นลูกควรปฏิบัติตัวอย่างไร
 - ก. แยกไปอยู่กับแม่เพราะแม่เป็นผู้ให้กำเนิด
 - ข. แยกไปอยู่กับพ่อเพื่อช่วยเหลือพ่อเพราะเป็นหัวหน้าครอบครัว
 - ค. เลือกอยู่กับผู้ที่สามารถให้ความสะดวกสบายและสงเสียให้เรียนหนังสือ
 - ง. พยายามช่วยพูดปลอบโยนให้ทั้งพ่อและแม่เข้าใจกันเพราะทั้งคู่ต่างมีพระคุณกับเรา
 - จ. เลือกอยู่กับพ่อหรือแม่ที่ให้ความรัก ความเอาใจใส่ และให้ความอบอุ่นกับเราได้
4. กรณีใด ไม่ใช่ ผลของความกตัญญูกตเวทีที่มีต่อประเทศชาติ
 - ก. มีความสามัคคีต่อกันของบุคคลในชาติ
 - ข. บุคคลรู้จักคุณค่าและบำเพ็ญความดีต่อกัน
 - ค. ทำให้บุคคลมุ่งประกอบอาชีพสุจริตไม่เบียดเบียนกัน
 - ง. ระบบการทำงานประสานสัมพันธ์และแบ่งปันช่วยเหลือกัน
 - จ. สร้างความสงบแก่สังคมเพราะทุกคนต่างยอมรับความเป็นหนี้บุญคุณ
5. จริยธรรมใดที่ควรมีในบุคคลที่เป็นบุตรมากที่สุด
 - ก. ความซื่อสัตย์สุจริต
 - ข. ความกตัญญูกตเวที
 - ค. ความขยันหมั่นเพียร
 - ง. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
 - จ. ความอ่อนน้อมต่อมตน

6. พฤติกรรมใดที่แสดงถึงการมีความกตัญญูกตเวทิต่อบิดามารดา น้อยที่สุด
- ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน
 - ไม่ทะเลาะวิวาทในหมู่พี่น้อง
 - ไม่ทำให้ท่านมีปัญหาเพิ่มขึ้น
 - ไม่ขอความช่วยเหลือจากท่าน
 - ช่วยเหลือกิจการงานของท่าน
7. การอุปการคุณที่เราควรตอบแทนเป็นอันดับแรก
- ทางสกุล
 - ทางสังคม
 - ทางศาสนา
 - ทางการศึกษา
 - ทางการปกครอง
8. กรณีใดเป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทิตาต่อพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง
- ทำบุญตักบาตร
 - เข้าพระมาไว้บูชาที่บ้าน
 - ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน
 - บริจาคเงินสร้างโรงพยาบาลสงฆ์
 - สวดมนต์บูชาพระรัตนตรัยก่อนนอน
9. การให้ท่าน สตรีที่อุ้มเด็กเดินขอทาน เหมาะสมหรือไม่ เพราะเหตุใด
- เหมาะสม เพราะเด็กช่วยเหลือตัวเองไม่ได้
 - เหมาะสม เพราะเป็นการช่วยเหลือผู้อื่น
 - เหมาะสม เพราะเป็นบุคคลที่ควรแก่การอนุเคราะห์
 - ไม่เหมาะสม เพราะสตรีดังกล่าวไม่เป็นคนพิการ
 - ไม่เหมาะสม เพราะเป็นการส่งเสริมให้เขาไม่รู้จักช่วยเหลือตัวเอง
10. วันแม่ตั้งขึ้นเพื่อกรณีใดเป็นสำคัญ
- ตั้งขึ้นตามสากลนิยม
 - ตั้งขึ้นเพื่อพัฒนาระบบสังคม
 - ตั้งขึ้นเพื่อเป็นวันสำคัญของชาติ
 - ตั้งขึ้นเพื่อให้ลูกรำลึกถึงพระคุณแม่
 - ตั้งขึ้นเพื่อเคารพและสักการะแด่องค์ราชินี

ส่วนที่ 1

การบูรณาการเข้ากับตัวเอง

(Integrating experience with the self)

ขั้นที่ 1 การสร้างประสบการณ์ (Create an experience)

ขั้นที่ 2 การสะท้อนประสบการณ์ (Reflecting on experience)

เริ่มศึกษาได้ โดยใช้
เวลา 25 นาทีค่ะ

กิจกรรมที่ 1

นักเรียนแต่ละคน ดูวิดีโอเรื่อง “ในห้องคลอড” และร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวิดีโอ

กิจกรรมที่ 2

นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์ เหตุการณ์จาก วิดีทัศน์ และช่วยกันสรุปลงในคำถามท้ายกิจกรรม

1. นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในห้องคลอড

.....

2. นักเรียนจะอย่างไรถ้าบุคคลในวิดีโอเป็นคุณพ่อและคุณแม่ของเราเมื่อ 13 ปีก่อน เพราะอะไรจึงทำเช่นนั้น

.....

3. เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวิดีโอ มีผลกระทบต่อจิตใจนักเรียนและต่ออื่นหรือไม่อย่างไร

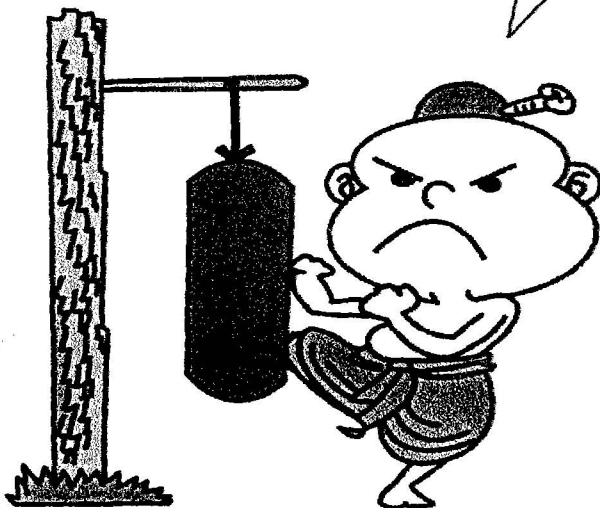
.....

ส่วนที่ 2 การสร้างความคิดรวบยอด (Concept formulation)

ขั้นที่ 3 การบูรณาการสิ่งที่ได้จากการสังเกตเป็นความคิดรวบยอด
(Integrating observations into concepts)

ขั้นที่ 4 การพัฒนาทฤษฎีและความคิดรวบยอด
(Developing theories and concepts)

เริ่มศึกษาได้ โดยใช้เวลา 25 นาทีครับ
ไม่นานหรอกครับผม

กิจกรรมที่ 3

ครูนำภาพและข่าวจากหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นคนชรา พ่อแม่ หรือคนแก่ที่ถูกลูกหลานทอดทิ้ง แล้วให้นักเรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันตอบคำถาม

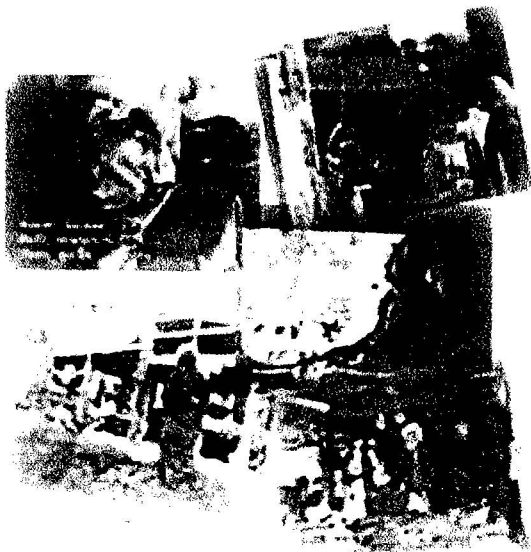
คำถามท้ายกิจกรรม

1. เหตุการณ์ที่นักเรียนเห็นเกี่ยวข้องกับอะไร

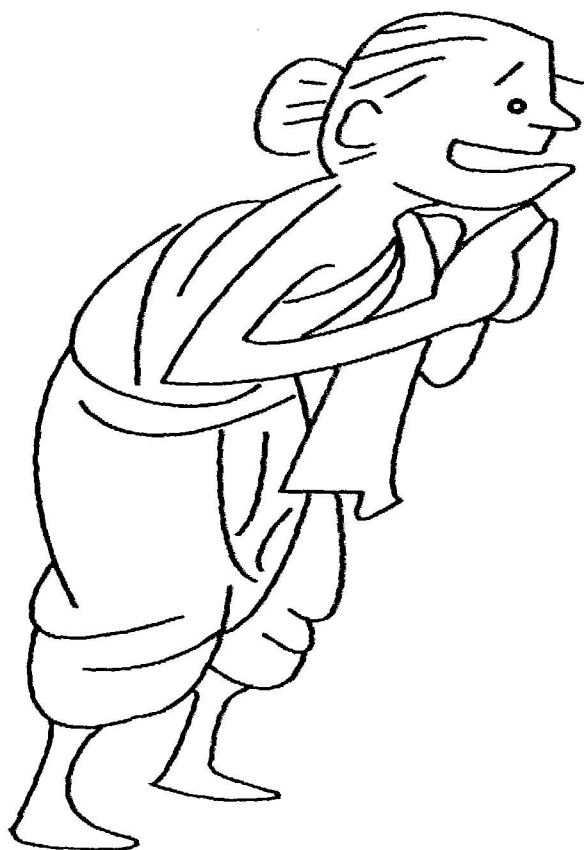
2. เมื่อนักเรียนได้อ่านข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์แล้วรู้สึกอย่างไร

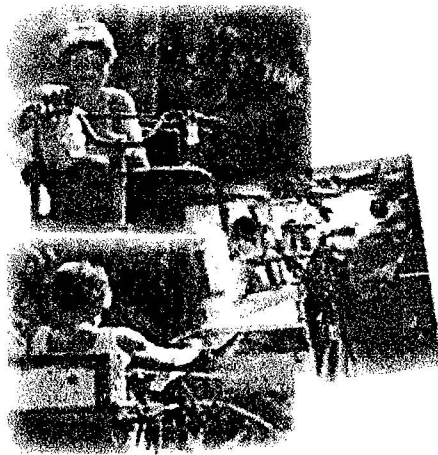
3. เมื่อนักเรียนได้อ่านข่าวแล้วนักเรียนคิดว่ากรกระทำของบุคคลในข่าวทำถูกต้องหรือไม่ อย่างไร

4. ถ้านักเรียนเจอเหตุการณ์เช่นในหนังสือพิมพ์ คือภาพของคนแก่ หรือพ่อแม่ที่ถูกทอดทิ้ง นักเรียนจะอย่างไร เพราะเหตุใด

ใครเคยเห็นภาพแบบนี้บ้าง

เรื่องราวของหญิงชราที่ถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพังทั้งนี้ก็เนื่องมาจากปัญหาความยากจน ส่งผลให้ครอบครัวซึ่งเคยอยู่พร้อมหน้า พร้อมตา ต้องแตกสลายชีวิตของคนชราโดยเฉพาะคนที่ไม่มีทรัพย์สินสมบัติใดๆ ติดตัว ในยามแก่เฒ่า นับเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจสำหรับลูกหลานบางคนที่จิตใจตกต่ำ ดังเช่นชีวิตของ คุณยายยังหญิงชราวัยกว่า ปีไม่มีแม้ใครจะสนใจใยดี แม้ตลอดทั้งชีวิตของคุณยายจะเคยมีบุญคุณอุ้มชูเลี้ยงดู ลูกหลาน ให้เติบโตใหญ่ แต่สิ่งที่คุณยายรับตอบแทนก็คือ ความอกตัญญูจากลูกหลานที่ทอดทิ้งให้

กิจกรรมที่ 4

นักเรียนทุกคนทุกกลุ่ม ศึกษาข้อมูล เรื่อง ความกตัญญูกตเวที และการปฏิบัติที่ถูกต้อง จาก เอกสารประกอบการศึกษาค้นคว้า แล้วตอบคำถามท้ายกิจกรรม

เอกสารประกอบการค้นคว้า

ความกตัญญูกตเวที

ความกตัญญู คือ ความรู้สึกสำนึกในบุญคุณของผู้ทำประโยชน์หรือให้ความช่วยเหลือเรา

กตเวที คือ การตอบแทนบุญคุณต่อเรา

ความกตัญญูกตเวที หมายถึง ความรู้สึกสำนึกในบุญคุณของผู้ที่ทำประโยชน์ให้

แก่ตนแล้วทำการตอบแทนบุญคุณของผู้มีพระคุณหรือความดีของบุคคล สถาบันทางสังคม รวมถึง ประเทศชาติด้วย ซึ่งการตอบแทนบุญคุณ หรือประโยชน์ หรือความดีของผู้อื่น หรือสิ่งอื่นที่มีต่อตนไม่จำเป็นต้องตอบแทนด้วยกระทำหรือตอบแทนด้วยสิ่งของเสมอไป อาจตอบแทนด้วยวาจาหรือคำพูดก็ได้

ความกตัญญูกตเวทีเป็นธรรมจริยาอันสำคัญข้อหนึ่งที่มีมนุษย์พึงปฏิบัติต่อกัน

ดังพุทธดำรัสว่า “ความกตัญญูเป็นมงคลสูงสุด บุคคลที่กตัญญู (รู้คุณที่คนอื่นทำแล้ว) กตเวที (ประกาศหรือตอบแทนคุณที่คนอื่นทำแล้ว) เป็นผู้ทำไต่ยากในโลกนี้” พระพุทธเจ้าทรงรับรองและสรรเสริญคุณของบิดามารดาได้มาก และเปรียบเทียบพระคุณของบิดามารดา ดังนี้

คุณของบิดามารดาเสมอด้วย

- ท้าวมหาพรหม ซึ่งเป็นผู้วิเศษ เป็นผู้สร้าง เป็นผู้อุปการะ และประกอบด้วย พรหมวิหารธรรมอันได้แก่ เมตตา มุทิตา อุเบกขา ตอบุตรธิดาเป็นนิจไม่เปลี่ยนแปลง
- เป็นบูรพเทพ คือเทวดาองค์แรกของบุตรธิดา เพราะมีเทวธรรมประจำใจอย่างเช่น เทวดา มุ่งทำความดีให้บังเกิดแก่บุตรธิดา มิได้มีจิตประทุษร้าย
- เป็นบูรพาจารย์ คือ เป็นอาจารย์องค์แรกผู้ร่ำสอนบุตรธิดาก่อนกว่าอาจารย์อื่นๆ

- คุณของบิดามารดาเสมอด้วยสังฆรัตนะว่า มารดา บิดาชื่อว่าเป็น

“อาตุเนยยะ” เป็นผู้ควรแก่การนับถือ

“ปาตุเนยยะ” เป็นผู้ควรแก่การต้อนรับ อันบุตรธิดาพึงทำ

“อัญชลีกรณียะ” เป็นผู้ควรกราบไหว้บูชา

ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในพรหมสูตรว่า เพราะเหตุนี้แหละบุคคลพึงนอบน้อมและพึงสักการะพระคุณของบิดามารดา และเมื่อบุคคลละโลกนี้ไปแล้วย่อมบันเทิงในสวรรค์

การตอบแทนบุญคุณต่อผู้มีพระคุณ สามารถกระทำได้ดังนี้

5. ประกาศบุญคุณของท่านที่มีต่อเราให้ผู้อื่นได้รับรู้ ไม่หลบหลู่พระคุณของท่าน
6. เคารพนับถือ ถนอมน้ำใจของท่าน ไม่ทำให้ท่านต้องเดือดร้อน

7. ทำความดีสนองน้ำใจของท่านด้วยวิธีการต่างๆ ตามความเหมาะสมแก่ฐานะและโอกาส เช่น การเลี้ยงดู รักษาหน้าใจ เมื่อท่านมีความคิดเห็นที่ผิดก็ช่วยให้ท่านเห็นสิ่งที่ถูก หรือช่วยเหลือ ในกิจการงานต่างๆของท่าน

8. ปฏิบัติบูชา คือบูชาความดีด้วยการปฏิบัติ

วิธีแสดงความกตัญญู อาจแสดงออกทางกาย วาจา ใจ ตามควรแก่ฐานะหน้าที่ ดังนี้

5. ฐานะของลูกที่มีต่อพ่อแม่
6. ฐานะของศิษย์ที่มีต่อครูอาจารย์
7. ฐานะของนักเรียนที่มีต่อโรงเรียน
8. ฐานะของพลเมืองที่มีต่อประเทศชาติ

ฐานะของลูกที่มีต่อพ่อแม่

พ่อแม่เป็นบุพการี ชีวิตและร่างกายที่เป็นอยู่ได้ในเวลานี้เพราะพ่อแม่เลี้ยงดูเราอย่างห่วงใย รักใคร่ ทะนุถนอม เราผู้เป็นลูกควรปฏิบัติต่อท่าน ดังนี้

5. แสดงความเคารพ และยกย่อง
6. เชื่อฟังคำสั่งสอนไม่คือดิ่งเอาแต่ใจตัวเอง
7. ช่วยเหลือและรับใช้ท่านตามโอกาสและความเหมาะสม
8. ประพฤติตนให้เหมาะสมกับที่ท่านรักใคร่ และตั้งใจศึกษาเล่าเรียน

ฐานะของศิษย์ต่อครูอาจารย์

ครูเป็นผู้ให้วิชาความรู้และฝึกอบรมสั่งสอนให้นักเรียนเป็นคนดี มีความรู้ในวิชาต่างๆ ตลอดจนรู้จักแนะนำให้ดำเนินชีวิตในทางที่ถูกที่ควร แทนพ่อแม่ ครูจึงได้ชื่อว่าเป็นบุพการี ในฐานะที่เป็นนักเรียนควรปฏิบัติต่อครู ดังนี้

3. เคารพและเชื่อฟังครูไม่เป็นคนดีอื่น
4. ขยันและตั้งใจศึกษาเล่าเรียนและประพฤติตนเป็นคนดี

ฐานะของนักเรียนต่อโรงเรียน

โรงเรียนเป็นสถานที่ให้ความรู้ และสร้างความเจริญก้าวหน้าแก่นักเรียน ซึ่งนักเรียนควรปฏิบัติต่อโรงเรียนดังนี้

6. ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน
7. รักษาชื่อเสียงของโรงเรียน
8. รักษาความสะอาดของโรงเรียน
9. ช่วยเหลืองานของโรงเรียน
10. ไม่ทำลายทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน

ฐานะของพลเมืองที่มีต่อประเทศชาติ

ประเทศเป็นที่อยู่อาศัย เป็นบ้านเกิดเมืองนอนของเรา เป็นที่ทำกินให้เรามีชีวิตอยู่ได้ เราควรปฏิบัติต่อประเทศชาติดังนี้

4. เคารพและปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง
5. เสียภาษีอากรเพื่อบำรุงประเทศ ให้ความร่วมมือในทุกโอกาสเท่าที่เราจักทำได้
6. ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สรุปว่าลักษณะของการตอบสนองคุณ มี 2 อย่างคือ

3. ตอบแทนด้วยอามิส เช่น ปฏิบัติท่านด้วย ข้าว น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรคที่อยู่อาศัย
4. ตอบแทนด้วยธรรม เช่น เว้นจากความชั่ว ประพฤติแต่ความดี มีสามัคคีในหมู่พี่น้อง ประพฤติตามโอวาทของท่าน และถ้าบิดามารดาประพฤติผิดเป็นมิจฉาภิปฏิบัติ การตอบแทนพระคุณของบิดาด้วยธรรมพระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่าเลิศกว่าการตอบแทนด้วยอามิสสิ่งของ เป็นการประดิษฐานท่านทั้งสองให้ตั้งอยู่ในสัมมาภิปฏิบัติ เท่ากับชี้ทางสวรรค์ หรือนิพพานให้

ความสำคัญของกตัญญูกตเวทิต

12. ความกตัญญูกตเวทิต เป็นคุณธรรมที่สร้างความสงบสุขแก่สังคม เพราะถ้าทุกคนต่างไม่ยอมรับว่าตนต่างเป็นหนี้บุญคุณก็จะทำให้คนในสังคมไม่เข้าใจกันเกิดการแข่งขันชิงดี ทารุณทำลายกัน ไม่มีเยื่อใยต่อกัน ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร ครูและศิษย์ก็จะมี จึงอาจถือได้ว่าความกตัญญูกตเวทิตเป็นโยกที่สานให้มนุษย์ได้ดำรงและเจริญงอกงามต่อไป

13. ความกตัญญูกตเวทิตเป็นพื้นฐานคุณธรรมทั้งปวง ทำให้คนรู้จักคุณค่าของการเสียสละการบำเพ็ญความดีต่างๆ รู้จักเคารพบูชาบุคคลที่ควรบูชาและคิดที่จะทำความดีเพื่อบูชาความดีของบุพการี

14. ความกตัญญูกตเวทิตเป็นคุณธรรมที่นำความเจริญมาสู่ตนเอง ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ เพราะการที่คนเรามีความกตัญญูกตเวทิตก็ย่อมที่จะมุ่งประกอบอาชีพอย่างสุจริต รู้จักการตอบแทนคุณเพื่อนมนุษย์ไม่เบียดเบียนกัน

15. ความกตัญญูกตเวทิตเป็นคุณธรรมที่ทำให้มนุษย์แตกต่างไปจากสัตว์

คำถามท้ายกิจกรรม

1. ความกตัญญูกตเวทิต หมายถึง

.....

.....

2. ในฐานะบุตรควรปฏิบัติตนอย่างไรถึงเรียกว่ามีความกตัญญูกตเวทิตต่อบิดามารดา

.....

.....

3. ในฐานะลูกศิษย์ ควรปฏิบัติตนอย่างไรถึงเรียกว่ามีความกตัญญูกตเวทิตต่อครูบาอาจารย์

.....

.....

ส่วนที่ 3

การปฏิบัติฝึกทักษะและการเรียนรู้ตามลักษณะส่วนตัว

(Practice and personalization)

ขั้นที่ 5 การลงมือปฏิบัติตามแนวคิดที่กำหนด

(Working on defined concepts)

ขั้นที่ 6 การเรียนรู้สิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัว

(Messing around)

กิจกรรมที่ 5

5.1 นักเรียนแต่ละคนศึกษากรณีตัวอย่างเรื่อง

5.2 เมื่อนักเรียนศึกษากรณีตัวอย่างเรียบร้อยแล้ว ตอบคำถามท้ายกิจกรรม

คนที่สังคมต้องการ

ในเมืองหลวงที่ทุกคนต่างคิดว่าเป็นเมืองที่เจริญ เมื่อมาอยู่แล้วต้องมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่หารู้ไม่ว่าบางมุมของสังคมกรุงเทพฯ มีชีวิตหนึ่งที่ไม่สบายเลยอย่างที่ใครๆ คิด

ลูกน้ำเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ลูกน้ำต้องตื่นเช้ากว่าเด็กวัยเดียวกัน เพื่อที่จะไปรับจ้างซักรีดเสื้อผ้า โกล้บ้าน เพื่อที่จะได้นำเงินไปเป็นค่าขนม และค่าอุปกรณ์การเรียนของตนเองและน้องๆ เป็นการช่วยแบ่งเบาภาระของแม่ ลูกน้ำอาศัยอยู่กับแม่ และน้องอีก 2 คน แม่ของลูกน้ำเป็นคนต่างจังหวัด ได้เดินทางมากรุงเทพฯ เพื่อที่จะมาทำงานในบริษัทผลิตเฟอร์นิเจอร์แห่งหนึ่ง ซึ่งแม่และพ่อของลูกน้ำได้แยกทางกัน พ่อไม่เคยที่จะมาดูแลลูกน้ำและน้องๆเลย แม่ต้องดูแลลูกๆเพียงคนเดียว ลูกน้ำมีความรู้สึกสงสารแม่มาก เพราะแม่สุขภาพไม่ค่อยดี และต้องสูดดมมลพิษตามท้องถนนขณะที่เดินทางไปทำงานอีก และบ้านกับที่ทำงานของแม่ไกลมากด้วย ลูกน้ำจึงพยายามที่ช่วยแบ่งเบาภาระของแม่ โดยการดูแลน้องๆ แทนแม่ขณะที่แม่ยังไม่กลับบ้าน ทำงานบ้านทุกอย่าง และสอนน้องให้ช่วยเหลือตัวเองด้วย รายได้ที่แม่ได้รับจากบริษัทก็ไม่มากที่จะใช้จ่ายในครอบครัว เพราะแม่ต้องแบ่งเป็นค่าเช่าบ้าน

ในวันแม่ทุกปี ลูกน้ำและน้องๆ จะนำการ์ดและดอกมะลิมากราบแม่ ลูกน้ำมีความรู้สึกอบอุ่นมากที่ได้อยู่ในอ้อมกอดของแม่และอยู่ข้างน้องๆ ลูกน้ำยังจำคำพูดของแม่ไว้ใจเสมอว่า “แม่อยากให้ลูกเป็นคนที่มีความประพฤติดี มีความกตัญญูกตเวทิต่อผู้มีพระคุณ เป็นคนดีของสังคม และจงรักษาความดีนี้ไว้ ดุจเกล็ดรักษาความเค็ม ” เสียงแว่วของแม่ดังก้องอยู่ในหูของลูกน้ำตลอดเวลา ลูกน้ำสัญญากับตัวเองจะไม่ทำให้แม่ผิดหวังในตัวลูกน้ำอะไรที่ทำให้แม่ไม่สบายใจ ลูกน้ำจะไม่ทำเป็นเด็ดขาด และที่สำคัญจะเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่น้องๆ

คำถามท้ายกิจกรรม

1. เมื่อนักเรียนได้อ่านกรณีตัวอย่างแล้วนักเรียนมีความรู้สึกอย่างไร

.....

.....

2. ถ้านักเรียนเป็นลูกน้ำนักเรียนจะกระทำอย่างลูกน้ำหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

3. นักเรียนคิดว่าลูกน้ำทำถูกหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

4. นักเรียนคิดว่าสาเหตุที่ทำให้ชีวิตลูกน้ำเป็นอย่างเพราะเหตุใด และควรจะมีคนอย่างลูกน้ำในสังคมหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

รู้สึกอย่างไรบ้างคะ

กิจกรรมที่ 6

นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันระดมสมอง
เสนอแนะวิธีการแก้ไขเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
ในกรณีตัวอย่าง
และแต่ละกลุ่มนำเสนอวิธีการ
ของกลุ่มตัวเองหน้าชั้นเรียน

ส่วนที่ 4 บูรณาการและการประยุกต์ใช้ (Integrating application and experience)

ขั้นที่ 7 การวิเคราะห์เพื่อเห็นประโยชน์หรือการประยุกต์ใช้
(Analyzing for usefulness or application)

ขั้นที่ 8 การลงมือปฏิบัติด้วยตนเองและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่น
(Doing it themselves and sharing what they do with others)

ใช้เวลา 25 นาทีนะคะ

กิจกรรมที่ 7

**นักเรียนแต่ละกลุ่ม
ช่วยกันแต่งกลอน
หรือฉันทลักษณ์ที่เกี่ยวกับ
ความสนุกสนานรื่นเริง**

กิจกรรมที่ 8

ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอคำขวัญ
และภาพการ์ตูน ของกลุ่มตัวเอง เพื่อนำมา

ขอแนะนำถึงครูคุณและเพื่อนๆ

แบบทดสอบหลังเรียน

คำชี้แจง

ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว จากตัวเลือก ก ข ค ง หรือ จ แล้วกากบาทลงในกระดาษคำตอบ

1. ลักษณะใดที่ **ไม่ใช่** ความกตัญญูทศเวที
 - ก. ปฏิบัติตามกฎหมายของสังคม
 - ข. รักษาชื่อเสียงของโรงเรียน
 - ค. ให้ที่นั่งแก่คนชราที่ตามองไม่เห็น
 - ง. ถนอมน้ำใจพ่อแม่ไม่ทำให้ท่านร้อนใจ
 - จ. เคารพเชื่อฟังครูบาอาจารย์ ไม่เป็นคนดื้อรั้น
2. เมื่อวันแม่มาถึงนักเรียนควรทำอย่างไรที่รำลึกถึงพระคุณแม่เหมาะสมที่สุด
 - ก. ปฏิบัติตัวเหมือนเช่นทุกวัน
 - ข. แอบเอาพวงมาลัยไว้ที่หัวเตียงแม่
 - ค. นำดอกมะลิพร้อมการ์ดไปกราบและอวยพรแม่
 - ง. ซื้อของขวัญชิ้นใหญ่ให้แม่ เพราะปีนี้มีเพียงวันเดียว
 - จ. ช่วยพ่อให้พาครอบครัวไปทานข้าวนอกบ้านเพื่อเป็นของขวัญให้แม่
3. แม่กับพ่อแยกทางกัน เราเป็นลูกควรปฏิบัติตัวอย่างไร
 - ก. แยกไปอยู่กับแม่เพราะแม่เป็นผู้ให้กำเนิด
 - ข. แยกไปอยู่กับพ่อเพื่อช่วยเหลือพ่อเพราะเป็นหัวหน้าครอบครัว
 - ค. เลือกอยู่กับผู้ที่สามารถให้ความสะดวกสบายและส่งเสริมให้เรียนหนังสือ
 - ง. เลือกอยู่กับพ่อหรือแม่ที่ให้ความรัก ความเอาใจใส่ และให้ความอบอุ่นกับเราได้
 - จ. พยายามช่วยพ่อปลอบโยนให้ทั้งพ่อและแม่เข้าใจกันเพราะทั้งคู่ต่างมีพระคุณกับเรา
4. กรณีใด **ไม่ใช่** ผลของความกตัญญูทศเวทีที่มีต่อประเทศชาติ
 - ก. มีความสามัคคีต่อกันของบุคคลในชาติ
 - ข. บุคคลรู้จักคุณค่าและบำเพ็ญความดีต่อกัน
 - ค. ทำให้บุคคลมุ่งประกอบอาชีพสุจริตไม่เบียดเบียนกัน
 - ง. ระบบการทำงานประสานสัมพันธ์และแบ่งปันช่วยเหลือกัน
 - จ. สร้างความสงบแก่สังคมเพราะทุกคนต่างยอมรับความเป็นหนึ่งเดียวกัน
5. จริยธรรมใดที่ควรมีในบุคคลที่เป็นบุตรมากที่สุด
 - ก. ความซื่อสัตย์สุจริต
 - ข. ความกตัญญูทศเวที
 - ค. ความขยันหมั่นเพียร
 - ง. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
 - จ. ความอ่อนน้อมถ่อมตน

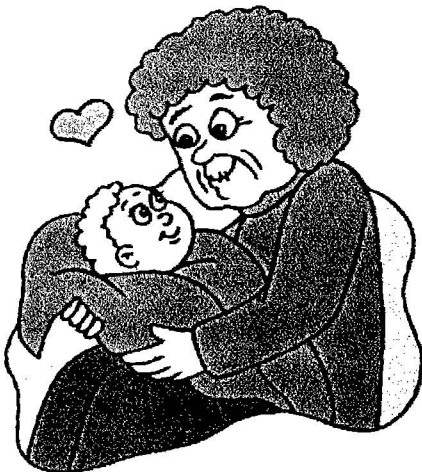
6. พฤติกรรมใดที่แสดงถึงการมีความกตัญญูทวดที่ต่อบิดามารดา น้อยที่สุด
- ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน
 - ไม่ทะเลาะวิวาทในหมู่พี่น้อง
 - ไม่ทำให้ท่านมีปัญหาเพิ่มขึ้น
 - ไม่ขอความช่วยเหลือจากท่าน
 - ช่วยเหลือกิจการงานของท่าน
7. การอุปการคุณที่เราควรตอบแทนเป็นอันดับแรก
- ทางสกุล
 - ทางสังคม
 - ทางศาสนา
 - ทางการศึกษา
 - ทางการปกครอง
8. กรณีใดเป็นการแสดงความกตัญญูทวดที่ตาต่อพระพุทธรูปศาสนาอย่างแท้จริง
- ทำบุญตักบาตร
 - เข้าพระมาไว้บูชาที่บ้าน
 - ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน
 - บริจาคเงินสร้างโรงพยาบาลสงฆ์
 - สวดมนต์บูชาพระรัตนตรัยก่อนนอน
9. การให้ท่าน สตรีที่อุ้มเด็กเดินขอทาน เหมาะสมหรือไม่ เพราะเหตุใด
- เหมาะสม เพราะเป็นการช่วยเหลือผู้อื่น
 - เหมาะสม เพราะเด็กช่วยเหลือตัวเองไม่ได้
 - ไม่เหมาะสม เพราะสตรีดังกล่าวไม่เป็นคนพิการ
 - เหมาะสม เพราะเป็นบุคคลที่ควรแก่การอนุเคราะห์
 - ไม่เหมาะสม เพราะเป็นการส่งเสริมให้เขาไม่รู้จักช่วยเหลือตัวเอง
10. วันแม่ตั้งขึ้นเพื่อกรณีใดเป็นสำคัญ
- ตั้งขึ้นตามสากลนิยม
 - ตั้งขึ้นเพื่อพัฒนาระบบสังคม
 - ตั้งขึ้นเพื่อเป็นวันสำคัญของชาติ
 - ตั้งขึ้นเพื่อให้ลูกรำลึกถึงพระคุณแม่
 - ตั้งขึ้นเพื่อเคารพและสักการะแด่องค์ราชินี

เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน

1. ค
2. ค
3. ง
4. ค
5. ข
6. ง
7. ก
8. ค
9. จ
10. ง

เฉลยแบบทดสอบหลังเรียน

1. ค
2. ค
3. จ
4. ค
5. ข
6. ง
7. ก
8. ค
9. จ
10. ง

ความรักคือความรู้สึกที่ดี
ความกตัญญูกตเวที
 เป็นเครื่องหมายของคนดี
เป็นเครื่องหมายของคนดี

แผนการสอนเพื่อใช้สำหรับ ชุดกิจกรรม 4 MAT

วิชา สังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

เรื่อง ความกตัญญูทเวที

เวลา 2 คาบ (100 นาที)

ความคิดรวบยอด

ความกตัญญูทเวที เป็นธรรมจริยาที่สำคัญ ทุกคนควรปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจึงจะส่งผลดีต่อตนเองและสังคม

จุดประสงค์

1. บอกความหมายความกตัญญูทเวทีได้
2. ยกตัวอย่างบุคคลที่มีความกตัญญูทเวที และสามารถบอกความรู้สึกของตนเองเมื่อพบเหตุการณ์เกี่ยวกับความกตัญญูทเวทีได้
3. จำแนกประเภทของบุคคลที่มีอุปการคุณได้
4. ยกตัวอย่างการกระทำที่แสดงถึงความกตัญญูทเวที อันส่งผลต่อตัวเองและสังคมโดยส่วนรวมได้
5. เสนอแนะวิธีการปลูกฝังความกตัญญูทเวทีได้
6. ระบุคุณค่าที่เกิดจากการปฏิบัติตนและไม่ปฏิบัติตนตามหลักธรรมคือความกตัญญูทเวทีได้

เนื้อหา

1. ความหมาย
2. ความดีของความกตัญญูทเวที
 - 2.1 ความดีทางโลก
 - 2.2 ความดีทางธรรม

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. ช้หน้า

ครูชี้แจงขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรม 4 MAT ดังต่อไปนี้

- 1.1 นักเรียนทุกคนรับชุดกิจกรรม 4 MAT เรื่อง ความกตัญญูทเวที
- 1.2 การเรียนในคาบนี้เป็นการเรียนจากชุดกิจกรรม 4 MAT ที่ครูแจกให้ซึ่งกิจกรรมที่นักเรียนปฏิบัติเป็นรายบุคคลและเป็นรายกลุ่ม ตามที่กำหนดไว้ในชุดกิจกรรม
- 1.3 ในแต่ละชุดกิจกรรมให้นักเรียนจัดกลุ่ม กลุ่มละ 4-5 คน แล้วแต่ละกลุ่ม เลือกประธาน เลขานุการ ที่เหลือเป็นสมาชิก ให้เลขานุการเป็นผู้รายงานผลงานกลุ่ม
- 1.4 ก่อนปฏิบัติตามชุดกิจกรรมให้นักเรียนอ่านคำแนะนำให้เข้าใจและทำตามขั้นตอน
- 1.5 ชุดกิจกรรมแต่ละชุดใช้เวลา 2 คาบ (100 นาที) นักเรียนต้องทำให้ครบทุกกิจกรรมและร่วมมือกับสมาชิกในกลุ่มในการปฏิบัติกิจกรรม ถ้านักเรียนมีปัญหาหรือไม่เข้าใจให้สอบถามจากครู

2. ช้ปฏิบัติ

- 2.1 นักเรียนศึกษาคำแนะนำในการใช้ชุดกิจกรรม จุดประสงค์การเรียนรู้และระยะเวลาในการปฏิบัติกิจกรรม

2.2 นักเรียนศึกษาชุดกิจกรรม และปฏิบัติตามขั้นตอนในชุดกิจกรรม ดังนี้
 คาบที่ 1 นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม

คาบที่ 1

ส่วนที่ 1 การบูรณาการเข้ากับตัวเอง

ขั้นที่ 1 การสร้างประสบการณ์ ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมที่ 1 ฟัง สถานการณ์จำลอง

ขั้นที่ 2 การสะท้อนประสบการณ์ ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมที่ 2 วิเคราะห์

สถานการณ์จำลอง

ส่วนที่ 2 การสร้างความคิดรวบยอด

ขั้นที่ 3 การบูรณาการสิ่งที่ได้จากการสังเกตเป็นความคิดรวบยอด

ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมที่ 3 สนทนากับเหตุการณ์ที่พบเห็น

ขั้นที่ 4 การพัฒนาทฤษฎีและความคิดรวบยอด ผู้เรียนปฏิบัติ

กิจกรรมที่ 4 ศึกษาเอกสารความรู้

ส่วนที่ 3 การปฏิบัติฝึกทักษะและการเรียนรู้ตามลักษณะส่วนตัว

ขั้นที่ 5 การลงมือปฏิบัติตามแนวคิดที่กำหนด ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรม

ที่ 5 ศึกษากรณีตัวอย่าง

ขั้นที่ 6 การเรียนรู้สิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัว ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมที่ 6 ระดมสมองหา

วิธีการแก้ไขกรณีตัวอย่าง

ส่วนที่ 4 บูรณาการและการประยุกต์ใช้

ขั้นที่ 7 การวิเคราะห์เพื่อเห็นประโยชน์หรือการประยุกต์ใช้ ผู้เรียน

ปฏิบัติกิจกรรมที่ 7 แต่งกลอน วาดภาพการ์ตูน เกี่ยวกับ ความกตัญญูทุกเวที

ขั้นที่ 8 การลงมือปฏิบัติด้วยตนเองและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์

กับผู้อื่น ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมที่ 8 ประวาด คำขวัญ หรือภาพ

3. ชั้นสรุป

3.1 ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปและเพิ่มเติมในส่วนที่บกพร่อง

3.2 นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน

สื่อการเรียนการสอน

ชุดกิจกรรม 4 MAT

การวัดผลประเมินผล

1. ประเมินจากแบบทดสอบก่อนและหลังเรียน
2. ประเมินจากการสังเกตในเรื่องต่อไปนี้
 - 2.1 ความร่วมมือของสมาชิกภายในกลุ่ม
 - 2.2 การซักถาม การตอบคำถาม
3. ประเมินจากผลงานที่ได้รับมอบหมายชุดกิจกรรม

ภาคผนวก ค

- แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์
- แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา
- แบบทดสอบย่อยประจำชุดกิจกรรม

แบบประเมิน EQ

ความฉลาดทางอารมณ์

ความฉลาดทางอารมณ์ คือ ความสามารถทางอารมณ์ในการดำเนินชีวิตอย่างสร้างสรรค์และมีความสุขการรู้จักความฉลาดอารมณ์ของตนเองเพื่อการพัฒนาและการใช้ศักยภาพตนเองในการดำเนินชีวิต ครอบคลุม การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จ

คำแนะนำ

แบบประเมินนี้เป็นประโยคที่มีข้อความเกี่ยวข้องกับอารมณ์และความรู้สึกที่แสดงออกในลักษณะต่างๆ แม้ว่าบางประโยคอาจไม่ตรงกับที่นักเรียนเป็นอยู่ก็ตามขอให้เลือกคำตอบที่ตรงกับตัวท่านมากที่สุด ไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด หรือไม่ดีไปรอดตอบตามความจริง และตอบทุกข้อ เพื่อที่จะได้รู้จักตนเองและวางแผนพัฒนาตนเองต่อไปมีคำตอบ 4 คำตอบ สำหรับข้อความแต่ละประโยคคือ

ไม่จริง

จริงบ้างจริง

ค่อนข้างจริง

จริงมาก

โปรดใส่เครื่องหมาย / ในช่องที่ท่านคิดว่าตรงกับตัวนักเรียนมากที่สุด

ชื่อ.....อายุ.....ปี

โรงเรียน / สถาบัน.....เพศ : ชาย.....หญิง.....

ระดับชั้น.....วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ของ..

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็นตามความรู้สึก หรือการปฏิบัติ				
		ไม่จริง	จริงบ้าง ครั้ง	ค่อนข้าง จริง	จริงมาก	คะแนน
1	เวลาโกรธหรือไม่สบาย ฉันรับรู้ได้ว่าเกิดอะไรขึ้นกับฉัน					
2	ฉันบอกไม่ได้ว่าอะไรทำให้ฉันรู้สึกโกรธ					
3	เมื่อถูกขัดใจ ฉันมักรู้สึกหงุดหงิดจนควบคุมอารมณ์ไม่ได้					
4	ฉันสามารถคอยเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่พอใจ					
5	ฉันมักมีปฏิกิริยาโต้ตอบรุนแรงต่อปัญหาเพียงเล็กน้อย					
6	เมื่อถูกบังคับให้ทำในสิ่งที่ไม่ชอบ ฉันจะอธิบายเหตุผลจนผู้อื่นยอมรับได้					
รวม						
7	ฉันสังเกตได้ เมื่อคนใกล้ฉันมีอาการเปลี่ยนแปลง					
8	ฉันไม่สนใจกับความทุกข์ของผู้อื่นที่ฉันไม่รู้จัก					
9	ฉันไม่ยอมรับในสิ่งที่ผู้อื่นทำต่างจากที่ฉันคิด					
10	ฉันยอมรับได้ว่าผู้อื่นก็อาจมีเหตุผลที่จะไม่พอใจการกระทำของฉัน					
11	ฉันรู้สึกว่าผู้อื่นชอบเรียกร้องความสนใจมากเกินไป					
12	แม้จะมีภาระที่ต้องทำ ฉันก็ยินดีรับฟังความทุกข์ของผู้อื่นที่ต้องการความช่วยเหลือ					
รวม						
13	เป็นเรื่องธรรมดาที่จะเอาเปรียบผู้อื่นเมื่อมีโอกาส					
14	ฉันเห็นคุณค่าในน้ำใจที่ผู้อื่นมีต่อฉัน					
15	เมื่อทำผิดฉันสามารถกล่าวคำว่า "ขอโทษ" ผู้อื่นได้					
16	ฉันยอมรับข้อผิดพลาดของผู้อื่นได้ยาก					
17	ถึงแม้จะต้องเสียประโยชน์ส่วนตัวไปบ้าง ฉันก็ยินดีที่จะทำเพื่อส่วนรวม					
18	ฉันรู้สึกลำบากใจในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อผู้อื่น					
รวม						

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็นตามความรู้สึก หรือการปฏิบัติ				
		ไม่จริง	จริงบ้าง ครั้ง	ค่อนข้าง จริง	จริงมาก	คะแนน
19	ฉันไม่รู้ว่ฉันเก่งเรื่องอะไร					
20	แม้จะเป็นเรื่องยาก ฉันก็มั่นใจว่าสามารถทำได้					
21	เมื่อทำสิ่งใดไม่สำเร็จ ฉันรู้สึกหมดกำลังใจ					
22	ฉันรู้สึกมีคุณค่าเมื่อได้ทำสิ่งต่างๆอย่างเต็มความสามารถ					
23	เมื่อต้องเผชิญกับอุปสรรคและความผิดหวัง ฉันก็จะไม่ยอมแพ้					
24	เมื่อเริ่มทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ฉันมักทำต่อไปไม่สำเร็จ					
รวม						
25	ฉันพยายามหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาโดยไม่คิดเอาเองตามใจชอบ					
26	บ่อยครั้งที่ฉันไม่รู้ว่ทำอะไรทำให้ฉันไม่มีความสุข					
27	ฉันรู้สึกว่าการตัดสินใจแก้ปัญหาเป็นเรื่องยากสำหรับฉัน					
28	เมื่อต้องทำอะไรหลายอย่างในเวลาเดียวกัน ฉันตัดสินใจได้ว่าจะทำอะไรก่อนหลัง					
29	ฉันลำบากใจเมื่อต้องอยู่กับคนแปลกหน้าหรือคนที่ไม่คุ้นเคย					
30	ฉันทนไม่ได้เมื่อต้องอยู่ในสังคมที่มีกฎระเบียบขัดกับความเคยชินของฉัน					
รวม						
32	ฉันมีเพื่อนสนิทหลายคนที่คบกันมานาน					
33	ฉันไม่กล้าบอกความต้องการของฉันให้ผู้อื่นรู้					
34	ฉันทำในสิ่งที่ต้องการโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน					
35	เป็นการยากสำหรับฉันที่จะโต้แย้งกับผู้อื่น แม้จะมีเหตุผลเพียงพอ					
36	เมื่อไม่เห็นด้วยกับผู้อื่น ฉันสามารถอธิบายเหตุผลที่เขายอมรับได้					
รวม						

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็นตามความรู้สึก หรือการปฏิบัติ				
		ไม่จริง	จริงบ้าง ครั้ง	ค่อนข้าง จริง	จริงมาก	คะแนน
37	ฉันรู้สึกด้อยกว่าผู้อื่น					
38	ฉันทำหน้าที่ได้ดี ไม่ว่าจะอยู่ในบทบาทใด					
39	ฉันสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายได้ดีที่สุด					
40	ฉันไม่มั่นใจในการทำงานที่ยากลำบาก					
รวม						
41	แม้สถานการณ์จะเลวร้าย ฉันก็มีความหวังว่าจะดีขึ้น					
42	ทุกปัญหามักมีทางออกเสมอ					
43	เมื่อมีเรื่องที่ทำให้เครียด ฉันมักปรับเปลี่ยนให้เป็นเรื่องผ่อนคลายหรือสนุกสนานได้					
44	ฉันสนุกสนานทุกครั้งกับกิจกรรมในวันสุดสัปดาห์ และวันหยุดพักผ่อน					
45	ฉันรู้สึกไม่พอใจที่ผู้อื่นได้รับสิ่งดี ๆ มากกว่าฉัน					
46	ฉันพอใจกับสิ่งที่ฉันเป็นอยู่					
รวม						
47	ฉันไม่รู้ว่าทำอะไรทำ เมื่อรู้สึกเบื่อหน่าย					
48	เมื่อว่างเว้นจากภาระหน้าที่ ฉันจะทำในสิ่งที่ฉันชอบ					
49	เมื่อรู้สึกไม่สบายใจ ฉันมีวิธีผ่อนคลายอารมณ์ได้					
50	ฉันสามารถผ่อนคลายตนเองได้ แม้จะเหน็ดเหนื่อยจากภาระหน้าที่					
51	ฉันไม่สามารถทำให้เป็นสุขได้จนกว่าจะได้สิ่งที่ต้องการ					
52	ฉันมักทุกข์ร้อนกับเรื่องเล็กๆน้อยๆที่เกิดขึ้นเสมอ					
รวม						
คะแนนรวม						

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

วิชาสังคมศึกษา 018 พระพุทธศาสนา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545

เรื่อง เบญจศีล เบญจธรรม ความกตัญญูทเวที โอวาท 3 หน้า ที่ชาวพุทธ หิริ-โอตตปปะ

คำชี้แจง

1. ก่อนตอบคำถามให้นักเรียนเขียนชื่อ - นามสกุล เลขที่ ชั้น /ห้อง ให้เรียบร้อยลงในกระดาษคำตอบ
2. แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ มี 5 ตัวเลือก มีข้อคำถามทั้งหมด 40 ข้อ ให้เวลา 50 นาที
3. ให้นักเรียนเลือกคำตอบข้อที่ถูกเพียงคำตอบเดียว ทำเครื่องหมาย X ลงในกระดาษคำตอบ
ถ้าต้องการเปลี่ยนคำตอบให้ขีด = ทับคำตอบเดิมก่อนจึงเลือกคำตอบใหม่
4. โปรดอย่าขีดเขียน หรือทำเครื่องหมายใด ๆ ลงในแบบทดสอบฉบับนี้
5. หากมีข้อสงสัยให้ถามกรรมการคุมสอบเท่านั้น

ตัวอย่าง ข้อที่ 0 นักเรียนเลือกคำตอบ ตัวเลือก ค

ข้อที่	ตัวเลือก				
	ก	ข	ค	ง	จ
	1	2	3	4	5
0			X		

ถ้าต้องการเปลี่ยนคำตอบเป็นตัวเลือก ก ให้ทำเครื่องหมาย = ทับตัวเลือก ค แล้วทำเครื่องหมาย X ลงในช่องตัวเลือก ก ดังนี้

ข้อที่	ตัวเลือก				
	ก	ข	ค	ง	จ
	1	2	3	4	5
0			X		

1. การกระทำใดที่แสดงถึงความกรุณา
 - ก. ทำบุญตามประเพณี
 - ข. ช่วยเหลือทำการบ้าน
 - ค. ปลอ่ยปลาในวันสงกรานต์
 - ง. ตีใจกับเพื่อนที่ได้รางวัลมารยาทงาม
 - จ. ช่วยบริจาคสิ่งของผู้ประสบภัยในภาคใต้
2. การเบียดเบียนใดที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่สังคมส่วนใหญ่มากที่สุด
 - ก. เบียดเบียนการทำงาน
 - ข. เบียดเบียนทรัพย์สิน
 - ค. เบียดเบียนความสงบสุข
 - ง. เบียดเบียนชีวิตและร่างกาย
 - จ. เบียดเบียนผลประโยชน์ต่อกัน
3. พฤติกรรมใดที่จัดอยู่ในหมวดบาปทางกาย
 - ก. ความโลภ
 - ข. ความโกรธ
 - ค. ความพยาบาท
 - ง. การผิดประเวณี
 - จ. การเห็นผิดเป็นชอบ
4. “การรักษาศีล” หมายถึงอะไร
 - ก. การรักษาความปกติทางกายและทางใจ
 - ข. การรักษาความผิดปกติทางกายเท่านั้น
 - ค. การรักษาความปกติทาง วาจา และใจ
 - ง. การรักษาความปกติทางกาย และวาจา
 - จ. การรักษาความปกติทาง กาย วาจา และใจ
5. “ยุทธานุ ขอบโตดเรียนไป ยิงนกตกปลา” ยุทธานุประพจน์ผิดศีลข้อใด
 - ก. ปาณาติปาตา เวรมณี
 - ข. อทินนาทานา เวรมณี
 - ค. มุสาวาทานา เวรมณี
 - ง. กาเมสุมิจจาจารา เวรมณี
 - จ. สุราเมรยมัชชปทาทัฏฐานา เวรมณี

6. แมงป่องตายแล้ว แต่คิดว่ายังไม่ตาย เลยตีเสียจนแหลก การกระทำเช่นนี้เป็นการผิดศีลข้อที่ละเว้นจากการทำลายสัตว์หรือไม่

- ก. ผิดศีล เพราะตีแมงป่องจนแหลกตาย
- ข. ผิดศีล เพราะ มีจิตคิดฆ่าแมงป่องตาย
- ค. ผิดศีล เพราะทำการฆ่าแมงป่องนั้นด้วยการตี
- ง. ไม่ผิดศีล เพราะแมงป่องนั้นไม่มีชีวิตแล้ว
- จ. ไม่ผิดศีล เพราะแมงป่องนั้นเป็นสัตว์มีพิษควรทำลาย

7. หลักธรรมใดเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขพฤติกรรมผู้ที่ชอบทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

- ก. ความซื่อสัตย์
- ข. ความเสียสละ
- ค. ความเมตตา กรุณา
- ง. ความกตัญญู กตเวทิตะ
- จ. ความมีระเบียบวินัย

8. เบญจศีล ข้อที่ 2 คือเว้นจากการลักทรัพย์ ตรงกับเบญจธรรมข้อใด

- ก. มีสัจจะ
- ข. สัมมาอาชีวะ
- ค. เมตตา - กรุณา
- ง. มีสติสัมปชัญญะ
- จ. ยินดีในคู่ครองของตน

9. ผู้ที่ชอบขโมยของผู้อื่นเป็นประจำ ควรแก้ด้วยการประพฤติเบญจธรรมข้อใด

- ก. สติสัมปชัญญะ
- ข. เมตตา กรุณา
- ค. สัมมาอาชีวะ
- ง. กามสังวร
- จ. สัจจะ

10. พฤติกรรมใดที่แสดงถึงการปฏิบัติตามเบญจศีลข้อที่ 2 คือเว้นจากการลักทรัพย์น้อยที่สุด

- ก. พี่ท แอบหยิบเงินแม่แล้วบอกแม่ที่หลัง
- ข. เอ แอบหยิบยางลบของเพื่อนไปเป็นของตนเอง
- ค. แจ็ค ตั้งใจทำงานโดยไม่รับสินบนเมื่อถูกขอให้ทำทุจริต
- ง. อ้อด รับเงินทุจริตเพื่อมาเป็นค่ารักษาพยาบาลแม่ที่ป่วยหนัก
- จ. นนท์ แอบขโมยยาจากรายขายยาเมื่อไปขอซื้อแล้วไม่ขายเพราะเงินไม่พอ เพื่อนำมารักษาแม่ที่ป่วยหนัก

11. การที่นายประสิทธิ์หลบเลี่ยงการเสียภาษี เป็นการกระทำผิดศีลข้อใด

- ก. ข้อที่ 1 เว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต
- ข. ข้อที่ 2 เว้นจากการลักทรัพย์
- ค. ข้อที่ 3 เว้นจากการประพฤตินอกใจ
- ง. ข้อที่ 4 เว้นจากการพูดโกหก พูดเท็จ
- จ. ข้อที่ 5 เว้นจากการดื่มสุราและของมึนเมา

12. "ช็อกกินไม่หมด คดกินไม่นาน" สัมพันธ์กับเบญจธรรมใดต่อไปนี้

- ก. สัจจะ
- ข. เสียสละ
- ค. ยุติธรรม
- ง. ความขยันหมั่นเพียร
- จ. การประกอบอาชีพที่สุจริต

13. "สาริน มีอาชีพขายผลไม้ เธอคิดกำไรเพียงเล็กน้อย" แสดงว่าสารินได้ประพฤติเบญจธรรมตามข้อใด

- ก. เมตตากรุณา
- ข. สัมมาอาชีพะ
- ค. สติสัมปชัญญะ
- ง. หิริ – โอตตปปะ
- จ. สัจจะ

14. ใช้กรณีตัวอย่างต่อไปนี้ ตอบคำถามข้อที่ 14

วัชรีย์เห็นกระเป๋าเงินหล่นอยู่ จึงรีบนำกระเป๋านั้นไปคืนเจ้าของ แต่ด้วยเหตุว่าเจ้าของกระเป๋าเงินไปไกลแล้ว ยากลำบากที่จะตามตัวเจอ วัชรีย์จึงเปิดกระเป๋าเงินดูเห็นว่ามีเงินเป็นจำนวนมาก จึงเก็บกระเป๋าเงินนั้นไว้เป็นของตนเองเสีย

การกระทำของวัชรีย์ผิดศีลข้อที่ 2 คือเว้นจากการลักทรัพย์หรือไม่ เพราะเหตุใด

- ก. ไม่ผิด เพราะพบกระเป๋าเงินนั้นโดยบังเอิญ
- ข. ผิด เพราะรู้ว่ากระเป๋านั้นมีเจ้าของแล้ว
- ค. ไม่ผิด เพราะ ถ้าไม่เก็บกระเป๋าเงินไว้คนอื่นก็จะเก็บไป
- ง. ไม่ผิด เพราะพยายามนำไปคืนเจ้าของแล้วแต่ไม่สำเร็จ
- จ. ผิด เพราะ ไม่พยายามหาวิธีการที่จะตามหาเจ้าของให้พบ

15. น้อย ได้ขโมยผลไม้ในสวนของคุณนายลำไย ต่อมาถูกตำรวจจับได้ น้อยสารภาพว่าได้นำผลไม้ไปขาย เพื่อเป็นค่ารักษาพยาบาลแม่ที่ป่วยหนัก การกระทำของน้อยเหมาะสมหรือไม่ เพราะเหตุใด

- ก. ไม่เหมาะสม เพราะ มีวิธีการอื่นๆ อีกที่จะได้เงินมา
- ข. ไม่เหมาะสม เพราะเป็นการผิดกฎหมายและศีลธรรม
- ค. เหมาะสม เพราะคนรวยควรเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่คนจนบ้าง
- ง. เหมาะสม เพราะเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ที่จะต้องให้การศึกษาบุตร
- จ. เหมาะสม เพราะเป็นการปรับตัวให้เข้ากับสภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำ

16. คำว่า "อย่าชิงสุกก่อนหาม" มีความหมายตรงกับอะไร

- ก. สัมมาอาชีวะ
- ข. เมตตากจรูณา
- ค. สรรวมในกาม
- ง. ความเห็นชอบ
- จ. ปากเป็นเอกเลขเป็นโท

17. อารียา เป็นภรรยาของพรเทพ แต่อารียาชอบแสดงตนว่าเป็นโสด และมักเที่ยวกลางคืนกับชายอื่นเสมอ แสดงว่าอารียาเป็นคนเช่นใด

- ก. ไม่รักษาสัจจะ
- ข. กล้าได้กล้าเสีย
- ค. ขาดความเข้าใจสามี
- ง. ไม่มีความสำรวมในกาม
- จ. ขาดคุณธรรมของภรรยา

18. จากคำกล่าวที่ว่า "ต่อหน้า สรรเสริญ ลับหลังนินทา" ถือว่าผิดศีลข้อใด

- ก. ข้อที่ 1 เว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต
- ข. ข้อที่ 2 เว้นจากการลักทรัพย์
- ค. ข้อที่ 3 เว้นจากการประพฤติผิดในกาม
- ง. ข้อที่ 4 เว้นจากการพูดโกหก พูดเท็จ
- จ. ข้อที่ 5 เว้นจากการดื่มสุราและของมึนเมา

19. พฤติกรรมใดที่ตรงกับศีลข้อที่ 4 คือ มุสาวาทาเวรมณี มากที่สุด

- ก. นัชชา ทำตามกลุ่มเพื่อน
- ข. บุญผกา คินเงินทองให้แม่
- ค. ศตธร ปิดความลับของเพื่อน
- ง. พงษ์สิน เก็บกระเป๋าเงินได้ไม่พยายามคืนเจ้าของ
- จ. พิสิษฐ์ พูดต่อหน้าอย่างไรและลับหลังก็เหมือนกัน

20. จะปฏิบัติอย่างไรเพื่อให้ได้ชื่อว่าปฏิบัติตามเบญจศีลข้อที่ 4 คือมุสาวาทาเวรมณี

- ก. ไปเรียนพิเศษทุกๆเสาร์อาทิตย์ไม่ขาด
- ข. สร้างขวัญและกำลังใจให้ตนเองเมื่อเข้าใจ
- ค. ทำการบ้านและทบทวนเวลาหลังเลิกเรียนทุกวัน
- ง. เห็นว่าเพื่อนแต่งตัวไม่เรียบร้อยแต่กลับบอกเพื่อนว่าดีแล้ว
- จ. เมื่อทำหนังสือเพื่อนหายแล้วชี้แจงตามความเป็นจริงโดยไม่โกหก

21. พฤติกรรมใดควรได้รับการยกย่องที่ ไม่ใช่ ความเท็จ
- น้องร้องไห้ไม่ยอมหยุดจึงต้องบอกว่า “แม่มาแล้ว”
 - เตือนตารา ไปธุระที่สำคัญ จึงเขียนจดหมายลาป่วย
 - จำหน่ายคนร้ายไม่ได้แต่เป็นพยานชี้ตัวตามที่ตำรวจแนะให้
 - ลงท้ายจดหมาย “ด้วยความนับถือ” ทั้งๆที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน
 - ทำตัวเป็นคนพิการด้วยความจำเป็น เพราะต้องการขอเงินจากผู้ที่เห็นใจ
22. ศิราพร บอกที่ซ่อนของผิดกฎหมายของพี่ชายให้แก่ตำรวจทราบ ทำให้พี่ชายต้องติดคุก การกระทำของศิราพร เหมาะสมหรือไม่ เพราะเหตุใด
- เหมาะสม เพราะเป็นการปฏิบัติตามกฎหมาย
 - ไม่เหมาะสม เพราะแสดงว่าศิราพรไม่รักพี่ชาย
 - ไม่เหมาะสม เพราะไม่เป็นการซื่อสัตย์ต่อพี่ชาย
 - ไม่เหมาะสม เพราะว่าเป็นการทำให้พ่อแม่เสียใจที่พี่ชายติดคุก
 - เหมาะสม เพราะถ้าตำรวจพบเองศิราพรจะต้องมีความผิดไปด้วย
23. การกระทำของบุคคลใดที่แสดงถึงการมีเบญจศีล เบญจธรรมข้อที่ 4 เพราะเหตุใด
- ยุทธนา คืนเงินทอนเมื่อแม่ค้าทอนผิด
 - เอกธิดา ไม่รับศีลบนเพราะกลัวถูกไล่ออกจากงาน
 - หทัยกานต์ ไม่กล้าขโมยของเพื่อนเพราะครูทำโทษ
 - นันทกาญ์ ไม่กล้าลอกการบ้านเพื่อน เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ
 - สมจิตร์ ไม่กล้าเข้าห้องสอบก่อนเวลาเพราะเห็นว่าเป็นระเบียบวินัยในการสอบ
24. การมีสติสัมปชัญญะอยู่เสมอ ถือว่า กระทำตามเบญจธรรมข้อใด
- ข้อที่ 1 เว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต
 - ข้อที่ 2 เว้นจากการลักทรัพย์
 - ข้อที่ 3 เว้นจากการประพฤติดนินทาคือผิดในกาม
 - ข้อที่ 4 เว้นจากการพูดโกหก พูดเท็จ
 - ข้อที่ 5 เว้นจากการดื่มสุราและของมึนเมา
25. เบญจศีลใด ที่ทำให้กล้าทำผิดข้ออื่นอีก
- ข้อที่ 1 เว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต
 - ข้อที่ 2 เว้นจากการลักทรัพย์
 - ข้อที่ 3 เว้นจากการประพฤติดนินทาคือผิดในกาม
 - ข้อที่ 4 เว้นจากการพูดโกหก พูดเท็จ
 - ข้อที่ 5 เว้นจากการดื่มสุราและของมึนเมา
26. ความมีสติรอบคอบจะทำได้ดี เมื่อรักษาศีลข้อใด
- สุราเมรายสัชชปมาทัฏฐานา เวมณี
 - ปานาติปาตา เวมณี
 - มุสาวาทา เวมณี
 - อทินนาทา เวมณี
 - เมตตา กรุณา

27. “สุตา จะตรวจตราดูความเรียบร้อยในบ้านก่อนเข้านอนทุกคืน” แสดงว่าสุตาได้ปฏิบัติตามหลักธรรมข้อใด
- สติสัมปชัญญะ
 - สัมมาอาชีวะ
 - จิตตะ
 - ฉันทะ
 - วิมังสา
28. พฤติกรรมใดควรได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่มีสติสัมปชัญญะมากที่สุด
- คิดทบทวนบทเรียนขณะเดินไปโรงเรียนทุกวัน
 - พูดจากับใครๆจะต้องไพเราะอ่อนหวานอยู่เสมอ
 - ทำข้อสอบไปแล้วกลับมานั่งไตร่ตรองว่าถูกหรือผิด
 - ทะเลาะกับเพื่อนแล้วสำนึกขึ้นได้ว่าเป็นการไม่สมควร
 - ขณะที่ขี่จักรยานบนถนนก็รู้จักหลบหลีกไม่ให้ชนหรือถูกรถชน
29. พุทธศาสนาจะเจริญได้ต้องอาศัยหลักการใด
- บริจาคเงินสร้างโรงพยาบาลสัตว์
 - เผยแพร่หลักธรรมให้คนต่างศาสนา
 - ผู้สืบทอดศาสนาทำตนไม่น่าเลื่อมใส
 - เลือกฟังพระนักเทศน์ที่มีความสามารถ
 - สวดมนต์บูชาพระรัตนตรัยก่อนนอนทุกวัน
30. การปฏิบัติตนอย่างไรจึงได้ชื่อว่าเป็นการทำนุบำรุงพระศาสนา
- บูชาพระรัตนตรัย
 - ถวายปัจจัยแก่ภิกษุ
 - บำรุงซ่อมแซมศาสนสถาน
 - เข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา
 - ดำเนินชีวิตตามหลักธรรมของศาสนา
31. การศึกษาเรื่อง ความดี ความชั่ว ให้ประโยชน์แก่นักเรียน ด้านใดมากที่สุด
- รู้จักตัดสินใจปัญหาด้วยตนเอง
 - รู้จักหลีกเลี่ยงการประพฤติดี
 - เป็นแบบอย่างที่ดีของบุคคลอื่น
 - เสริมสร้างอุดมการณ์ให้กับชีวิต
 - เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดี
32. “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” มีความหมายตรงกับอะไร
- ลูกไม้หล่นไม่ไกลต้น
 - ไตโตในโลกล้วนอนิจจัง
 - รักท่าน ท่านรักให้ตอบสนอง
 - เข้าเมืองตาหลิ่วให้หลิวตาตาม
 - ความสงบเสถียรทำให้คนมีเสน่ห์

33. กตเวที มีความหมายตรงกับข้อใด
- การใช้หนี้ผู้มีพระคุณ
 - ทำงานให้แก่ผู้มีบุญคุณ
 - การเป็นคนดีต่อประเทศชาติ
 - การใช้ของกำนัลต่อผู้มีบุญคุณ
 - การตอบแทนบุญคุณต่อผู้มีบุญคุณ
34. กรณีใด ไม่ใช่ ผลของความกตัญญูกตเวทีที่มีต่อประเทศชาติ
- มีความสามัคคีต่อกันของบุคคลในชาติ
 - บุคคลรู้จักคุณค่าและบำเพ็ญความดีต่อกัน
 - ทำให้บุคคลมุ่งประกอบอาชีพสุจริตไม่เบียดเบียนกัน
 - ระบบทำงานประสานสัมพันธ์และแบ่งปันช่วยเหลือกัน
 - สร้างความสงบแก่สังคมเพราะทุกคนต่างยอมรับความเป็นหนี้บุญคุณ
35. กตัญญูมีความหมายตรงกับพฤติกรรมใด
- ลูกนำไปกราบอวยพรปีใหม่คุณครูทุกปี
 - ไถ่ขายยันและตั้งใจเรียนเพื่อคุณพ่อคุณแม่
 - ไถ่แจ้งบริจาคเงินให้สถานเลี้ยงเด็กกำพร้าเป็นประจำ
 - เปรี้ยวใจรู้สึกว่าเขารอดตายได้เพราะเพื่อนของพ่อ
 - แพร่พลอยขายรถให้เพื่อนในราคาเหมือนได้เปล่า
36. หลักธรรมใดสำคัญที่สุดที่ทำให้คนละเว้นความชั่ว
- กตัญญูกตเวที
 - สติสัมปชัญญะ
 - hiri - โอตตปปะ
 - โอวาทปาติโมกข์
 - เบญจศีล เบญจธรรม
37. คุณธรรมที่บุคคลควรยึดถือปฏิบัติเพื่อให้สังคมและโลกมีความสงบสุข คือคุณธรรมใด
- สติสัมปชัญญะ
 - hiri - โอตตปปะ
 - โอวาทปาติโมกข์
 - ความกตัญญูกตเวที
 - เบญจศีล เบญจธรรม

38. ที่กล่าวว่า “ถ้าบุคคลไม่ฉลาดกลัวในการทำความดี ไม่เฉยเมย ต่อสิ่งที่ผิด สังคมจะมีความเจริญและพัฒนาขึ้น” นักเรียนคิดว่าบุคคลไม่ฉลาดกลัวในการทำความดีเป็นจริงตามกรณีใด

- ก. จะไม่กลัวอันตรายใดๆ
- ข. มีความมุ่งมั่นและทำงานนั้นๆ ได้สำเร็จ
- ค. จะทำในสิ่งที่ถูกต้อง และไม่คิดทำสิ่งที่ผิด
- ง. คิดและทำทุกอย่างทุกเรื่องที่ตนต้องเผชิญ
- จ. ตั้งจุดมุ่งหมายไว้สูงมาก ถ้าทำได้สิ่งหนึ่งก็ถือว่าสำเร็จ

39. คำกล่าวใดที่มีลักษณะบ่งบอกถึงความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำชั่ว

- ก. ไม่อยากแย่งของรักของใครเพราะกลัวบาป
- ข. ไม่อยากทำร้ายใครเพราะเขาจะทำร้ายเราทีหลัง
- ค. ไม่อยากพูดจาเหลวไหลเพราะกลัวเขาจับได้ว่าเราโกหก
- ง. ไม่อยากช้อราษฎร์บังหลวง เพราะกลัวจะถูกตราหน้าว่าชั่ว
- จ. ไม่อยากหยิบของคนอื่นมาเป็นของตนเพราะกลัวจะถูกกล่าวหาว่าเป็นขโมย

40. การกระทำใดที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้รักาศีล

- ก. การนุ่งขาวห่มขาว
- ข. การอดอาหารมือเช้า
- ค. การสำรวมวาจาปกติ
- ง. การฝึกสมาธิให้จิตใจสงบ
- จ. การปฏิบัติตามคำพยากรณ์ดวงชะตา

ตัวอย่างแบบทดสอบย่อยประจำชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT

แบบทดสอบย่อยประจำชุดกิจกรรมที่ 1

1. พฤติกรรมใดที่จัดอยู่ในหมวดบาปทางกาย
 - ก. ความโลภ
 - ข. ความโกรธ
 - ค. ความพยาบาท
 - ง. การผิดประเวณี
 - จ. การเห็นผิดเป็นชอบ
2. การกระทำใดที่แสดงถึงความกรุณา
 - ก. ทำบุญตามประเพณี
 - ข. ช่วยเหลือทำการบ้าน
 - ค. ปลอ่ยปลาในวันสงกรานต์
 - ง. ช่วยบริจาคผู้ประสบภัยในภาคใต้
 - จ. ตีใจกับเพื่อนที่ได้รางวัลมารยาทงาม
3. แมงป่องตายแล้ว แต่คิดว่ายังไม่ตาย เลยตีเสียจนแหลก การกระทำเช่นนี้เป็นการผิดศีลข้อที่ละเว้นจากการทำลายสัตว์หรือไม่
 - ก. ผิดศีล เพราะตีแมงป่องแหลกตาย
 - ข. ผิดศีล เพราะ มีจิตคิดฆ่าแมงป่องตาย
 - ค. ไม่ผิดศีล เพราะแมงป่องนั้นไม่มีชีวิตแล้ว
 - ง. ผิดศีล เพราะทำการฆ่าแมงป่องนั้นด้วยการตี
 - จ. ไม่ผิดศีล เพราะแมงป่องนั้นเป็นสัตว์มีพิษควรทำลาย
4. หลักธรรมใดเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขพฤติกรรมผู้ที่ชอบทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน
 - ก. ความซื่อสัตย์
 - ข. ความเสียสละ
 - ค. ความเมตตากรุณา
 - ง. ความกตัญญูกตเวที
 - จ. ความมีระเบียบวินัย
5. การเบียดเบียนใดที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่สังคมส่วนใหญ่มากที่สุด
 - ก. เบียดเบียนการงาน
 - ข. เบียดเบียนทรัพย์สิน
 - ค. เบียดเบียนความสงบสุข
 - ง. เบียดเบียนชีวิตและร่างกาย
 - จ. เบียดเบียนผลประโยชน์ต่อกัน

6. เพื่อนๆชวนโต้งไปตกปลา แต่โต้งไม่ไป แสดงว่าโต้งมีศีลข้อใด

- ก. ข้อที่ 1 เว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต
- ข. ข้อที่ 2 เว้นจากการลักทรัพย์
- ค. ข้อที่ 3 เว้นจากการประพฤตินิมนกาม
- ง. ข้อที่ 4 เว้นจากการพูดเท็จ
- จ. ข้อที่ 5 เว้นจากการดื่มสุราและของมึนเมา

7. บุคคลใดต่อไปนี้เป็นผู้ที่ประพฤตินิมนกาม

- ก. พงศธร ชอบเลี้ยงปลากัดไว้กักกัน
- ข. นที เลี้ยงจิ้งหรีดไว้ขาย
- ค. สมบัติ ชอบเลี้ยงไก่ชน
- ง. สุเมธ เลี้ยงปลาในบ่อ
- จ. ธนา เลี้ยงม้าแข่ง

8. “ยุทธนา ชอบโตดเรียนไป ยิงนกตกปลา” ยุทธนาประพฤตินิมนกข้อใด

- ก. ปาณาติปาตา เวรมณี
- ข. อทินนาทานา เวรมณี
- ค. กาเมสุมิจจาจारा เวรมณี
- ง. มุสาวาทานา เวรมณี
- จ. สุราเมรยมัชชปทาทัฏฐานา เวรมณี

9. การกระทำใดของลูกท้อ ถือว่ามีเบญจศีลข้อที่ 1

- ก. ไม่ดื่มของมึนเมาในงานวันเกิดเพื่อน
- ข. เก็บเงินใต้เตียงให้เจ้าของ
- ค. พูดความจริงกับเพื่อนทุกอย่าง
- ง. ไม่มีความลับกับเพื่อน
- จ. ปล่อยนกปล่อยปลาในวันพระ

10. อภิชาติชอบไปยิงนกกับเพื่อนๆ แสดงว่าอภิชาติมีศีลข้อใด

- ก. ข้อที่ 1 เว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต
- ข. ข้อที่ 2 เว้นจากการลักทรัพย์
- ค. ข้อที่ 3 เว้นจากการประพฤตินิมนกาม
- ง. ข้อที่ 4 เว้นจากการพูดเท็จ
- จ. ข้อที่ 5 เว้นจากการดื่มสุราและของมึนเมา

แบบทดสอบย่อยประจำชุดกิจกรรมที่ 2

1. การกระทำใดต่อไปนี้เป็นผิดศีลข้อที่ 2
 - ก. ดื่มสุรา
 - ข. สูบบุหรืในห้องน้ำ
 - ค. ลักขโมยเงินเพื่อน
 - ง. โกหกแม่ว่าสอบได้
 - จ. ตกปลาในสวนสาธารณะ
2. เบญจศีล ข้อที่ 2 ตรงกับเบญจธรรมข้อใด
 - ก. มีสัจจะ
 - ข. สัมมาอาชีวะ
 - ค. เมตตา – กรุณา
 - ง. มีสติสัมปชัญญะ
 - จ. ยินดีในคู่ครองของตน
3. เบญจศีลข้อใด ละเว้นจากการหยิบของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต
 - ก. ข้อ 1 เว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต
 - ข. ข้อ 2 เว้นจากการลักทรัพย์
 - ค. ข้อ 3 เว้นจากการประพฤติผิดในกาม
 - ง. ข้อ 4 เว้นจากการพูดเท็จ
 - จ. ข้อ 5 เว้นจากการดื่มสุราและของมึนเมา
4. การกระทำใดแสดงถึงความมีสัมมาอาชีวะ
 - ก. ขยันทำงาน
 - ข. ซื่อตรงต่อเวลา
 - ค. เก็บหอมรอมริบ
 - ง. ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน
 - จ. เลือกใช้แต่สิ่งที่มีประโยชน์
5. การกระทำใดที่ถึงว่าผิดศีลข้อ 2
 - ก. กัลยา ไม่พูดเท็จ
 - ข. พลวัตร ไม่ฆ่าสัตว์
 - ค. ทิพย์สุคนธ์ ไม่ลักทรัพย์
 - ง. พัสรี ไม่ประพฤติผิดในกาม
 - จ. อภาพพร ไม่ดื่มสุราและเสพยาเสพติด

6. พฤติกรรมใดที่แสดงถึงการปฏิบัติตามเบญจศีลข้อที่ 2

- ก. พี่ท แอบหยิบเงินแม่แล้วบอกแม่ทีหลัง
- ข. เอ แอบหยิบยางลบของเพื่อนไปเป็นของตนเอง
- ค. แจ็ค ตั้งใจทำงานโดยไม่รับสินบนเมื่อถูกขอให้ทำทุจริต
- ง. อี๊ด รับเงินทุจริตเพื่อมาเป็นค่ารักษาพยาบาลแม่ที่ป่วยหนัก
- จ. นนท์ แอบขโมยยาจากร้ายขายยาเมื่อไปขอซื้อแล้วไม่ขายเพราะเงินไม่พอ เพื่อนำมารักษาแม่ที่ป่วยหนัก

7. สมบัติไม่ลักขโมยของใคร และไม่เคยหยิบของผู้อื่นก่อนได้รับอนุญาต การกระทำของสมบัติจัดว่าเป็นคนขลาดหรือไม่

- ก. ใช่ เพราะกลัวผลของความชั่ว
- ข. ไม่ใช่เพราะเขารู้จักประมาณตน
- ค. ไม่ใช่เพราะเขามีความละเอียดใจ
- ง. ใช่ เพราะเขาไม่มีความกล้าหาญ
- จ. ไม่ใช่เพราะเขามีความรับผิดชอบ

ใช้กรณีตัวอย่างต่อไปนี้ ตอบคำถามข้อที่ 8

วัชรี้เห็นกระเป๋าสเงินหล่นอยู่ จึงรีบนำกระเป๋าสเงินนั้นไปคืนเจ้าของ แต่ด้วยเหตุว่าเจ้าของกระเป๋าสเงินไปไกลแล้ว ยากลำบากที่จะตามตัวเจอ วัชรี้จึงเปิดกระเป๋าสเงินดูเห็นว่ามีเงินเป็นจำนวนมาก จึงเก็บกระเป๋าสเงินนั้นไว้เป็นของตนเองเสีย

8. การกระทำของวัชรี้ผิดศีลข้อที่ 2 หรือไม่ เพราะเหตุใด

- ก. ไม่ผิด เพราะพบกระเป๋าสเงินนั้นโดยบังเอิญ
- ข. ผิด เพราะรู้ว่ากระเป๋าสเงินนั้นมีเจ้าของแล้ว
- ค. ไม่ผิด เพราะ ถ้าไม่เก็บกระเป๋าสเงินไว้คนอื่นก็จะเก็บไป
- ง. ไม่ผิด เพราะพยายามนำไปคืนเจ้าของแล้วแต่ไม่สำเร็จ
- จ. ผิด เพราะ ไม่พยายามหาวิธีการที่จะตามหาเจ้าของให้พบ

9. น้อย ได้ขโมยผลไม้ในสวนของคุณนายลำไย ต่อมาถูกตำรวจจับได้ น้อยสารภาพว่าได้นำผลไม้ไปขายเพื่อเป็นค่ารักษาพยาบาลแม่ที่ป่วยหนัก การกระทำของน้อยเหมาะสมหรือไม่ เพราะเหตุใด

- ก. ไม่เหมาะสม เพราะ มีวิธีการอื่นๆ อีกที่จะได้เงินมา
- ข. ไม่เหมาะสม เพราะเป็นการผิดกฎหมายและศีลธรรม
- ค. เหมาะสม เพราะคนรวยควรเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่คนจนบ้าง
- ง. เหมาะสม เพราะเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ที่จะต้องให้การศึกษบุตร
- จ. เหมาะสม เพราะเป็นการปรับตัวให้เข้ากับสภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำ

10. การที่นายประสิทธิ์หลบเลี่ยงการเสียภาษี เป็นการกระทำผิดศีลข้อใด

- ก. ข้อที่ 1 เว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต
- ข. ข้อที่ 2 เว้นจากการลักทรัพย์
- ค. ข้อที่ 3 เว้นจากการประพฤติผิดในกาม
- ง. ข้อที่ 4 เว้นจากการพูดเท็จ
- จ. ข้อที่ 5 เว้นจากการดื่มสุราและของมึนเมา

แบบทดสอบย่อยประจำชุดกิจกรรมที่ 3

1. ทัศนภรณ์มีสามีแล้ว เธอเป็นคนที่มีความบุคลิกภาพที่เป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดีจึงมีคนไปมาหาสู่เป็นจำนวนมาก เธอจะปฏิบัติตัวอย่างไรจึงเหมาะสมกับการปฏิบัติตามเบญจธรรมข้อที่ 3
 - ก. เป็นคนจริงใจมีสัจจะกับทุกคน
 - ข. มีโอกาสจะเข้าวัดรักษาศีลฟังธรรมเสมอ
 - ค. สนับสนุนงานของสามีและญาติฝ่ายสามีทุกครั้งที่มีโอกาส
 - ง. เป็นคนรักพี่รักน้องรักเพื่อนให้ความช่วยเหลือทุกคนเมื่อมีโอกาส
 - จ. ไม่ไปไหนมาไหนกับเพศตรงข้ามสองต่อสองและให้เกียรติสามีของเธอเสมอ
2. ในฐานะที่เป็นนักเรียนจะปฏิบัติตนอย่างไร ให้เข้ากับคำพูด "อย่าชิงสุกก่อนห่าม"
 - ก. ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน
 - ข. ไม่หนีเที่ยวกลางคืน
 - ค. สำนวมนอกกิริยามารยาท
 - ง. ไม่ไปไหนมาไหนกับเพศตรงข้ามสองต่อสอง
 - จ. ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ และไม่ไปไหนมาไหนกับเพศตรงข้ามสองต่อสอง
3. พงษธร มีภรรยาแล้ว เมื่อภรรยาไม่อยู่บ้านหนึ่งอาทิตย์ พงษธรควรทำอย่างไร
 - ก. ซื่อสัตย์สุจริต
 - ข. อยู่ง่ายกินง่าย
 - ค. มีมนุษยสัมพันธ์ดี
 - ง. ระมัดระวังอย่างยิ่งในการสนทนากับผู้หญิง
 - จ. ไม่ยอมลวงลະเมิดกับเพศตรงข้ามและให้เกียรติกับภรรยาของตนเองเสมอ
4. ทวิชกับเกรียงไกรเป็นเพื่อนกัน และทั้งสองมีภรรยาแล้ว ทุกครั้งที่ไปราชการต่างจังหวัด เขาควรปฏิบัติอย่างไร จึงจะได้รับคำชื่นชมว่าเป็นคนที่มีเบญจธรรมข้อที่ 3
 - ก. ซื่อสัตย์สุจริต
 - ข. อยู่ง่ายกินง่าย
 - ค. มีมนุษยสัมพันธ์ดี
 - ง. ระมัดระวังอย่างยิ่งในการสนทนากับผู้หญิง
 - จ. ไม่ยอมลวงลະเมิดกับเพศตรงข้ามและให้เกียรติกับภรรยาของตนเองเสมอ
5. อารียา เป็นภรรยาของพรเทพ แต่อารียาชอบแสดงตนว่าเป็นโสัด และมักเที่ยวกลางคืนกับชายอื่นเสมอ แสดงว่าอารียาเป็นคนเช่นใด
 - ก. ไม่รักษาสัจจะ
 - ข. กล้าได้กล้าเสีย
 - ค. ขาดความเข้าใจสามี
 - ง. ไม่มีควมสำรวมในกาม
 - จ. ขาดคุณธรรมของภรรยา

6. โทษของการประพาศิตทางชู้สาวที่ร้ายแรงในปัจจุบันคืออะไร
- ถูกทำร้าย
 - เป็นหนองใน
 - เป็นโรคเอดส์
 - สังคมรังเกียจ
 - มีศัตรูรอบด้าน
7. ผู้ที่ชอบประพาศิตคู่ครอง ควรแก้ด้วยการประพาศิตเบญจธรรม ข้อใด
- เมตตากฤณา
 - สติสัมปชัญญะ
 - หิริ – โอตตัปปะ
 - กามสังวร
 - สัจจะ
8. เบญจธรรมข้อที่ว่า “ยินดีในคู่ครองของตนเอง” นั้นตรงกับเบญจศีลข้อใด
- ข้อที่ 1 เว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต
 - ข้อที่ 2 เว้นจากการลักทรัพย์
 - ข้อที่ 3 เว้นจากการประพาศิตในกาม
 - ข้อที่ 4 เว้นจากการพูดเท็จ
 - ข้อที่ 5 เว้นจากการดื่มสุราและของมึนเมา
9. อ้อมเดือนหนึ่งพ่อแม่ไปอยู่กับผู้ชายทั้งที่ยังไม่ถึงวัยอันควรทั้งคู่ผิดศีลข้อใด
- ข้อที่ 1 เว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต
 - ข้อที่ 2 เว้นจากการลักทรัพย์
 - ข้อที่ 3 เว้นจากการประพาศิตในกาม
 - ข้อที่ 4 เว้นจากการพูดเท็จ
 - ข้อที่ 5 เว้นจากการดื่มสุราและของมึนเมา
10. คำว่า “อย่าชิงสุกก่อนห่าม” มีความหมายตรงกับอะไร
- สัมมาอาชีวะ
 - เมตตากฤณา
 - สำรวมในกาม
 - ความเห็นชอบ
 - ปากเป็นนอกเลขเป็นโท

แบบทดสอบย่อยประจำชุดกิจกรรมที่ 4

1. ชาวพุทธที่ดีควรเลือกศึกษาหาความรู้ตามข้อใดจึงเหมาะสมที่สุด
 - ก. ความรู้ทางโลกเพียงอย่างเดียว
 - ข. ความรู้ทางธรรมเพียงอย่างเดียว
 - ค. ความรู้ทางวิชาการจนเกิดความเชี่ยวชาญ
 - ง. ความรู้ในวิชาชีพและประกอบอาชีพสุจริต
 - จ. ความรู้ทางธรรมเพื่อช่วยในการดำเนินชีวิต และเสริมคุณธรรมส่วนตัว
2. การปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะได้ชื่อว่าเป็นการทำนุบำรุงศาสนา
 - ก. บูชาพระรัตนตรัย
 - ข. ถวายปัจจัยแด่ภิกษุ
 - ค. บำรุงซ่อมแซมศาสนสถาน
 - ง. เข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา
 - จ. ดำเนินชีวิตตามหลักธรรมของศาสนา
3. พระศาสนาเสื่อมลงจริงหรือไม่ เพราะเหตุใด
 - ก. จริง เพราะขาดผู้สืบทอดศาสนา
 - ข. จริง เพราะขาดการปฏิบัติที่ถูกต้อง
 - ค. จริง เพราะขาดเทคนิควิธีการเผยแพร่
 - ง. ไม่จริง เพราะทุกคนยังมีความศรัทธาอยู่
 - จ. ไม่จริง เพราะมีผู้บวชในพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้น
4. การรักษาศีล ฝึกสมาธิ เจริญปัญญา เป็นหน้าที่ ของชาวพุทธข้อใด
 - ก. การศึกษา
 - ข. การรักษา
 - ค. การปฏิบัติ
 - ง. การดูแล
 - จ. การป้องกัน
5. ข้อใด ไม่จัด เป็นการปฏิบัติ ตามหลักธรรมของชาวพุทธที่ดี
 - ก. นักศึกษา ศึกษาพระธรรมให้เข้าใจอย่างถ่องแท้
 - ข. ถ่ายทอดหลักธรรมให้กับผู้ใกล้ชิด
 - ค. การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับชีวิตตนเอง
 - ง. การนำหลักธรรมที่ก่อให้เกิดความสงบสุขแก่ตนเอง ครอบครัว และสังคม
 - จ. นำหลักธรรมมาใช้ให้ดำเนินถึงความแตกต่างของสถานการณ์และบุคคล

6. ประโยชน์ที่บุคคลควรได้จากการศึกษาหาความรู้ทางธรรมมากที่สุด คือข้อใด
 - ก. การทำให้ผู้อื่นมีความสุข
 - ข. ทำให้การดำเนินชีวิตมีความสุข สงบ อิ่มเอิบใจ
 - ค. ทำให้อยู่ร่วมกับบุคคลในครอบครัวและสังคมได้อย่างมีความสุข
 - ง. ทำให้สามารถประกอบอาชีพโดยสุจริต ตามความถนัดของตนเอง
 - จ. ทำให้เกิดความรู้ตามความต้องการ
7. หน้าที่ชาวพุทธในด้านใด ไม่จัดเป็น การศึกษาหาความรู้
 - ก. รู้จักวิธีการปฏิบัติตนที่ถูกต้อง
 - ข. ศึกษาหลักธรรมของพระพุทธศาสนา
 - ค. สามารถนำธรรมะมาใช้ในชีวิตประจำวัน
 - ง. เข้าใจถึงวินัยหลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน
 - จ. ศึกษาหลักธรรมและเผยแพร่หลักธรรม
8. การส่งเสริมและเผยแพร่พระพุทธศาสนา เป็นหน้าที่ของผู้ใด
 - ก. พระมหากษัตริย์
 - ข. พระภิกษุสามเณร
 - ค. นักเรียนทุกคน
 - ง. อุบาสกอุบาสิกา
 - จ. พุทธศาสนิกชนทุกคน
9. เพื่อช่วยปกป้องพระพุทธศาสนา ควรเลือกปฏิบัติตามข้อใด
 - ก. ตูหมัด และใส่เครื่องรางของขลัง
 - ข. ทำบุญทุกครั้งที่มีคนมาขอเรียไร
 - ค. ทำบุญกับพระสงฆ์หรือแม่ชีที่พบในที่สาธารณะ
 - ง. ทำบุญกับพระสงฆ์ที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย
 - จ. ทำบุญตามงานทอดผ้าป่า และตามงานบวชทุกครั้ง
10. กิจวัตรใด ไม่ใช่ กิจวัตร ที่จำเป็นของพุทธศาสนิกชน
 - ก. หมั่นทำบุญตักบาตร
 - ข. เคารพต่อสถาบันศาสนา
 - ค. สนับสนุนการสร้างวัดถ้ำมรกต
 - ง. หมั่นทำบุญในงานมงคลต่างๆ
 - จ. ไม่แสวงบุญนอกศาสนามาเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า

ภาคผนวก ง

- ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความสามารถทางด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 โดยใช้สถิติ t-test แบบ Independent ในรูป Difference Score (Scott. 1967 : 264)
- แสดงค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนก ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์วิชาสังคมศึกษา
- แสดงค่าความเชื่อมั่น ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา
- แสดงค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์
- แสดงคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2

ตาราง 6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความสามารถทาง

ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างกลุ่มทดลองที่ 1 และ
กลุ่มทดลองที่ 2 โดยใช้สถิติ t-test แบบ independent ในรูป Difference Score (Scott. 1967 : 264)

คนที่	กลุ่มทดลองที่ 1		กลุ่มทดลองที่ 2		D_1	D_2	$D_1 - D_2$	$(D_1 - MD_1)^2$	$(D_2 - MD_2)^2$
	Pre	Post	Pre	Post					
1	10	17	7	11	19	8	-1	5.175625	1.500625
2	16	20	4	17	21	4	0	2.975625	3.150625
3	15	22	7	15	18	3	4	7.425625	1.500625
4	11	21	10	14	17	3	7	7.425625	17.85063
5	13	19	6	10	17	7	-1	1.625625	0.050625
6	15	19	4	12	19	7	-3	1.625625	3.150625
7	20	26	6	15	17	2	4	13.78563	0.050625
8	18	18	0	19	20	1	-1	22.32563	33.35063
9	17	22	5	22	25	3	2	7.425625	0.600625
10	19	20	1	17	20	3	-2	7.425625	22.80063
11	27	30	3	20	25	5	-2	0.525625	7.700625
12	10	19	9	19	26	7	2	1.625625	10.40063
13	14	22	8	18	23	5	3	0.525625	4.950625
14	17	25	8	14	21	7	1	1.6256250	4.950625
15	15	22	7	13	17	4	3	2.975625	1.500625
16	20	25	5	20	26	6	-1	0.075625	0.600625
17	18	28	10	19	29	10	0	18.275630	17.85063
18	17	21	4	18	33	15	-11	88.02756	3.150625
19	21	28	7	9	16	7	0	1.6256250	1.500625
20	20	27	7	13	18	5	2	0.525625	1.500625
21	13	19	6	17	19	2	4	13.87563	0.050625
22	18	26	8	12	17	5	3	0.525625	4.950625
23	20	23	3	18	25	7	-4	1.625625	7.700625
24	19	27	8	23	32	9	-1	10.72563	4.950625
25	20	24	4	17	20	3	1	7.425250	3.150625
26	23	29	6	17	24	7	-1	1.625625	0.050625
27	19	22	3	16	18	2	1	13.87563	7.700625
28	15	19	4	10	15	5	-1	0.525625	3.150625
29	11	20	9	11	19	8	1	5.176250	10.40063
30	13	18	5	20	28	8	-3	5.175625	0.600625
31	14	20	6	11	18	7	-1	1.625625	0.050625
32	18	21	3	10	15	5	-2	0.525625	7.700625
33	15	26	11	22	28	6	5	1.075625	27.30063

ตาราง 6 (ต่อ)

คนที่	กลุ่มทดลองที่ 1			กลุ่มทดลองที่ 2			$D_1 - D_2$	$(D_1 - MD_1)^2$	$(D_2 - MD_2)^2$
	Pre	Post	D_1	Pre	Post	D_2			
34	18	25	7	25	30	5	2	0.525625	1.500625
35	22	33	11	13	22	9	2	10.72563	27.30063
36	25	28	3	19	20	1	2	22.32563	7.700625
37	20	25	5	11	18	7	-2	1.625625	0.600625
38	16	20	4	16	18	2	2	13.87563	3.150625
39	20	21	1	12	19	7	-6	1.625625	22.80063
40	24	30	6	25	37	12	-6	39.37563	0.050625
รวม	\bar{X}_1	\bar{X}_2	MD_1	\bar{X}_1	\bar{X}_2	MD_2		$\Sigma(D_1 - MD_1)^2$	$\Sigma(D_2 - MD_2)^2$
	17.4	23.175	5.775	16	21.725	5.725	2	278.975	343.975

ตาราง 7 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ด้านความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่าง กลุ่มทดลองที่ 1 กลุ่มทดลองที่ 2
โดยใช้สถิติ t-test แบบ independent ในรูป Difference Score (Scott. 1967 : 264)

คนที่	กลุ่มทดลองที่ 1			กลุ่มทดลองที่ 2			$d_1 - d_2$	$(D_1 - MD_1)^2$	$(D_2 - MD_2)^2$
	Pre	Post	D_1	Pre	Post	D_2			
1	126	130	4	115	119	4	0	4.950625	0.0625
2	141	148	7	128	130	2	5	0.600625	10.5625
3	143	145	2	129	133	4	-2	17.85063	3.0625
4	138	142	4	135	137	2	2	4.950625	0.0625
5	130	141	11	138	141	3	8	22.80063	52.5625
6	142	144	2	139	140	1	1	17.85063	3.0625
7	140	149	9	140	145	5	4	7.700625	27.5625
8	140	152	12	143	148	5	7	33.35063	68.0625
9	141	148	7	146	146	0	7	0.600625	10.5625
10	140	153	13	137	142	5	8	45.90063	85.5625
11	143	145	2	145	146	1	1	17.85063	3.0625
12	146	158	12	140	144	4	8	33.35063	68.0625
13	150	152	2	142	155	13	-11	17.85063	3.0625
14	148	155	7	150	151	1	6	0.600625	10.5625
15	146	149	3	145	149	4	-1	10.40063	0.5625
16	145	152	7	149	152	3	4	0.600625	10.5625
17	135	145	10	141	142	1	9	14.25063	39.0625
18	136	139	3	137	137	0	3	10.40063	0.5625
19	144	148	4	146	148	2	2	4.950625	0.0625
20	142	145	3	135	141	6	-3	10.40063	0.5625
21	136	147	11	149	149	0	11	22.80063	52.5625
22	144	149	5	143	146	3	2	1.500625	1.5625
23	158	160	2	140	151	11	-9	17.85063	3.0625
24	151	156	5	135	137	2	3	1.500625	1.5625
25	146	160	14	144	147	3	11	60.45063	105.0625
26	152	155	3	139	140	1	2	10.40063	0.5625
27	148	157	9	135	157	22	-13	7.700625	27.5625
28	138	142	4	140	142	2	2	4.950625	0.0625
29	144	149	5	142	146	4	1	1.500625	1.5625
30	130	131	1	145	151	6	-5	27.30063	7.5625
31	137	146	9	146	148	2	7	7.700625	27.5625

ตารางที่ 7 (ต่อ)

คนที่	กลุ่มทดลองที่ 1			กลุ่มทดลองที่ 2			$D_1 - D_2$	$(D_1 - MD_1)^2$	$(D_2 - MD_2)^2$
	Pre	Post	D_1	Pre	Post	D_2			
32	148	153	5	144	145	1	4	1.500625	1.5625
33	145	150	5	137	144	7	-2	1.500625	1.5625
34	146	150	4	148	149	1	3	4.950625	0.0625
35	147	151	4	140	142	2	2	4.950625	0.0625
36	136	148	12	140	142	2	10	33.35063	68.0625
37	142	148	3	147	149	2	1	10.40063	0.5625
38	139	146	7	143	147	4	3	0.600625	10.5625
39	130	141	11	145	151	6	5	22.80063	52.5625
40	148	154	6	150	153	3	3	0.050625	5.0625
รวม	\bar{X}_1	\bar{X}_2	MD_1	\bar{X}_1	\bar{X}_2	MD_2		$\Sigma(D_1 - MD_1)^2$	$\Sigma(D_2 - MD_2)^2$
	142.025	148.25	6.225	140.8	144.55	3.75		520.975	766

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 โดยใช้สถิติ t-test แบบ independent ในรูป Difference Score (Scott. 1967 : 264)

จากสูตร

$$\text{เมื่อ } t = \frac{MD_1 - MD_2}{S_{MD_1 - MD_2}}; df = n_1 + n_2 - 2$$

$$\text{ซึ่ง } S_{MD_1 - MD_2} = \sqrt{\frac{S^2_D}{n_1} + \frac{S^2_D}{n_2}}$$

$$\text{และ } S^2_D = \frac{\sum (D_1 - MD_1)^2 + \sum (D_2 - MD_2)^2}{n_1 + n_2 - 2}$$

แทนค่า

$$S^2_D = \frac{\sum (D_1 - MD_1)^2 + \sum (D_2 - MD_2)^2}{n_1 + n_2 - 2}$$

$$S_D^2 = \frac{343.975 + 278.975}{78}$$

$$S_D^2 = 7.986538$$

$$S_{MD_1 - MD_2} = \sqrt{\frac{S^2_D}{n_1} + \frac{S^2_D}{n_2}}$$

$$S_{MD_1 - MD_2} = \sqrt{\frac{7.986538}{40} + \frac{7.986538}{40}}$$

$$S_{MD_1 - MD_2} = 0.4525$$

$$t = \frac{MD_1 - MD_2}{S_{MD_1 - MD_2}}; df = n_1 + n_2 - 2$$

$$t = 0.11$$

ความสามารถทางด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา $t = 0.11$

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 โดยใช้สถิติ t-test แบบ independent ในรูป Difference Score (Scott. 1967 : 264)

จากสูตร

$$\text{เมื่อ } t = \frac{MD_1 - MD_2}{S_{MD_1 - MD_2}}; df = n_1 + n_2 - 2$$

$$\text{ซึ่ง } S_{MD_1 - MD_2} = \sqrt{\frac{S^2_D}{n_1} + \frac{S^2_D}{n_2}}$$

$$\text{และ } S^2_D = \frac{\sum(D_1 - MD_1)^2 + \sum(D_2 - MD_2)^2}{n_1 + n_2 - 2}$$

แทนค่า

$$S^2_D = \frac{\sum(D_1 - MD_1)^2 + \sum(D_2 - MD_2)^2}{n_1 + n_2 - 2}$$

$$S_D^2 = \frac{520.975 + 766}{78}$$

$$S_D^2 = 16.499$$

$$S_{MD_1 - MD_2} = \sqrt{\frac{S^2_D}{n_1} + \frac{S^2_D}{n_2}}$$

$$S_{MD_1 - MD_2} = \sqrt{\frac{16.499}{40} + \frac{16.499}{40}}$$

$$S_{MD_1} - S_{MD_2} = 0.8249$$

$$t = \frac{MD_1 - MD_2}{S_{MD_1 - MD_2}}; df = n_1 + n_2 - 2$$

$$t = 3.00$$

ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียน $t = 3.00$

ความสามารถทางด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน $t = 0.11$

ตาราง 8 แสดงค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาสังคมศึกษา ส.018 พระพุทธศาสนา

จำนวนข้อ	0.20 -0.50	0.20
	ค่าความยากง่าย (p)	ค่าอำนาจจำแนก(r)
1	.48	.26
2	.35	.52
3	.63	.30
4	.54	.37
5	.37	.44
6	.30	.41
7	.53	.41
8	.52	.32
9	.41	.48
10	.30	.33
11	.59	.37
12	.32	.44
13	.43	.49
14	.51	.33
15	.50	.53
16	.22	.67
17	.25	.7
18	.39	.56
19	.46	.67
20	.43	.56
21	.30	.34
22	.28	.26
23	.26	.56
24	.44	.33
25	.31	.31
26	.22	.27
27	.35	.30
28	.31	.32
29	.25	.48
30	.33	.51

ตาราง 8 (ต่อ)

จำนวนข้อ	0.20 -0.50	0.20
	ค่าความยากง่าย (p)	ค่าอำนาจจำแนก(r)
31	.32	.29
32	.28	.35
33	.42	.33
34	.45	.48
35	.31	.44
36	.22	.27
37	.40	.31
38	.33	.43
39	.50	.63
40	.45	.72

ค่าความเชื่อมั่นได้ 0.74

ตาราง 9 แสดงคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มทดลองที่ 1

คนที่	ก่อนเรียน			รวม	คนที่	หลังเรียน			รวม
	ดี	เก่ง	มีสุข			ดี	เก่ง	มีสุข	
1	41	43	42	126	1	41	43	46	130
2	48	43	50	141	2	50	40	58	148
3	55	40	43	139	3	43	42	57	142
4	55	40	43	138	4	48	49	45	142
5	40	45	45	130	5	50	39	52	141
6	50	39	51	140	6	52	39	53	144
7	50	39	51	140	7	49	50	50	149
8	45	43	52	140	8	49	47	56	152
9	46	43	52	141	9	51	44	53	148
10	48	39	50	137	10	50	40	62	152
11	50	40	53	143	11	52	38	55	145
12	53	41	52	146	12	54	49	55	158
13	49	47	54	150	13	52	49	56	157
14	53	42	53	148	14	53	47	55	155
15	53	41	52	146	15	47	42	61	150
16	51	41	53	145	16	52	49	56	157
17	53	40	43	135	17	52	38	55	145
18	52	40	44	136	18	47	42	51	140
19	51	41	52	144	19	50	40	58	148
20	51	41	50	142	20	52	38	55	145
21	43	40	52	135	21	55	32	60	147
22	51	41	52	144	22	42	47	61	150
23	55	48	55	157	23	55	50	55	160
24	54	42	55	151	24	54	47	55	156
25	51	41	54	146	25	55	43	62	160
26	50	49	53	152	26	52	50	53	155
27	51	42	55	148	27	50	47	60	157
28	44	42	52	138	28	47	42	53	142
29	44	40	60	144	29	47	42	61	150
30	47	33	50	130	30	48	33	50	131
31	43	42	52	137	31	43	48	55	146
32	43	47	58	148	32	43	50	60	153

ตาราง 9 (ต่อ)

คนที่	ก่อนเรียน			รวม	คนที่	หลังเรียน			รวม
	ดี	เก่ง	มีสุข			ดี	เก่ง	มีสุข	
33	41	44	60	145	33	42	46	62	150
34	41	45	60	146	34	42	47	61	150
35	41	46	60	147	35	45	48	60	153
36	41	45	50	136	36	43	47	58	148
37	51	41	50	142	37	53	42	53	148
38	55	41	43	139	38	45	41	60	146
39	40	45	45	130	39	49	41	51	141
40	53	42	53	148	40	52	45	57	154
รวม	1922	1689	2070	5681	รวม	1956	1753	2236	5945
\bar{X}	48.13	42.25	51.65		\bar{X}	48.9	43.83	55.90	

ตาราง 10 แสดงคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มทดลองที่ 2

คนที่	ก่อนเรียน			รวม	คนที่	หลังเรียน			รวม
	ดี	เก่ง	มีสุข			ดี	เก่ง	มีสุข	
1	35	40	40	115	1	35	40	44	119
2	41	44	43	128	2	42	44	44	130
3	41	44	44	129	3	42	44	47	133
4	42	45	48	135	4	42	45	50	137
5	42	45	51	138	5	42	46	53	141
6	43	45	51	139	6	43	45	52	140
7	48	40	52	140	7	49	40	53	142
8	48	42	53	143	8	48	42	55	145
9	53	41	52	146	9	53	41	52	146
10	54	40	43	137	10	51	40	53	144
11	52	38	55	145	11	52	38	56	146
12	49	39	52	140	12	51	40	53	144
13	50	39	53	142	13	53	47	55	155
14	50	46	54	150	14	52	49	55	156
15	51	41	53	145	15	52	38	55	145
16	53	42	54	149	16	52	49	56	157
17	46	43	52	141	17	46	43	53	142
18	52	40	45	137	18	51	40	45	136
19	51	41	54	146	19	42	47	60	149
20	43	40	52	135	20	46	43	53	142
21	47	41	61	149	21	47	42	61	150
22	50	40	53	143	22	52	38	56	146
23	49	39	52	140	23	52	50	56	158
24	48	39	48	135	24	48	39	47	134
25	50	40	54	144	25	50	41	56	147
26	45	41	53	139	26	43	42	53	138
27	48	39	48	135	27	54	47	56	157
28	48	40	52	140	28	50	39	50	139
29	51	39	52	142	29	50	39	50	139
30	51	40	54	145	30	54	42	55	151
31	52	39	52	146	31	52	39	54	145
32	51	40	53	144	32	51	40	54	145

ตาราง 10 (ต่อ)

คนที่	ก่อนเรียน			รวม	คนที่	หลังเรียน			รวม
	ดี	เก่ง	มีสุข			ดี	เก่ง	มีสุข	
33	49	41	47	137	33	51	40	53	144
34	42	46	60	148	34	42	47	61	150
35	50	39	51	140	35	50	39	50	139
36	48	40	52	140	36	50	39	50	139
37	42	46	59	147	37	42	47	61	150
38	53	39	51	143	38	42	47	58	147
39	51	40	54	145	39	54	42	55	151
40	52	47	54	153	40	52	45	56	153
รวม	1923	1650	2062		รวม	1931	1699	2135	
\bar{X}	48.20	41.80	52.01		\bar{X}	48.27	42.47	53.37	

ภาคผนวก จ

- ตารางวิเคราะห์หลักสูตร
- ตารางเวลาทำการทดลอง

ตาราง 10 วิเคราะห์หลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนา

เรื่อง	จำนวนคาบ
1. ศึกษามูลเหตุเกี่ยวกับศาสนา ความหมาย ความจำเป็น องค์ประกอบและประโยชน์ของศาสนา	3
2. ศึกษาความเป็นมา การเผยแพร่ศาสนาเข้าสู่ประเทศไทยและความสำคัญของศาสนาต่อสังคมไทย	2
3. ศึกษาพุทธประวัติ และพระสาวก	4
4. ศึกษาหลักธรรม	16
5. พระสงฆ์และการปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์	2
6. อานาภาษบาลี	2
7. คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา	1
8. ความหมายและประโยชน์ของสมาธิ	3
9. หน้าที่ชาวพุทธ ศาสนพิธี วันสำคัญทางศาสนา	5
รวมจำนวนคาบทั้ง	38

ตาราง 11 วิเคราะห์ความสำคัญของเนื้อหา

เนื้อหา	พฤติกรรม						ลำดับความสำคัญ
	ความรู้-ความจำ	ความเข้าใจ	การนำไปใช้	การคิดวิเคราะห์	การประเมินค่า	รวม	
1. เว้นจากการฆ่าสัตว์/มีความเมตตา-กรุณา	2	5	8	9	9	33	8
2. เว้นจากการลักขโมยของผู้อื่น- มีสัมมาอาชีวะ	3	6	9	8	9	35	2
3. เว้นจากการประพฤติดินในกาม ไม่แย่งของรักของผู้อื่น/มีความพอใจในคู่ครองของตน	2	7	8	9	9	35	3
4. เว้นจากการพูดเท็จ โกหก / มีความซื่อสัตย์	4	5	8	8	8	33	7
5. เว้นจากการดื่มสุรา ยาเสพติด / มีสติสัมปชัญญะ	3	7	9	9	8	36	1
6. มีความกตัญญูกตเวที	3	6	9	8	8	34	4
7. หน้าที่ชาวพุทธ	2	6	9	8	8	33	6
8. โอวาท 3	2	5	8	9	8	32	9
9. หิริโอตตปเปะ	4	5	8	9	8	34	5
รวม	24	52	79	77	75	307	
ลำดับความสำคัญ	5	4	3	2	1		

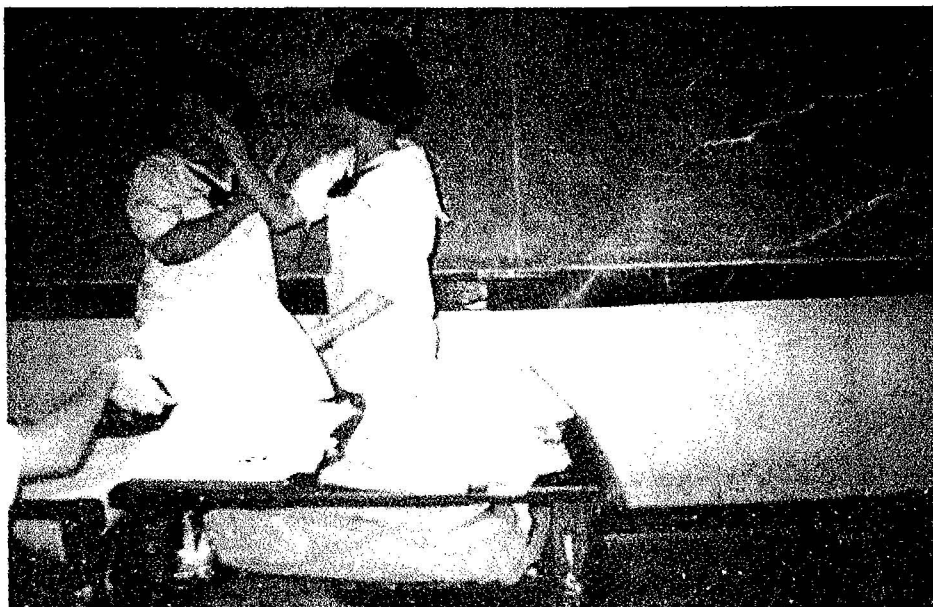
ตาราง 12 เวลาทำการทดลองสอน

กลุ่มทดลองที่ 1	กลุ่มทดลองที่ 2
เดือนกรกฎาคม 2545	
วันพุธที่ 3 วันพุธที่ 10 วันพุธที่ 31	วันศุกร์ที่ 5 วันศุกร์ที่ 12
6 คาบเรียน	4 คาบเรียน
เดือนสิงหาคม 2545	
วันพุธที่ 7 วันพุธที่ 14 วันพุธที่ 21 วันพุธที่ 28	วันศุกร์ที่ 9 วันศุกร์ที่ 16 วันศุกร์ที่ 30
8 คาเรียน	6 คาบเรียน
เดือนกันยายน 2545	
วันพุธที่ 4 วันพุธที่ 11 วันพุธที่ 18	วันศุกร์ที่ 3 วันศุกร์ที่ 6 วันศุกร์ที่ 13 วันพุธที่ 20 วันพุธที่ 25
6 คาบเรียน	10 คาบเรียน
รวมทั้งหมด 20 คาบเรียน	รวมทั้งหมด 20 คาบเรียน

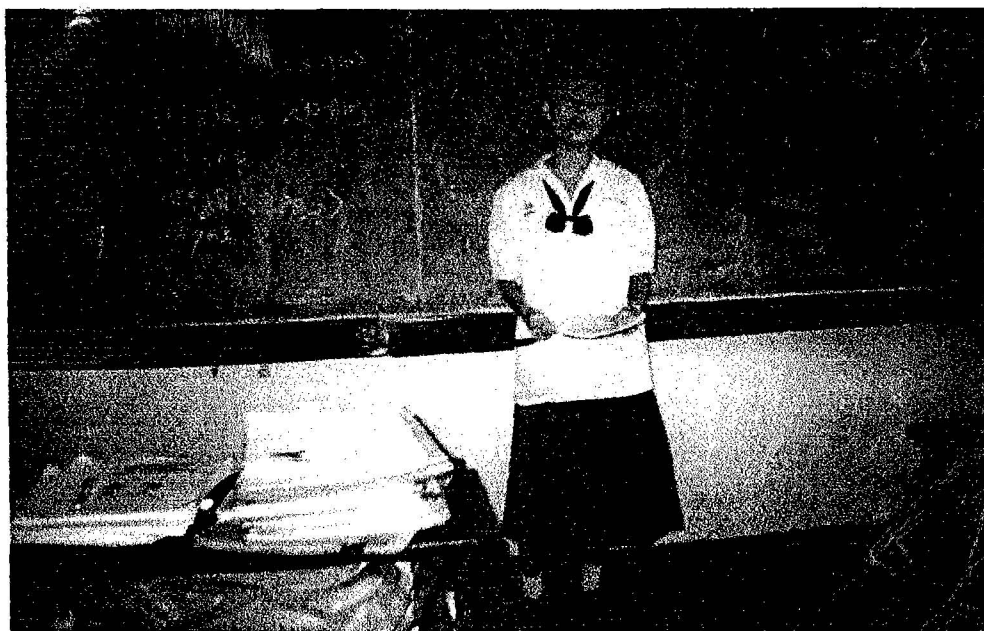
ภาคผนวก จ

- ภาพการทำกิจกรรมของนักเรียน
- ผลงานของนักเรียน

ภาพการทำกิจกรรมของนักเรียน
การสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT

การแสดงบทบาทสมมติ

การนำเสนอและแลกเปลี่ยนประสบการณ์หน้าชั้นเรียน

การสอนแบบไตรสิกขา

การเล่นเกม

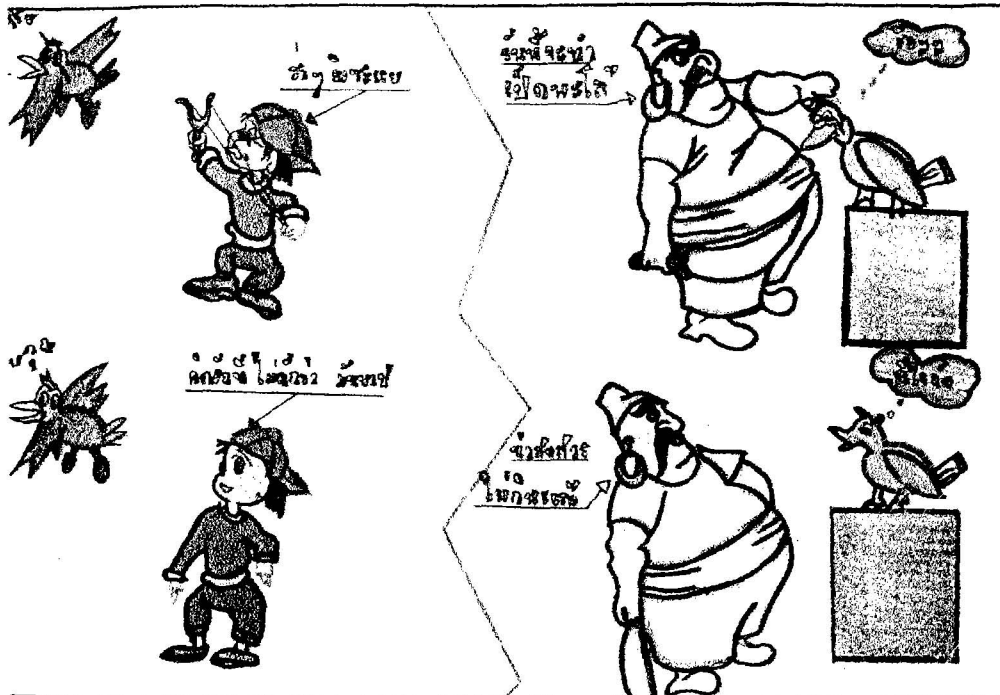
การนั่งสมาธิ

ผลงานของนักเรียน

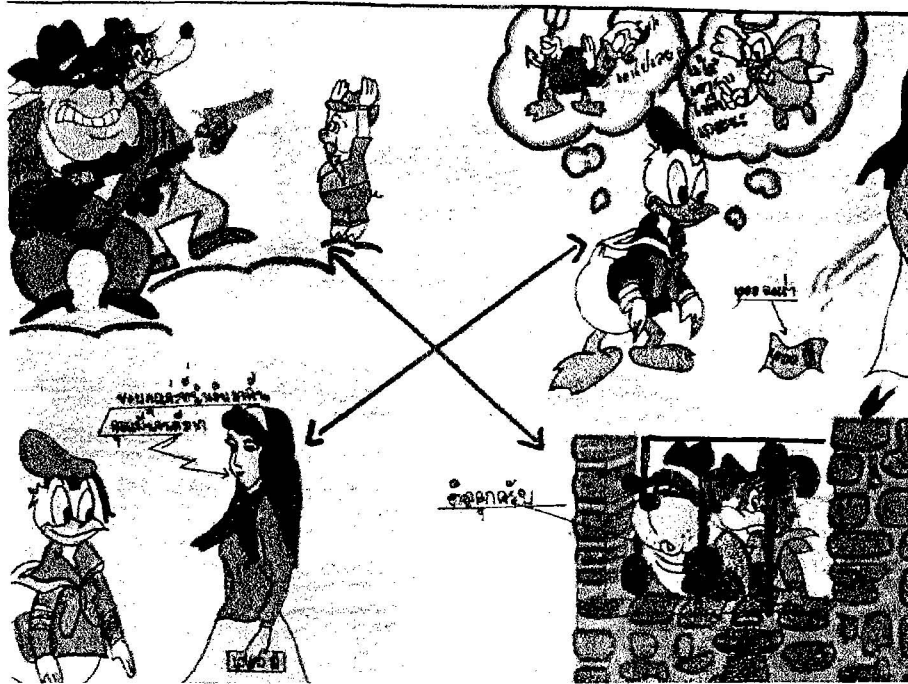
ความกตัญญูคุณเทวี

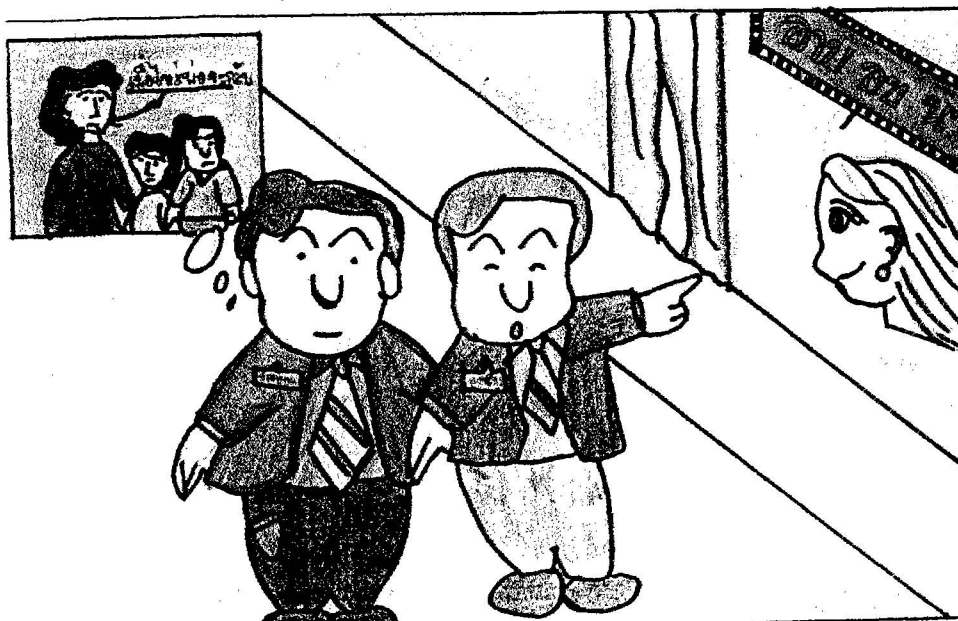
เรื่อง เบญจศีล เบญจธรรม ข้อที่ 1
ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต - มีเมตตากรรณ

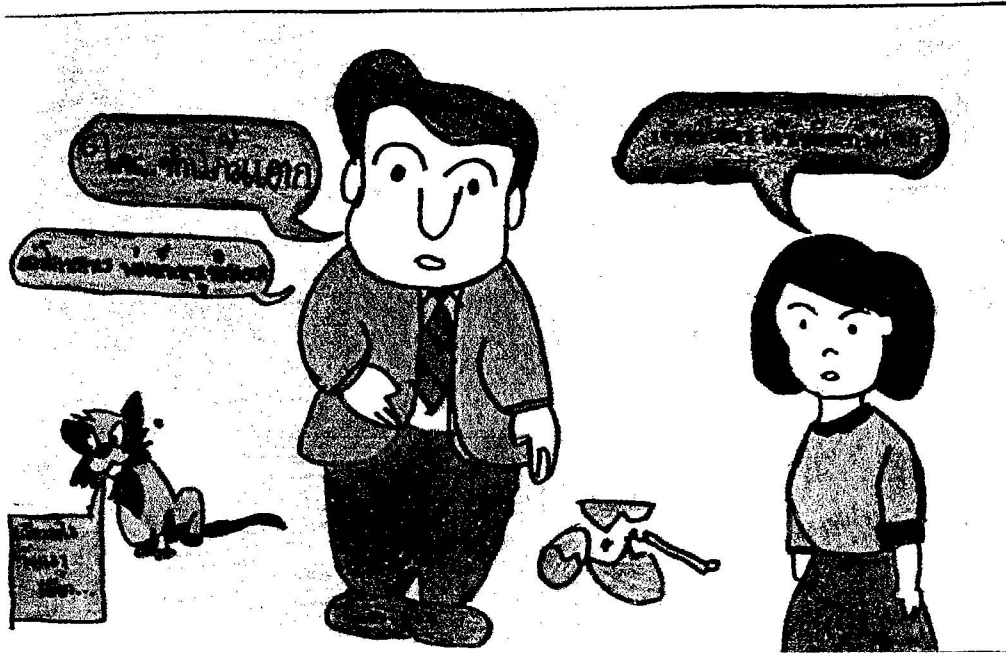
เรื่อง เบญจศีล เบญจธรรม ข้อที่ 2
ห้ามลักทรัพย์ - มีสัมมาอาชีวะ

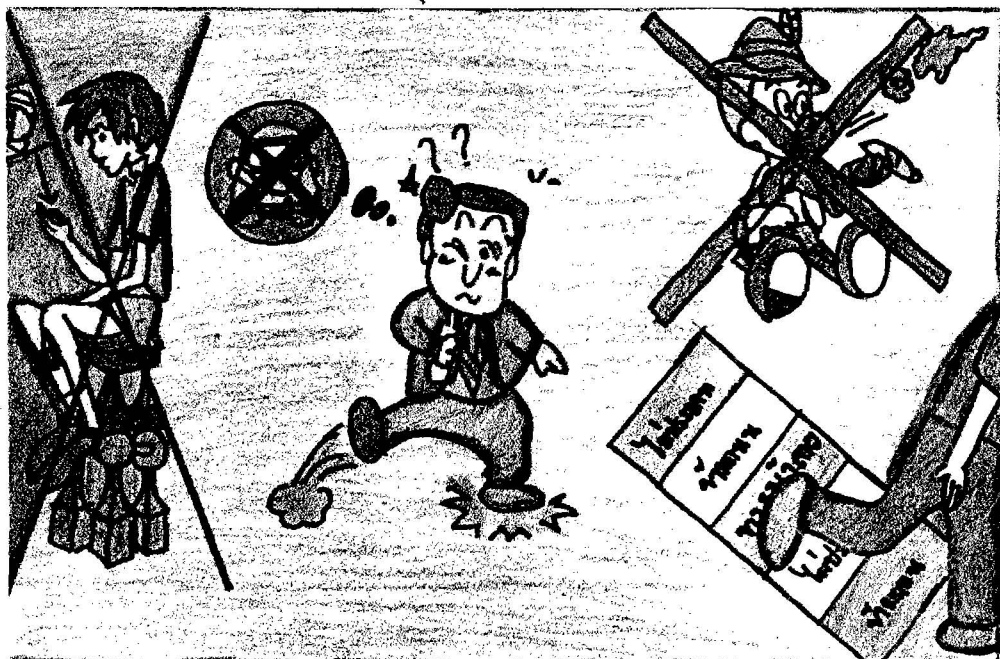
เรื่อง เบญจศีล เบญจธรรม ข้อที่ 3
ห้ามประพฤตินิมนต์ในกาม - สारรวมในกาม

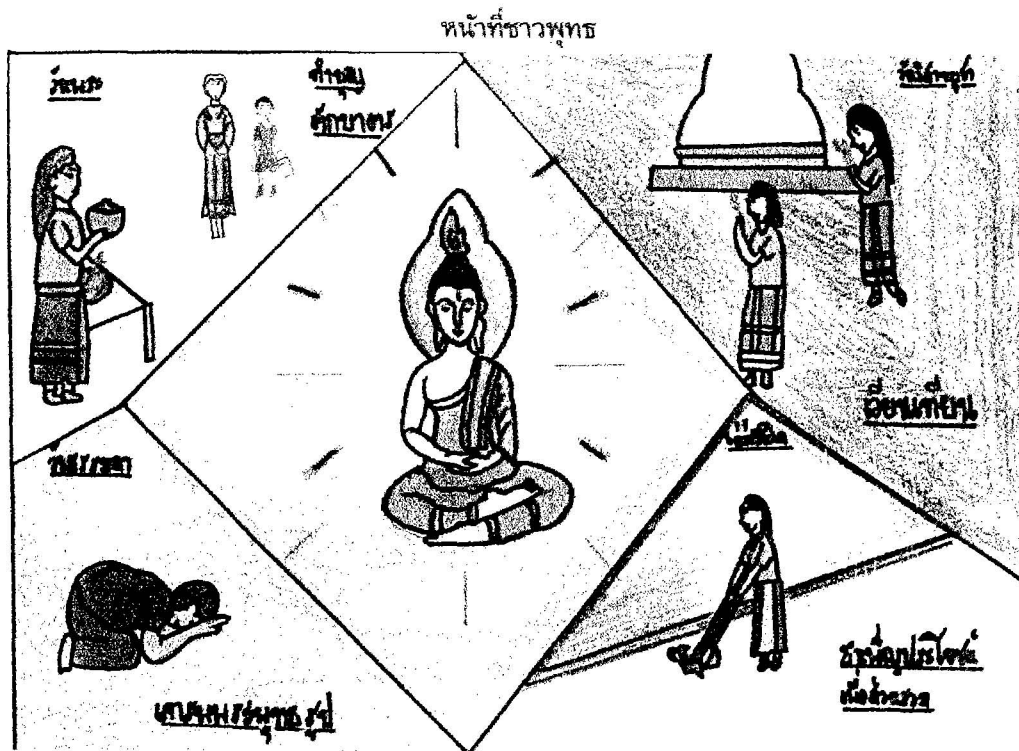
เรื่อง เบญจศีล เบญจธรรม ข้อที่ 4
ห้ามพูดเท็จ - มีแต่ความจริง

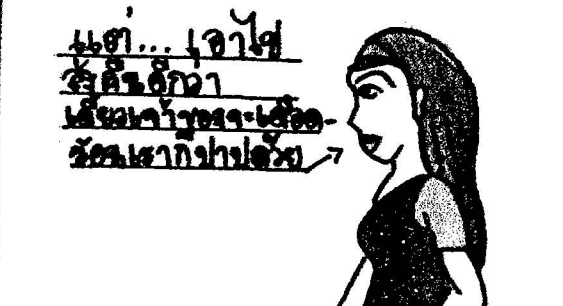
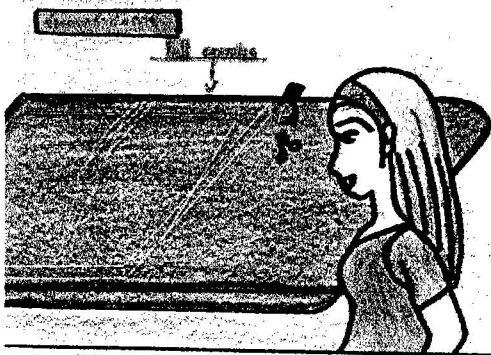
เรื่อง เบญจศีล เบญจธรรม ข้อที่ 5
ห้ามดื่มสุรานละของมึนเมา - มีสติ

โศภิต 3

ทีวี- ใจต๋อง

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวสุภารัตน์ ท้าวบุญชู
วันเดือนปีเกิด	6 กรกฎาคม 2518
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	104 หมู่ 8 ตำบลบ้านถ้ำ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา 56120
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	อาจารย์ 1 ระดับ 3
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนบ้านดอนไชยป่าแวม อำเภอปง จังหวัดพะเยา 56140
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2533	โรงเรียนถ้ำปินวิทยาคม อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา
พ.ศ. 2536	โรงเรียนพะเยาพิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
พ.ศ. 2540	คบ.(การประถมศึกษา) สถาบันราชภัฏเชียงราย
พ.ศ. 2546	กศ.ม. (การมัธยมศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ